BEHİŞTÎ DÎVÂNI

Dr. Yaşar AYDEMİR

ÖZ GEÇMİŞ

Yaşar Aydemir, 01. 12. 1965 Eğirdir/Isparta'da doğdu. İlköğrenimini Yuvalı Köyü'nde, ortaöğrenimini Eğirdir Ziraat Ortaokulu ve Tefenni Ziraat Meslek Lisesi'nde tamamladı (1984). Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Haziran 1989 döneminde mezun oldu.

1989 yılında Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda, daha sonra da Milli Eğitim Bakanlığı emrinde öğretmen olarak çalıştı. 1993-95 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Eski Türk Edebiyatı Dalında Öğretim Görevliliği yaptı. 1995-99 yılları arasında aynı üniversitede Araştırma Görevlisi olarak çalıştı.

1994'te Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında "XVII. Yy. Türk Edebiyatında Kaside" konulu çalışmasıyla Yüksek Lisansını, aynı enstitüde Şubat 1999'da "Behiştî, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni" adlı çalışma ile de doktorasını tamamladı. 1999 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına Öğretim Görevlisi, 2002 yılında Yardımcı Doçent olarak atandı. Aynı yıl Doçent oldu. 2003'te Doçent Dr. olarak göreve atanan Aydemir, 2008 yılında Profesör oldu. Halen aynı bölümde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Yaşar Aydemir'in akademik çalışmaları, manzum metinler; divan, mesnevi; şehrengizler, şiir mecmuaları gibi konularda yoğunlaşmıştır. Ayrıca edebiyat-medeniyet ilişkisi ve bu ilişkinin sanata yansıması, edebiyat öğretimi gibi konularda araştırmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu çalışma, XVI. Yüzyıl Kanunî Dönemi şairlerinden Ramazan Behiştî'nin hayatı, eserleri ve divanının tenkidli metninden oluşmaktadır. Tenkidli metin divanın iki nüshasına ilave olarak 1500 civarında mecmua taranarak ortaya konmuştur.

İçindekiler ve ön sözden sonra iki bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümünde şairin hayatı, şahsiyeti ve eserleri genel başlığı ile 1. Behiştî'nin hayatı, 2. Şahsiyeti, a-Şahsiyeti, b-Edebî şahsiyeti; şiir ve şair hakkındaki görüşleri, dil ve üslup, divandaki atasözü ve deyimler, Behiştî'nin etkilendiği ve etkilediği şairler, 3. Eserleri, a-İlmî Eserleri, b. Edebî eserleri konu edilmiştir.

II. Bölümde Behiştî divanının şekil ve muhteva özellikleri incelenmiştir. Divanın şekil yönünden incelenmesinde her nazım şeklinin sayısı, beyit sayıları, kafiye-redif ve aruz kalıpları tek tek çıkartılmış, gerektiğinde başka çalışmalarla da kıyaslanarak istatistikî tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. Muhteva açısından rintlik, Rumeli şairlerine has özellikler ve divanda cemiyet; şahıslar, ülkeler ve şehirler, nehirler, dağlar, denizler, kavimler, içtimaî hayat alt başlıklarını içeren, kısmî bir tahlil çalışmasıyla ortaya konmuştur.

Varılan neticelerin hülasa edildiği sonuç ve gerek doğrudan ve gerekse başvuru eserleri olarak yararlanılan kaynakları havi bir bibliyografya oluşturulmuştur. Tenkidli metinden önce de metnin teşkilinde takip edilen yol, metinde kullanılan kısaltmalarla birlikte verilmiştir. Oluşturulan tenkidli metinden sonra divanda geçen bütün kelimelerin çekimleriyle birlikte yer aldığı dizin ile çalışma tamamlanmıştır.

ABSTRACT

This study involves the critical text of Ramadhan Behishti's divan, one of the important poets of the area of Suleyman the Magnificent, and his works and life. In addition to the critical text of the divan's two manuscripts, the study has come to being by carifully searching about 1500 manuscript with mixed contents.

Beside the Table of Contents and the Preface the study has two main chapters. Chapter I, the life and the personaliyt of the poet and his works, contains the fallowing sections; 1. The life of Behishti, 2. His personality, a-His personality, b- His literary personality; his views about the poet and the poetry, the language and the style, the proverbs and the idioms in the divan, the poets influenced by Behishti and the ones influenced Behishti himself, 3. His works; a-Scholarly works, b-Literal works.

In chapter II, Behishti's divan is taken into account in regarding to its contents and the form. As long as considering the divan's formal structure, the total number of every versification, and of the couplets, the ritym-redif and the aruz forms have been provided, in case it has been compared with other studies and displayed by statistical tables and diagrams. Related the content, the peculiarities special to the Rumelia poets and the society in the divan; characters, countries, cities, rivers, mounts, seas, etnic groups and the social life have been partly thought over.

İn the conclusion chapter the results have been discussed and bibliography, containing the Works whwthwe directly or indirectly applied, has been presented. Before the critical text, the method employed in the construction of the text and the abbreviations have been given. Having constructud the critical text, with the index including all the words in the divan and with their conjugations the study has been complated.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Divan Edebiyatı, kültür hayatımızda yedi yüzyıl gibi bir zaman dilimini içine alır. Toplumların dünya görüşleri, hayata bakışları, sevinçleri, kavgaları, üzüntüleri, kısaca yaşantıları belli ölçüde edebiyata yansır. Bu yüzden hakkıyla bir tarih yazımı, toplumun sosyolojik ve psikolojik tahlillerinin yapılması, etnografyasının ortaya konması, edebî eserlerin yararlanılabilir hale gelmesiyle mümkündür. Bunun yolu, binlerle ifade edilen eserlerin, sağlıklı neşirlerinin yapılmasından geçer.

Bu düşüncelerle biz bu çalışmada, XVI. yy. da yaşamış, yüzyılın ikinci yarısında hayata veda etmiş olan Ramazan Behiştî'nin hayatı ve eserlerini tanıtarak, eserlerinden Divan'ının tenkidli metnini konu aldık.

Öncelikle şairin divanının biri Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde, diğeri de Ankara Milli Kütüphane'de bulunan iki nüshasını tesbit ettik. Bu nüshaların yanında TÜYATOK katalogları ve müstakil katalogları gözden geçirdik. Başta Ankara Milli Kütüphane'de bulunan yazmalar ve mikrofilm arşivi olmak üzere, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu kütüphaneleri, İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi'nin hizmete açık bulunan koleksiyonları ve mikrofilm arşivi, Millet Kütüphanesi, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Nurosmaniye Kütüphanesi, Köprülü Yazmaları Kütüphanesi, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi, Belediye Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi, Koyunoğlu ve Yusufağa Kütüphaneleri, Antalya Elmalı Kütüphanesi, Amasya Bayezid Kütüphanesi ve bir özel kütüphanede bulunan 1500 civarında mecmuayı taradık. Yerli katalogların yanında E. Blockhet, Cataloque Des Manuscrits Turcs, Gal, Gas, Berlin Kraliyet Kütüphanesi Türkçe el yazmaları kataloğu, Kütüphane-i Ayetullah Maraşî (İran) Kataloğu, Musul Awqaf Library Kataloğu, Mısır Hıdiv Kütüphanesi Kataloğu, Afganistan Yazmaları Kataloğu, Kütüphane-i Meclis-i Şu'arâ-yı Millî (İran), Bankipor (Hindistan Hudabahşî Oriantal) Kataloğu, Kütüphane-i Asitâne-i Kuds, Begara Biblioteka U-Sarajevu Kataloğu, Verzcichnis Der Orientalischen Handscriften in Deutschland Kataloğu, British Museum Kataloğu gibi yabancı kataloglara da baktık. Buralarda tespit ettiğimiz Behiştî'ler ve şiirlerini, Metin Teşkilinde Takip Edilen Yol başlığı altında detaylıca verdiğimiz usulle, değerlendirerek bizimle alakalı olanları divan metnine dahil ettik. Die Arabischen, Persicchen und Turkıschen Hadscriften Der Kaiserlich-Königlichen Hafbibliotheck zu Wien (Berlin Kraliyet Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları

Kataloğu)'de de Behiştî ismi tesbit ettik, ancak bunlara ulaşamadık. Dolayısıyla hangi Behiştî'ye ait olduğunu da anlayamadık. Bunların haricinde, başta tezkireler olmak üzere temel kaynakları taradık ve buralarda verilen şiir örneklerini, varsa diğer nüshalarla karşılaştırarak, yoksa kaynak göstererek, aldık. Şairin Cemşâh u Alemşâh Mesnevisi'nde yer alan gazellerden bazılarının, divan nüshalarında da olmasından hareketle, buradaki gazel ve kaside nazım şekliyle yazılan kasideleri de divana dahil ettik. Böylece, toplam matla ve müfredler dahil, 334 parça daha yeni şiir ekleyerek, manzume sayısını, divan nüshalarının iki katına çıkardık. Bu arada başta Şehrengiz olmak üzere, Mevlid ve ilmî eserlerinden Hindî'nin Kafiye Şerhi'ne Ta'likası'nın varlığını ortaya koyduk.

Bu şekilde malzemesini hazırladığımız divan metnini oluştururken, klasik divan tertibine uyup, kaside nazım şekliyle yazılmış şiirleri, tevhid, nat, methiye, diğer nazım şekillerindeki şiirleri de kendi aralarında arap alfabesine göre sıraladık.

Şairin hayatı, eserleri ve şiir anlayışına dair, başta tezkireler olmak üzere, hakkında bilgi bulunan kaynak eserlere ve şairin şiirlerine baktık. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Osmanlı Arşivleri'nden de, gerek Çorlu'da bulunan camiler ve gerekse mensubu bulunduğu Halvetîlikle ilgili vakfiye ve kayıtları araştırdık. Ancak buralarda şairle ilgili bir kayda rastlayamadık.

Transkribeli olarak hazırladığımız divan metninden, incelememize esas olan verileri tek tek fişleyerek gruplandırdık.

Birinci bölümde Şairin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri üzerinde durduk. 1. Behiştî'nin Hayatı; Adı ve Mahlası, Doğum Tarihi, Doğum Yeri, vs. şeklinde, 2. Şahsiyeti: Şahsiyeti, Edebî Şahsiyeti, Şiir-Şair Hakkındaki Görüşleri, Dil ve Üslup; Divan'daki Atasözleri ve Deyimler, Etkilendiği ve Etkilediği Şairler, Eserleri; İlmî Eserleri, Edebî Eserleri başlıklarıyla incelenmeye tabi tuttuk. Dil ve Üslup bahsinde, Behiştî'nin kelime dünyasını çıkartıp, kullandığı kelimelerin menşei ve isim, sıfat, zamir, vs. sini tablo ve grafiklerle ortaya koyarak, bundan sonraki çalışmalara mukayese imkanı sağlamaya çalıştık.

İkinci bölümü de Divan'ın Şekil ve Muhteva Özellikleri'ne ayırdık. Şekil yönünden incelemede, divandaki her nazım şeklini önce kendi arasında, sonra da bir bütün olarak kafiye, redif, beyit sayısı ve vezin açılarından inceleyip, varsa ilgili başka eserlerle de karşılaştırarak tablolarla izaha çalıştık.

Divanın Muhtevasında Dikkat Çeken Özellikler başlığı altında; 1. Rintlik, 2. Rumeli şairlerine has özellikler; muhteva bakımından ve söyleyiş tarzı açısından, 3. Divanda Cemiyet; I. Şahıslar, II. Ülkeler ve Şehirler, III.

Nehirler, Dağlar, Denizler, IV. Kavimler, V. İçtimaî Hayat'la, kısmî bir tahlile girdik.

İnceleme kısmında, metinden aldığımız örnekler veya yaptığımız göndermelerde nazım şeklinin kısaltması, şiir numarası ve beyit numarasını kullandık. Dizinde de aynı şekilde kullandığımız nazım şekillerinde kaside için K. , terkib bend için Tb. , murabba için Mr. , muhammes için Mh. , tahmis için T. , gazel için G. , kıt'a için Kt. , nazm için N. , matla için M. , müfred için Mü. , mısra için de Ms. kısaltmalarını kullandık. Bu kısaltmaları, Kısaltmalar başlığı ile de verdik. Ancak tenkidli metin ve dizin için kullandığımız kısaltmaları, doğrudan metinle alakalı oluşu ve sayısının çokluğu sebebiyle Metnin Teşkilinde Takip Edilen Yol'da verdiğimiz için, kısaltmalara almadık.

Sonuç ve kaynakçadan sonra, Metnin Teşkilinde Takip Edilen Yol ve yine bu başlık altında metinde geçen kısaltmalara yer verdik. Daha sonra da tenkidli metin ve divanda geçen bütün kelimelerin çekimleriyle birlikte dahil edildiği bir dizin oluşturduk. Böylece şairin kelime dünyasını, kelime tercihlerini ve kullandığı tamlamaları, kullanım şekilleri ve sıklıklarıyla birlikte ortaya koymuş olduk. Ancak, kelimelerin transkripsiyonlu halleriyle sıralanmasının zorluğu gözönüne alınarak, â, î, û, kelime içinde " ' ", " ' " gibi işaretler hariç, transkripsiyonlarını kaldırdık.

Çalışmalarım sırasında metnin yazımı başta olmak üzere, her türlü desteğini gördüğüm eşim Birnur Aydemir'e, Farsça kasîdenin okunması ve anlamlandırılmasında yardımlarını esirgemeyen Nusratullah Ziyaiy Bey'e, eserin okuyucu karşısına çıkmasına kadar her safhada, karşılaştığımız müşkillerde yardımlarını esirgemeyen, Divan metnini tek tek kontrol etme lütfunda bulunan hocam, Prof. Dr. Cemâl Kurnaz Bey'e teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

KISALTMALAR

A. g. e.	:Adı geçen eser
A. g. m.	:Adı geçen makale/Adı geçen madde
A. Ü.	:Ankara Üniversitesi
AE. M.	:Ali Emirî, Manzum
AKM.	:Atatürk Kültür Merkezi
Ank.	:Ankara
Ans.	:Ansiklopedi
Ba.	:Bayezid
Bak.	:Bakanlığı
bkz.	:bakınız
Böl.	:Bölümü
C.	:Cilt
CA.	:Cemşah u Alemşah
DTCF	:Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Ed.	:Edebiyat
Fak.	:Fakülte
Fen-Ed.	:Fen-Edebiyat
GÜSBE	:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haz.	:Hazırlayan
HB.	:Heşt Behişt
HME.	:Hacı Mahmud Efendi
İA.	:İslam Ansiklopedisi
İS.	:İsmail Saib
İst.	:İstanbul
İzm.	:İzmir
K.	:Kaside
Ktp.	:Kütüphane/Kitaplık
M.	:Matla
MEB.	:Milli Eğitim Bakanlığı
Mev.	:Mevlid
Mh.	:Muhammes
MK.	:Milli Kütüphane
MO.	:Muzaffer Ozak
Mr.	:Murabba
Ms.	:Mısra
Mü.	:Müfred

N.	:Nazm
öl.	:ölümü
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
Sad.	:Sadeleştiren
SK.	:Süleymaniye Kütüphanesi
Şh.	:Şehrengiz
T.	:Tahmis
TA.	:Türk Ansiklopedisi
Ty.	:Yayın tarihi yok
Tb.	:Terkib Bend
TDK	:Türk Dil Kurumu
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
Ter.	:Tercüme
TTK.	:Türk Tarih Kurumu
Üni.	:Üniversite
vd.	:Ve diğerleri
vr.	:varak
vs.	:vesaire
Yy.	:Yayın yeri yok
Yay.	:Yayını
Yz.	:Yazma

GİRİŞ

XVI. Yüzyıl, siyasi olarak Osmanlı medeniyetinin zirvede olduğu, üç kıtada hüküm sürdüğü bir asırdır. Aynı yükseliş bilimden sanata, tasavvuftan felsefî düşünceye kadar her alanda kendisini hissettirmiştir.

Bu yüzyıl, Divan edebiyatının da klasik dönemini oluşturur. 13-14. yüzyıllarda daha çok Fars edebiyatını örnek alan Divan edebiyatı, 15. yüzyıldan itibaren özgün ürünlerini vermeye başlamış, 16. Yüzyılda ise nicelik ve nitelik açısından Fars edebiyatıyla boy ölçüşür hâle gelmiştir.

İstanbul, Edirne, Bursa, Amasya, Konya, Manisa gibi bugün Anadolu sınırları içerisinde kalan şehirler ile Üsküp, Prizren, Priştina gibi Türkiye sınırları dışında kalan kültür merkezleri başta olmak üzere çok sayıda şair ve yazar özgün eserler vermişlerdir. Manzum eserlerin yanında mensur eserler de verilmiş; biyografik eserler, tarihler, dini ve tasavvufî eserler vs. ile Divan edebiyatı XVI. asırda zirve dönemini yaşamıştır. Edebiyat tarihinin Fuzulî, Bâkî, Hayâlî, İshak Çelebi, Hayretî, Taşlıcalı Yahya, Bağdatlı Rûhî kadar olmasa da döneminde kendisinden söz ettiren başka şairlerimiz de vardır. Bunlardan birisi de edebiyat tarihi kaynaklarında gerek divanından, gerek mesnevilerinden ve gerekse ilmî eserlerinden söz edilen Ramazan Behiştî'dir.

Kendisinden önce şöhret bulmuş Karıştıranlı Süleyman Behiştî'den ayırmak için kaynaklarda adı ile birlikte anılan Behiştî Vizeli olup Çorlu'da yaşamış Halvetiliğin Sünbülüyye koluna mensup bir şairimizdir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla ilmî ve edebî erlerinin toplamı 12'dir. Edebiyat araştırmacısını bekleyen daha nice şair ve yazarımız mevcuttur. Hatta tezkirelere girme şansı bulamamış çok sayıda müellifimiz vardır.

Edebiyat tarihi yazımından kültürel değerlerimizin farkındalığına kadar birçok açıdan hem müellif hem de onlara ait eserlerin ilmî neşirlerine ihtiyaç vardır. Biz de bu yoldaki çalışmalara katkı vermek ve kültürel değerlerimizi gün yüzüne çıkarmak amacıyla Behiştî divanını konu edindik.

Çalışmamız Behiştî'nin hayatı, kişiliği; şahsiyeti, edebî kişiliği, eserleri, Divanın şekil ve muhteva açısından incelenmesi ile tenkidli divan metninden oluşacaktır. Bütün bu başlıklar ilgili yerlerde alt başlıklarla detaylı olarak ele alınacaktır. Ayrıca dil alanında çalışanlara inceleme imkânı vermek amacıyla bütün metnin çekimleriyle birlikte dizini oluşturulacaktır.

I. BÖLÜM
BEHİŞTÎ, HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1. BEHİŞTÎ'NİN HAYATI:

a. Adı ve Mahlası:

Behiştî'nin adı Ramazandır[1]. Babası, Vize'li Abdülmuhsin adında bir zat olup, hayatı hakkında başka bilgimiz yoktur[2]. Kaynaklar, Behiştî'yi, kendisinden önce yaşamış olan Karıştıranlı Süleyman Bey oğlu Sinan Behiştî ile karıştırmamak için, "Vizeli Behiştî"[3], "Behiştî-i Sânî"[4], "Vâiz Behiştî"[5], "Behiştî Ramazan bin Abdulmuhsin"[6], "Ramazan bin Abdulmuhsin er-Rûmî"[7] ve "Mevlana Behiştî"[8], gibi adlarla anmışlardır.

Şâirin şiirde kullandığı ismi olan mahlası "Behiştî"dir. Behiştî, Farsça "behişt" kelimesine Arapça nisbet "î"si eklenerek oluşturulmuş bir kelime olup, "cennetlik" demektir. Şâirin mahlası ile ilgili bilgiye, onun Heşt Behişt adlı mesnevîsinde rastlıyoruz:

İlâhî yarlığa yarın günâhum
Sefîd it afv ile rûy-ı siyâhum

---

1 Atâî, **Zeyl-i Şakâik**, C. I, s. 156-157; Bağdatlı İsmail Paşa, **Hediyetü'l-Esmâü'l-Müellifîn ve Âsâru'l-Musannifîn** (Haz. Kilisli Rıfat Bilge ve İbnül'-emin Mahmud Kemal İnal), MEB Yay. , İst. 1951, C. I, s. 370.

2 İsmail Paşa, **a. g. e.** s. 370; Kâtip Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn** (Haz. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rıfat Bilge), Maarif Vekilliği, Maarif Matbaası, 1941, C. I, s. 780; Mehmet Süreyya, **Sicill-i Osmanî** (Haz. Nuri Akbayır), Tarih Vakfı Yay. , İst. 1996, s. 36; **Türk Ansiklopedisi**, "*Behiştî*", MEB. Yay. , Ank. 1953, C. 6, s. 20; Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî**, MEB. Yayımlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesi, B. 870 Yy. , 31 Mart 1949, C. I, s. 112.

3 İsmail Paşa, **a. g. e.** , C. I. s. 370; **Riyâzü'ş-Şu'arâ** (Haz. Namık Açıkgöz) Metin-Dizin, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, AÜ. DTCF. Eski Türk Edebiyatı Birimi, Ank. 1982, s. 57; Atâî, **a. g. e.** , s. 156.

4 Âşık Çelebi, **Meşâirü'ş-Şu'arâ**, (Haz. Filiz Kılıç) İnceleme-Tenkidli Metin, Yayınlanmamış Doktora Tezi, GÜSBE Ank. 1994, C. I, s. 207; **Beyânî Tezkiresi** (Haz. Aysun Sungurhan) İnceleme-Tenkidli Metin, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, Ank. 1994, s. 28.

5 Latîfî, **Tezkire-i Latîfî**, Kütüphane-i İkdâm, Dersaadet 1314, s. 105

6 İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370.

7 Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, **Mecelletü'n-Nisâb** (Arapça), Süleymaniye Ktp. , Halet Efendi 628, vr. 151a

8 Âlî, **Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı** (Haz. Mustafa İsen), AKM Yay. , Tezkireler Dizisi 2, Ank. 1994, s. 200.

Baña mahlas didi bir pâk-meşreb
Yalan itme anı mahşerde yâ Rab

Anuñ yüzi suyına ber-murâd it
Mutahhar rûhını fazluñla şâd it[9]

Şâir, Ey Rabbim! Yarın mahşer gününde günahımı bağışla, afvınla kara yüzümü ağart! Temiz yaradılışlı birisi bana (Behiştî) mahlas verdi, onu mahşer gününde yalan çıkarma! Onun yüzü suyu hürmetine beni arzuma ulaştır, onun da temiz ruhunu lutfunla sevindir! diyerek adını vermeden kendisine pak-meşreb birinin mahlas verdiğinden söz etmektedir. Genç yaşta şiirleriyle şöhret bulan Behiştî'ye[10] mahlası kimin verdiği belli değildir. Mahlas kelimesini ihâm-ı tenasüblü kullandığı:

Nâr-ı gamdan tal'atuñ gülzâr-ı mahlasdur baña
Bil ki anuñ çün Behiştî didiler adum benüm
G. 359/5

"Senin güzelliğin, bana gam ateşinden kurtuluş bahçesidir. Benim adıma bunun için behiştî/cennetlik dediklerini bilesin", veya "senin güzelliğin gam ateşinden bana mahlasın gül bahçesidir. Onun için benim adıma Behiştî dediler bilesin" beyti de mahlasının birisi tarafından verildiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, adı Ramazan olan şâirin mahlası, kendisinin de takdir ettiği birisi tarafından verilmiştir.

b. Doğum Tarihi:

Kaynaklarda veya Behiştî'nin eserlerinde şâirin doğum tarihine dair doğrudan bir bilgiye rastlamıyoruz. Sadece Hasan Çelebi, şâirin 70 yaşlarında öldüğünü belirtiyor[11]. Bundan sonra verdiği "*Eyleye Hak behişti menzil aña/ Diye lutfiyle 'abd-i mukbil aña*" beytinden hareketle ölüm tarihini 977/1570'i gösteren Gönül Tekin, doğum tarihinin de yaklaşık 906-907'ye karşılık gediğini söyler[12]. Dânişmendi iken öldüğünü bildiğimiz Sa'dî Çelebinin 945/1538 tarinde öldüğü dikkate alınırsa, Behiştî bu dönemde 38 yaşlarında olur ki, bu yaş da danişmentlik için imkansız değilse

9 **Heşt Behişt**, Millet Ktp. Ali Emiri Manzum, 861, vr. 12a.

10 Faik Reşad Unat, **Eslâf** (Haz. Şemseddin Kutlu), Tercüman 1001 Temel Eser, Yy. , Ty. , s. 121.

11 Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ** (Haz. İbrahim Kutluk), TTK Yay. Ank. 1989, C. I, s. 228

12 Gönül Tekin, "*Cemşâh u 'Alemşâh: A Mesnevî of The Sıxteenth Century"*, Edith: Halil İnalcık, Cemal Kafadar, **Süleyman The Second and His Time**, İst. 1993, s. 369-370.

de oldukça geç bir süredir. Diğer kaynakların da, şâirin yaşı veya doğum tarihi hakkında bilgi vermemeleri, Hasan Çelebinin verdiği bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini düşündürmektedir.

c. Doğum Yeri:

Behiştî Ramazan Efendi, her ne kadar Ahdî Tezkiresi'nde "*Edirne ile İstanbul mâbeyninde olan kasaba-i Çorlu'dandur*"[13] şeklinde gösteriliyorsa da, Âlî, Âşık Çelebi ve Mecelle yazarı Onun Vize'de doğup Çorlu'da yerleştiğine[14], Beyânî, Çorlu'da ikamet ettiğine[15], diğer kaynaklar da benzer ifadelerle onun Vize'de doğduğuna işaret ederler.

Şâirin, "İnsana felekde hiçbir zaman vatandan özge yer olmaz, ey Behiştî! Vize benim için cennet bahçesinden bir alamettir", dediği şu beyti ile:

Felekde âdeme hergiz vatandan özge yer olmaz
Behiştî bâğ-ı cennetden 'alâmetdür baña Vize
G. 458/5

"Madem ki Vize'nin baharıdır, düşmanlarım Çorlu'da otursunlar", dediği aşağıdaki beyti Onun aslen Vizeli olduğunu göstermektedir.

Çün bahârıdur Behiştî Vize'nüñ
Çorlu'da düşmenlerüm itsün karâr
G. 180/5

Yine Behiştî'nin Şehrengîz'inde yer alan şu beyitler, Onun Vizeli oluşunu ve oraya özlemini dile getirir:

Şu deñlü perdedür gurbet yüzüme
Ki gün göstermez olmışdur gözüme

'Aceb mi baña kılmazlarsa meyli
Ki Bursa'ya uzakdur Vize hayli
Şh. vr. 8b

Gurbet, göz yaşını da beraberinde getirir. Göz yaşı gözü perdeler. Yağmurun olduğu zaman ve yerde güneş olmaz. Aynı zamanda perdeli olan yere güneş giremez. Gün görmemek rahat bir hayat sürememenin ifadesi olan bir deyimdir de.

Yukarıdaki manzumelerle kaynakların verdiği bilgiler, Behiştî'nin kesin olarak Vize'de doğduğunu göstermektedir.

---

13 **Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı** (Haz. Süleyman Solmaz), Yayınlanmamış Doktora Tezi, GÜSBE, Ank. 1996, s. 333.

14 Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207; Müstakimzâde, **a. g. e.** , vr. 151a

15 Beyânî, **a. g. e.** , s. 28.

d. Öğrenimi:

İlk öğrenimini nerede ve ne zaman yaptığını bilemediğimiz Behiştî, İstanbul'a gelerek medrese öğrenimine başlamış, Merhabâ Efendi'den ders almıştır[16]: Merhaba kelimesini tevriyeli kullandığı "Sevinci artıran el öpme görünür. Talih müsaade etti, merhaba görünür" dediği:

Dest-bûs ferah-fezâ görünür
Devlet el virdi merhabâ görünür

beytini, o dönemlerde yazmıştır[17]. Divanında yer alan, "Şeyh elini alıp, tevbekar olanlar, sonunda uzaktan merhaba dediler" beytinde de buna gönderme var gibidir:

Didiler âhir ırakdan merhabâ
Şeyh elin alup olanlar tevbekâr

G. 180/3

İlim yolunu tamamlayıp, diğer ilimler ve Arapça'da başarı gösterdikten sonra, Muhaşşi Sa'dî Efendi'ye[18] danişmend olmuştur[19]. Faik Reşad, zamanının âlim ve şâirlerinden Muhaşşî Sinan Efendi'nin dânişmendi olduğunu söylüyorsa da[20], diğer kaynaklarda Muhaşşî Sinan Efendi'den söz edilmez.

Sa'dî Efendi'nin vefatı üzerine Behiştî, devrinin meşhur mutasavvıfı Merkez Efendi'ye[21] intisâb ederek, tasavvuf yoluna girmiş, ondan ders alarak seyr ü sülûkını tamamlayıp hilâfet almıştır[22]. Kaynaklar, şâirin ilim yolunu tamamlayıp, birçok fenni tahsil ettikden sonra devrin büyük kutbu Merkez Efendi'ye intisab ettiğini, nefsini terbiye ve ahlak güzelliği için

---

16 Atâî, **a. g. e.** , s. 156; Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207.

17 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207.

18 Sadi Efendi (öl. 945/1538). Kastamonu'da doğdu. Öğrenim görüp Samsunîzâde Mehmed Efendi'den mülazım, müderris ve kadı oldu. Sahn müderrisliğinden İstanbul kadılığına ve oradan da şeyhülislamlığa yükseldi. Beyzâvî tefsirine ve Hidâye'ye şerh yazdı. Şiirle de ilgilendi (Bkz. Hasan Çelebi, **a. g. e.** , C. I, s. 465-66).

19 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207; Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Hasan Çelebi, **a. g. e.** , C. I, s. 226; Atâî, **a. g. e.** , s. 57.

20 Unat, **a. g. e.** , s. 121.

21 Asıl adı Musa b. Mustafa b. Kılıç Bey b. Haydar olup, lakabı Muslihiddin, Künyesi Ebû Tâkî ve Şöhreti Merkez Efendidir (1460?-1552). Halvetî şeyhi olan Merkez Efendi, şeyhi Sünbül Sinan'ın vefatından sonra onun yerine geçmiştir. (Bkz. Tahsin Yazıcı, "*Merkez Efendi"* **İA**. MEB. Yay. ,İst. 1988, C. 7, s. 768-69.)

22 Atâî, **a. g. e.** , s. 156. Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207; Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 226; Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Unat, **a. g. e.** , s. 121; Müstakimzâde, **a. g. e.** vr. 151a; Süreyya, **a. g. e.** s. 365; Bursalı M. Tahir, **Osmanlı Müellifleri** (Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özon) İst. 1972, C. I, s. 59; **TA**. , "*a. g. m"*. s. 20; Beyânî, **a. g. e.** , s. 28; Mustafa Uzun, **TDV. İA.** , "*Behiştî"*, C. VI, s. 145; Sadettin Nüzhet Ergun, **Türk Şâirleri**, İst. 1945, C. I, s. 787; Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57.

inzivaya çekilip dünya lezzetlerinden uzaklaştığını, bu aşamalardan geçtikten sonra da iradesini istiğna sevgisine yönelttiğini belirtirler[23]

Behiştî, Merkez Efendi'yi, Cemşâh u Alemşâh mesnevîsinin hâtimesinde: "Allah'a hamd olsun ki, yolumu şaşırmışken bir büyük önder bana yol gösterdi, boyumca lutfetti, marifet köşkünü makam etti, tabiat cevherime hakkak olup, gönlümü kin ve hileden temizledi", dedikten sonra, merkez kelimesini iham-ı tenasüplü kullanıp "gönlü merkez gibi alçaktır, derecesi alemin en yücesi desem haktır"diyerek saygı ile anar:

Hamdüli'l-lâh ki bir ulu server
Oldı gümrâh iken baña rehber

Baña boyumca lutf-ı 'âm itdi
Ma'rifet kasrını makâm itdi

Gevher-i tab'uma olup hakkâk
Gıll u gışdan derûnum eyledi pâk
…
Göñlü Merkez misâli alçakdur
Kadri kutb-ı felek disem hakdur[24]

Behiştî'nin üzerinde Merkez Efendi'nin etkisi büyük olmuş, şâirin dünyası değişmiştir. Aşağıdaki beyitlerde, "Gam gecesinde, himmeti nuruyla yolum aydınlandı, bana sabah vakti gibi oldu. Gönülde basiret gözü açıldı. Bütün bu güzel söyleyişler, onun eserleridir. ":

Himmeti nûrı şem'-i râh oldı
Şeb-i gam baña subhgâh oldı

Dilde nûr-ı basîret oldı 'ıyân
Anuñ âsârından bu hüsn-i beyân[25]

ifadesinde bu etkiyi dile getirir.

İfadelerdeki bir başka nokta da, herşeyden el çekerek Merkez Efendi'ye intisab etmiş olmasıdır[26]. Bu bilgiler Cemşâh u Alemşâh'ın

---

[23] Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207; Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 226; Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Beyânî, **a. g. e.** , s. 28.

[24] **Cemşâh u Alemşâh**, B. 2127, vr. 91b.

[25] **A. g. e.** , vr. 91b.

[26] Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208; Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Atâî, **a. g. e.** , s. 156; Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57; Âşık Çelebi bu durumu "*kendi tekellüfât-ı 'örfiyye ve izâfet-i resmiyyeden müntehi oldı*"(s. 208), Âlî "*... her nesneden ferâgat eylemiş, hatta mihver-i felek-i kanâ'at olan Merkez Efendi'den ...*"(s. 200) gibi ifadelerle dile getiriyorlar.

sonunda yer alan Merkez Efendi'nin övgüsüne ayrılan sözlerle birleşince, şâirin Merkez Efendi ve tasavvufla ilişkisi daha bir netlik kazanır.

e. Şâirin Çorlu'daki Hayatı:

Behiştî, İstanbul'da öğrenimini tamamladıktan sonra, Halvetî halifesi olarak Çorlu'da imam-hatiplik ve vaizlik görevini kabul etmiş, aynı zamanda evinin etrafında yaptırdığı ilave odalarda öğrencilere ders okutmuş ve halkı irşad etmiştir[27]. Hayatı boyunca Çorlu'da yerleşik kalan şâir, genel olarak Çorlu'yu sevmiştir. Yüz-hal-zînet ve sevâd gibi "ben"i çağrıştıran kelimelerle "Çorlu'nun karartı halinde görülen bağ ve bahçeleri, yeryüzünde zînet noktalarıdır. Çorlu'nun rüzgarı, cennet bağından eser gibidir. Çorlu'nun adını anmak, insanın gönlünü açar. Bu yüzden Çorlu'nun adı ferah şehir olsa yeridir. " dediği[28]:

Yeryüzünde hâl-i zînetdür sevâdı Çorlu'nuñ
Bâğ-ı cennetden eser gûyâ ki bâdı Çorlu'nuñ
Âdemin göñlün açar gâyet de yâdı Çorlu'nuñ
Yeridür şehr-i küşâde olsa adı Çorlu'nuñ
Mu. 3

murabbaı, şâirin Çorlu hakkındaki kanaatini gösterir. Tabiidir ki, hayat içerisinde her zaman böyle olmamış, zaman zaman gurbette kaldığı hissine kapılmış[29], zaman zaman da düşmanlarından sıkılmış:

Çün bahârıdur Behiştî Vize'nüñ
Çorlu'da düşmenlerüm itsün karâr
G. 180/5

"Ey Behiştî! Madem Vize'nin baharıdır, düşmanlarım Çorlu'da karar etsinler" deyivermiştir. Aşağıdaki beyitleri de bu çerçevede düşünmek gerekmektedir.

Ne cem'iyyetde göñlüm hoş ne 'uzletde ferâğum var
Bu fânî kûşede bir dem karârı yok dil ü cânuñ

Behiştî şimdiki hâlüm sorarsañ bir tarîk olsa
Başum alup giderdüm ben öte yanına dünyânuñ
G. 287/4-5

"Ne toplumda gönül hoşluğu, ne de uzlette rahatım var. Can ve gönlün bu köşede kararı yok. Ey Behiştî! Şimdiki halimi sorarsan, bir yol olsa dünyanın öbür yanına başımı alıp giderdim. "

---

27 Atâî, **a. g. e.** , s. 156; **TA**. s. 20; Unat, **a. g. e.** , s. 121; Ergun, **a. g. e.** , s. 787.
28 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.
29 Bkz. G. 430/5, 460/5,

Şu beyitler de şâirin, her insanın hayatında karşılaştığı, hastalık psikolojisi ile yazdığını düşündüğümüz örneklerdir:

Sağ u sâlim her kişi âzâdelerle seyr ide
Ben esîr-i pister ü bâlîn olam bîmâr olup
G. 46/2

Başum yasdukda çârem yok visâl-i yâre el irmez
Tabîb añmañ baña kim kâbil-i dermân degül derdüm
G. 325/2

"Herkes, sağ salim, azadelerle (güzellerle) dolaşsın, ben hasta olup yatağa yastığa esir olayım. " "Başım yastıkta, çarem yok, sevgiliye el ulaşmaz. Bana doktordan söz etmeyin ki, derdim, iyileşecek bir dert değil. "

Âşık Çelebi'nin de "sînesinde olan mûlaruñ ağarduğına münâsib dimişdür:

Serde mû ağardı serd oldı hevâ şimdengirü
Düşdi sînem deştine berf-i fenâ şimdengirü[30]

diye alıntıladığı beyitte, başta saç, sinede kıllarının ağardığını belirtmektedir. Bunlar, havanın soğukluğu/ yaşlılık ve berf-i fena ile dile getirilmiştir.

Pür oldı pîrlik devrinde etrâfum cevânlarla
Riyâz-ı himmetümle kim bakar serv-i hırâmâne
G. 481/2

"Yaşlılık dönemimde etrafım gençlerle doldu. Gayret bahçemle salınan serviye kim bakar?" beytinin yaşlılık dönemine ait olduğunu düşünüyoruz.

"*Münâcatlar, kulun her türlü sanat endişesinden uzak, aracısız olarak doğrudan Allah'a yöneldiği şiirler olduğundan, genellikle samimi, duygulu, rikkatli şiirlerdir*"[31]. Şâirin Heşt Behişt adlı mesnevîsinde yer alan Münacatında:

Dirîgâ âh vâveylâ vü feryâd
Ki 'ömrüm hâsılın nefs itdi berbâd

Cevânlık gaflet ile gitdi elden
İrişdi pîrlik kaldum 'amelden

Görünmez gözüme bir âferîde
Meger peydâ ola bir nûr-ı dîde

30 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.
31 Cemâl Kurnaz, **Münacat Antolojisi**, TDV. Yay. , Ank. 1992, s. IX.

Direrm bang-ı namâza itse âgâz
Sürûd-ı mutribe beñzer şol âvâz

Olur mescidde dil bend-i belâda
Velî mey-hânede gülden güşâde

Kaçan mihrâbda itsem karârı
Öñümde sanuram ebrû-yı yârı

Namâza kâ'im olsam derd câlis
Derûn-ı sînem olur pür vesâvis

Kımıldanmaz bu dil zikr ü du'ayâ
Kanad açar uçar ammâ hevâya

Ayağum şöyle almışdur zemâne
Ser-encâmum degül kâbil beyâne

Göñül ilme 'amel zamm itmedüñ sen
'İlâc olmasa ref' olur mı tıbdan

Gamumdandur figânum sanma hunyâ
Ki destümde ne 'ukbâ var ne dünyâ[32]

"Eyvah! Ah! Feryat ki, nefs ömrümün varını rüzgara verdi. Gafletle gençlik elden gitti, yaşlılık erişti, ben amelden kaldım. Yaşlılığımdan, bir göz nuru peyda olmasa, bir güzele bakamıyorum. " Bang, âgâz, sürûd, mutrib gibi musikî terimleri ile; "Ezan başlasa, o sesi mutribin şarkısına benzetirim. Gönül, mescidde bela bağında, fakat, meyhanede gülden açık. Ne zaman mihraba yönelsem, sevgilinin kaşı önünde durduğumu sanırım. " Câlis ve kâim kelimeleri ile tezatlı bir şekilde; "Namaz için ayağa kalksam, dertler gelip oturur, sinem vesvese ile dolar. Bu gönül zikr ile duaya kımıldanmaz ama, hevaya uçar. Zamane ayağıma öyle bir çelme takmıştır ki, başımdan geçenleri açıklamak mümkün değil. Ey gönül! İlaç olmadan tıpdan fayda olur mı ki, sen amel üzerine bir şey koymadın. Figanımı şarkı türkü zannetme, gamımdandır. Çünki elimde ne dünya ne de ahiret vardır. " diyerek, bütün samimiyetiyle Allah huzurunda bir iç hesaplaşmasını dile getirmektedir. Bu beyitler, Ahdî'nin verdiği: "*Rûz u şeb şevk u zevkden 'ıyş*

---

32 **Heşt Behişt**, vr. 6a-b.

u 'ışretden hâlî olmayup sehî-kad sîm-berlerle ve lâle-had dilberlerle seyr-i sahrâ ve kişt-zâr-ı Vefâ etrafına revân olup gûyâ reşk-i huld-i berîn içre hûr u gılmân ve manzûr-ı dîde-i pîr ü cevânlar ile zevk u safâda mağrûr ve terennümât-ı tarâb-efzâ ile nevâda mesrûr iken bu matla'ı mestûr kılmış esbâb-ı 'ıyş u huzûr arasında meşhûrdur.

Matla':

"Tene dir nâ" diyü meclisde sürûd itseñ sen
Başlar ey rûh-ı revân ditremege dir dir ten[33]

beytindeki bilgilerle paralellik arz etmektedir. Âlî de, "*Kasaba-i Çorlunuñ nev-cevânları kendüden telemmüzle mütelezzîz olduğı gibi kendüsi dahi anlaruñ müşâhade-i kitâb u hatt u hâllerinden mütelemmiz olmuşdur*"[34] diyerek, öğrencilerinin kendisinden faydalanması yanında kendisinin de onlardan faydalandığını belirtir.

f. Tarikatı:

Behiştî, Halvetî tarikatinin Sünbüliyye koluna mensup Merkez Efendi'nin halifesidir. Merkez Efendi'nin yanında seyr ü sülûkunu tamamladıktan sonra, hilafet alarak İstanbul'dan ayrılıp Çorlu'ya yerleşmiştir[35].

Şâirin îhâm-ı tenasüb ile söylediği:

Biz hayâl-i yâri tenhâ görmege
Ey Behiştî olmuşuzdur Halvetî
G. 521/5

"Ey Behiştî, biz yar hayalini tenha görmek için halvetî olmuşuzdur" beyti ile, "Kafirlerin İslama düşmanlıklarını bırakmadıkları gibi, kıskanç kişi de halvet tarîkına ayıplamasını bırakmaz" dediği şu beyti:

Tarîk-ı halvete ta'nın komaz cihânda hasûd
'Adâvetin komaz İslâma nitekim kefere
G. 469/4

---

33 Ahdî, **a. g. e.** , s. 333-334.

34 Âlî, **a. g. e.** , s. 200.

35 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 207-208; Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 226; Unat, **a. g. e.** , s. 121; Beyânî, **a. g. e.** , s. 28; **TA**. s. 20; Uzun, "*a. g. m*". , s. 145; Atâî, **a. g. e.** , s. 156; Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57. Âşık Çelebi "*... şeyh merkez-i merhûma varup, tevbe ve inabet ve tekmîl-i fünûn-ı nâfi'a ve tehzîb-i ahlâka-i fâyika içün hayli 'uzlet u riyâzet eyledi. Âhir ol berzâhdan dahi geçüp ve sırr-ı irâdeti habîb-i ferâgata çeküp Çorlu'da tavattun u ikâmet ve kabûl-i hitabet ü imâmet eyledi*" (s. 207-208) şeklinde ifade eder. Hasan Çelebi de hemen hemen aynı ifadeleri tekrarlar(s. 226). Âlî "*... Merkez Efendi'den dest-i irâdet tutup inâbet itmiş*" (s. 200) şeklinde kısaca duruma değinir.

Merkez Efendi ve dolayısıyla Behiştî'nin tarikati olan Halvetîliğe işaret etmektedir.

Şâirin Mevlid'inde yer alan aşağıdaki beyitler de bu tarzda söylenmiş şiirlerdir. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlenmesi anlatılırken geçen "halvet" kelimesi, çağrışımı geniş olarak ve sıkça tekrarlanarak kullanılmıştır:

Soñı irdi halvetüñ devletlere
Cân fedâ anuñ gibi halvetlere

Halvetin gör âhirinde halveti
Sevmeyen kimdür cihânda halveti

Halvet ile buldı maksûdın Nebî
Halvet ehlin sevmeyendür key gabî

N'ola peygamberlik olunsa nasîb
Cân murâdı vardur anda ey lebîb

Halvet itmek olsa her kimüñ işi
Hakka irer ol … gâfil kişi

Halvete gir zikr-i hakkın kıl şürû'
Saña nûr-ı ma'rifet kılsun tulû'[36]

"Halvetin sonu saadete erdi. Onun gibi halvetlere can feda olsun. Halvetin sonunda halvetî gör. Cihanda halveti sevmeyen kimdir? Nebi, maksadını halvet ile buldu. Halvet ehlini sevmeyen büyük ahmaktır. Ey akıllı kişi! Onda canın arzusu vardır. Peygamberlik nasib olsa bunda şaşılacak ne vardır? Kimin ki işi halvet etmektir, o gafil kişi … hakka ulaşır. Halvete gir, Hak zikrine başla ki, sana marifet nuru doğsun" dediği yukarıdaki beyitlerinde yine bu husus dile getirilmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi, Behiştî öğrenimini tamamlayıp Merkez Efendi'den hilafet aldıktan sonra Çorlu'ya gitmiş ve orada imamlık-vaizlik görevini kabul etmiştir. Evinin yanına yaptırdığı odalarda da öğrencilere ders okutmuştur. Genel olarak Çorlu'yu sevmiş olmasına rağmen, zaman zaman düşmanlarından sıkıldığı da olmuştur.

---

[36] Aygül İpek, **Behiştî'nin Mevlidi**, Metin-Transkripsiyon ve İndeks, Mezuniyet tezi, İst. Ün. Ed. Fak. Türkoloji Bölümü, İst. 1971, s. 23-24.

Behiştî'nin, az da olsa şiirlerinde tarikati ile ilgili göndermelere rastlanmaktadır.

g. Mesleği ve Şeyhliği:

Behiştî, yukarıda da işaret edildiği gibi, öğrenimini tamamladıktan sonra Merkez Efendi'den hilafet alarak Çorlu'da vaizlik ve imam-hatiplik görevini kabul etmiştir[37]. Bu görevi yanında, bir taraftan da zaviye haline getirdiği evinin etrafında yaptırdığı hücrelerde barındırdığı talebelere ders vermiştir[38]. Kimi kaynaklar, onun vaizlik ve imam-hatipliği yanında, şeyhliğini vurgularlar. Osmanlı Müellifleri yazarı vaaz ve irşad ile meşgul olduğunu[39] belirtilirken, Evliya Çelebi de Kanunî döneminde yaşayan meşâyıh-ı kibarın isimleri arasında Behiştî'yi "*eş-Şeyh Ramazan Efendi el-mülahhas bî-Behiştî*" olarak anar[40].

Ömrü boyunca aynı vazifede devam eden Behiştî'nin Divanı'nda, şâirin mesleği ile alakalı teşbih ve mecaz unsurlarına rastlanır. Bunlardan bir kısmı, her şâirde bulunabilecek türden benzetmelerdir. Ancak şu beyitler, Behiştî'ye has görünüyor:

Sirişk ile vuzû'-ı mâtemi tecdîd idüp ey dil
Namâz-ı giryeye kâmet figân-ı âha niyyetdür
Tb. 5/e-f

Göz yaşı ile matem abdestini yenileyen şâir, farz namaza başlamadan önce "kad ikametü's-salâh" ilavesiyle tekrarlanan ezan ve boy anlamına da gelecek şekilde kullandığı kamet kelimesini, göz yaşı namazı için ah iniltisine niyet olarak görür. Aşağıdaki beytinde:

Behiştî bezme gelmek va'de itdi Cum'adan soñra
Müezzin gelmedin kendüm virem gibi salâyı ben
G. 412/5

Sevgili Cuma'dan sonra meclise gelme sözü vermiştir. Bir an önce görüşmek için, müezzin gelmeden salayı verip sevgiliye gitmek arzusundadır. Yukarıdaki ilk beyitte matemi namaz formunda dile getiren şâir, ikinci beyitte Cuma, müezzin ve sala kelimeleriyle mesleği ile alakalı kelime ve mecazlara yer vermiştir. Şu beyitte:

---

37 Bu durum, Âşık Çelebi Tezkiresinde "*Âhir ol berzahdan dahı geçüp ve sırr-ı irâdeti habîb-i ferâgate çeküp Çorlu'da tavattun u ikâmet ve kabûl-i hıtâbet ü imâmet eyledi*" (s. 208) şeklinde dile getirilmiştir.

38 Atâî, **a. g. e.** , s. 156; **TA**. , s. 20; Unat, **a. g. e.** , s. 121; Ergun, **a. g. e.** , s. 787.

39 Tahir, **a. g. e.** , s. 59.

40 Orhan Şaik Gökyay, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 yazmasının transkripsiyon-dizini, Yapı Kredi Yay. , 1. Baskı, İst. 1996, s. 84.

Gam câmi'i olalı dil oldı bülend âh
Mescid yapılsa degmede olmaz minâresiz
G. 201/3

Gönül, gam camiine teşbih edilince, mescidin minaresiz olmayacağı düşünülerek, ahlar da minare yerine yükselmiştir.

Âhum şerârı eyler ihâtâ minâreyi
Kandîl-i zînet añlar anı gerçi kim 'avâm
G. 357/4

Minarelerin süslenmesini ahının kıvılcımları olarak yorumlayan âşık, aşağıdaki beyitte, sevgililerin boyunu, âşıkların namazını kılmak için sala verilen minare olarak değerlendirir:

'Âşıklaruñ namâzın kılmağıçün salâya
Her serv-i ser-firâzuñ kaddi minârelerdür
G. 99/3

Mihrâb-ı âstânuñ eger kaddüñ olmasa
Kalurdı Vize câmi'i gibi minâresüz
G. 191/3

"Eğer senin boyun olmasa, eşiğinin mihrabı, Vize camisi gibi minaresiz kalırdı" diyerek sevgilinin boyunu minareye benzeten şâir, "Meyhaneci beni öldürtürse, buna incinmeyin. Oğlunu öldürene kısas gerekmez" ifadesiyle fıkhî bir hükme de şiirde yer vermiştir[41]:

İncinmeñ 'urdurursa beni pîr-i mey-fürûş
Oğlun helâk iden de lâzım degül kısâs
G. 233/4

Aşağıdaki beyitte de, dem- dökmek- cenabet- âb-ı revân- yunmak kelimelerinin çağrışımına itina gösterilerek, feleğin boy abdesti için, göz yaşı döktüğü şeklinde tasavvur edilmiştir:

Dem-be-dem yaşum döker beñzer cenâbet ehlidür
İster ol âb-ı revân ile Behiştî yuna çarh
G. 74/5

Takip eden beyitte aşığın ahı, sevgilinin güzelliğine melekler secde etsin diye, her vakit feleklerde ezan okur gibi tahayyül edilmiştir:

Kılsun sücûd hüsnüñe diyü melâ'ike
Âhum çıkup feleklere her vakt okur ezân
G. 430/4

Aşağıdaki beyitlerse, pek tabii olarak, diğer şâirlerde de karşılaşılabilecek türden benzetmelerdir. Ancak biz burada hem şâirin bu

---

41 Bkz. Abdulkadir Udeh, **Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşeri Hukuk**, (Ter. Ali Şafak), Rehber Yay. , Ank. 1991, C. III, s. 114.

yönünü vurgulamak, hem de örneklendirmek açısından bir kaç misal veriyoruz:

Başında ehl-i kibrüñ tâc-ı zer aña nişândur kim
Kıyâmetde aña dest urıser başdan hemân âteş
G. 222/6

Kibir ehlinin başındaki altın taç, kıyametde başına vurulacak ateşe işarettir.

Namâza yüz yumaduğum benüm ma'zûr tutmazlar
Cemâ'at varsa bu dîde-i hûn-bârumı bilmezler
M. 13

Beyitte, kanlı göz yaşlarının abdesti bozduğuna, dolayısıyla namaz kılmamak için mazeret teşkil ettiğine işaret edilirken, şu beyitte de, şeyh-keramet ve ruhsar-ağız-ateş-halka ilişkisi ile, sevgilinin yanağını öpmenin, nefsani bir şey olmayıp, ağza ateş alıp keramet göstermekten kaynaklandığı yorumuna yer verilir[42].

Sanma ruhsâruñ öpen nefsâni hâlet gösterür
Ağzına âteş alup halka kerâmet gösterür
G. 96/1

Sonuç olarak Behiştî, imam-hatiplik ve vaizlik görevlerinde bulunmuş, bunun yanısıra evinin etrafında yaptırdığı zaviyesinde de halkı irşad etmiştir. Şiirlerinde mesleği ile alakalı teşbih ve mecazlara da yer vermiştir.

h. Ailesi:

Behiştî'nin evli olup olmadığına, çoluk çocuğunun varlığına, malı mülküne dair herhangi bir kayda rastlamadık. Ancak şiirleri içinde yer alan ve ihtiyat ile karşılanması gereken şu beyit, sanki çoluk çocuğundan sıkıntısı var izlenimini veriyor:

Kılmayan burc-ı tecerrüdde Mesîhâne sebât
Hâr-ı pâ der-gil olup bâr-ı 'iyâl ile ölür
G. 131/3

Şu beyit de, bir zaaf mı yoksa evlenmediğine dair bir ipucu mudur, başka bilgilere de muhtaç:

Gider añma baña sohbetlerin Ferhâd u Mecnûn'uñ
Ki merd-i 'ışk-ı pâküz biz safâmuz yok bizüm zenden
G. 365/3

Dolayısıyla şâirin evli olup olmadığına ve çoluk çocuğuna dair elde yeterli bilgi yoktur.

---

42 Başka örnekler için bkz. G. 203/4, 465/2.

ı. Şâirin Fiziki Özellikleri:

Kaynaklarda şâirin bu yönüne ilişkin herhangi bir bilgi yoktur. Ancak, Divan'da yer alan şu beyitler bu anlamda bilgi verir niteliktedir:

Âhumuñ dûdı 'Arab kullaruñ a'lâcasıdur
Ger kabûl eyler iseñ saña mübârek olsun
G. 394/3

Ey Behiştî ruhlaruñda hâlini kim görse dir
Rûm iline kim getürdi bu 'Arab oğlanını
G. 543/5

Şâirin, ahın dumanı ve dumanın yükselmesi ile ilgili "a'lâca" kelimesi ve "âh" ile "Arap kulu" arasında ilişki kurarak, "Eğer kul istiyorsan, ahımın dumanı Arap kulların en iyisidir, kabul edersen sana mübarek olsun" dediği ve sonraki beyitte, "ruh-Rûm, hâl-Arap oğlanı" arasında bir leffü neşr ile, "Ey Behiştî! Senin yanaklarındaki benini gören, bu Arap oğlanını Rum iline kim getirdi, der" beyti, Behiştî'nin esmer tenli ve yüzünün benli olduğunu düşündürüyor:

Şâirin fiziki özelliklerine dair bu bilgi kırıntılarından başka malumatımız yoktur.

i. Şâirin Hayatına Ait Diğer Bilgiler:

Behiştî'nin daha çok şiirlerinden hareketle, gündelik yaşamı içerisinde arzuları, kavgaları, hastalık-sağlığı, hayata bakışındaki değişiklikler gibi hususlar, bu başlık altında dile getirilecektir.

Behiştî'nin rind bir şâir olmasına rağmen, zaman zaman dara düştüğü ve bu durumundan yakındığı olur. Aşağıdaki beyitler, daha iyi imkanlar bulsa daha başarılı şiirler yazacağını dile getirdiği örneklerdir:

Ey Behiştî cân murâdı saydın eylerdüm şikâr
Dest-i şâha düşse ger şehbâz-ı şi'r-i dil-keşüm
G. 329/5

Doğanların av için el üzerinden uçurulmasına da işaret edilen beyitte, gönül çeken şiir şahbazının şah eline düşmesi durumunda, murad ettiği şeyi avlayacağını dile getirir. Sultana nasihat tarzındaki kasîdesinde:

Güftârı güzel başuñ içün koma ayakda
Dâ'im şu'arâ hayline şâhâne kıl ihsân

Şâ'irdür iden midhatinüñ nüktelerin nazm
Olmaya sadef dürr mi olur katre-i nîsân

Şâh lutfı gerek şâ‘ir ola matla‘-ı hikmet
Hâsılı olur terbiyesüz sebze-i bûstân

K. 3/62-64

Baş-ayak tezadı ve “güzel başın için” halk söyleyişi ile şâir, “sözleri/söz söyleyenleri güzel başın için korumasız bırakma, şâirler zümresine şaha yakışır bir şekilde ihsanda bulun. Övgünün inceliklerini nazma çeken, şâirlerdir. Sadef olmasa, nisan yağmuru inci olur mu? Şâirin hikmetli matlaları/doğumları için şah lutfu gerekir. Sözün kısası (şah lutfu olmasa), bahçenin meyvesi bakımsız olur. ” diyerek şâire, şah lutfunun gerekliliğini arz ediyor.

Sosyal hayatın da hicvedildiği bir başka kasîdesinde, gördüğü haksız muameleyi, cahillerin yüksek mevkilerde tutulup, kendisine itibar edilmeyişini dile getirdikten sonra, hüner sahibi insanların şöhret bulup sultanın himmetine mazhar olduklarını, kendisinin de bu şana ulaşmak istediğini belirterek, padişahdan yardım diler:

Hele ben kendü hâlimi bilürem
Baña olan mezâlümi bilürem

Cehele ola evc-i rif’atde
Ben revâ mı kalam mezelletde

Her hünermend kim bulur şöhret
Pâdişâhdan irer aña himmet

Cism-i bî-câna beñzedi ‘irfân
Pâdişâh iltifâtıdur aña cân

Olsa nakd-ı hüner nühâs-ı dûn
Nazar-ı pâdişâh ider altun

Ben dahı isterem bu şâna irem
İltifât-ı şeh-i cihâna irem[43]

Şu beyit, eğitimini İstanbul’da tamamlayıp Çorlu’ya yerleştikten sonra zaman zaman İstanbul’a gidip gelen şâirin[44] oraya yerleşme arzusunu dile getirir gibidir:

---

43 Cemşâh u Alemşâh, vr. 5a
44 Ahdî, **a. g. e.** , s. 338.

Sâkin-i şehr-i visâl eyle Behiştî kuluñı
Karyede kahrını çekdürme şehâ etrâküñ
G. 274/5

Behiştî kulunu, sana kavuşacağı yerde konaklat. Ey şahım! Küçük yerde köylünün kahrını çektirme.

k. Ölümü:

Hayatını uzun müddet Çorlu'da geçiren Behiştî, Bağdatlı İsmail Paşa[45], Atâî[46] ve Evliya Çelebi'nin rivayetlerine göre 979/1571'de, Keşfü'z-zünûn[47], Riyâzî[48], Kafzâde Fâ'izî[49]'ye göre 977/1569-70'de ölmüştür. Evliyâ Çelebi, ziyaret yerleri arasında Behiştî'nin zaviyesini de sayar ve "*el-Mevlâ Behiştî Efendi: Vize şehrindendür. Kabre irdi, Behişte vardı. Çorlu'da zaviye sahasında defnolunmuştur. Kabir taşına "Kad intekale'l-merhûm…*" diye, kendi yazılarıyla vefatlarından altı gün önce tarihlerini yazmışlardır. Eserleri çokdur"[50] ifadelerini aktarır. Buradaki *"Kad intekale'l-merhûm*" ibaresi Ebced hesabıyla 979/1571 tarihini gösterir. Hasan Çelebi'nin:

"Eyleye Hak Behişti menzil aña
Diye lutfile 'abd-i mukbil aña"

beytinden haraketle Gönül Tekin'in, Behiştî'nin ölüm tarihini 977/1570 olarak göstermesi[51] biraz zayıf ihtimal görünüyor. Hasan Çelebi'nin Behiştî'yi "*hudûd-ı seb'înde*" yani 70 yaş civarında ölmüş göstermesi, adı geçen beytiyle birleşince, bize çok doğru gibi gelmiyor. Behiştî'nin hocası olan Sa'dî Çelebi, Behiştî Danişmendi iken 945/1538 tarihinde öldüğüne göre, bu tarihlerde Behiştî 38 yaşlarında olacaktır. Bu süre her ne kadar öğrencinin kabiliyetine göre değişiyorsa da, Danişmentlik için oldukça geç bir vakitdir.

Âşık Çelebi, Ahdî, Beyânî, Latîfî ve Âlî'nin, ölümü için tarih vermediği Behiştî'nin ölüm tarihi 979/1571 olarak genel kabul görmüştür. Tuhfe-i Nâilî[52], Eslâf[53], Sicill-i Osmanî[54], Agah Sırrı Levent[55] de bu kabule katılanlar arasındadır.

---

45 İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370
46 Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
47 Kâtip Çelebi, **a. g. e. ,** s. 780.
48 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 58.
49 Abdul'-Hay Kafzâde Fâizî, **Zübdetü'l-Eş'âr**, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, 1325 s. 26
50 Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi** (Sad. Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş), Üçdal Neşriyat, İst. 1986, C. III, s. 233.
51 Tekin, "*a. g. m.* ", s. 369-370.
52 Tuman, **a. g. e. ,** s. 112.

Şâirin ölüm yeri ve defnedildiği yer konusunda bir ihtilaf yoktur. Evinin bulunduğu kendi zaviyesine defnedilmiştir.

Riyâzî, Çorlulu Refî‘ Leng'in mezarını tarif ederken, "*Çorlu'da Behiştî mezarı yanında medfûndur*"[56] demektedir.

Sonuç olarak Behiştî, Evliya Çelebi'nin, ölümünden altı gün önce yazdığını aktardığı mezar taşındaki tarihin gösterdiği gibi, 979/1571 yılında, Çorlu'da vefat etmiş ve evinin bulunduğu kendi zaviyesine defnedilmiştir.

2. ŞAHSİYETİ

A. Şahsiyeti:

Behiştî, tasavvufa meyletmeden önce çağdaşı ilim adamlarının takdirini kazanmış bir âlim, tasavvufa intisab ettikten sonra da ârif, kâmil, çevresi üzerinde tesirli bir mürşid, vâiz ve hatibdir. Bu yüzden Behiştî hakkı hukuku gözeten, makam ve mevkide gözü olmayan, istiğna sahibi yapmacıklıktan uzak, samimi, tasavvuf neşvesinden gelen rind meşrep bir şahsiyettir. Ahdî onun laubali, aşk peşinde olan, herkesin iyiliğini düşünen, gece gündüz zevk u şevk peşinde yeme içmeden geri kalmayıp, servi boylu, gümüş tenli, lale yanaklı güzellerle gezip tozan, eğlence meclislerini kaçırmayan, zarif, hoş sohbet bir kişiliğe sahip olduğunu belirtir[57]. Kaynaklarda mal-mülküne dair bir bilgi edinemediğimiz şâirin, imamlığından başka bir gelirinin olmadığını, evi ve evinin yanına talebeler için inşa ettirdiği odaların haricinde kayda değer bir malının bulunmadığını zannediyoruz. Divanda bu kanımızı güçlendirecek beyitlerle de karşılaşıyoruz.

Behiştî'ye göre Allah'ın gönül zenginliği ve ruh sağlığı vermesi bir devlet olarak insana yeter:

Devlet degül midür ki Behiştî saña Hudâ
Virdi göñül gınâsı ile sıhhat-i mizâc
G. 64/5

Zenginlik elbisesinden soyunup, kendi aleminde bir fakir olmak şâirin arzu ettiği bir durumdur:

‘Uryân olup libâs-ı gınâdan Behiştiyâ
Bir kendü ‘âleminde fakîr olmak isterin
G. 418/5

---

53 Unat, **a. g. e.** , s. 121.
54 Süreyya, **a. g. e.** , s. 364.
55 Agah Sırrı Levent, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ank. 1984, II. Baskı, C. I. , s. 135.
56 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 113.
57 Ahdî, **a. g. e.** , s. 333.

Aklı başında olan bir kimse, örfe ve itibarî şeylere değer verip kendisini cüppe ve sarığa kul etmez:

Behiştî fâriğ ol ‘örf ü izâfet i‘tibârından
Ki ‘âkıl kimse kendin cübbe vü destâra kul itmez
G. 206/5

"‘Örf" kelimesinin bir çeşit sarık/kavuk olduğu da dikkate alınırsa, îhâm-ı tenasüb görülür. Aşağıdaki beyitte de tezatlı bir anlatımla, Behiştî'nin padişahlardan mansıp ve mevki istemediğini, padişahların hiç bir şekilde dilenciye ihtiyaç göstermeyeceğini belirtir:

Pâdişehlerden Behiştî mansıb u câh istemez
Hîç bir sultân gedâya gösterür mi ihtiyâc
G. 65/6

Şâir, halen bulunduğu imamlık görevinden başka bir mansıba ihtiyaç duymaz:

Bu deyrde mukîm-i makâm olduğum yeter
Mansıb baña hem anda imâm olduğum yeter
G. 138/1

Diğer bir beytinde de:

Başuña sultân olayın dirseñ ey dil kendüñe
Fakr kûyında kanâ‘at külbesini hâne kıl
G. 313/4

diyerek, tezatlı bir söyleyişle, sultan olmak için, fakirlik ve kanaat köşesini önermiştir. Uzlet köşesinde, Rabbe hamd ve sena eden şâir, karga misali dünya leşine konacak biri değildir. Onun gönlü himmet burcunun yokluğunda hüma misali uçan kuştur:

Gûşe-i ‘uzletde Behiştî gibi
Rabbümüze hamd ü senâ eylerüz
G. 198/5

Behiştî lâşe-i dünyâya konmazam zağın mânend
Fenâ-yı himmet evcinde hümâ-pervâzdur göñlüm
G. 343/5

Kanâ‘at şâhıyem sultân-ı dehre iltifâtum yok
Ne segdür ol ki aldanur anuñ bir pâre nânına
G. 493/4

Yukarıdaki beytinde tezatlı bir anlatımla, dünyanın bir parça ekmeğine aldanan köpek gibi, dünya sultanlığına iltifat etmez ve kanaat şahlığından yana tavrını koyar.

Şâir, alemde sevgilinin bulunduğu yeri Firdevs cennetlerine değişmeyecek kadar aşk peşindedir:

Âlemde kûy-ı yârümi Firdevs'e virmezem

Bir bülbülem Behiştî yeter baña gülşenüm

G. 321/5

"Tene dir nâ" diyü meclisde sürûd itseñ sen
Başlar ey rûh-ı revânum ditremege dir dir ten

M. 28

"Tene dir nâ" kelimeleriyle hem nağme, hem tene hayır, hem de "nâ" ile ney'i hatıra getiren bir söyleyişle oynayan şâir, eğlence meclislerinden hoşlanan, Ahdî'nin "*Mezkûruñ tab'ı ziyâde küşâde olmağın latîfeleri gâyet de çokdur. Cümlesinden biri budur ki kasaba-i mezkûrede zümre-i sipahiden Baba Küşeyrî nâm nedîm-i hâs u 'âm olan yah-fürûşuñ ittifâken bir gün teferrüc-künân cânib-i yahdânına revâne olduklarında, mutâyebe yüzinden karısına müte'allik bu beyti bedîhe hûb buyurmuşdur*" diyerek:

Harâretden meded öldük Küşeyrî
Bize in'âm-ı 'âm eyle karından[58]

beytini zikrettiği gibi, latife yapmayı seven birisidir.

Ey Behiştî! Harab olmuş sinemiz, gönül nalesinden içinde genç oğlanın bulunduğu bir eve benzedi:

Nâle-i dilden Behiştî sîne-i vîrânumuz
Beñzedi ol hâneye kim anda genc oğlan olur

G. 94/5

Gönül, sevgilimin rüyamda koynuma girdiğini görse, yeniden dirilme gününe kadar o uykudan uyanmak istemez:

Düşde görsem koynuma girdügini cânânumuñ
İstemez uyanduğum dil haşre dek ol hâbdan

G. 421/4

Ben, bir gece koynuma soyunup geldiğin ve can gibi sinemin tahtına sultan olduğun zamanı görür müyüm?

Ben görem mi bir gice koynumda 'uryân olduğuñ
Cân gibi bu sînemün tahtına sultân olduğuñ

G. 261/1

Benim sonum nereye varacak, bilmiyorum. Ben laubali bir aşığım, gönlümü alan da, nazik mizaçlı:

Bilmezem âhir ser-encâmum neye irse gerek
Lâubâli 'âşıkam ben dilberüm nâzük-mizâc

G. 63/3

beyitlerinde görüldüğü gibi lâubâli, münâcâtında;

Yâ İlâhî râh-revler reh-nümâlar hakkıçün
Yâduñ ile hem-dem olan âşinâlar hakkıçün

---

[58] Ahdî, **a. g. e.** , s. 337.

Subhgâh-ı vuslatuñ şevkıne her şeb-tâ-seher
Dûd-ı âhıyla göge ağan du'âlar hakkıçün
……
Pâk dâmânlarla haşr eyle Behiştî bendeñi
Meclis-i 'ışkuñda çâk olan yakalar hakkıçün
G. 431/1, 2, 5

dediği gibi samîmî bir şahsiyetdir.

Şâirin dünya görüşünü de yansıtan bu beyitler, onun geçinecek kadar bir miktara razı olduğunu, mansıb peşinde koşmadığını, gönül zenginliğinin kendisi için yeterli olduğunu, dünya malına tenezzül etmediğini gösteriyor.

B. Edebî Şahsiyeti

Kaynaklarda Behiştî'nin iki yönüne işaret ediliyor. Öncelikle ilmî kişiliği. Bu çerçevede verdiği va'z ve nasihatlar, bunların halk üzerindeki etkileri, sonra, bu alandaki eserleri üzerinde duruluyor. Daha sonra da şâir kişiliği; murad ettiği manada şiir yazabilen, icat sahibi, hüsn ü edâ ile nazma kadir gibi vasıflarla dile getiriliyor.

Şâir hakkında en geniş bilginin yeraldığı Atâî, Âşık Çelebi ve Ahdî'de şu ifadelere rastlıyoruz:

"*'Azîz-i merkûm mâlik-i mısr-ı 'ulûm dîde-i dil ü cânı kuhlu'l-cevâhir-i tevfik ile rûşenâ, harîf-i cihân neverd-i cenânı zâhir ü bâtın 'ulûm ile âşinâ mecma'u'l-bahreyn-i mecâz u hakîkat mevridü'n-nehreyn-i 'ilm u ma'rifet deryâ-yı tab'-ı güher-bârı, dürr-i manzûm u mensûra şâmil, meşîme-i şîme-i kerîmesi kâmil, veled-i kalbi vâridâta hâmil, sündüs ü istebrak-ı zâhir u bâtın, câme-i isti'dâdına perniyân ve betâ'in-i sebzezâr-ı hatt-ı safâ-bahşı sünbüle-i fazl u 'irfânuñ kişti ve ebkâr-ı efkâr-ı 'ilmiyesi, reşk -i hûrân-ı behiştî idi. Âsâr-ı celîlesinden şerh-i Hayâlisi'ne hâşiyesi ve âdâb-ı bahisden Mes'ûd-ı Rûmî üzre hâşiyesi ve şürûh-i Miftâh'a ta'lîkâtı ve Câmî kenârında ba'zı kelimâtı vardur. İttifâk-ârâ bunuñ üzerinedür ki Hayâlî hâşiyesinde itdügi nakş-ı dil-keş sûzen-i hayâl ile misâl-i harîr münakkaş olup köhne-resm-i üstâdân-ı Rûmî vü Hıtâyî'ye kalem-i nisyân çekmiş ve hâkrîz-i Mânî tab'ân-ı ma'âniye gubâr-ı idbâr ekmişdür. Bahr-i seri'de Cemşâh u 'Alemşâh nâm kitâbı ve müretteb dîvân-ı belâgat-nisâbı vardur*[59]. "

---

[59] Atâî, **a. g. e.** , s. 156.

"*Zemân-ı iştigâlinde Hayâli'ye vü gayre havâşi ve ta'likâtı ve zamân-ı ferâğ-ı hâlinde mütâla'ası sebkat itdügi tefâsirde niçe tedkikâtı vardur. Fi'l-hakîka 'âsâr-ı 'ilm u ifâdesi ile etrâf müşerref ve esmâ u âzân helâk leâl-i va'z u nasîhati ile müşennefdür. Pâye-i münîr-i hıtâbet 'uluvv-i me'âric-i fezâiline göre kem-pâye ve Molla Huseyn Vâ'iz bu kadr-i nakd-i fezâ'il u ma'ârif ile aña nisbet bizâ'atde bir hâce-i endek-mâyedür ve bi'l-cümle küttâb hükmünce şâ'ir ve murâd idündigi ma'nâlarda hassa tahayyüller idüp hüsn ü edâ ile nazma kâdirdür.* "[60]

"*Mütâla'a-i (kütüb-i) mütedâvile ve tefâsir ü ehâdise evkât-ı bâ-berekâtın sarf idüp her fenne resâ'il yazmışdur ki makbûl-i merdüm-i efâzıl olmış ve zât-ı şerîfi kemâlât ile âreste ve 'unsûr-ı latîfi hilm ü hayâ ile pîrâstedür. El-hakk ol ser-âmed-i erbâb-ı hünerüñ ma'lûmât-ı mu'ciz-âyâtı ve kemâlât-ı bilâ-nihâyâtı bir haddedür ki tarîkdan ferâgat itmeyüp ol semte sülûk idüp sâ'ir müderrisîn gibi tedrîs kabûl itse, az zamanda mevâlî-i 'izâm ve ehâli-i kirâmdan 'add olunması mukarrer idi. ... Hakkâ budur ki gâyetile zarîf u latîf, hoş-sohbet, pîr-i dânâ-dil, pür-himmet ve sanâyi'-i şi'rde ve sâir 'ulûmda kâmildür. Aksâm-ı nazma kâdir ve tarz-ı mesnevîde sâhir ve kasâid-i pür-fevâ'idi lezîz ü pâk ve beyne'n-nâs bî hadd ü bî-kıyâs vâkı' olmuşdur*"[61].

Âşık Çelebi'ye yakın ifadelerle Behiştî'nin sanatını dile getiren Hasan Çelebi de, onun va'z u nasihatlarının Çorlu'da büyük küçük herkesin kulağında küpe olduğunu ve ilmî eserlerinin bulunduğunu ifade ettikten sonra "*Ve fenn-i şi'rde dahı fâ'ik her cihetle medh u tavsîfe lâ'ik şâ'ir-i sâhir, 'adîl ü nazîri nâdir, ma'nâ-yı latîfe ibdâ' ve ihtirâ'a kâdirdür. Eş'âr-ı hûbunuñ üslûb-ı mergûbı vardur*"[62] diyerek, şiirleri ve şâirliğine dair değerlendirmesini aktarır. 'Âlî ve Beyânî "*hoş-âyende eş'ârı*" olduğunu[63], Riyâzî de "*Fazîlet-i 'ilmiye sâhibi olup Hayâlî'ye hâşiye yazmışdur. Hakkâ ki tîşe-i hâme ile sikkeyi mermerde kazmışdur. Nazm-ı safâ eseri nesîm-i Ürdibehiştî gibi rûh-efzâdur*"[64] diyerek görüşlerini belirtirler.

Görüldüğü gibi özellikle Atâî onun zahir ve batın ilimlerdeki derinliğine dikkat çekiyor ve Akâid-i Hayâlî'ye yaptığı şerhi Rum ve Hıta

60 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.
61 Ahdî, **a. g. e.** , s. 333-334.
62 Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 227.
63 Âlî, **a. g. e.** , s. 200; Beyânî, **a. g. e.** , s. 28.
64 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57.

ülkesinin üstadlarını unutturduğunu ifade ediyor. Ahdî'nin de onun diğer müderrisler gibi tedrîs kabul etse az zamanda büyük âlim ve toplumun önde gelen büyüklerinden olacağından şüphesi yoktur. Eserleri kısmında da genişçe değinileceği gibi, Hayâlî haşiyesinin yankısı geniş olmuş ve Şerhu'l-Akâid üzerine yapılan önemli şerh, haşiye ve ta'likat arasında Behiştî'nin de adı anılmıştır[65].

Behiştî'nin şâirliği konusunda verilen bilgilere baktığımızda, "ibda'", "sâhir", "hayâl", "latif", "üslûb-ı mergûb", "edâ" gibi nitelemeler öne çıkar. Âşık Çelebi'nin "*ve bi'l-cümle küttâb hükmünce şâ'ir ve murâd idindügi ma'nâlarda hassâ tahayyüller idüp hüsn ü edâ ile nazma kâdirdür mesnevîde dahı Cemşâh u 'Alemşâh nâm bahr-i hafifde bir dâstân ibda' itmişdür*"[66] diyerek Behiştî'yi tanımladığı satırlarında, hassa tahayyüller ile aranan hayalin yeni, kendine özgü, başka hiç bir kimsede görülmeyeni, şâirin kendi muhayyilesinin ürünü[67] kastedilmiştir. "*Hüsn ü edâ*" sözünde genel bir tavsif ve takdir söz konusudur[68]. "*İbda'*" kavramıyla kastedilen de, yeni şeyler ortaya koyabilme, sanat eserine damgasını vurabilme, Cemşâh u 'Alemşâh mesnevîsinde önceliğin kendine özgü olması, bu konulardaki yenilik ve değişiklikleridir[69]. Hasan Çelebi'nin "*eş'âr-ı hûbunuñ üslûb-ı mergûbu vardur*" sözünden, kendine özgülüğü, başkasına benzemeyişi ve alışılmışın dışında oluşu[70] anlaşılmaktadır.

Şiir ve Şâir Hakkındaki Görüşleri:

Divan şiiri belli estetik anlayışa sahiptir. Ortaya konan eserler bu estetik kurallar çerçevesinde değerlendirilir. Değerlendirmeler daha çok tezkireciler tarafından yapılır. Bunun yanında bizzat şâirin kendisi de değerlendirme yapar. Şâirin yaptığı değerlendirme, her ne kadar kendi şiirini övme, büyük üstatlarla kendisini kıyaslama, hatta onları yerme şeklinde olsa da, hem devrin şiir anlayışı, hem de şiirde varılması amaçlanan noktayı göstermesi açısından önemlidir. Bu değerlendirmeler, gazellerde çoğunlukla son beyitlerde birer beyitle, varsa mesnevîlerinde, kasîdelerinde de böyle olmakla birlikte, farklı üslup ve muhtevada oldukları için, bir kaç beyitte de

---

65 Metin Yurdagür, **Bibliyografik Bir Kelam Tarihi Denemesi**, İst. 1989, s. 52.

66 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.

67 Harun Tolasa, **Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. YY'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I**, Ege Üni. , Ed. Fak. Yay. , İzm. 1983, s. 368.

68 **A. g. e.** , s. 374.

69 **A. g. e.** , s. 218.

70 **A. g. e.** , s. 268.

dile getirilebilir. Hatta mesnevîlerde bunun için özel bölümlerin açıldığı da görülür[71].

Behiştî'nin de pek çok Divan şâiri gibi, şiir ve şâirliği ile ilgili değerlendirmeleri vardır. Biz burada Behiştî'nin, Divan'ında geçen şâir ve şiir hakkında kullandığı terimleri tek tek ele alacağız.

Şâirin, evvela selefin yolunda olduğunu, "Bu sözlerim selefin üslubundan dışarıda değildir. Yolcunun gitmesi-gelmesi, önderin ayağına uygundur" şeklinde Türkçeye çevirebileceğimiz aşağıdaki Farsça beytinden öğreniyoruz:

Ger ne-bîrûnest ez-üslûb-ı selef în guft u gû
Reft u pây-ı reh-revân ber-vefk-ı pây-i rehberest
K. 4/42

Herşeyden önce şiirin cezbesinin olması gerekir. Yoksa şiir yazmanın anlamı olmaz:

Yazma ol şi'ri Behiştî çünki kim
Hâl-bahş u hâlet-engîz olmaya
G. 437/5

Hâl bahş itsün Behiştî gibi şi'rin müdde'î
Yohsa bunda fâ'ide itmez igen kâlile bahs
G. 62/5

Şâirin, kendisini başkalarıyla da kıyasladığı aşağıdaki beytinden, şiirde muntazamlığın yanında, incelik ve akıcılığın da olması gerektiğini öğreniyoruz:

Degüldür gayri şâ'irler gibi nâ-muntazam şi'rüñ
Behiştî hem zerâfet hem selâset var kelâmuñda
G. 489/5

Şâiri bu cihanda birazcık eyleyen, gönül süsleyen şiiridir[72]. Zevk ehlinin işitdikçe dua etmesi için "beliğ eş'arının hal-bahş" olması gerekir[73].

Şiir, hüsn-i kelâm, aslında Allah vergisi olup, kişi kendi gayretiyle ona suret veremez[74]. Şiirinde ince işleyiş ve süse gerek te yoktur:

Hudânuñ fazlıdur bu nazm u tertîb
Baña lâzım degüldür nakş u tezhîb
HB. vr. 26a

---

71 Harun Tolasa, **Divan Şâirlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri**, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, İzm. 1982, s. 16-17.

72 **Divan**, G. 317/5.

73 **Divan**, G. 21/5.

74 **Divan**, G. 354/5.

Behiştî, şiirini “*sûznâk*”, “*sûz*”, “*pür-sûz*” olarak vasıflandırır. Şiir, aynı zamanda müzikte bir makamın adı da olan “*sûznâk*” olunca gönle hoş gelir:

Nazm-ı Behiştî şem‘ine pervâne oldı halk
Eş‘âr sûznâk olıcak dil-pesend olur
G. 134/5

Hal ehlinin istediği, ya yakıcı, yada coşkulu şiirdir. Behiştî de bunun dışında hareket etmez:

Eş‘âra düzme koşma virmez Behiştî sûret
Hâl ehlinüñ gıdâsı yâ sûz u yâ tarâbdur
G. 105/5

Şâir, şiirde asıl olanın mana olduğunu, onu ön planda tutmak gerektiğini aşağıya aldığımız üç beytinde dile getirir:

Ma‘ânîde degül sanur belâgat
Bedî‘a sa‘y idüp eyler hamâkat
HB. vr. 26a

Beyitte, ebkâr, beslemek, tab‘ ve dâye gibi, bir çocuğun yetiştirilmesini çağrıştıran kelimeler seçilerek, şâirin söylenmemiş güzel manalar bulduğu dile getirilmiştir:

Ey Behiştî ma‘ni ebkârın ne ra‘nâ beslemiş
Eyle billâhi ri‘âyet lutf-ı tab‘uñ dâyesin
G. 387/5

Şiirden maksat, nasihat ve mana olup, şöhret ve dış görünüş değildir:

Nasihatdur garaz şöhret degüldür
Gerekli ma‘nîdür sûret degüldür
HB. vr. 26. a

Şiirde mana renkli olursa, başka süse gerek olmadığını:

Edâ-yı hûb ile ma‘nâsı rengîn
Yiter lâzım degüldür gayri tezyîn
HB. vr. 26a

beyti ile ifade etmektedir.

Behiştî’nin, gerek bu dünyadaki hayatında ve gerekse dünya görüşünü belirleyen tasavvufta, gurbet mühim bir yer tutar. Bir mutasavvıf için dünya, gurbet yeridir. Onun için şiirin bu haleti yansıtması gerekir.

Garîbâne terennümlerle hâlet virmeye bezme
Behiştî mutribe ögret bu şi‘r-i gurbet-âlûdı
G. 560/5

“Zımnen anlaşılan ince ve dakik mana” şeklinde tanımlanan nükte, daha çok şâirin yaradılışı olan tab‘ı ile birlikte anılır. Kelime, aşağıdaki beyitte bir av sahnesi içerisinde işlenmiştir:

Bâl açup nükte hümâsı ne kadar uçsa bülend
Bâz-tab'umla Behiştî iderüm anı şikâr
G. 119/5

Şu beyitte de gün ışığına çıkmamış, söylenmemiş nükteleri şâir tabiati süslemiş, gören herkes de onu övmüştür:

Nükte ebkârını zeyn itse Behiştî tab'uñ
Hüsn sûretde görüp her kişi tahsîn eyler
G. 106/5

Taze, parlak, nükteli, zarif, hoş gibi anlamlara gelen "âb-dâr" da, Behiştî'nin şiiri için kullandığı bir sıfattır. Şâir, mana deryasına kaptan olduğuna "şi'r-i âbdârını" kanıt getirirken, derya, rüzgar, reis, âb gibi denizcilik terimlerine de yer verir:

Hele deryâ-yı ma'nînüñ Behiştî rûzgâr içre
Re'îsi olduğum bes şi'r-i âbdârumdan
G. 425/5

Behiştî'nin şiir için gerekli gördüğü bir başka sıfat, "hoşa giden, beğenilen" anlamlarındaki "hoş-âyende"dir:

Hoş-âyende gerek nazm-ı güher-bâr
Degül matbû' gam-ı nâ-puhte güftâr
HB. vr. 26a

Bir başka kavram da "şi'r-i ter" ve "garrâ" terimleridir. "Ter", taze, yeni, "garrâ" da, sevinçli, parlak, güzel anlamlarında bir kelimedir. Gönül ehli, şâirden taze gazel ister. Fakat üzüntü içindeki gönülden sevinçli şiir beklemek de imkan dahilinde değildir:

Ey Behiştî ehl-i diller benden ister şi'r-i ter
Nazm-ı garrâ mı gelürmiş hâtır-ı gam-nâkden
G. 422/5

"Yumuşak, latif, mülayim" gibi anlamlara gelen "nerm" de, şiir için sıfat olarak kullanılmıştır. Yumuşak-sert tezadına yer verilen beyitte, yumuşak ve latif olan şiiri, kıskanç şâirleri çileden çıkarır:

Şi'r-i nermüm ne 'acebdür ki Behiştî tokınur
Müdde'înüñ yüregi başına bir taş gibi
G. 553/7

Şâir, gönül alan şiir doğanının padişah eline düşmesi halinde, arzu ettiği kuşu avlayacağına inanır[75]. Behiştî'nin şiiri "çendânca" değildir, ama "hoş-âmedce", "şirince" gazelcikdir[76].

---

[75] **Divan**, G. 330/5.
[76] **Divan**, G. 161/5.

Şiir için kullanılan bir başka sıfat, "fesâhat", "fasih", "efsah"dır. Aşağıdaki beyitlerden ilkinde "Behiştî gibi şiirleri oldukça fasih olan başka bir şâir var mı?" sözleriyle şiirinin fasihliğine delil getirirken, diğerinde de her şâirin Behiştî'ye nazîr olamayacağının altını çizmektedir:

Olur mı Behiştî gibi bir şâ'ir-i efsâh
Kim oldı fesâhatlerine sözleri bürhân
K. 3/65

Sanma her şâ'iri 'âlemde Behiştî'ye nazîr
Kelimâtında fasîhâ bedel olmaz kelegi
G. 513/4

Nazm ülkesinin hüsrevleri "şîrîn kelâmını" görseler, şâire Ferhâd olurlar[77]. Bu "şîrîn kelâm"a kail olmayan kişinin zevkinden şüphe etmek gerekir, mana lezzetini bilmez[78]. Nerede bir zevk ehli olsa, onun ağzını tatlı eden "şi'r-i şeker-rîz"idir[79]. Şâir, Mesîh gibi ölüyü diriltmek için "şi'r-i ruh-bahşı" defter ü divana yazmışdur:

Behiştî mürde ihyâ itmege merdüm Mesîhâveş
Bu şi'r-i rûh-bahşı defter ü dîvâna tabşırdum
G. 348/5

"Rûşen kelâm" da şiir için kullanılan bir vasıftır. Şâir, Şems-rûşen, Rûm-Tebriz, amel-mezhep kelimeleri ile leff ü neşre de yer verir:

N'ola rûşen kelâmumla 'amel itmezse Rûm ehli
'Acem mezhepsüz olduğı ne kaygu Şems-i Tebrîz'e
G. 458/2

Behiştî'nin şiiri için kullandığı belli başlı teşbih ve mecazlar, şunlardır: Zülâl (G. 311/7, Genc/hazine (G. 258/5), dürr (G. 86/5, G. 471/4), pür-güher (G. 54/5, 366/5), âlem-i ma'nâ güheri (K. 3/66), hüsn-i kelâm (G. 201/5), sihr (G. 49/5), sihr-i helâl (G. 528/5), râyiha-i bâde-i elest (G. 264/5), Beyt-i Ma'mûr (G. 276/5, 419/5), baharistan (G. 48/5), deryâ-yı mey sefînesi (divanı) (G. 310/5), güher-bâr (Heşt Behişt vr. 26a), Kimya (G. 422/5).

Kendi şiirini hazineye, başkalarınınkini ise viranlığa benzettiği aşağıdaki beytinde şâir, beyt kelimesini de îhâm-ı tenasüplü kullanır:

Şu'arâ beyti arasında Behiştî şi'rüñ
Beñzer ol gence kim ola etrâfı vîrânlık
G. 258/5

Halel gelmez Behiştî nazmuña ta'n eylese nâ-dân
Ne gam şeytân harâbına dürüşse Beyt-i Ma'mûruñ

77 **Divan**, G. 185/5.
78 **Divan**, G. 200/5.
79 **Divan**, G. 188/5.

G. 276/5

Yukarıdaki beyitte, nazmını Beyt-i Ma'mûra benzeten şâir, tıpkı Kabe'nin yıkılmasına çalışan şeytanın çabasının boşa çıkması gibi, cahilin, şâirin nazmını ayıplamasının da şiirine zarar veremeyeceğini belirtir. Şu beyitte de nazm ipine değişik cevherler dizen şâir, aşk dalgıcı olup belagat denizine dalmıştır:

Behiştî dürlü cevherler getürdüñ rişte-i nazma
Meger gavvâs-ı 'ışk olup belâgat bahrine talduñ

G. 293/5

Heşt Behişt mesnevîsinde sözü gül gibi hoş-bû, selâsetde de akar suya benzetirken[80], mecazen etkinin esas alındığı "hoş-bû"nun yanında, şu beyitteki "reyhân" da aynı anlamda olsa gerektir:

Dimâğ-ı cân mu'attar oldı bu güft ü gûyuñdan
Ne gülşende koparduñ ey Behiştî sen bu reyhânı

G. 508/5

Behiştî'nin gazelleri çoğunlukla beş beyitlidir. Şâir bu durumu, iki ayrı beyitte, birinde beş parmağa, diğerinde de İhlas suresine benzeterek şiire taşır:

Hemvâredür Behiştînüñ ebyât-ı nâzüki
Beş barmağuñ tefâvütü ellerdedür hemân

G. 430/5

Behiştînüñ yine gûyâ ki mushaf-ı 'ışka
Beş âyet ile bu beş beyti sûre-i İhlâs

G. 232/5

Şâirin kendisi ile ilgili tanıtım ve değerlendirmeleri daha çok onun "şâir yaradılışı, şâirlik cevheri, yaradılıştan sahip olduğu sanatçı varlığı"[81] anlamında kullanılan "tab'" çerçevesindedir:

Behiştî tab'-ı pâküñden ne hâletler konulmuşdur
Ki eş'âruñ semâ' itse tarabdan ehl-i hâl oynar

G. 176/5

Şâirin pak tabiatinden kaynaklanan nitelikleri sonucu şiiri sema etse, hal ehlini sevinçten oynatır. Takip eden beyitte, şâirin tabiat ovası öyle karışıktır ki, Ferhat ve Mecnûn'un gittiği yol bu olsa gerektir:

Ey Behiştî vâ'di-i tab'uñ ne şûr-engîz olur
Var ise Ferhâd u Mecnûn gitdügi vâdî budur

G. 111/5

Açduğum dem edâ-yı nutka dehân

---

80 **Heşt Behişt**, vr. 26a.
81 Tolasa, "*a. g. m".* , s. 36.

Tab‘-ı pâküm akar su gibi hemân

CA. vr. 10a

Şâir konuşmak için ağzını açınca, temiz yeteneği akar su gibi olur.

Şâirin kendisi hakkında kullandığı teşbih ve tavsifler de şunlardır:

Mesîh (G. 348/5), Sâkin-i Kevser (G. 311/7), Sehhâr (G. 306/5, G. 181/5), Gazel-serâ (G. 82/2), bâz-tab‘ (G. 119/5), şâir-i efsâh (K. 3/65), şîr (G. 37/5), deryâ (G. 366/5), merd (G. 416/5), mana denizinin reisi (G. 425/5), büyüleyici (G. 427/5), sâye-perver (G. 327/5), gavvâs-ı ‘ışk (G. 293/5), bülend-pervâz (CA. vr. 10a), şehbâz (CA. vr. 10a), şehbâz-ı ‘ışk (G. 178/1), belâgat tahtının sultanı (G. 493/5), müsellem (G. 81/5), tılsım sahibi (G. 108/4), sayyâd (G. 522/5), bülbül (G. 288/5, G. 250/5), savaşçı (G. 429/5), hokkabaz (G. 189/5).

Şâir, şiir ile çevre münasebetini de aksettirir. Bu çevre, okuyucu veya diğer şâirlerden ibarettir. Bunların tavrı olumlu veya olumsuzdur[82].

Behiştî’nin dikkati çeken bir özelliği, özellikle gazellerinin son beytinde kendisini övmesidir. Bu medhiye, kimi zaman isim verilerek yapılan karşılaştırma, kimi zaman da bir kıyaslamaya gidilmeksizin yapılan övgüdür.

XVI. yüzyılda edebiyat, gerek imajlar açısından, gerek vezin açısından belli bir olgunluğa erişmiş, Fars klasiklerinin yanında yerli konu ve söyleyişler ortaya konmuş ve Divan Şâiri, Arap ve Fars şâirleriyle boy ölçüşür bir konuma gelmiştir. Bu psikoloji içerisinde değerlendirilmesi gereken aşağıdaki beyit, şâirin ne Acem, ne de Arapların bulamadığı bir tarzı bulduğundan ve zevk ehlinin bunu takdir ettiğinden söz etmektedir:

Nazm-ı Türkîde görüp şi‘rüñi dir ehl-i mezâk
Ey Behiştî ne ‘Arab buldı bu tarzı ne ‘Acem

G. 349/5

Yine bu psikoloji içerisinde düşünülmesi gereken, bu sahada kendinden başkasını kendi seviyesinde görmeyen bir söyleyişle karşılaşıyoruz:

Herkes Behişti tîğ-ı zebânuñ zebûnıdur
Meydân-ı nazm içinde diger nîst bir menem

G. 344/5

Çağrışımı oldukça güçlü bir söyleyişle, kendinden önceki söz ustalarının yerini dolduran şâir, bir sonraki beytinde de, ele almak ve defterini dürmek deyimlerini de kullanarak, eskileri geçtiği iddiasındadır:

Belâgat tahtınuñ sultânları bir bir sefer kıldı
Cülûs itdi Behiştî şimdi anlaruñ mekânına

G. 493/5

---

82 Cemâl Kurnaz, **Hayali Bey Divanının Tahlili**, MEB. Yay. İst. 1996, s. 39.

Ele alup Behiştî dîvânını
Selefüñ defterini dürsem olur
G. 128/5

Aşağıdaki beyitte, hayal kelimesini de cinaslı kullanıp, orijinal buluşlarına Molla Hayali'nin hayalinin bile yetişemeyeceğini söyleyerek, kendisini Ahmet Hayâlî[83] ile kıyaslama yoluna gider:

Ger kasd-ı hayâl itse kelâmında Behiştî
İrmezdi hayâline anuñ Molla Hayâlî
G. 523/5

Şiir vadisinin kendisinden üstün olanları varsa, olsa olsa periler gibi gözden kayıptırlar:

Ey Behiştî dîdeden gâ'ib perîler gibidür
Vâdi-i şi'rüñ eger var ise bizden yegleri
G. 537/5

Behiştî'nin şiirini kıskanç kimseler ne kadar kıskansa da, dil kılıcıyla kafirleri katledip, onları susturmuştur.

Şi'r-i Behiştî'ye hased ehli nice ta'n ide kim
Tîğ-ı zebân ile bugün kâtil-i küffâr menem
G. 317/5

Okuyucu üzerindeki etkisini de, gazeli sihr-i helal olduğu için, memleketin güzellerinin kendisine ram olmasının doğal olduğu şeklinde, dile getirir:

Ey Behiştî gazelüñ sihr-i helâl oldı yine
N'ola râm olsa saña memleketüñ mahbûbı
G. 528/5

Taklide karşı olan şâir[84], başkalarının şiirlerinden mana ve söz çalınmasına da hoş bakmaz ve bunları eleştirir. Bu şekilde mana ve söz çalanları kahbezenlikle itham eder. Kendini bunlara tenezzül etmeyen, mert ve orijinal malzemeler ortaya koyan bir şâir olarak görür:

Uğurluk kahbe-zenlikdür Behiştî merd şâ'irsin
Fikirsiz bikr-i ma'nâlar düzersin kendü kendüñden

---

83 Şemseddin Ahmed b. Musa el-Hayâlî. Daha çok Hayâlî Ahmet Efendi veya sadece Hayâlî adıyla tanınmıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra, önce Filibe medresesine, daha sonra da İznik medresesi müderrisinin vefatı üzerine buraya tayin edilmiştir. 1470 yılında oldukça genç bir yaşta, 33 yaşında vefat etmiştir. Şerhu'l-Akâid en- Nesefiye üzerine bir haşiye yazmıştır. Nesefî Akaidi olarak bilinen bu eser, Osmanlı medreselerinde ve halk arasında çok tutulmuş, pek çok kişi tarafından da şerh edilmiştir. (Bkz. M. Said Yazıcıoğlu, **Hızır Bey**, Ank. 1987, s. 37-39.)

84 **Divan**, G. 256/5.

G. 416/5

Şâir, Cemşâh u Alemşâh mesnevîsinde:

Tîr-i dil-dûz salduğum kavsi
Pehlevândur çekerse Firdevsî

Eylesem gülşen-i suhende nevâ
Âferîn-bâd ide Nevâ'î baña

CA. vr. 9b-10a

diyerek, ilkinde Firdevsî kelimesi hariç, tamamını okçuluk terimlerinden kuran şâir, "eğer Firdevsî attığım gönül delen yayı çekerse, hakiki ok atıcısıdır" der ve ikincisinde de neva kelimesini cinaslı kullanarak, Nevaî'yi kendisine aferin dedirtir.

Şâirin en çok etkilendiği kişi, Hâfız'dır. Bunu değişik yerlerde tekrarlar:

Mushaf-ı 'ışkı Behiştî ezber itmişsin tamâm
Himmet olmuş gibi sana Hâfız-ı Şîrâz'dan

G. 417/5

beytinde, aşk mushafının tamamını, takip eden beyitte de çocukken aşk ayetini, Hafız'ın himmeti ile ezberlediğini:

Ey Behiştî rûh-ı pâk-i Hâfız-ı Şîrâz imiş
Tıfl iken 'ışk âyetini itdüren ezber baña

G. 24/5

şu beyitte de, aşk mektebine muallimin Hafız olduğunu, Rum şâirlerinin bunu bilmesi gerektiğini dile getirir:

Gayrden geçsün Behiştî şâ'irân-ı Rûmı di
Mekteb-i 'ışka mu'allim Hâfız-ı Şîrâzidür

G. 115/5

Şâir, aşağıdaki beyitte, şiirini bir başka Fars şâiri, Mîr-i Hocend'de ulaştırır:

Ey Hızr-ı mübârek bî-dâr Âb-ı Hayât irgür
Şi'rini Behiştî'nüñ tâ Mîr-i Hocend ister

G. 133/5

Selmân'la ruhlar aleminde görüşen şâir:

Şâ'ir olmadın Behiştî 'âlem-i ervâhda
Nice yıllar eylemişdür rûh-ı Selmân ile bahs

G. 62/5

Aşağıdaki beyitte de, Selmân'ın söz incisini kırarak, değersiz hale getirdiğini ifade eder:

Yine bâzâr-ı belâgatde Behiştî nazmuñ
Kıldı kıymetde dür-i güfte-i Selmân'ı şikest
G. 59/6

Fahriye niteliği taşıyan söyleyişlerin yer aldığı makta beyitleri, Behiştî'nin şiirlerini, nüktesi, manası, sözü, belagati, divanı, gazeli, kasîdesi, şiirin nağmesi, ebyatı, vs. yönünden, şiir, şâir anlayışını da yansıtacak şekilde, tavsif ve tanımlara yer vermektedir[85].

Sonuç olarak kaynaklar, Behiştî'nin önce ilmî kişiliğine; verdiği vaaz ve nasihatlara, bu alandaki eserlerine, sonra da edebi kişiliğine; arzu ettiği manada kendine has hayaller kurup şiir yazabildiğine, icad sahibi oluşuna ve söyleyişindeki güzelliğine işaret ederler. Tezkirelerin bu değerlendirmeleri yanında, şâirin şâir ve şiir hakkında değerlendirmeleri de vardır. Bu değerlendirmeler şâirin, kendi şiirini değerlendirmesi olduğu kadar, umumi bir özellik de taşır. Behiştî'nin, şâir ve şiir hakkında değerlendirmede bulunurken belirgin olarak kendi şiirlerini de övdüğü görülür.

Behiştî'de Dil ve Üslup

Behiştî divanına genel olarak baktığımızda, şâirin dilinin oldukça sade olduğunu, mahalli unsurlara yer verdiğini, atasözü ve deyimleri yoğun olarak kullandığını, redifi oluşturan kelimelerin çoğunu Türkçe kelimelerden seçtiğini, çok az terkip kullandığını, halk söyleyişlerini ustalıkla şiire taşıdığını, görürüz. Bazı kelime ve eklerde zaman zaman arkaik diyebileceğimiz, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin yer aldığına da şahit oluruz.

Divana sadelik, terkiplerin azlığı açısından bakınca, genellikle terkipsiz söyleyişin tercih edildiğine, terkipli söyleyişlerin de çoğunlukla iki kelimeyi geçmediğine tanık oluruz. Divanda üç gazelin terkipsiz, 5, 92, 486 nolu gazellerin bir terkipli, 4, 134, 160, 243, 249, 434, 460, 464 ve 529 nolu gazellerin iki terkipli, 318 ve 344. gazellerin üç terkipli, 259, 260, 271 321 ve 517. gazellerin dört terkipli, 129, 255 ve 269 nolu gazellerin 5 terkipli, 163. gazelin de altı terkipli olduğunu görürüz.

Kafiye ve Redifte de ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı gibi, rediflerin %94. 32'si Türkçe rediflerden oluşmuştur. Aşağıdaki örnekler, hem söyleyiş olarak rahat, hem de halk söyleyişine fazla müdahale edilmeden şiire girmiştir:

---

[85] Bu beyitlerin bazıları için bkz: G. 13/5, 181/5, 462/5, 177/1, 510/5, 503/5, 474/5, 106/5, 233/5, 232/5, 552/7, 288/5, 250/5, 105/5, 419/5, 366/5, 264/5, 56/5, 51/5, 49/5, 36/5, 14/5, 527/5.

Âşnâlık tarîkına *eşelüm*
Eski derdüñ ‘asâbesin *şeşelüm*
Bağrımuz başını birez *deşelüm*
T. 3/2a-b-c

San ol şahs-ı beyâbânem ki kaldum zulmet-i şebde
Yağar yağmur eser yel her tarafdan berk urur şimşek
G. 270/3

Gam-ı cânân baña senden degül cândan mukaddemdür
Yıkıl git şundan ey dil çünki sen ol gamdan incindüñ
G. 272/2

Sanma sûfî hırka egnümde külâhum serdedür
Bâdeye rehne konulmuş *her biri bir yerdedür*
G. 164/1

Aşağıdaki mısralarda halk söyleyişi, neredeyse hiçbir değişikliğe uğramadan olduğu gibi şiire girmiştir:

Beni unutmasun Allâh’ı seven yârânum
G. 338/5

Böyle takdîr itmiş Allâhum benüm
G. 319/4

Su gibi göñlüm gözüm saña nice meyl itmesün
G. 96/2

Gelse gelme dimezüz gelmez ise gel dimezüz
N. 3/2

Ne anda ay u ne hod bunda gün var
M. 7/2

Ferhâd’a ‘ışk-ı Şîrîn *bir tatlucak belâdur*
M. 12/2

Geldi geçdi güzelüm ol dahı bir hâlet idi
M. 35

Suç mu itdüm bülbül oldumsa gülüm balum saña
G. 3/4

Tâ güççügüken zühde nâ-kâbil idüm cânâ
G. 8/2

Senüñ gibi çoğ olur bu cihânda gölgesi gökcek
G. 270/1

Taşlar yumasa anı sürüp köpüklü sabun
G. 367/1

Dirildüñ ey Behiştî yağlu ballu
G. 432/5

Şu beyit de, tam bir sehl-i mümteni örneğidir:

Pâdişâh olduñ ise zulmi gider kim yarın
Hak huzûrunda iki hasmı berâber korlar
G. 162/2

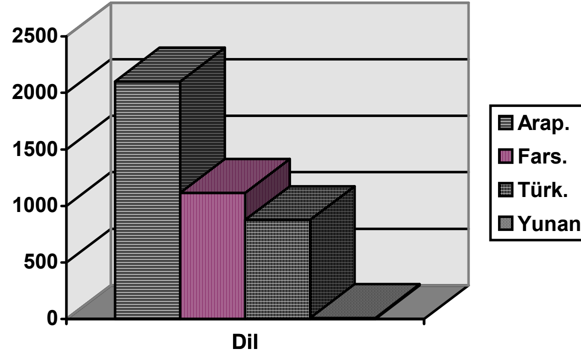
Behiştî'nin kelime dünyasına baktığımızda, ufkunun hayli geniş olduğunu, kullandığı kelime sayısının fazlalığını görürüz. Divanda çekimleri hariç madde başı olarak alınan kelime sayısı 4104, farklı tamlama sayısı da 2689'dur. Divan şâirlerinin kelimelere yüklediği mecaz ve tamlamalarda oluşturdukları farklı anlamlar da gözönüne alınırsa, Behiştî'nin en az beşbin kelimeyle düşünüp yazdığını söylemek mümkündür. Elbette, diğer eserlerindeki kelimelerin de buna dahil edilmesiyle şâirin, kelime dünyasının daha da geniş olduğu görülecektir.

Şâirin kullandığı kelimelerin 2. 102 (% 51. 21)'si Arapça, 1. 117 (% 27. 21)'si Farsça, 876 (% 21. 34)'sı Türkçe, 9 (% 0. 21)'u da yunanca kökenlidir. Sıkça geçen kelimelerin çoğunluğunu Türkçe, özellikle fiil kökenli kelimeler oluşturur. Sadece "olmak" kelimesi, çekimleriyle birlikte 1. 400, "itmek" 800, "eylemek" 550 kez tekrarlanmıştır. Fiiller kadar olmasa da Türkçe sıfatların da sıklıkla tekrarlandığı görülecektir. "Bir" sıfatı 600, "bu" sıfatı 300 kez gibi.

Arapça ve Farsça yazılmış şiirleri hariç tutulursa, fiillerin tamamı Türkçe kelimelerden oluşur.

Divanda kullanılan kelimelerin çeşitliliğinde, aşağıdaki tablo ve grafikde de görüleceği üzere, Arapça kelimelerin baskınlığı vardır:

Dil	**Sayı**	**%**
Arapça	2. 102	51. 21
Farsça	1. 117	27. 21
Türkçe	876	21. 34
Yunanca	9	0. 21

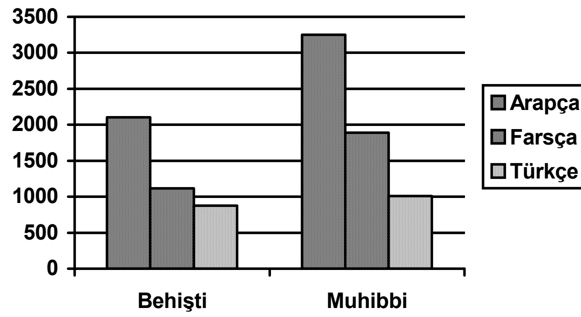

Divan Edebiyatı, Arap Edebiyatı'ndan ziyade Fars Edebiyatı'ndan etkilenmiş olmasına rağmen, Arapça kelime çeşidinin, Farsça sözcüklerin iki katına yakın bir şekilde karşımıza çıkması, ilk planda şaşırtıcı görünmektedir. Ancak, Arap Edebiyatı'nın Kur'an öncesi seviyesi ve Kur'an'ın Arapçaya getirdiği zenginlik ortadadır. Arap dili, din ve medeniyet yoluyla hem kendi gelişimini hızlandırmış, hem de dinin ulaştığı toplumlara, dinin kavramlarıyla birlikte kendi kelimelerini de götürmüştür. Zaman içerisinde bu kelime ve kavramlar, dilin kabul gördüğü toplumda benimsenmiş, özümsenmiş, kendi kavram ve kelimeleri olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu, son derece doğal bir süreçtir.

Güçlü bir kültürü olmasına rağmen, Türk toplumundan önce İslam ve İslam Medeniyeti ile karşılaşan Farslar, zaman içerisinde Arap dilinin ve edebiyatının etkisinde kalmışlardır. Türk toplumunun İslam'ı kabullenmesi, yine Farslar kanalıyla gerçekleşmiş ve klasik şiir de kendisine model olarak Fars Edebiyatı'nı görmüştür. İslam kültürünün tesiriyle Arap dili ve edebiyatının etkisi altında kalan Fars Edebiyatı, klasik şiire modellik yapınca, hem Fars kültürü ve dilini, hem de etkisi altında kaldığı Arap dili ve kültürünü bize taşımıştır. Böyle olunca bizim Kur'an dili olan Arapçaya karşı ilgimize, bir de bize modellik yapan Fars Edebiyatı'ndan gelen Arapça kökenli kelime ve kavramlar eklenmiştir. Bu açıdan bakılınca, divanda kullanılan Farsça kelimelerle Arapça kelimelerin oranı, çok şaşırtıcı görünmemektedir. Aynı şekilde Türkçe kelimelerle Arapça ve Farsça kelimelerin oranları da şaşırtıcı değildir. Zaman içerisinde kelimelerin menşei ne olursa olsun, toplumu ifade etmeye başlayan kelime ve kavramlar, o dilin kendi malı haline gelmektedir.

Yukarıda verdiğimiz bu rakamlar, Behiştî'nin çağdaşı Muhibbî'nin Gül ü Nevrûz Mesnevisi ile de paralellik arzetmektedir[86]. Bu durumu aşağıdaki tablo ve grafikte daha iyi görmek mümkündür.

	Behiştî			**Muhibbî**	
Dil	**Sayı**	**%**	**Dil**	**Sayı**	**%**
Arapça	2. 102	51. 21	**Arapça**	3. 252	49. 6
Farsça	1. 117	27. 21	**Farsça**	1. 891	28. 8
Türkçe	876	21. 34	**Türkçe**	1. 010	15. 4

Arapça ve Farsça kelimelerdeki yüzdeler, belli bir kanaati vermektedir. Türkçe kelimelerdeki ciddi sayılacak farklılık da, birinin mesnevi, diğerinin divan olmasından kaynaklanabileceği gibi, şâirlerin kendi tasarrufları da olabilir.

Mana veya vazife bakımından Arapça kelimelere baktığımızda, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, Arapça kelimelerin % 87. 25'i tek başına isim, % 7. 23'ü sıfat, % 1. 23'ü Arapça-Farsça birleşik isim, % 1. 04'ü Arapça-Farsça birleşik sıfat, % 0. 85'i Arapça-Türkçe birleşik isim durumundadır. Birleşik isimler de dahil edilirse Arapça kelimelerin yaklaşık % 90'ı isimlerden oluşmuştur.

İsim	**sayı**	**%**
A. i.	1. 834	87. 25
A. e.	5	0. 23
A. s.	152	7. 23
A. ü.	7	0. 33
A. b.	1	0. 04

86 H. İbrahim Delice, "*Niğdeli Muhibbî ve Gül ü Nevrûz Mesnevisi*", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. 4, s. 145-162.

A. zf.	14	0. 66
A. b. i.	9	0. 42
A. b. s.	4	0. 19
A. F. b. zf.	4	0. 19
A. F. b. i.	26	1. 23
A. F. b. s.	22	1. 04
A. F. b. ü.	1	0. 04
A. F. T. b. i.	1	0. 04
A. T. b. i.	18	0. 85
A. T. b. s.	3	0. 14
A. T. b. zf.	1	0. 04
Toplam	2. 102	51. 21

Tabloda, A. i. : Arapça isim, A. e. :Arapça edat, A. s. : Arapça sıfat, A. ü. : Arapça ünlem, A. b. : Arapça bağlaç, A. zf. : Arapça zarf, A. b. i. : Arapça birleşik isim, A. b. s. : Arapça birleşik sıfat, A. F. b. zf. : Arapça-Farsça birleşik zarf, A. F. b. i. : Arapça-Farsça birleşik isim, A. F. b. s. : Arapça-Farsça birleşik sıfat, A. F. b. ü. : Arapça- Farsça birleşik ünlem, A. F. T. b. i. : Arapça- Farsça- Türkçe birleşik isim, A. T. b. i. :Arapça- Türkçe birleşik isim, A. T. b. s. : Arapça- Türkçe birleşik sıfat, A. T. b. zf. : Arapça- Türkçe birleşik zarfı karşılamaktadır.

Farsça sözcüklere bakıldığında, durum Arapçadan farklıdır:

isim	**sayı**	**%**
F. i	572	51. 20
F. e.	14	1. 25
F. s.	171	15. 30
F. ü.	1	0. 08
F. b.	1	0. 08
F. zf.	22	1. 96
F. b. i.	64	5. 72
F. b. s.	194	17. 36
F. b. zf.	11	0. 98
F. c.	1	0. 08
F. İt. b. i.	1	0. 08
F. A. b. i.	14	1. 25
F. A. b. s.	25	2. 23
F. T. b. i.	20	1. 79
F. T. b. s.	3	0. 26
F. T. b. zf.	3	0. 26
Toplam	1. 117	27. 21

Tabloda F. i. : Farsça isim, F. e. : Farsça edat, F. s. : Farsça sıfat, F. ü. :Farsça ünlem, F. b. : Farsça bağlaç, F. zf. : Farsça zarf, F. b. i. : Farsça birleşik isim, F. b. s. : Farsça birleşik sıfat, F. b. zf. : Farsça birleşik zarf, F. c. : Farsça cümle, F. İt. b. i. : Farsça- İtalyanca birleşik isim, F. A. b. i. : Farsça- Arapça birleşik isim, F. A. b. s. : Farsça- Arapça birleşik sıfat, F. T. b. i. : Farsça- Türkçe birleşik isim, F. T. b. zf. : Farsça- Türkçe birleşik zarfı karşılamaktadır.

Görüldüğü gibi Farsça kelimelerin % 51. 2’sini isim, % 15. 30’unu tek kelime halinde sıfat, % 17. 36’sını Farsça birleşik sıfat, % 5. 72’sini Farsça

birleşik isim, % 2. 23'ünü Farsça-Arapça birleşik sıfat, % 1. 79'unu Farsça-Türkçe birleşik isim oluşturmaktadır. Farsça kelimelerdeki isim oranı toplandığında % 60, sıfat oranı toplandığında ise % 35. 15 gibi bir rakam karşımıza çıkar.

Türkçe kelimelere bu açıdan bakılınca daha farklı bir tablo ile karşılaşıyoruz. Türkçe kelimelerin % 43. 26'sı isim, % 35. 61'i fiil kökenli, % 10'u sıfat, % 4. 68'i zarf, % 2. 62'si de edattan oluşmaktadır. Türkçe kelimelerde isimlerin oranı toplam % 44 olup, Arapça ve Farsçaya göre oldukça düşüktür. Hareket ifadesinin tamamının Türkçe kelimelerden karşılanmış olması, Türkçe fiillerin oranını yükseltmiştir. Sıfat oranı da Arapça kelimelerdeki sıfat oranına yakındır.

İsim	**sayı**	**%**
T. i.	379	43. 26
T. e.	23	2. 62
T. s.	88	10. 04
T. ü.	8	0. 91
T. b.	3	0. 33
T. zf.	41	4. 68
T. zm.	11	1. 25
T. b. i.	5	0. 57
T. b. s.	1	0. 11
T. b. zf.	1	0. 11
T. f.	312	35. 61
T. A. b. s.	1	0. 11
T. F. b. s.	2	0. 22
T. A. b. i.	1	0. 11
Toplam	876	21. 34

Tabloda, T. i. : Türkçe isim, T. e. : Türkçe edat, T. s. : Türkçe sıfat, T. ü. : Türkçe ünlem, T. b. : Türkçe bağlaç, T. zf. : Türkçe zarf, T. zm. : Türkçe zamir, T. b. i. : Türkçe birleşik isim, T. b. s. : Türkçe birleşik sıfat, T. b. zf: Türkçe birleşik zarf, T. f. : Türkçe fiil, T. A. b. s. : Türkçe- Arapça birleşik sıfat, T. F. b. s. : Türkçe- Farsça birleşik sıfat, T. A. b. i. : Türkçe-Arapça birleşik isimi karşılamaktadır.

Üç dilden kelimeleri bir araya topladığımızda, Behiştî'nin kelime tercihinin % 70. 32'sini isim, % 16. 22'sini sıfat, % 7. 6'sını fiil, geri kalan kısmını da vazifeli diğer kelimeler oluşturur. Bunu aşağıdaki tablo ve grafikde daha rahat görmek mümkündür:

İSİMLER

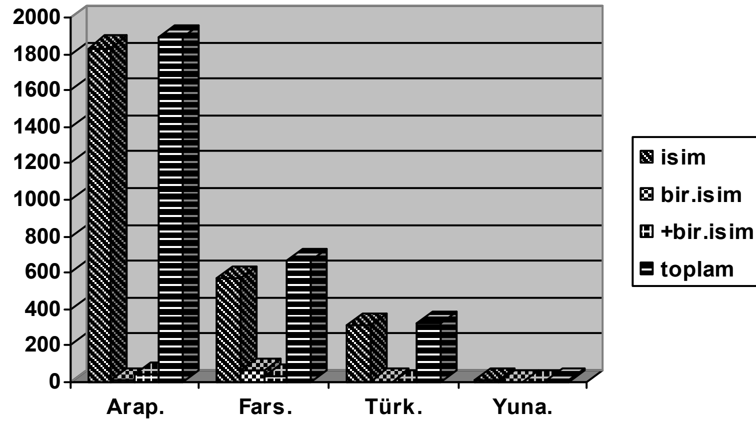
isimler	**sayı**	**%**		
A. i.	1. 834	97. 13		
A. b. i.	9	0. 47		
A. +b. i.	45	2. 38		
Toplam	1. 888	100		

SIFATLAR

isimler	**sayı**	**%**
A. s.	152	83. 97
A. b. s.	4	2. 20
A. +b. s.	25	13. 81
Toplam	181	100

F. i.	572	85. 24			**F. s.**	171	43. 51
F. b. i.	64	9. 53			**F. b. s.**	194	49. 36
F. +b. i.	35	5. 21			**F. +b. s.**	28	7. 12
Toplam	671	100			**Toplam**	393	100
T. i.	312	98. 11			**T. s.**	88	95. 65
T. b. i.	5	1. 57			**T. b. s.**	1	1. 08
T. +b. i.	1	0. 31			**T. +b. s.**	3	3. 26
Toplam	318	100			**Toplam**	92	100
Y. i.	9	100					
Y. b. i.	-	-					
Y. +b. i.	-	-					
Toplam	9	100					
Genel Toplam	2886	70. 32			**Genel Toplam**	666	16. 22

Tabloda diğerlerinden farklı olarak, ". +b. i. ": … diğer dillerle birleşik isme, . +b. s. : … diğer dillerle birleşik sıfata karşılık gelmektedir.

Sonuç olarak Behiştî divanında terkiplerin azlığı, mahalli unsurların ve halk söyleyişinin şiirdeki ağırlığı, redifi oluşturan kelimelerin tamamına yakınının Türkçe kelime ve eklerden oluşması, şâirin tercihinin dilde sadelik ve halk söyleyişinden yana olduğununun göstergeleridir. Behiştî, divanda daha çok Arapça, ikinci olarak Farsça menşeli kelimeler kullanmışsa da, kullanılan kelimelerin büyük bir kısmı Arapça-Farsça olmaktan çıkmış, toplumun gündelik hayatında kendilerini ifade eder bir hale gelmiştir. İsimlerin çoğu Arapça, sıfatların çoğu Farsça, fiiller de Türkçe kökenli kelimelerden oluşmuştur. Sıkça tekrar edilen kelimelerin başında Türkçe

fiiller gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, sayı olarak az da olsa, kullanım sıklığı bakımından Türkçe kelimelerin oranı hayli yüksektir.

Divandaki Atasözleri ve Deyimler

XV. yy. da Necâtî ile başlayan ve XVI. yy. da da rağbet gören atasözleri ve deyimlere şiirde yer verme temayülü, Behiştî Divanı'nda da görülür. Kelimelerin inceliklerini, nüanslarını, ifade imkanlarını iyi bilen şâirler, atasözleri ve deyimleri kullanırken, kelimelerin lügat ve deyim manaları ile ustalıkla oynarlar. Şâirin başarısı da, alınan atasözü ve deyimleri yerli yerince, özümseyerek, monte edilmiş havası vermeden ve diğer kelimelerle de mecz ederek şiire taşıyabilmesindedir. Bu açıdan Behiştî divanındaki atasözleri ve deyimler, tek tek tesbit edilmiş, atasözlerine yorum getirilmiş, deyimler ise birkaç örnek verilerek liste halinde sunulmuştur.

1. Atasözleri

Atasözleri iktibas esnasında kimi zaman vezin gereği kelime ekleme, çıkarma veya yerlerini değiştirme gibi işlemlere maruz kalır, kimi zaman da, olduğu gibi veya mana olarak yer alır. Bazı beyitlerde "bu meseldür", "budur temsil" gibi ifadelerle atasözü olduğu belirtilir. Bir kısım beyitlerde "zira", "çünki", "kim" gibi kelimelerle veya "imiş", "demişler" "idermiş" gibi -mişli geçmiş zaman rivayeti yoluyla atasözü olduğu sezdirilir. Beyitlerde yer alan bazı sözlerin ise, atasözü olup olmadığını kestirmek güçtür. Bunlar, kelâm-ı kibardan veciz, hikmetli sözler olabileceği gibi, atasözü olup da zaman içerisinde unutulmuş sözler de olabilir. Mesela şu beyitteki:

Vuslat isterseñ tahammül kıl Behiştî firkate
Sabrile zîrâ koruk helvâ belâlar bal olur

"Sabrile koruk helva, belalar bal olur" söyleyişi, bugün "sabrile koruk helva, dut yaprağı atlas olur" olarak kullanılmaktadır. Tabiidir ki "belalar bal olur" söyleyişi de atasözüne uygundur.

Yine,

Yârüñ suhanlerin götürürsem 'aceb degül
Zahmet degüldür ehl-i dile âşinâ yüki
G. 529/3

Dil rübâlar sebak-ı nâz iderler ezber
Varak-ı mihr ü vefâyı *kim okur kim diñiler*
G. 173/2

Hayr iden mâl-i harâm ile bulur sanma sevâb
Ki metâ'ı alımaz ol kes ola akçası kem
G. 349/4

Taşı nerm itdi katı göñlüne kâr eylemedi
Nice âhen-dil olursın begüm Allah seni
G. 548/2

gibi beyitlerde yer alan ifadelerin, atasözü mü yoksa kelâm-ı kibar cinsinden veciz sözler mi olduğunu kestirmek zordur.

Atasözleri beyitlerde cinas, iham, tevriye, leff ü neşr, tenasüb gibi sanatlarla kullanılır.

1. Ak akça kara gün içindir. Atasözü, "demişler" rivayetiyle hiç bir değişikliğe uğramadan beyitte yer almıştır. Âşık, gam günlerinde döktüğü göz yaşlarını ak akçeye benzetmektedir. Bu münasebetle zikrettiği ak akçe kara gün içindir ata sözünde, sevgiliden ayrı kaldığı gamlı günlerini kara gün olarak nitelemiştir. Göz yaşı ile akçe arasındaki benzerlikde renk, şekil, parlaklık ve küçüklüğün rol oynadığı anlaşılmaktadır.

N'ola döksem gam eyyâmında eşküm
Ağ akçe kara gün içün dimişler
G. 135/2

2. Ağaç yaşken eğilir. Atasözü burada "kim" kelimesiyle sezdirilerek ve değiştirilerek yer etmiştir. Bir servi fidanına benzetilen sevgilinin, küçükken istenilen tarafa yönlendirilebileceği hususunu, tazelikte fidan her tarafa eğilimli olur şeklinde izah etmiştir.

Ol servi bezm-i gülşene tahrîk idem gibi
Kim tâzelikde her yaña mâ'il olur nihâl
G. 300/3

3. Alan bir kıldan alır. Atasözü "bu meseldür" şeklinde, bir değişikliğe uğramadan şiire girmiştir. Atasözünde geçen "kıl" ile "ûd" ve "miyan" arasında ihâm-ı tenasüb yapılmıştır. Divan şiirinde sevgilinin belinin inceliği, daha çok kıla benzetilerek ifade edilir.

Bu meseldür kim *alan bir kıldan alır* mutribâ
'ßduñı gördüm miyân-ı yârdan aldum haber
G. 86/2

4. Ârife bir gül yeter. Bir çok şâirde karşılaştığımız bu söz, el çekmek deyimiyle birlikte yer almıştır. "Hercâyi"- "gülşen", "câm-ı mül"- "gül" kelimeleriyle Leff ü Neşr ilişkisi kurulurken, "gül" kelimesi de kelimenin hem isim, hem fiil anlamları dikkate alınarak tevriyeli kullanılmıştır.

Çekdüm el hercâyilerden baña câm-ı mül yeter
Kim bu âlem gülşeninde *'ârife bir gül yeter*
M. 10/1

5. Baykuş viran yerde yuva yapar/ Baykuşun düneği örenlerdir. Divan edebiyatında aşığın sinesi, gerek sevgiliden gelen oklarla ve gerekse

aşığın, sinesini yırtmasıyla sürekli yaralıdır. Baykuşun ören yerlerinde tünemesi, aşığın canını baykuşa teşbihine sebeptir. Beyitte "murg-ı cân"-"bûm", "tursa"-" 'âşiyân", "sîne-i şad-çâkde"-"vîrâne" arasında müşevveş Leff ü Neşr de gözetilmiştir.

Murg-ı cân tursa 'aceb mi sîne-i sad-çâkde
Eylemez mi 'âşiyân vîrâne menzillerde bûm
G. 331/4

Mi'mâr-ı 'ışkuñ irmese nekbet konar sere
Vîrâne kalsa mesken olur bûm-ı şûma bâm
K. 2/29

6. Boş fıçı çok langırdar. Zira kelimesiyle atasözü olduğu belirtilmiştir. Didaktik bir özellik taşıyan beyitte, ağır başlı hareket etmenin gerekliliği, içi boş olan küpün çok ses çıkardığı gerçeğinden hareketle anlatılmıştır.

Pür şevk olan hurûşını hazm eylemek gerek
Zîrâ *sadâ viren humuñ olur derûnı boş*
G. 215/2

7. Bugün bana ise yarın sanadır. Divan şiiri sevgili anlayışı içerisinde pek rastlanmayan, sevgilinin başkasını sevmesinin dile getirildiği beyitte "n'ola" kelimesinin ilavesiyle atasözü yer etmiştir:

Cevr itme baña sen de seversin birin sakın
Bugün n'ola *bañayise yarın saña olur*
G. 93/2

8. Büyük başın büyük derdi olur.

Ez gırîv-i kûshâ şâhân besî gavgâ keşend
Her ki bozrog ser buved derd-i sereş bozrogterest
K. 4/14

Büyük davulların sesinden şahlar büyük kavga çekerler (kavgaya tahammül etmek zorundadırlar). Büyük başın daha büyük derdi olduğu gibi.

9. Cennetde de olsa şeytana itikad edilmez. Düşmana itimad edilmemesinin gerekliliği, insanoğlunun cennetten uzaklaştırılmasına sebep olan şeytan kıssası anılarak dile getirilmiştir.

Gökde uçarsa düşmenüñ itme i'timâd
Cennetde olsa eyleme şeytâna i'tikâd
G. 76/1

10. Çocuk nerde olsa çocukluk eder/ Çocuk çocukluğunu yapar. İmiş söyleyişi ile atasözü olduğu sezdirilirken, gönül yetime teşbih edilmiş

ve can atmak deyimiyle de ifade güçlendirilerek, çocuk topa benzetilen sevgilinin çenesine atılıvermiştir.

Dil yetîmi zenâhuñ topına cân atdı görüp
Tıfl olan kanda ise eyler imiş oğlanlık
G. 258/3

11. Deli ne olsa söyler. Vaizin deliye benzetilmesi pek karşılaşılan bir durum değildir. Vaizin kürsüden konuşurkenki hiddeti ve karşı tarafı suçlayıcı üslubu, deliye teşbihine gerekçe olsa gerektir. Buradaki deli sıfatını aşığa göndermek de mümkündür.

Her ne ta‘n eylerse vâ‘iz ‘âşıka ‘ayb eylemeñ
Kim *delü olan kişinüñ her sözü ma‘zûrdur*
G. 112/4

12. Denize düşmeyen sahilin kıymetini bilmez. Hasret gözyaşına gark olmayan yar kucağının zevkini bilmez denilirken kenar, eşk, gark, girdâb, sahil kelimeleri ile çağrışım güçlendirilmiştir.

Sor kenâr-ı yâr zevkın eşk-i hasret garkına
Düşmeyen girdâba bilmez kadrini sâhillerüñ
G. 267/3

13. Düşmanın gökte uçarsa da itimad etme. Beyitte gök- cennet, düşman- şeytan, itimad- itikad kelimeleri Leff ü Neşri oluşturmuştur.

Gökde uçarsa düşmenüñ itme i‘timâd
Cennetde olsa eyleme şeytâna i‘tikâd
G. 76/1

14. Herkes ektiğini biçer/ Ne ekersen onu biçersin. Atasözü değiştirilerek verilen birinci beyitte, kötülüğe karşı kötülük, herhangi bir değişikliğe uğramadan yer eden ikinci beyitte de, hayal ettiğine kavuşmasına delil olarak getirilmiştir.

Gözleri yaşın Behiştî’nüñ dökersin kan idüp
Yoluña gelmez kalur mı döktügüñ kanlar saña
G. 1/5

İtdigüm fikr-i visâlüñdür umaram ki bulam
Çünki *‘âlemde kişi itdügini bulsa gerek*
G. 250/4

15. Evdeki hesap çarıya uymaz. Divan edebiyatında sevgiliye kavuşmak için can feda edilir. Meta, nakd, bâzâr, hisâb, almak kelimelerinin tenasübü, çağrışımı güçlendiriyor.

Vuslat metâ‘ın alımadın nakd-i cân ile
Bâzâr-ı gamda bâtıl imiş evdeki hisâb
G. 43/2

16. Hamama giren terler. İçinde yaşadığımız dünya, şekli ve rengi açısından bir hamama teşbih edilmiş ve göz yaşı ile ter arasında da bu ilişki kurularak zahmete katlanmanın gereği anlatılmıştır.

Bu zîr-i künbed-i gerdûnda harc it dirhem-i eşki
Behiştî çünki *hammâma giren derler* budur temsîl
G. 301/5

17. Hastanın halinden sağlar anlamaz.

Sorma ağyâra Behiştî ne çeker gamda diyü
Bilimez hastalaruñ hâlini sağlar diyesin
G. 338/5

18. İyileşecek hastanın hekimi ayağına gelirmiş. Beyitteki "yâri" kelimeleri cinaslı kullanılmıştır.

Çekme bâtıl yire gam kim kılıcak hakk yârî
Kişinüñ üstüne uğrayu gelürmiş yâri
G. 556/1

19. İt ürmekle deniz bulanmaz. Ayıplamak anlamına gelen "ta'n" kelimesi ile köpeğin çıkardığı ses arasındaki irtibat ve denizin fıkhen temiz kabul edilmesi ile gönlün pak olması arasındaki ilişki de dikkate alınarak kurulmuş bir beyittir.

Göñül pâk olıcak ta'n-ı 'avâma i'tibâr olmaz
Keder gelmez kilâbuñ herzesinden bahr u 'ummâna
G. 480/4

20. Kötü söyleme eşine ağı katar aşına. Divan edebiyatında gerdûn/ felek yaşlı kadına benzetilir. Hem-ser-zede ve gerdûn kelimeleri ikinci mısrada söylenen "ağı katmazsa acepdir aşına" atasözünün tamamlayıcısıdır.

Eyledüñ kendüñi hem-ser-zede gerdûna velî
Ey Behiştî *ağu katmazsa 'acebdür aşuña*
G. 20/5

21. Kuşu daneyle avlarlar. Edebiyatta sevgilinin beni âşık için dane, yüzüne inen zülfü de tuzak olarak düşünülür. Benin âşık için çekiciliği aşığı kapana çeken unsurdur. Bu benzerlik atasözü ile desteklenmiştir.

N'ola dil olsa giriftâr hâlini göricek
Şikâr kılmağa murgı Behiştî *dâne gerek*
G. 278/5

22. Kutlu gün doğuşundan bellidir. Sevgilinin yüzünde merhamet eseri göremeyen âşık, kendisi için kutlu bir gün olmadığının farkındadır. Beyitte, merhamet- kutlu, yüz- gün ve lem'an- doğuş kelimeleri arasında Mürettep bir Leff ü Neşr ile çağrışım güçlendirilmiştir.

Merhametden yüzüñde yok lem'ân
Kutlu gün bellidür toğuşundan
G. 397/3

23. Herkes ne ederse kendine eder. Beyitte, atasözü olduğuna dair bir ipucu verilmemiştir.

Göz yuyup vardum ben atdum âteş-i 'ışka beni
Düşmenüm bir gayri kimse sanma kendümdür benüm
G. 316/3

24. Ölüye ilaç fayda etmez.

Senden ayru derd-i gam def'ine meyden çâre yok
Cân bedende olmasa sâkî müfîd olmaz 'ilâc
G. 66/4

25. Gül dikensiz olmaz. İlk mısrasında "dünyada zahmetsiz rahat olmaz" söyleyişi, "zahmetsiz rahmet olmaz" atasözünü hatırlatmaktadır. İkinci mısraındaki atasözü de "imiş" ifadesiyle yer almıştır.

'Âlemde ümmîd itme ki râhat ola bî-renc
Gül virmez imiş har belâsız bu gülistân
K. 3/ 39

26. Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur. Lafız olarak farklı olsa da, "sabraden derviş, muradına ermiş" atasözüyle aynı anlamdadır. Atasözündeki "dut yaprağı atlas olur" kısmı beyitte "belalar bal olur" şeklinde yer almıştır.

Vuslat isterseñ tahammül kıl Behiştî firkate
Sabrile zîrâ koruk halvâ belâlar bal olur
G. 148/5

27. Sefere çıkan çeşme başında konaklar. Edebiyatta aşığın gözleri akan çeşmeye benzer. Yolcunun çeşme başında konaklaması gibi, aşığın gözünden (gözü önünden), bir an bile sevgilinin temiz yanağı(hayali) ayrılmaz. Göz- çeşmesâr, karâr- ârâm, hadd-i pâk- ehl-i sefer arasında Leff ü Neşre yer verilmiştir.

Ol hadd-i pâki kañlu gözümden kılur karâr
Ârâm idermiş ehl-i sefer çeşmesârda
G. 489/4

28. Yılda bir bayram olur onda da yağmur olur. Beyitte sevgilinin yüzü bayrama, aşığın göz yaşı da yağmura benzetilerek, atasözünden istifade edilmiştir.

Her kaçan yârüñ yüzün görsem gözüm giryân olur
Yılda bir bayrâm olur anda dahi bârân olur
G. 34/1

29. Yüksekden uçan su çağlar. Divan şiirinde sevgilinin yeri, bir saray istiaresi etrafında tasavvur edilir. Yüksekten uçan su çağlar, atasözünden hareketle, sevgilinin bulunduğu yer yükseklikle ifade edilmiştir.

Her kaçan sürseñ kapuñdan nâleler eyler göñül
Vâdi-i ‘âlemde *yüksekden uçan su çağlar*
G. 171/4

30. Zaman sana uymazsa sen zamana uy. Atasözü mana olarak ifade edilmiştir.

Dem-sâz olup ferâğına itdüm terâne ben
Gördüm zaman uymadı uydum zamâna ben
G. 381/1.

2. Deyimler

Behiştî Divanı’nda çok sayıda deyimle karşılaşılır. Bunlar, ifadeyi kuvvetlendirmek için, tenasüb, iham-ı tenasüb, iham-ı tezad, tevriye gibi sanatları içinde barındırmaktadır.

Mesela şu beyitte “başına kaynar su dökülmek”, şoka girmek, şaşkına dönmek anlamında bir deyimdir:

Dest-i dellâki görüp ol zülf-i ‘anber-fâmda
Başuma kaynar sular koydı dûşa hammâmda
M. 31

İkinci anlamda ise, kelime anlamı ile kaynar su dökmek-hammâm-dellâk arasındaki ilişki ihâm-ı tenasübü doğurur.

Tîğ-ı müjgânuna karşu *boyun egmiş* ağyâr
Şâha kurbân mı olur yohsa kızılbaş gibi
G. 152/2

Yukarıdaki beyitde “boyun eğmek” deyimdir. Fakat kelime anlamıyla da beyitte anlam ifade eder. Kurban kesilirken boyun eğmek/boynunu yere yatırmak gerekir ve kesilen boyundan “kızılbaş” ayrılır.

Visâle irmedin vardum *el aldum* tevbekâr oldum
Dirigâ kendüme kendü *elümle* gör ki n’itdüm ben
G. 420/3

beytindeki el almakla, kendi eli ve tevbekâr arasındaki ilişki gözden kaçmamalıdır.

Şu beyitte “el vermek” deyimi hem “imkan olsa” anlamında, hem de kelime anlamı olan elini uzatıp vermek anlamında, boynuna dolamakla ilgili olarak kullanılmıştır:

Eger rûz-ı visâlüñle lebüñ tiryâki el virse
Tolardum boynuma ol iki şeb-reng ejdehâyı ben
G. 411/2

Varup bir su kenârın bezmgâh itmekden el yudum
Nice su sâye-i serv-i hırâmândan dahı geçdüm
G. 357/4

Yukarıdaki beyitte "el yumak" deyimdir. Bir şeyden ilgisini kesmek, uğraşmaktan vazgeçmek anlamındaki deyim, "su kenârı", "su", "serv-i hırâmân" kelimeleriyle ilgisi kurularak kullanılmıştır.

Şu beyitte de "kanını kurutmak" deyimi, "taze taze" kelimeleri ile ihâm-ı tezad oluşturur:

Tâze tâze 'urup ağyâre cefâ oklarını
İkide birde benüm sen *kurudursun kanum*
G. 338/2

Deyimleri içeren beyitlerde bazan kelime farklılıkları veya vezne uydurmak için yer değişikliği olur. "Kanını kurutmak" deyimi, yukarıdaki beyitte "kurudursun kanum" şeklindedir. Aşağıdaki beyitte "söz açmak" deyimi, "haber açmak" şeklinde "söz" yerine "haber" kelimesinin kullanımıyla kurulmuştur:

Hilâli yâde getüren ol iki kaşuñ içün
Kamerden açma haber hadd-i nev-tirâşuñ içün
G. 411/1

Bazan bir atasözüyle beraber bir deyimin kullanıldığı gibi, birden fazla deyimin aynı beyitte bulundurulduğu da olur:

Pâk dâmânum diyü hercâyiler *lâf urmasun*
Yohsa hep *dâmenlerin başlarına bürür sabâ*
G. 2/4

Beyitte "pâk dâmen", "lâf urmak" ve "dâmenlerini başlarına bürümek" deyimleri birlikte kullanılmıştır.

Bazı kelimeler (göz, baş, yüz, el, gönül, can) ile yapılan deyimlerin fazlalığı dikkat çekicidir. Behiştî Divanı'ndaki deyimleri Hayâlî Bey[87] ve Nev'î[88] divanlarındaki deyimlerle yaptığımız kıyaslama, bir kısım kelimelerin dilin kendi imkanlarıyla alakalı olduğunu, bir kısmının da şâirin şahsî tasarrufu ile ilgili olduğunu ortaya koyuyor. Mesela "baş" ile yapılan deyimlerin Behiştî ve Nev'î'de ilk sırayı, Hayalî'de de ikinci sırayı alıyor olması, yine "yüz" ile yapılan deyimlerin Hayâlî ve Nev'î'divanlarında ikinci, Behiştî'de üçüncü sırada yer alması daha çok dilin imkanlarıyla alakalı olduğunu düşündürüyor. Bunun yanında "göz" kelimesi ile yapılan

---

87 Kurnaz, **Hayali** … **a. g. e.** , s. 50-55.

88 M. Nejat Sefercioğlu, **Nev'î Divanı'nın Tahlili**, Kültür Bakanlığı Yay. , Ank. 1990, s. 14-19.

deyimlerin Nev'î ve Behiştî'de birinci, Hayâlî Bey'de dördüncü sırada yer alması, şâirin şahsî tasarrufu ile alakalıdır.

Acı söz : G. 281/3
Açıl- : G. 547/3
Adam et- : G. 423/1
Adam yerine koy- : G. 439/5
Adı çık- : G. 117/5
Adını ağzına al- : G. 83/4, 380/1
Ağır ol- : K. 3/31
Ağız açıp kal- : G. 403/5
Ağzı açık : G. 474/1
Ağzı dili tutul- : G. 79/3
Ağzı kızıl : G. 497/1
Ağzına alma- : K. 2/17
Ağzına bakakal- : G. 79/3
Ağzına düş- : G. 64/1
Ağzını açtır- : Mh. 8/2d
Ağzını bağla- : G. 171/3
Ağzının suyu ak- : G. 445/4
Âh alma- : G. 485/4
Akdan karadan geç- : G. 318/5
Aklını al- : G. 90/5
Aklını başına al- : Mh. 5/4a
Alıcı gözle bak- : G. 183/4
Alın yazısı : G. 115/2
Araya gir- : G. 523/2
Aşk olsun : G. 265/2
Ateş sal- : G. 510/4
Ateşe at- : G. 256/4
Ay başı ol- : M. 6
Ayağa bandırma- : G. 36/4
Ayağı toprağı : G. 273/3
Ayağına düş- : G. 64/2, 195/3
Ayağına yüz sür- : G. 434/1
Ayağını al- : G. 506/4
Ayak bağı ol- : G. 250/4
Ayak bas- : G. 499/2, 537/5
Ayakda ko- : Mh. 8/3d
Ayrılık ateşine yan- : Mh. 7/2a-b
Bağrı başı : G. 39/4
Bağrı yan- : G. 18/4
Bağrı yarasız kalma- : G. 201/4
Bağrına bas- : G. 311/2
Bağrına dokun- : Mh. 2/2d
Bağrına taş bağ- : G. 40/2
Bağrına taş bas- : G. 20/2
Bağrını dağla- : G. 389/2
Bağrını del- : Mh. 8/4d
Bastığı yeri bilme- : G. 79/5, 538/4
Baş açık : G. 209/4, 210/1
Baş açık divane ol- : G. 13/2
Baş eğ- : G. 264/4, 312/5, 460/3, 465/5, 488/4
Baş eğme- : G. 200/5
Baş üstünde yeri ol- : G. 254/3
Baş ver- : G. 15/5
Başı devletli : G. 535/3
Başı ucu : G. 360/5
Başı üstünde yeri ol- : G. 522/4
Başın alıp git- : G. 184/3, 287/5, 337/5
Başına belâ ol- : G. 36/1
Başına belâyı satın al- : G. 412/1
Başına çal- : G. 344/3
Başına devlet kuşu kon- : G. 55/4
Başına kaynar su dökül- : M. 31
Başına üşüş- : G. 481/1
Başında sevda ol- : G. 18/5
Başını ez- : G. 43/3, 266/2
Başını sokacak yeri ol- : G. 495/5
Başının etini ye- : G. 141/5
Başının üstünde devlet
kuşu kon- : G. 289/4
Başkasının günahını al- : G. 28/4
Beti benzi at- : G. 71/4
Bin kez : G. 313/2, 449/15 M. 24

harca- : G. 387/1
Söz aç- : G. 411/1
Su gibi akıt- : G. 408/5
Suratını ekşit- : G. 152/5
Taşa çal- : G. 326/5
Tırnağını verme- : G. 506/3
Tuz ekmek hakkı : G. 140/2
Uyuyan yılanı uyandır- : G. 290/4
Üstüne yürü- : G. 266/1
Yakıp yık- : G. 330/5
Yalımı alçak : G. 193/2
Yanına koyma- : G. 483/2
Yarasını tazele- : G. 414/5
Yele ver- : G. 543/3
Yerden göğe kadar : G. 538/1
Yerinde yeller es- : G. 159/4
Yıldız say- : G. 61/3
Yok yere : G. 403/5
Yola düş- : G. 509/5
Yoldan çık- : K. 3/27, G. 442/2
Yoldan çıkar- : G. 509/5
Yoluna baş can feda et- : G. 484/2
Yoluna baş koy- : G. 271/4
Yolunu kes- : G. 389/3
Yufka yürekli : G. 281/4
Yüreği dayanma- : G. 322/2
Yüreği oyna- : G. 145/5
Yüreğine su sep- : G. 454/2
Yüreğine su sepil- : G. 468/2
Yüreğini del- : G. 294/2
Yürek yağı erit- : G. 420/2
Yüz ağart- : G. 511/2
Yüz bul- : G. 151/5
Yüz çevir- : G. 416/4
Yüz karası : G. 295/3
Yüz kızart- : G. 169/6
Yüz sür- : Mh. 8/3. c, G. 42/4
Yüz tut- : G. 31/3, 42/6, 55/2, 499/3
Yüz ver- : G. 1/3
Yüz yuma- : M. 13/1
Yüzü ak alnı açık : G. 288/4
Yüzü ak ol- : G. 250/5, 280/4
Yüzü karasıyla kal- : G. 542/5
Yüzü sulu : G. 433/4
Yüzü suyu : K. 1/27, Kt. 3/1
Yüzü üstü düş- : G. 78/4
Yüzü yere düş- : G. 44/5
Yüzünden kan damla- : G. 551/3
Yüzüne söyle- : G. 346/3
Yüzüne vur- : K. 1/28, G. 238/4
Yüzünü kara çıkar- : G. 436/2
Yüzünü yırt- : G. 74/1

Behiştî'nin Etkilendiği Ve Etkilediği Şâirler

Şâir hakkında bilgi veren kaynaklarda Behiştî'nin etkilendiği ve etkilediği şâirlere dair yeterli malumat yoktur. Fâ'izî, Zarîfî'yi Behiştî'nin öğrencisi olarak gösterir[89]. Riyâzî de Zarîfî maddesinde "*Behiştî'nüñ şâkird-i hâssü'l-hâssıdur.* "[90] der. Riyâzî, Kemalpaşazâde Ahmed Efendi, Refî' Leng ve Su'ûdî Çelebi maddelerinde de Behiştî'nin adını anar. Son dönem kaynaklarından Sadettin Nüzhet Ergun, "*Onun Fuzûlî'yi andıran parçalarına da tesadüf ediyoruz. Acem şâirlerinden de bilhassa Hafız'dan*

---

89 Fâizî, **a. g. e.** , s. 72.
90 Riyâzî, **a. g. e.** s. 152.

müteessir olmuştur"[91] tesbitine yer verir. Bunların haricinde konuyla ilgili başka bilgi yoktur. Gerek Fâizî gerekse Riyâzî, etkinin mahiyeti hakkında bilgi vermezler.

Tenkidli metnini hazırladığımız divanda yer alan eldeki iki nüsha Behiştî Divanı'nda bulunan kasîde ve gazellerin haricinde kalan şiirlerin tamamında bize kaynaklık eden, hatta divan nüshasında yer alıp da, metin tenkidinde yardımcı olan mecmualar, bu anlamda mühim bilgiler içermektedir. Mecmualardan tesbit ettiğimiz şiirlerin bir kısmı bir araya getirilirken, aynı kafiye, redif, vezin ve içerikte olması gözetilmiş, kimisinde nazire yazan şâir belirtilmiş, kimisinde de bir sıra gözetilmeksizin sadece şâirin adı verilerek, hatta kimisinde onun da adı verilmeden şiirler sıralanmıştır. Bu anlamda sıralanan şiirlerin orjinalinin kime ait olduğunu, kimin kime nazire yazdığını kestirmek mümkün değildir. Mesela Nuruosmaniye 4962 nolu mecmuada kayıtlı olan, divanın 238 nolu "şem'" redifli gazeli, 279b varağında ilk sırada, ikinci sırada 'Ubeydî, üçüncü sırada Firdevsî, dördüncü sırada Bâkî, beşinci sırada Âgehî ve altıncı sırada da Hayâlî'nin olmak üzere aynı vezin, kafiye, redif ve içerikteki şiirleri yer almıştır. Yine aynı mecmuanın 281b-283a varakları arasında yer alan ve daha çok Bâkî'nin aynı redifteki şiiriyle şöhret bulan "saf saf" redifli 23 ayrı şâire ait aynı redifte gazel sıralanmıştır. Bunlardan ilki Bâkî'nindir. İkinci şiir Mesîhî'nin, 8. şiir de Behiştî'nindir. Mesîhî'nin ölüm tarihinin 1512 olduğu bilindiğine göre, Mesîhî'nin Bâkî'ye nazire yazmış olması mümkün değildir. Ancak bunlar bize buradaki şâirlerin kendinden önce gelen veya kendi döneminde yetişen şâirlerin şiirlerine bigane kalmadıklarını, rağbet gören bir şiirin başka şâirlerce çok geçmeden tanzir edildiğini, birbirinden etkilenmenin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Buradan hareketle Behiştî ile aynı vezin, kafiye ve redifte şiirleri olan şâirlerden divanına ulaşabildiklerimizi bu gözle taradık ve benzer ifadeler gördük. Böylece hem Behiştî'nin hangi şâirleri okuduğunu, kimlerden etkilendiğini hem de kimleri etkilediğini ortaya koymaya çalıştık.

Tesbitlerimize göre Behiştî, Hâfız-ı Şîrâzî (öl. 1390)[92], Ahmet Paşa (öl. ?), Necâtî (öl. 914/1509), Mesîhî (öl. 1512), Cafer Çelebi (öl. 921/1515),

---

[91] Ergun, **a. g. e.** , s. 790.

[92] Hâfız-ı Şîrâzî, hem Fars hem de Osmanlı sahasında etkili olmuş bir şahsiyettir. Sehî, Adnî ve Nişancı Mustafa Çelebi'yi, Âlî, Nisârî'yi "*Sâir şu'arânuñ gazeliyyâtı tetebbu'ına tenezzül itmeyüp, Ò°âce Ôâfiz dîvânına el urdı. Elifden başlayup yâ'ya varınca nezâir diyüp gâyete irgürdi*" (s. 277) diyerek, Hafız etkisini anlatır. Yine bu çerçevede Fuzûlî (Hasibe Mazıoğlu, **Fuzûlî-Hâfız**, Ank. 1956), Bâkî (Sebahattin Küçük, **Baki Divanından Seçmeler**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1988, s. 32), Âlî, (İ.

Âhî (öl. 1517), Amrî (öl. 930/1524), Hayretî (öl. 941/1535), Usûlî (öl. 945/1538), İshak Çelebi (öl. 944/1538-9), Zâtî (öl. 953/ 1546), Hayâlî Bey(öl. ?), Fuzûlî (öl. 1556), Fevrî (öl. 979/1571)'yi okumuş ve onlardan etkilenmiştir.

Bunlardan Fevrî (T. 1), Cafer Çelebi (T. 2) ve Amrî (T. 3)'nin şiirine Behiştî'nin tahmisi, Hâfız-ı Şîrâzî (G. 9), Şemsî (G. 541) ve Âhî (G. 543)'nin şiirlerine de naziresi vardır.

Bunların dışında Behiştî'nin divanda 59. gazel olarak yer alan:

Cengde itmek kızılbaş âl-i 'Osmân ile bahs
Leşker-i mûr itmege beñzer Süleymân ile bahs

matlaı, Usûlî'de:

İdemez 'akl-ı kavî-re'y 'aşk-ı sultân ile bahs
Gerçi kim mûr-ı za'îf itmiş Süleymân ile bahs
Usûlî Dîvânı, s. 106, 10/1

Hayretî'de:

Ehl-i irfân ile düşdükce n'ola bahs eylesem
Vakt olur mûr-ı za'îf eyler Süleymân ile bahs
Hayretî Dîvânı, s. 153, 30/2

şeklinde, yine aynı redifte 60. gazelin 4. beyti olan:

Nîm-i hurd-ı la'lüñ olan lukme ey rûh-ı revân
Gâlib olur eylese hükminde Lukmân ile bahs

beyti, Usûlî'de:

Derd-i 'ışkı 'âşık-ı gam-hâre sor her lukme-hâr
İdemez hikmet makâlâtında Lukmân ile bahs
Usûlî Dîvânı, s. 106, 10/7

şeklindedir.

Revan 1972. 245a'da yer alan, divanın 232 nolu "-âs" kafiyeli şiirinden önce Sinânî, Kâmî ve Fuzûlî'nin, sonra da Necâtî ve Ahmet Paşa'nın aynı kafiyede şiirleri yer almıştır.

Behiştî'nin sözkonusu gazelinin 4. beyti şudur:

Olur mı tebdeki peykânlaruñ koyup gide cân
Demür kafesde olan kuş görür mü rûy-ı hâlâs

Ahmet Paşa'nın:

Niçün düşer yüzi 'îdinde dil zenehdâna
Gerek ki 'îdde zindândan oluna idi halâs
Ahmet Paşa Dîvânı, s. 208, 135/2

beytiyle, yine aynı gazelin:

Hakkı Aksoyak, **Âlî Dîvânı**, hazırlanmakta olan Doktora çalışması) Hafız'ın etkisinde kalan şâirlerden bazılarıdır.

Behiştî'nüñ yine gûyâ ki mushaf-ı 'ışka
Beş âyet ile bu beş beyti sûre-i İhlâs

şeklinde olan beşinci beyti, Necâtî'de:

Halâs olımadı dil kayd-ı bend-i zülfüñden
Hatında okıdı biñ kerre sûre-i İhlâs

Necâtî Bey Dîvânı, s. 265, G. 255/3

iken, Fuzûlî'de:

Tefâhur eyle Fuzûlî ki andan özge degül
Saña zemânede nakş-ı sahife-i İhlâs

Fuzûlî Dîvânı, s. 197, 137/5

biçimindedir.

Divandaki 233 nolu gazelin:

Dil şâh-ı 'ışka bende olup itdi ihtisâs
Gitmez bu kapudan gerek öldür gerekse as

matla beyti, Necâtî'nin:

Ne ezilür ne kesilür saçuñla gamzeñden
Gerek boğazla Necâtî kuluñ begüm gerek as

Necâtî Bey Dîvânı, s. 265, G. 255/5

söyleyişi ile, aynı çerçevededir.

Yine divandaki 242 nolu gazelin

Sîne kûhsâr-ı mahabbet âteşîn-gül tâze dâğ
Oldı ben Mecnûn'a ey Leylâ sıfât tâğ üsti bâğ

beyti, Mesîhî'de:

Hâlüñüñ devrinde ruhsâruñla hoş-demdür göñül
Kim harîfi birle olur âdeme tâg üsti bâğ

Mesîhî Dîvânı, s. 194, 118/3

Bâkî'de:

Bîsütûnı gülşen itmiş hân-ı çeşm-i kûhken
'Âşıka sevdâ-yı vasl-ı yâr ile tâğ üsti bâğ

Bâkî Dîvânı, s. 240, 227/2

şeklindedir. Bâkî'nin bu beyti, Mesîhî'den çok Behiştî'nin etkisinde gibi görünmektedir. Aynı gazelin ikinci beyti:

Ben gedânuñ sînesinde n'eyler ol zerrîn kabâ
Degme abdâla müyesser mi olur zerrîn çerâğ

Bâkî'de:

Sînesine yakmada şem'-i ruhuñ şevk ile dâğ
Mâh-ı enver mihr-i âlem-tâbdan yakar çerâğ

Bâkî Dîvânı, s. 239, 222/1

beyti ile karşılık bulmuştur.

Divanın 348. şiiri olan "tabşırdum" redifli gazel, büyük oranda Hayâlî Bey'den etkilenerek yazılmıştır. Gazelin ilk beyti:

Zebûn-ı derd ü gam olmuş dili cânâna tabşırdum
Ben ol ölümlü bîmârı tabîb-ı câna tabşırdum

Hayâlî Bey'de:

Bu kat kat kan ile dolmuş dili cânâna tabşırdum
Vefâ tomarını bir gonca-i handâna tabşırdum

Hayâlî Bey Dîvânı, s. 215, G. 362/1

şeklinde, Behiştî'nin ikinci beyti:

Sinân-ı rumhına yârüñ derûn-ı dilde yer itdüm
Zelîhâveş dirîgâ Yûsuf'um zindâna tabşırdum

Hayâlî'de:

Hadeng-i gamzesi peykânına göñlümde yer itdüm
Züleyhâveş dirîgâ Yûsuf'um zindâna tabşırdum

Hayâlî Bey Dîvânı, s. 215, G. 362/2

Âlî'de:

Hayâl-i la'l ki çeşmümde yer itdüm Zelîhâveş
Dirîgâ Yûsuf-ı Ken'ân'umı zindâna tabşırdum

Âlî Dîvânı[93]

şeklinde, Behiştî'nin sözkonusu gazelinin makta beyti:

Behiştî mürde ihyâ itmege merdüm Mesîhâveş
Bu şi'r-i ruh-bahşı defter ü dîvâna tabşırdum

Hayâlî Bey'in:

Hayâlî nakşına bakup güşâde olmağa dâ'im
Bu şi'r-i nâzenînüm defter ü dîvâna tabşırdum

Hayâlî Bey Dîvânı, s. 215, G. 362/5

makta beytiyle büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Behiştî'nin aynı redifteki 354. Gazeli, Süleymâniye Ktp. Halet Efendi 784. 71a'da "Nazîre-i Behiştî" başlığı ile geçmiş ve aynı redifte öncesinde Bâkî'nin gazeli, sonrasında Hayâlî ve Usûlî'nin nazireleri yer almıştır. Aynı şiirin R. 1972. 337b nüshasında ise, Behiştî'den sonra Sırrî'nin aynı vezin ve redifte bir gazeli vardır.

Adı geçen gazelin matlaı:

---

[93] Aksoyak, **a. g. e.**

Dil-i meyyâlümi sen ‘ârız-ı cânâna tabşırdum
Belâ vâdîsinüñ akar suyuñ ‘ummâna tabşırdum

Hayâlî’de:

Hayâlî dermege hilm-i edeb gevherlerin bir bir
Yaşum etfâlinüñ alup elin ummâna tabşırdum

Hayâlî Bey Dîvânı, s. 216, G. 363/5

Bâkî’de:

Dil-i pür-derd-i mecrûhı der-i cânâne tabşırdum
Varup dârü’ş-şifâya yine bir dîvâne tabşırdum

Bâkî Dîvânı, s. 311, G. 341/1

yine aynı gazelin 5. beyti:

Kapuñ dârü’ş-şifâsı ‘âkıbet bahş oldugın gördüm
Varup aña Behiştî adlu bir dîvâne tabşırdum

Hayâlî Bey’in:

Bulup gönlüm lebinde zülfünün kıldum giriftârı
Yine dârü’ş-şifâya bir güzel dîvâne tabşırdum

Hayâlî Bey Dîvânı, s. 216, G. 363/4

beyti ile Bâkî’nin yukarıda geçen matla beytinin ikinci mısraı benzerlik göstermektedir.

Behiştî’nin:

Bir ayak sâkî belâ râhında yoldaş ol baña
Ehl-i ‘ışkuñ başı ben oldumsa sen baş ol baña

beyti ile Hayretî’nin:

Gel ey bülbül belâ küncinde haldaş ol baña
‘Âşık iseñ gel tarîk-ı gamda yoldaş ol baña

Hayretî Dîvânı, s. 140, G. 13/1

beyti, yine her ikisinde de aynı gazelin:

Hâra sır keşf itme ey murg-ı çemen gavgâyı ko
Gülşen-i Râz okıyalum gel sebakdâş ol baña

beyti, Hayretî’de

Cân ile şâgird olup üstâd-ı ‘ışka gül gibi
Gel Bahâristân okıyalum sebakdâş ol baña

Hayretî Dîvânı, s. 140, G. 13/2

şeklinde olup, benzerlik büyüktür.

Behiştî’nin divanda yer alan 182. gazelin ikinci beyti:

‘Işk deştinde ölüp adı kalan Mecnûn’uñ
Sorsañ ey Leylî-hırâm aslı bizüm haydendür

İshak Çelebi’nin:

Geçmişüz tâc u kabâdan olalı ‘ışka mürîd
Ger sorarsañ bizi Mecnûn’a çıkar silsilemüz
İshak çelebi Dîvânı, s. 178, G. 93/2

beytiyle, divanda bulunan 195. gazelin beşinci beyti:

Râgıbuñdur şehr-i müstesnâları kim görinür
Dîde-i a‘yân-ı Mısr’a Yûsuf-ı zîbâ ‘Azîz

İshak Çelebi’de:

Görse bu sûret ile Mısr-ı melâhatde seni
Cân virüp almaz idi Yûsuf-ı Ken‘ân’ı ‘Azîz
İshak Çelebi Dîvânı, s. 183, 102/2

şeklinde, Behiştî’nin 178. gazelinin makta beyti:

‘Acîb olmaya gördükce ululanursa ağyâra
Kilâb-ı kûy-ı yâr ile Behiştî şimdi yârândur

İshak Çelebi’nin:

Yine bir pâdişehüñ kulı kulunuñ kuluyuz
İşiginde itiyüz şimdi be-gâyet uluyuz
İshak Çelebi Dîvânı, s. 184, 104/1

beytiyle benzerlik arzetmekte ve her iki beyitte de “ulu” kelimesinin ihâm-ı tezad ile yer ettiği görülmektedir.

Behiştî’nin divanda 458 numara ile yer alan gazelinin beşinci beyti:

Felekde âdeme hergiz vatandan özge yer olmaz
Behiştî bâğ-ı cennetden ‘alâmetdür baña Vîze

İshak Çelebi’de:

Kapuñdan dûr alan bâğ-ı İrem’de idemez ârâm
Garîbe nesne gelmez dâr-ı dünyâda vatandan yeg
İshak Çelebi Dîvânı, s. 212, G. 146/2

şeklinde yer etmektedir.

Divanda yer alan 369 nolu gazelin ilk beyti:

Dime kim ölmez benüm câm-ı lebüm nûş eyleyen
Ölmemek yokdur lebüñden bu sözü gûş eyleyen

İshak Çelebi’de:

Ölmez ol serv-i kabâ-pûşı der-âgûş eyleyen
Tâze cân bulur çeküp câm-ı lebüñ nûş eyleyen
İshak Çelebi Dîvânı, s. 250, G. 205/1

şeklindedir.

Behiştî’nin divandaki 41. gazelinin makta beyti ile:

Nâr-ı gam bağrum Behiştî şöyle biryân itdi kim
Haşre dek hâk-i mezârumdan gele bûy-ı kebâb

Mesîhî'nin beyti, aynı söyleyişle dile getirilmiştir:

Ey lebi mey-gûn ölürse nâr-ı hicrüñden Mesîh
Haşre dek anuñ mezârından gele bûy-ı kebâb
Mesîhî Dîvânı, s. 120, G. 11/6

Behiştî'nin:

Behiştî nice saf 'asker çeküp şi'rüm sütûrından
Yine mülk-i belâgatde bugün bir kal'a aldum ben
G. 429/5

beyti, Zâtî'nin:

Melâmet mülkini açdum ser-â-ser tîğ-ı âhumdan
Bugün ben pâdişâh-ı mülk-i 'ışkam bir diyâr aldum
Zâtî Divanı, C. 2, s. 476

beytiyle benzerlik göstermektedir.

Behiştî'nin şiirlerinde Sadettin Nüzhet'in de işaret ettiği gibi, Fuzûlî'yi andıran söyleyişler vardır. Aşağıdaki beyitler, Fuzûlî'nin, dertden hoşlanıp, derdine çare istemeyen, sevgilinin hayali ile avunan âşık tipini andıran söyleyişlerdir:

Derd-mendin sora dururken tabîbi gâh gâh
Derd ü gam bîmârını dermândan Allâh saklasın
G. 415/2

Kamu 'uşşâk cân virür visâle
Velî ben kâ'ilem ancak hayâle
G. 488/1

Derd-i 'ışkuñla mizâcum şol kadar alışdı kim
Düşmenümdür dostum sa'y eyleyen dermânuma
G. 468/4

Ayrıca Behiştî, Usûlî'ye nazire yazan şâirler arasında gösterilmektedir[94]. Bu başka bir şiir midir yoksa yukarıda benzerliklerini ortaya koyduğumuz şiir midir bilemiyoruz.

Behiştî'nin etkisinde kalan şâirlerden tesbit edebildiklerimiz ise:

Gazâlî (öl. 941/1535), Halîlî (öl. ?), Refî' Leng (öl. 983/1575), Ulvî (öl. 986/1578), Su'ûdî (öl. 999/1591), Derviş Vahdetî (öl. 1007/1598), Bağdatlı Ahdî (öl. ?) gibi isimlerdir. Bunun dışında Fâizî'nin ve Riyâzî'nin Çorlulu Zarifî'yi Behiştî'nin öğrencisi olarak göstermesinin haricinde ne kadar Behiştî'nin etkisinde kaldığı konusunda bilgimiz yoktur.

[94] **Usûlî Divanı** (Haz. Mustafa İsen), Akçağ Yay. , Ank. 1990, s. 22.

Bu isimlerden Ahdî'nin tezkiresinde Behiştî'nin şiirleri hakkında bilgi verirken onun bir gazelini örnek olarak gösterip Gazel-i nazîre "li müellifihi" başlığı ile:

Kanda görse bu lezzet ile şeker
La'l-i şîrînine senin baş eger

matlalı divanın 159 nolu gazeline:

Göreli bâgda benefşe-i ter
Sünbül-i hattına anun baş eger

matla ile başlayan bir nazire yazmıştır[95].

Halîlî, Behiştî Divanı'nda 161 numara ile geçen:

Müşk-bûluk saçına kalmışdur
Fitnelik beñlerine kalmışdur

matlalı gazelini:

Hûb-rûluk ruhına kalmışdur
Fitnelik gamzesine kalmışdur

matlalı gazeliyle tanzir etmiştir[96].

Ulvî de Behiştî'nin:

Bezme gel bu gice ey 'âlem-i hüsnüñ mâhı
Yohsa yerden göge dek incinürüz vallâhi

beytiyle başlayan divanın 538. gazelini:

Kıl nazar hâlüme ey kişver-i hüsnüñ mâhı
Gâh cevr eyler iseñ bâri esirge gâhi
Koma tenhâda vü gurbetde dil-i gümrâhı
İrmesün çarha dir iseñ bu garîbüñ âhı
Bezme gel bu gice ey 'âlem-i hüsnüñ mâhı
Yohsa yirden göge dek incinirüz vallâhi
………
Gayrılarla nice bir câm-ı meyi nûş idesin
Cur'aveş hâke salup 'Ulvî'yi bî-hûş idesin
Nice bir kavm-i hasûduñ sözini gûş idesin
Nice bir eyledügüñ ahdi ferâmûş idesin
Bezme gel bu gice ey âlem-i hüsnüñ mâhı
Yohsa yerden göge dek incinürüz vallâhi

şeklinde beş bend olarak tesdis etmiştir[97].

Gazâlî de Behiştî'nin:

---

95 Ahdî, **a. g. e.** , s. 334.
96 Milli Ktp. ,Yz. FB. 533. vr. 106a.
97 Milli Ktp. ,Yz. A. 805. 10a.

Mübtelâ-yı derd-i gam bulsam melâlüm söylerem
Ehl-i hâle râst gelsem hasb-i halüm söylerem

redifli divanın 342 nolu gazelini:

Mâh-ı nev görsem ger ol kaşı hilâlüm söylerem
Serve baksam kâmet-i mevzûn-nihâlüm söylerem
Nağme-i bülbül işitsem derd-i hâlüm söylerem
Mübtelâ-yı derd-i gam bulsam melâlüm söylerem
Ehl-i hâle râst gelsem hasb-i hâlüm söylerem
………
Boynuña zencîr-i mihnet salsa ger kullâb-ı ‘ışk
Key sakın âzâde-dil olma budur âdâb-ı ‘ışk
Ey Gazâlî hoş buyurmuşdur ulu'l-elbâb-ı ‘ışk
Ey Behiştî hissedâr olsun diyü ‘erbâb-ı ‘ışk
Kıssahân olup rakîb ile cidâlum söylerem[98]

tahmis etmiştir.

Refî‘ Leng de Çorlu'dandır. Behiştî ile hem-sohbet "*nihayetinde ülfet üzerinde olmakla şiir ve belâgâta el vuran şâirlerdendir*"[99]. Behiştî'nin mezarı yanında gömülen şâirin şu dörtlüğü, Behiştî'nin divanda yer alan ilk kıtası ile aynı konu ve söyleyiş etrafında yazılmıştır:

Hokka-i lâciverd-i çarh içre
Bildüñüz mi nedür bu şems u kamer
Pîr-i dehrüñ iki gıdâsıdur
Birin ahşam yudar birini seher[100]

Riyâzî, tezkiresinde Su‘ûdî'yi anlatırken:

Tokunur hâtırına murg-ı dilüñ nâvek-i yâr
Ne kadar olsa yine münkesirü'l-bâl olmaz

beytini örnek verip, "*münkesirü'l-bâl" olmagı mukaddemâ Behiştî bu gûne itmişdür*" diyerek Behiştî'nin:

Yine gülşende bugün bülbüle bir hâl olmuş
Güli hâr ile görüp münkesirü'l-bâl olmuş

beytini, örnek verir[101].

Derviş Vahdetî'nin de Behiştî ile aynı vezin, kafiye ve redifte iki şiiri vardır. Bunlardan biri Âhî'nin "-sa gerek" redifli gazelini tanzirleri, diğeri de Hâfız-ı Şîrâzî'nin:

"Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ"

---

98 Süleymaniye Ktp. ,HME. 5277, 18a.
99 Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 414.
100 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 113.
101 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 127.

mısraıyla başlayan meşhur şiirinin tanziridir. Her ikisinin de tanzirlerinin aynı kaynaklarda peş peşe gelmiş olması, bu iki şâirin birbirinden haberdar olduğunı düşündürüyor. Ayrıca Bâkî'nin yukarıda zikredilen "-âg" kafiyeli şiirinin Behiştî'ye yakınlığı dikkate alınarak Bâkî'nin Behiştînin etkisinde kaldığı ileri sürülebilir.

Bunların haricinde Ârif (öl. ?), Sâbit (öl. ?), Râşid (öl. ?), Zihnî (öl. ?), Sâmî (?), (-a düşdi redifli gazel), Mîrî (?), Zikrî (?), Sırrî (öl. ?), Sânî (?), Emrî (öl. ?), Hısâlî (öl. ?), Ni'metî (öl. 1012/1603) (Hafız'ın Elâ ya eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ" mısraı ile başlayan şiirine nazire yazan şâirler), Âlî (öl. 1009/1600) ("tabşırdum" redifli gazel) gibi şâirler ortak bir kafiye çerçevesinde Behiştî ile şiir yazan şâirlerdir. Bu şâirlerin birbirinden etkilendiğini iddia etmek güç ise de, hiç olmazsa aynı güzel etrafında koşan şâirler olarak değerlendirmek münkündür.

Behiştî'nin özellikle etkilendiği şâirlere baktığımızda, büyük çoğunluğunun Rumeli şâiri veya Rumeli ile ilişkisi olan şâirler olduğunu görüyoruz.

Bunlardan Şemsî, Rumeli doğumlu olup Şam, Anadolu ve Rumeli'nde beylerbeyliği yapmıştır[102]. Âhî, Niğbolu'dan, Hayretî, Hayâlî ve Usûlî Vardar Yenicesi'nden, İshak Çelebi Üsküp'den, Mesîhî Priştine'den, Necâtî, Su'ûdî, Edirne'dendir. Fevrî Hırvat asıllı, Amrî Rumeli kadılığı yapmış, Ulvî "*Rumili vilayeti cem'iyye karye-be-karye hâne-be-hâne hâtırında*"[103]olan şâirlerdir. Refî' Leng ve Behiştî'nin öğrencisi Zarîfî de, Çorlu'dandır.

Bütün bunlar, Rumeli şâirlerine özgü söyleyişler de dikkate alındığında, bir Rumeli ekolünü ve Rumeli şâirlerinin birbirleriyle olan sıkı ilişkilerini ortaya koymaktadır.

3. BEHİŞTÎ'NİN ESERLERİ

A. İlmî Eserleri

1. Haşiyetü'l-Hâşiye 'alâ şerh-i 'Akâ'idi'n-Nesefiyye li'l-Hayâlî:

Kütüphane kayıtlarında "Haşiye 'alâ Hayâlî 'ala'l-'Akâ'idü'n-Nesefiyye", "Haşiye 'alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî 'alâ Şerhi'l-'Akâ'id", "Haşiye 'alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî 'alâ Şerhi'l-Taftazânî", "Haşiye 'alâ şerhi'l-'Akâ'id", "Haşiye 'alâ şerhi'l-'Akâ'idi'n-Nesefiyye li'l-Sad", "Haşiyetü'l-Behiştî 'alâ'l-Hayâlî", "Haşiyetü'l-Hayâlî", "Kenzü'l-Ferâ'id 'alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî 'alâ Şerhi'l-'Akâ'id", "Haşiye-i Şerhi'l-'Akâ'id-i Ramazan Efendi", "Kenzü'l-Ferâ'id" gibi adlarla geçen eser, Taftazânî'nin Ömer en-Nesefî'nin

---

[102] Haluk İpekten vd. , **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1988, s. 475.

[103] Beyânî, **a. g. e.** , s. 104-5.

el'Akâ'id'i üzerine yazdığı şerhe Ahmed b. Mustafa el-Hayâlî künyesi ile anılan Hayâlî Ahmed Bey'in yaptığı haşiyeye, Behiştî'nin kaleme aldığı Haşiyesidir. Behiştî hakkında bilgi veren Kafzâde Fâizî, Beyânî, Latîfî, Nâil Tuman, şâirin genel olarak eserleri hakkında bilgi vermezken; Ahdî, eserin ismini zikretmeden genel olarak söz etmiş, Âlî, Hayâlî'nin Akâid şerhine makbul haşiye yazdığını[104], Hasan Çelebi, Hayâlî Haşiyesinin ilim ve fazilet sahibi kimselerin yanında hüsnü kabul gördüğünü, adı geçen esere Behiştî'den daha güzel haşiye yazan olmadığını[105] söylemiştir. Riyâzî, "*Fazîlet-i 'ilmiyye sâhibi olup Hayâlî'ye hâşiye yazmışdur. Hakkâ ki tîşe-i hâme ile sikkeyi mermerde kazmışdur*"[106], derken, Âşık Çelebi Hayalî'ye ve başkalarına haşiye yazdığını söyleyerek, genel bir ifade kullanmıştır. [107] Atâî, Hayâlî Haşiyesine yazdığı haşiyenin, köhne Rum ve Hıta ülkelerinin üstatlarını unutturacak tarzda güzel ve çekici olduğunu söyler. [108] Tesbit edebildiğimiz kadarıyla 57'nin üzerinde yazması bulunan eserin sadece İstanbul'da 1265, 1277, 1288, 1293, 1297, 1302, 1303, 1308, 1315, 1320, 1321, 1326, 1336, 1360, 1391 yıllarında olmak üzere 17 baskısı yapılmıştır. Tezkirelerin bu eserden övgüyle bahsetmeleri, devrinin genel karakterini yansıttığı gibi, bu kadar yazması ve çok sayıda baskısının yapılmış olması; eserin sonraki dönemlerde de önemini koruduğunu göstermektedir. Şerhü'l-Akâid üzerine yapılmış önemli şerh, haşiye ve ta'likler arasında Behiştî'nin Akâid şerhinin de adının anılması[109], eserin önemini ortaya koymaktadır.

Eserin yazarı anılırken Ramazan Muhammed (Amasya Ba. 805), Ramazan bin Muhammed el-Hanefî (İS. II. 2115) gibi isimlere rastlanmaktadır. Köprülü kütüphanesi yazmalar kataloğunda Behiştî'ye ait olarak gösterilen eserlerin müellifi diye, Ramazan b. Muhammed el-Hanefî el-Mâturidî bi-Bihiştî, Ahmed b. Ramazan b. Hasan el-Vizevî el-Behiştî şeklindeki isim zinciri ya yanlış veya eserlerden birincisi aynı konuda şerh yazmış Ramazan Efendi'ye, diğeri de başka bir müellife ait olmalıdır"[110].

Eserin çok sayıda yazması ve baskısı olduğu için, biz sadece bir kaçının bulunduğu yeri anmakla yetineceğiz.

Behiştî, Hâşiye-i Hayâlî, DTCF. , MO. II. 59, Süleymaniye. Ktp. Yazma Bağışlar 781, İstinsah tarihi 945 (Tesbit edilen en eski yazmadır), Süleymaniye Ktp. Süleymaniye 759 (İstinsah tarihi 975), Yusuf Ağa Ktp.

---

104 Âlî, **a. g. e.** , s. 200.
105 Hasan Çelebi, **a. g. e.** , C. I, s. 226-27.
106 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57.
107 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.
108 Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
109 Yurdagür, **a. g. e.** , s. 52.
110 Uzun, "*a. g. m.* ", s. 146.

080 (İstinsah tarihi 971), Amasya Bayezid Ktp. 805, Süleymaniye Tırnovalı 1087 gibi.

Bazı baskıları: Matba-i Âmire, İst. 1265, Süleymaniye Ktp. Ayasofya 106, Kırımî Yusuf Ziya Matb. Dersaadet 1324, Marmara Üni. İlahiyat 0363, Matbaa-i Osmaniye, Dersaadet 1313 gibi. Eser bir kez de Taftazânî'nin Şerhu'l-'Akâid'i, Kesteli ve Hayâlî Haşiyeleriyle birlikte neşredilmiştir. İstanbul 1297.

2. Hâşiye Âdâb-ı Mes'ûdî:

Osmanlı Müellifleri'nde[111] bu başlıkla, Sicill-i Osmânî'de "*Mes'ûd-ı Rûmî'ye Hâşiyeler*"[112], Atâî'nin eserinde "*Âdâb-ı bahisden Mes'ûd-ı Rûmî üzere hâşiyesi*"[113], Eslâf'da "*Âdâbdan bahseden Mes'ûd-ı Rûmî üzerine hâşiyeleri*"[114], Esmâü'l-Müellifîn'de "*Ta'lîkât 'alâ şerhu'l-Âdâbu's-Semerkandî*"[115], GAL'da[116] ve Katip Çelebi'nin eserinde de[117] "*Ta'lîkât*" olarak nitelenen eser, "*Şemseddin b. Muhammed b. Eşref el-Hüseynî es-Semerkandî'nin Risâle fî Âdâbi'l-bahs adlı münazara adabına dair eserine Kemâleddin Mes'ûd b. Hüseyn eş-Şirvânî er-Rûmî'nin yaptığı şerhe Behiştî'nin ta'lîkâtıdır*"[118]. Kütüphane kataloglarında "Haşiye 'alâ Mes'ûd Rûmî"[119] olarak kayıtlıdır.

Gerek Sicill-i Osmânî'de gerek Eslâf'da "*Mes'ûd Rûmî üzerine haşiyeleri*"nden söz etmeleri ve gerekse Kütüphane kataloglarında yer alan aynı konu etrafında "ta'lîkât", "hâşiye", "şerh", "Telhis", "risâle" adlarıyla zikredilen eserler, Mes'ûd Rûmî'nin eserine hem ta'lîkât, hem şerh, hem telhis, hem de buna dair bir risale yazılmış olduğunu göstermektedir kanaatindeyiz. Mesela Süleymaniye Ktp. Pertev Paşa 647. 1b-2a arasında yer alan "Telhisü'l-Âdâb"da sayfa ortasında kırmızı kalemle "Risâle-i Behiştî" başlığı bulunmaktadır. Besmele, hamdele ve salveleden sonra eser yazılmış ve 2a'nın ortasında da tamamlanmıştır. Başlık dahil 22 satırdan oluşan bu risalenin sonunda "Behiştî el-Merhûm" olarak Behiştî'nin adı anılıp, risale bitirilmiştir. Bunun hemen arkasından da 2a-2b varakları arasında yer alan, katalogda "Risâle fî münâzara" ismiyle geçen risale yer

---

111 Tahir, **a. g. e.** , s. 59.
112 Süreyya, **a. g. e.** , s. 365.
113 Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
114 Unat, **a. g. e.** , s. 121.
115 İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370.
116 Carl Brockelmann, **Geschichte Der Arabıschen Lıtteratur**, Leiden 1943, C. I, s. 615-6.
117 Katip Çelebi, **a. g. e.** , C. I, s. 40.
118 Uzun, "*a. g. m.* ", s. 146.
119 Vahid Paşa Ktp. 713.

almıştır. 2a'nın ortasından başlayıp, 2b'nin sonunda biten 31 satırdan müteşekkil bu risale, yine besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Şerhu'l-Âdâb-ı Adûdiye[120], Şerh-i Risâleti'l-Adûdiyye fi'l-Âdâb[121], Hâşiye 'alâ Âdâbi'l-Adûd[122] adlarıyla kataloglara giren isimlerin de bu eser olduğunu tahmin ediyoruz.

3. Ta'lîkât 'Alâ Şerhi'l-Miftâh:

Eseri, Bursalı Mehmet Tahir[123] bu adla, Atâ'î, "*Şürûh-ı Miftâha ta'lîkâtı*"[124], Faik Reşad, "*Miftâh şerhlerine Ta'lîkâtı*"[125] ve Esmâü'l-Müellifîn yazarı da "*Ta'lîkât 'alâ Şerhi'l-Miftâh*"[126] olarak zikretmişlerdir. Mustafa Uzun eseri, Katip Çelebi ve Brockelmann'ın Ebû Ya'kûb es-Sekkâkî'nin meşhur kitabına şerh ve ta'likat yazanlar arasında göstermedikleri ve kütüphanelerde de nüshaları bulunmadığı için, Behiştî'ye ait göstermez[127]. Ancak, özellikle Atâ'î'nin de miftah şerhlerine ta'likatından söz etmesi, kütüphanelerde kaydı bulunmasa da, Behiştî'nin böyle bir eserinin olmadığını göstermez kanaatindeyiz.

4. Ta'lîkât 'ala'l-Câmî:

Osmanlı Müellifleri[128] ve Esmâü'l-Müellifîn'de[129] "*Ta'lîkât 'ala'l-Câmî*" olarak, Şakâik'de "*Câmî kenarında bazı kelimâtı vardur*"[130], Eslâf'da da "*Molla Câmî'nin şiirleri hakkında bazı açıklamaları*"[131] şeklinde zikredilmektedir. Eser, Süleymaniye Ktp. Düğümlü Baba 446'da "*Fevâidü'z-Ziyâ'ya Ta'lîka*" adıyla kayıtlıdır. Risale, kitabın 82b-83a varakları arasındadır.

5. Hindî'nin Kafiye Şerhine Ta'lîka:

Kaynaklarda adına rastlanmayan bu eser, Süleymaniye Ktp. Düğümlü Baba 446 numara 102b varağında kayıtlıdır. Hamdele ve salveleden sonra "'Ale'l-Hindî fî şerhü'l-Kâfiye" şeklinde başlanmış ve 15 satırda

---

[120] Süleymaniye Ktp. , Fatih 4707, Esad Ef. 3038, Yusuf Ağa 372 gibi.
[121] Süleymaniye Ktp. , Fatih 4715. 78a.
[122] Millet Ktp. Manzum, 654.
[123] Tahir, **a. g. e.** , s. 59.
[124] Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
[125] Unat, **a. g. e.** , s. 121.
[126] İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370.
[127] Uzun, "*a. g. m.* ", s. 146.
[128] Tahir, **a. g. e.** , s. 59.
[129] İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370.
[130] Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
[131] Unat, **a. g. e.** , s. 59.

tamamlanmıştır. Son iki satırda "Temmetü'r-risâletü'l-mesnevîye li Behiştî Efendi" kaydı yer almaktadır.

6. Aşeretü'l-Kâmile ve Tefsîru âyeti "yevme ye'tî ba'zu âyâtı Rabbike":

Süleymaniye Ktp. Raşid Efendi 1030'da kayıtlı bu risalelerden ilki, 184b-186b varakları arasındadır. 184b'de besmeleyle başlayan risalenin tamamı, 54 satırdır. İkinci risale de hemen arkasından gelen 187a-188a varakları arasında En'am suresi 158. ayetin tefsiridir.

Bunların dışında Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud 6318. 47b-48b arasında kayıtlı bulunan ve Ramazan Behiştî'ye ait olduğu belirtilen "Mübahatnâme" isimli eser, Ramazan Behiştî'nin değildir. Eserin başlığı "Mübahatnâme-i Behiştî el-İnebolî" şeklindedir. Dolayısıyla İnebolulu Behiştî'nindir[132].

Yine kataloglarda Behiştî adına kayıtlı "Şerhü'l-Emsiletü'l-Muhtelife"[133] ve "Tahmisnâme"[134] isimli iki eser daha vardır. Ramazan Behiştî'nin olma ihtimali büyükse de, elde güçlü kanıt bulunmamaktadır.

B. Edebî Eserleri

1-Divan:

Behiştî'nin biri Kayseri Raşid Efendi Ktp. 1257'de kayıtlı, diğeri de son dönemde ilkinden kopye edilmiş Milli Kütüphane Yz. FB. 298'de kayıtlı iki yazması vardır.

Raşid Efendi nüshası, 64 varak, 17 satır, 185x110 (128x77 mm) ebadında Ta'lik kırması hatla, birinci hamur, aharlanmış yaldız çerçeveli kağıda yazılmış bir nüshadır. Bazı iç sayfa kenarlarında da şiir vardır. Ebrulu karton iç ve dış kapaklı bir cilt içinde olan eser,

Yâ hâteme'n-nübüvve yâ eşrefe'l-enâm
Ente'l-lezi tahaşşu'u fî bâbihi'l-izâm

beyti ile başlayıp,

Mî resîd ez yümn-i mâh-ı rûze endek cezbe'i
Z'ân sebeb tab'am be-rûy-ı 'âşıkân efsûngerest

beytiyle tamamlanmaktadır.

Milli Kütüphane nüshası da 66 varaktan oluşan rik'a hatla yazılmış, 199x136 (137x82)mm. ölçüsünde, beyaz yerli cedid kağıda, kendinden

---

132 Görebildiğimiz kadarıyla Tezkirelerde İnebolulu Behiştî'den söz edilmemektedir.
133 Süleymaniye Ktp. , Yazma Bağışlar 1263. 72b-74b. Arapça.
134 Süleymaniye Ktp. , Tarlan 58. 121a-122a. Farsça.

desenli, parlak gül kurusu kırmızı kağıt kaplı, mukavva bir cilt içinde bulunan ve,

Yâ hâteme'n-nübüvve yâ eşrefe'l-enâm
Ente'l-lezi tahaşşu'u fî bâbihi'l-izâm

beyti ile başlayıp,

Mî resîd ez yümn-i mâh-ı rûze endek cezbe'i
Z'ân sebeb tab'am be-rûy-ı 'âşıkân efsûngerest

beyti ile tamamlanan bir nüshadır.

Bu nüshaların haricinde tarayabildiğimiz 1500 mecmuada, eldeki divan nüshalarında bulunan şiir sayısını ikiye katlayacak şekilde yeni şiirler de bulunmuş ve tenkidli metni bu ilavelerle kurulmuştur. Asıl çalışma divan üzerinde olduğu için, ileride divan detaylıca ele alınacaktır.

2. Cemşâh u Alemşâh:

Cemşâh u Alemşâh'ın tesbit edebildiğimiz üç nüshası vardır. Bunlardan biri Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 2614 numarada "Behiştî Dîvânı" olarak kayıtlıdır. Eser, Vişne rengi kadife cilt içinde, 15 st. , 210x127 (145x127 mm.) nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Toplam 118 varakdan oluşan nüshanın 30-39. varakları boş bırakılmıştır. Böylece eser 102 varağa düşmektedir. Nüshanın sonunda 45 varaktan müteşekkil Behiştî'nin Heşt Behişt adlı diğer bir mesnevîsi vardır. Eser,

Geldi şâh-ı hayâ anuñ yerine
Kodı tâc-ı hilâfeti serine

beytiyle başlamakta ve

Bihamdillâh Behiştî bezm-i 'uşşâka ayak basdı
Edir ke'sen ve nâvilhâ ilâyâ eyyühe's-sâkî

beytiyle tamamlanmaktadır. Eserin sonunda nüshanın Ramazanın ilk on gününde 996/1589'da kopya edildiği belirtilmiştir. Eserin 9a varağının başına müstensih tarafından düşülen notta, kitabın yazarı "Sultan Murad gününde Behiştî adlı bir şâir" in olarak gösterilmiştir. Buradaki Murad, eserin kopyasının bitirildiği 996/1589 tarihinde padişah olan III. Murad olsa gerektir[135].

İkinci nüsha, Antalya Elmalı Kütüphanesi 2596/1'de kayıtlıdır. Dîvânî yazı ile, 202x124 (110x65 mm.), 15 satır, 1a-94a yapraklarında, filigranlı, saykallı kalın kağıda yazılmıştır. Sırtı sarı renkte meşin, ebru kağıt kaplı, şirazesi dağınık bir cilt içinde bulunmaktadır. Eser;

Derdüñle yatan hastalara 'âfiyet olsun
Zehr-i gamuñı nûş idenüñ cânına sıhhâ

---

[135] Tekin, "*a. g. m.* ", s. 370.

beytiyle başlayıp,

Bihamdillâh Behiştî bezm-i ‘uşşâka ayak basdı
Edir ke’sen ve nâvilhâ ilâyâ eyyühe’s-sâkî

beytiyle bitmektedir. Baştan noksanı vardır. 1a’da Cingir-zâde Ahmed Fıtrî’nin vakıf ve zat mührü basılıdır. Nüshanın sonunda 30 varak tutan şâirin bir diğer eseri Heşt Behişt yer almaktadır.

Üçüncü nüsha da, Bursa Genel Kitaplığı 2127 numarada kayıtlıdır. Bu nüshanın Süleymaniye Ktp. Mikrofilm arşivinde 2378 numara ile mikrofilmi vardır. 15 satır, nesih yazı, 202x140 (146x95 mm.), cilt sırtı meşin, ebru kağıt mukavva ciltlidir. Eser;

Bismi Rabbi muvaffaku’l-allâm
Sümme hamdün lehü ‘aliyyü’l-en’âm

beytiyle başlayıp,

Bihamdillâh Behiştî bezm-i ‘uşşâka ayak basdı
Edir ke’sen ve nâvilhâ ilâyâ eyyühe’s-sâkî

beytiyle sona ermektedir.

Eser, mesnevî nazım şekli ile bahr-i hafiften “Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün” vezniyle kaleme alınmıştır. Kasîdelerin bir kısmı kasîde nazım şekliyle, bir kısmı da mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevînin içinde yer alan gazellerin vezinleri asıl mesnevî vezninden farklıdır. Nüshalara göre farklılık arzetmekle birlikte Tevhid, Münacat, Nat (3 adet) ve dört halifenin övgüsüne ayrılmış medhiyeden sonra, Kanunî’ye yazılmış nushiye tarzında bir kasîde, Sebeb-i Nazm-ı Kitap ve Mükaddime yer almıştır. Daha sonra da “Matla‘-ı Destan” başlığı altında, ehl-i zevke gıda olan, aşığın gönlünü açan, içinde orijinal kıssa bulunan, tercüme olmadığını iddia ettiği, Nevâ‘î’nin aferin diyeceği bir destan “ibda” etmiştir. Burada şiirini öven şâir, şiirlerinin sözden anlayanlara ve kötü niyetli olmayanlara olduğunu beyan edip, maksadının kendini övmek olmadığını, bunu isbat için de bir güzel hikaye beyan ettiğini belirtmiştir. “İbtidâ-ı Kitâb” başlığı ile de hikayenin anlatımına girmiştir. Zaman zaman konuya uygun düşen yerlerde,“Gazel-i Münâsib” başlığı ve:

Ey gazel-hân-ı bezmgâh-ı sürûr
Meclis ehlini aldı hâb-ı fütûr

Şevk ile tâzelenmege dil ü cân
Okı bu şi‘ri diñlesün yârân

girizgahı ile hale uyan gazeller söylemiştir.

Hikayenin anlatımında, mahalli unsurların yanında çokça av ve avcılıkla ilgili benzetmelere yer vermiştir. Hikaye boyunca Cemşâh ve

Alemşâh'ın hak ve hukukun dışına çıkmamaları, şâirin fıkıh bilgisinin de devreye girdiği şer'î kurallardan ayrılmamaları dikkat çekicidir. Şâir, hikayenin bitiminde "Der Nasîhât-ı Şâhî" başlığıyla Padişaha nasihat tarzında nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunarak, Cemşâh u Alemşâh hikayesinin farazî olmasına rağmen, kıssadan hisse için önemli olduğunu belirtmiştir. Hâtimetü'l-Kitab'la eser tamamlanmıştır.

Hikayenin konusu kısaca şöyledir:

Hemedan padişahı Nezir'in ve veziri Beşir'in çocukları yoktur. Duruma çok üzülen padişah, eşi ile birlikte bir gün sabaha kadar niyazda bulunup, memleketin geleceği için Allah'dan bir çocuk ister. Bir gün vezir Beşir, rüyasında hem padişahın hem de kendisinin bahçesinde birer fidan bittiğini ve gölgelerinin şehri kuşattığını, bunun da Allah'dan bir çocuk müjdesi anlamına geldiğini söyler ve padişah da kendisine ihsanlarda bulunur. Daha sonra çocukları doğar. Padişahın oğluna Cemşâh, vezirin oğluna Alemşâh adı verilir. İkisine birden eğitime başlanır. Yedi yaşına gelince, padişahın hanımı ölür ve Nezir şah, Şirvanlı bir kızla evlenir. Cemşâh ve Alemşâh büyürler ve bir gün av tertiplenir. Cemşâh'ın avda gösterdiği maharet dillere destan olur. Padişah oğlunun marifetlerini hanımına anlatır, o da Cemşâh'a ilgi duyar. Cemşâh'ı bir gün odasına çağırarak aşkını ilan eder. Cemşâh, bunu kabul etmez. Sultan, hanımının ağladığını görünce meseleyi sorar, kadın Cemşâh'ın kendisine tacizde bulunduğunu söyleyince, Nezir şah oğlunun katlini ister. Beşir'in evinde durumu vezire anlatan Cemşâh'ı vezir öldürmez, Alemşâh ile birlikte kaçmalarına müsaade eder ve padişaha ölüm haberini ulaştırır. Padişahın buna üzüldüğünü gören vezir, Cemşâh'ın mektubunu okur ve onun suçsuz olduğunu söyler. Oğlunun ölmediğini, vezirin ihtiyatlı hareket ettiğini gören padişah, sevinir ve vezire ihsanlarda bulunur. Bu arada Cemşâh ile Alemşâh birlikte Şam'a ve orada bir müddet kaldıktan sonra da hacca giderler. Hac dönüşünde Numan Şah'ın memleketi olan Mah şehrine gelirler. Kendilerine ahiret analığı seçtikleri kadın aracılığı ile ellerindeki bir büyük mücevheri bozdurmayı denerler. Bu vesile ile padişahın kızı ile görüşürler, birbirlerine âşık olurlar. Kız kendisinin Çin padişahının oğlu ile zorla evlendirilmek istendiğini, babasının da buna mecbur olduğunu Cem'e anlatır. Bu duruma çare arayan Cem, sadık arkadaşı Alem'e durumu izah eder. Alem bu sevdadan vazgeçmesini tavsiye ederse de, Cemşâh'ın günden güne eridiğini görünce, kendisi için tehlikeli bir işe girişir ve kızla Cem'in buluştuğu yerde bu kez o buluşur ve kıza, kurduğu planını anlatır. Plana göre kız kılığına giren Alemşah, saraya gidecek ve gelin olarak Çin padişahının sarayına götürülecektir. Kız da Cemşâh'la birlikte Alem'in istediği yere gidecektir. Plan uygulanır, Alemşâh, gelin olarak Çin padişahının sarayına gider.

Yorgunluğunu bahane ederek, padişahdan üç gün dinlenmek için izin isteyen Alemşâh, yalnız padişahın kızı ile birlikte kalmak istediğini belirtir. Bu süre içerisinde Alemşâh'a ilgisi artan kız, "keşke erkek olsaydın da beni alsaydın" der. Bunu fırsat bilen Alemşâh, kendisinin oğlan olduğunu, onu İslam'a davet ettikten sonra anlatır ve o gece görevlileri işret âleminde olan Çin sarayından kaçarlar. Alem durumu Numan Şah'a bildirir. Üzgün olan şah, bunu duyunca sevinir ve kızını Alem'e vermek ister. Fakat Cem'den de haberdar olunca, kızını Cem'e verip, hemen düğün yapmak ister. Ancak Cemşâh ve Alemşâh, ona Çin ülkesini fethetmek gerektiğini söyleyerek, düğünü bekletirler. Çin ülkesini aldıktan sonra da, düğünleri yapılır.

Cem ve Alem'in adaleti, babalarının kulağına kadar ulaşır. Oğullarını görmek için Nezir ve veziri Beşir, Numan'ın sarayına gelirler ve ona şükranlarını bildirirler. Saltanatlarını oğullarına bırakan üç ihtiyar ölür. Cem ile Alem, kırk yıl, bazan Hemedan, bazan Mah, bazan da Çin'de oturarak hükümdarlık yaparlar. Onlar da adaletli hükmetmelerine rağmen peş peşe ölürler ve saltanatları çocuklarına kalır.

Kaynaklardan Atâî[136], Riyâzî[137], Âlî[138], Âşık Çelebi[139], Esmâü'l-Müellifîn yazarı[140] ve Faik Reşat[141], eserin adını örnek verirken yad etmiş; Bursalı M. Tahir, şâirâne ve 'ârifâne olarak vasıflandırdığı eserin şâirlerce makbul sayıldığını[142] söylerken, Hasan Çelebi biraz daha detaylı bilgi verip, tenkid etmiştir. Şâirin, eserin "Matla'-ı Dâstân" başlığı altında "kendi ihtirâı" olduğu için övündüğü, tercüme olmadığını söylediği esere, "*Bahr-i Serî"de "Cemşâh u Alemşâh adlu manzûm bir kitâb-ı belâgat-nisâbı vardur. Her meclisin âhirinde münâsib-i hâl bir gazel-i bî-misâl getürüp gazelden mukaddem bu iki beyti getürmegi iltizâm itmişdür. Tarz-ı mezbûrı Husrev-i Dehlevî'den almışdur, kendü ihtirâ'ı degüldür*"[143] diyerek, Dehlevî'nin etkisi altında kaldığını iddia etmiştir[144].

---

136 Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
137 Riyâzî, **a. g. e.** , s. 57.
138 Âlî, **a. g. e.** , s. 200.
139 Âşık Çelebi, **a. g. e.** , s. 208.
140 İsmail Paşa, **a. g. e.** , s. 370
141 Unat, **a. g. e.** , s. 121.
142 Tahir, **a. g. e.** , s. 59.
143 Hasan Çelebi, **a. g. e.** , s. 228.
144 Hüsrev-i Dehlevî (öl. 1325)'nin Matla'u'l-Envâr, Şîrîn-i Husrev, Mecnûn-ı Leylî, Heşt Behişt ve Âyine-i İskenderî adlı beş mesnevisi vardır. Heşt Behişt, Sasani hükümdarı Behrâmgur'un hayatı ile yedi iklimin hükümdarının kızları olan zevcelerinin anlattıkları yedi hikayeden meydana gelir. (Bkz. Ahmet Ateş, **İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler**, İst. 1968, s. 238; Erkan Türkmen, **Emir Hüsrev-i Dehlevî**, AKM. Yay. , Ank. 1989). Hasan Çelebi'nin iddia ettiği gibi, Cemşâh u Alemşâh ile Husrev-i Dehlevî'nin eserleri arasında bir benzerlik sözkonusu görünmemektedir. Hasan

3. Heşt Behişt:

Behiştî'nin tezkirelerde adına rastlanmayan diğer bir mesnevîsi de, Heşt Behişt'tir. Sadettin Nüzhet Ergun'un iki nüshasını görebildiğini söylediği Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 2614/2 ve Ali Emiri Manzum 861 numarada kayıtlı nüshaların[145] haricinde, bir nüsha Edirne Selimiye Kütüphanesi 2141/1 numarada[146], bir diğer nüshası da, yine Behiştî'nin başında Cemşâh u Alemşâh mesnevîsinin yer aldığı, Antalya Elmalı Ktp. 2596/2'de bulunmaktadır.

Elmalı 2596/2'de bulunan nüsha:

Bihamdillâh hâdî küll-i hâmid
Lenâ tevfîkahu aksa'l-makâsıd

beytiyle başlayıp,

Sa'âdet aña hıdmet eylemekdür
Her emrine itâ'at eylemekdür

beytiyle biter. Eser, dîvânî yazıyla 202x124 (110x65 mm.), 15 satır, 95b-124a varakları arasında filigranlı, saykallı kağıda yazılmıştır. Sırtı sarı renkte meşin, ebru kağıt kaplı, şirazesi dağınık bir cilt içinde bulunmaktadır.

"Risâle-i Heşt Behişt" başlığıyla yer alan Selimiye nüshası, Arapça bir beyitten sonra:

Ezelden vasf-ı zâtıdur anuñ cûd
Rızâsıdur iki 'âlemde maksûd (1b)

beytiyle başlayıp,

Bu nüsha hattına iy merd-i hoş-bû
Dizildi biñ yüzotuz dâne lu'lû (33a)

beytiyle son bulmaktadır. Şairin ismi:

Eger olmazsa dîdâruñla hurrem
Behiştî'ye olur cennet cehennem (3a)

şeklinde geçmektedir. Eser, 200x130(150x75)mm. 33 yk. , 15 st. , Ta'lik sırtı meşin, kapakları mukavva cilt, 1016/1607-8 yılında Yahyâzâde lakabıyla anılan katip Mehmet tarafından istinsah edilmiştir[147].

Çelebi'nin, şâirin adıgeçen eserinin görebildiğimiz üç nüshasının arkasında da yer alan Heşt Behişt adlı mesnevisi ile, Dehlevî'nin aynı adlı eseri Heşt Behişt arasında bir ilgi kurmuş olabileceği düşünülebilir. Ancak, bu eserin de isminden başka benzer bir tarafı yoktur.

145 Ergun, **a. g. e.** , s. 790.

146 Günay Kut (Alpay), *"Edirne Selimiye Kütüphanesi'ndeki Türkçe Yazmalar Üzerine"*, **Jurnal of Turkish Studies**, Ali Nihat Tarlan Hatıra Sayısı, Cambridge 1979, Volum 3, s. 267

147 Kut, *a. g. m.* , s. 267

Diğer bir nüsha, Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 2614/2'de, Behiştî Divanı olarak kayıtlı olup, 119b-162a varakları arasında, vişne rengi kadife cilt içinde 15 satır 210x127 (145x127 mm.) nesih yazıyla istinsah edilmiş olup, başında aynı şâirin Cemşâh u Alemşâh mesnevîsi vardır. Nüsha:

Bihamdillâh hâdî küll-i hâmid
Lenâ tevfîkahu 'aksa'l-makâsıd

beytiyle başlayıp,

İrişdi leyle-i sa'ye sehergâh
Tamâm oldı kitâb elhamdülillâh

beytiyle son bulmaktadır.

Ali Emiri Manzum 861'de kayıtlı olan dördüncü nüsha da; Meşin kahve rengi ciltli, zincirek ve cetvelli, cehârkûşe olup, yan kağıdı fligranlı sarı renkli kağıttan ve şirazesi sağlamdır. Zahriyesinde ve en üstte "Heşt Behişt-i Behiştî" şeklinde kitap ve müellifinin adı yazılı, altta ise bir kıta şiir, ortada Ali Emîrî Efendi'nin yuvarlak kitaplık mührü, onun altında kütüphane demirbaş kaşesi vardır. Serlevhada kötü bir kırmızı mürekkep ve sülüs yazı ile "Hâzâ Risâle-i Heşt Behişt", altında zarif bir ta'lik "Besmele" yer alır. Eser, güzel ve ince bir ta'lik yazı ile çift sütun 15 satır kaleme alınmıştır. 270x210 (230x170 mm.) olan eserde söz başları koyu kırmızı mürekkepli, aharlı, fligranlı, saykallı avrupa kağıt üzerine yazılmıştır. Sonunda, "Temmetü'r-Risâletü'ş-Şerîfe fî Vakt-i Hicretü'l-Bekrî Nemekâhü'l-Fakîr İbrâhim bin Hasan Râciyân bi-Rahmetihi Rabbihi'l-Kerîm" şeklinde "Temme" kaydı yer alır. Senetü tis'a ve elf/1009 hicrî istinsah tarihini gösterir.

Tazarrû'larla el açup du'âya
Düşe kalka irişdüm bu araya

Safer ayında bu zîbâ mecelle
İrişdi evvelinden bu mahalle

beyitleriyle eserin Safer ayında yazıldığına işaret edilmiştir. 26 varakdan oluşan mesnevînin bir bölümü eksiktir. Asıl metin;

Bihamdillâh hâdî külli hâmid
Lenâ tevfîkahu aksa'l-makâsıd

beyti ile başlayıp,

İrişdi leyle-i sa'ye sehergâh
Tamâm oldı kitâb el-hamdülillâh

beyti ile son bulmaktadır.

Heşt Behişt, bir nasihatnâmedir. Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fa'ûlün vezniyle yazılan eserin sonunda:

Bu sebha haytına ey merd-i hoş-bû
Dizildi biñ yüz otuz dâne lü'lû

dendiğine bakılırsa, 1130 beyitten müteşekkildir. Ancak nüshaların hiçbiri, 1130 beyti bulmamaktadır. Eserin mukaddimesinde:

Eger olmazsa dîdâruñ hurrem
Behiştî'ye olur cennet cehennem

beytiyle, şâirin mahlası tasrih edilmiştir.

Sekiz bölümden oluşan eserde, Tevhid, Na't, Sahâbe-i Güzîn'e medhiye ve Münacat'dan sonra, Matlâ-ı Dâstân başlığı ile Sebeb-i Te'lif kaleme alınmıştır. Burada, dünyada fırsat elde iken, fazilet ve kemal sahibi insanların eser bırakmalarının önemine dikkat çekilerek:

Gel imdi sen de mikdâruñ beyân it
Eser vaz' eyle bir nev-dâsitân it

Cihânda bir gülistân eyle îcâd
Semâ'ı eylesün gamgînleri şâd

İdüp üstüne anuñ sarf-ı himmet
Sekiz bâb üzre kıl mânend-i cennet

Temâşâ eyleyen vasf-ı zarîfin
Behişt-i heşt ile nâm-ı şerîfin

Revân olduk da sen dârü'l-bekâya
Kala bunda sebeb ola du'âya

beyitleriyle, hüzünlü olanları sevindirecek yeni bir destan ortaya koyduğunu, cennet misali sekiz bölümden oluştuğunu, adının Heşt Behişt olduğunu ve öldükten sonra duaya sebep olacak bir eser olsun istediğini dile getirmektedir.

Her bölümde ayrı bir konu ve bunun arkasından da konuya uygun bir hikaye anlatılmıştır. Bunu maddelersek:

Behişt-i Evvel: Der-Beyân-ı İhlâs fi'l-'Amel

Hikayet: Hz. Ali'nin çocuklarının hastalığı ve Allah'a teslimiyetleri,

Behişt-i Düvvüm: Allah'ın insanı yaratışı, doğru yolu göstermesi,

Hikayet: Mahsur kalan üç kişinin Allah'a yakarışları, rızaya uygun hareketlerinin yüzü suyuna hürmeten dualarının kabulü,

Behişt-i Sivvüm: Cömertlik, maldan verme, zekat,

Hikayet: Bir zengin ve şâirin hikayesi,

Behişt-i Çehârüm: Dünyanın geçiciliği, tevekkül,

Hikayet: Şeyh Sa'd İbni Museyb'in kızını bir emir yerine muhlis fakir bir müridine vermesi,

Behişt-i Pencüm: Allah'ın lutfu, inayeti, cömertliği vs. özellikleri,

Hikayet: Aç kalan bir pîr-i fânînin sabrı ve Allah'ın mükafatı,

Behişt-i Şeşüm: Allah'ın yaradan, öldüren, dirilten vasıfları,

Hikayet: Buhtun-Nasr'ın Kudüs'ü tahribi, Uzeyr peygamberin eşeğini bağlayıp ölenlerin nasıl dirileceğine dair düşünceye dalması ve Allah'ın onun canını alıp yüz yıl sonra diriltmesi hadisesi,

Behişt-i Heftüm: Hırs ve hevadan geçmek, tevekkül, tehlil, dünyanın geçiciliği,

Hikayet: Bir pîrin hikayesi ve kerameti,

Behişt-i Heştüm: Allah'ın celîl ve cemal sıfatları, gurura ve dünyaya aldanmama,

Hikayet: Hz. Ebu Bekir'in sıdkına dair kıssa anlatılmıştır.

Şâir:

Senüñ lutfuñla gelüpdür zuhûra
Koma zulmetde gark it anı nûra

Hakîkat bâdesine hâme eyle
Enâm içre nasîhatnâme eyle

beyitleriyle, eserin nasihatnâme olduğunu belirtip, onu hasedden korumasını Allah'dan istemekte, eserin hangi ayda bitirildiğini, beyit sayısını da söyleyerek kitabın sona ermesine hamd etmektedir.

4. Şehrengîz:

Behiştînin kaynaklarda adı geçmeyen bir başka eseri de Şehrengîz'idir. Görebildiğimiz tek nüshası, Milli Kütüphane Yz. A. 827/1 nolu bir mecmuada kayıtlıdır. Eser, Mesîhî'nin şehrengîzi ile karıştırılmıştır. Cildi dağılmış bir mecmua olduğu için, belki de farklı parçaların bir araya getirilerek bir mecmua oluşturulmasından kaynaklanan karışıklıklar ve hatta eksiklikler vardır. Rik'a hatla, 200x125(125x65)mm. çift sütunlu, 15 satırlı, 6a-15a yaprakları arasında, su yolu filigranlı kağıda yazılmıştır. Kahverengi geometrik desenli, şirazesi dağınık, yıpranmış meşin bir cilt içindedir. Varaklar üzerinde birden fazla farklı varak numarasının mevcudiyeti, kimi varaklarda ayağın tutmaması, mecmuanın varak kaybı olduğunu ve karıştığını göstermektedir.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi MO. I. 1141 numaralı mecmuanın 51b varağında, Mesîhî'nin şehrengîzinde olup da Milli Kütüphane nüshasına da karışan 'Abdî, Vâlâcı Şagirdoğlu, Şarbanınoğlu, Ni'met, Ali Derzişâgird, Takyecilerde Mustafa gibi isimler yer almış, altına

da "Behiştî" ismi yazılmıştır. Aynı mecmuanın 83a-85a varakları arasında da Mesîhî'nin şehrengîzi vardır. Bu mecmuadan da anlaşılan o ki, Behiştî'nin şehrengîzi Mesîhî'nin şehrengîzi ile karıştırılmıştır.

Şâirin:

Bu meh-rûlar ki oldı bunda mezkûr
Olupdur her biri şehr içre meşhûr

Egerçi yok nigâra hadd ü pâyân
Velî gözden perîler gibi pinhân

Garîbe eylemezler meyl ü rağbet
Komazlar kişinüñ râyında kuvvet

Şu deñlü perdedür gurbet yüzüme
Ki gün göstermez olmuşdur gözüme

'Aceb mi baña kılmazlarsa meyli
Ki Bursa'ya uzakdur Vize hayli

Hele şunlar ki sa'y ile bulundı
Üçer beyt ile bir bir zikr olundı

Üçer kat câme giyse n'ola her beg
Du'â kim üç kez okına olur yeg[148]

beyitlerinden anlaşıldığına göre şehrengîzde, her biri şehirde meşhur olan güzeller, üçer beyitle tavsif edilmişlerdir. Mesîhî'nin şehrengîzi[149] ile karşılaştırmamız neticesinde, Behiştî'nin olduğundan emin olduğumuz güzeller şunlardır:

Nakiboğlu, Muhzıroğlu, Sultan Mahmud, Meyvefürûş oğlu Muhammed, Başmakcılardan Mahmud, Kirdeci, Biryancıoğlu Muhammed, Lutfî, Çeşmecioğlu Ali, Frengoğlu, Yahudilerde bir sanem, Hâce kulu Mahmud, Mustafa oğlu Ahmed, Ýbrahim, Tatar Memi, Hafız, Haşim, Şeyhzade, Yıldırım, Gazzazlarda Mustafa, Yağmurcıoğlu isimleridir. Mesîhî'nin şehrengîzinde olmayıp da üçer beyitten az veya fazla olan isimler şimdilik bu gurubun dışında tutulmuştur.

Hemân ol dem anı dergâha iltem
Ki oldur hazret-i paşa-yı a'zâm

---

148 **Şehrengîz**, Milli Ktp. ,Yz. A. 827/1, vr. 8b
149 **Mesîhî Divanı** (Haz. Mine Mengi), AKM. Yay. , Ank. 1995, s. 89-109.

Dürr-i bahr-ı vefâ muhtâr-ı erkân
Vezîr-i a'zam-ı sultân Süleymân

Sipihr-i adle biri gün biri mâh
Bağışlasun biri birine Allah[150]

beyitlerine bakılacak olursa, Kanunî ve vezirine bir medhiye yer almış ve muhtemelen de eser, Kanunî'nin vezirine sunulmuştur. Aruzun Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün kalıbıyla yazılmış olan şehrengîzin sonunda, "Temmetü Kelâm-ı Behiştî" başlığı ile, bu kez Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün kalıbıyla beş beyitten oluşan:

Çeşm-i insâf ile kim baksa bu gevher kânına
Yâ ilâhî reng-i behcet vir dil-i handânına

Umaram kim hûbveş mergûb ola[151]
Vâsıl oldukda ma'ânî Mısrınuñ sultânına

Kuluyam kurbânıyam ehl-i fazluñ cânile
Ýhtisâs itse 'aceb mi bir kişi kurbânına

Bizde tahsîn idicek deñlü bîzâ'at yoğise
Gâyeti anuñ mukârîn olavuz ihsânına

Hîç şeytân ey Behiştî âdem olmak ola mı
La'net olsun kanda var ise hasûduñ cânına[152]

gazel nazım şekliyle yazılmış bir hâtime yer almıştır. Cevher ocağına benzettiği bu şehrengîzine insaf gözüyle bakanın gönlüne sevinç vermesini, mana ülkesinin sultanına ulaştığında güzel gibi rağbet görmesini Allah'dan niyaz eden şâir, övecek kadar güzellik yoksa da, onun ihsanına yakın olmayı arzu etmektedir. Ýhsanına yakın olunan da, eserin sunulduğu vezir olsa gerektir. Eserdeki eksiklik nedeniyle, Bursa şehrengîzi mi, yoksa Vize şehrengîzi mi? noktasında net bir cevap veremiyoruz. Şâirin Bursa ile ilgisi hakkında bir bilgimiz de yok. "'Aceb mi baña kılmazlarsa meyli/ Ki Bursa'ya uzakdur Vize hayli" beytinde, Bursa'nın neden anıldığı noktasında çok temelli bir şey söylemek de güçtür.

---

150 **Şehrengîz,** vr. 15a
151 Mısra vezne göre eksiktir.
152 **Şehrengîz**, vr. 15a

5. Şerh-i Manzûme-i Muammâ:

Kütüphane kataloglarında "Şerh-i Manzûme-i Muammâ", "Şerh-i Manzûme-i Mu'ammiyât", "Şerh-i Mu'ammâ-i Câmî", "Şerh-i Manzûmetü'l-Câmî fî'l-Mu'ammâ", "Şerh-i Risâle-i Fenn-i Mu'ammâ" gibi isimlerle geçen eser, Molla Câmî'nin "Mu'ammâ-yı Sagîr" adlı risalesinin şerhidir.

Atâî'nin "*Câmi kenârında ba'zı kelimâtı vardur*"[153], M. Süreyya'nın "*Câmi'ye bazı kelimât yazmıştır*"[154] ve Faik Reşad'ın "*Molla Câmî'nin şiirleri hakkında bazı açıklamaları*"[155]vardır demelerinden, bu eserin kastedildiğini tahmin ediyoruz. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Süleymaniye Ktp. Tarlan 52/8, Süleymaniye Ktp. Girit 3647 (Behiştî Hasan Efendi olarak kayıtlı), Süleymaniye Ktp. Zühdü Efendi 25'de (Ahmed Sinan Behiştî adına kayıtlı), Süleymaniye Ktp. Esad Ef. 3431 (Ahmed Sinan Behiştî adına kayıtlı), Bayezid Devlet Ktp. Veliyüddin Ef. 3209'da olmak üzere beş nüshası mevcuttur. Bunlardan Tarlan 52/8 nüshası nesih yazıyla, 205x131 (145x60) mm. ölçüsünde, 17 satırlı, 61b-69b yapraklarında filigranlı saman rengi kağıda 1112/1700 yılında istinsah edilmiştir. Söz başları kırmızı mürekkeble belirtilmiş olup, Farsça sözcükler kırmızı keşidelidir. Sırtı meşin, çiçekli kağıt köşeli, şirazesi dağılmış bir cilt içindedir. "Kıt'a-i Tarih" başlığı altında:

'Avn-ı hakk ile bu şerh-i muhtasar
Çün makâm-ı ihtitâma buldı râh

Cân u dil ta'lîm-i rûhu'l-kuds ile
Didiler târîhini fazlullâh

beyitleri ile sona eren eser, "fazlu'l-lâh" ibaresinin gösterdiği 977/1569-70 yılında tamamlanmıştır.

Eserin başlığında "Manzûme-i Mu'ammâ-i Mevlânâ Monla Câmî Rahmetüllâhi 'aleyh" ibaresi bulunmaktadır. Hamd ü senâ ile başlayan eserde, Câmi'nin şiirdeki üstünlüğü dile getirilmiş ve bunu şerhedenin Behiştî olduğu zikredilmiştir. "Şürû fi'l-maksûd" başlığı ile Mu'ammâ'nın üç kısımdan; "Ta'rîf-i 'Amel-i Tahsîl, Ta'rîf-i 'Amel-i Terkîb ve Ta'rîf-i 'Amel-i Tahsîs ve Tansîs" başlıklarıyla oluştuğu belirtilmiş ve bunlar ayrı ayrı alt başlıklarla açıklanmıştır. "Tarihü'l-itmâm" başlığı ile de "*Eger aña feyz-i hurûfunuñ 'adedini târîh ideler sekizyüz toksanda te'lif itmişler*"

---

153 Atâî, **a. g. e.** , s. 156.
154 Süreyya, **a. g. e.** , s. 365.
155 Unat, **a. g. e.** , s. 121.

yazılmıştır. Eserin yazılış tarihi (Câmî'nin yazış tarihi) 890 olarak tasrih edilmiştir. Sonunda da, başta da zikrettiğimiz gibi, eserin şerh tarihi vardır.

6. Mevlid:

Behiştî'nin kaynaklarda adı zikredilmeyen bir başka eseri de Mevliddir. İstanbul Üniversitesi Türkçe yazmalar Bölümü 7398 numarada bir nüshasını tesbit ettiğimiz eser, 208x143 (200x140) mm. , 42 varak, 13 satır, kırmızı mukavva cilt, harekeli nesih, beyaz ve kalın saykallı kağıt, bahis başlıkları kırmızı ve siyah, sahife kenarları siyah ve altınyaldız cedvellidir. Bazı sayfaları tamir gören eserin vezni, Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün kalıbıyladır. Eser üzerine Aygül İpek tarafından 1971 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde bitirme tezi hazırlanmıştır. Transksipsiyon ve indeksinin yapıldığı tezin önsözünde, Mevlid'in, 16. yy. ın ikinci yarısında yaşamış olan Behiştî'ye ait olduğu, dil ve imla özelliklerinin de bunu gösterdiği belirtilmiş[156], fakat şâirin hangi Behiştî olduğu kestirilemediği için, yazar hakkında bilgi verilmemiştir. Neclâ Pekolcay da eserin XVI. Asır şâiri Behiştî'ye ait olduğunu söylemekle yetinir[157]

Esere imla hususiyetleri açısından bakıldığında, adıgeçen tezde de ifade edildiği gibi, 16. yy. ın imla özellikleri vardır. Behiştî'nin gerek divanında, gerekse diğer eserleri, "Cemşâh u Alemşâh" ve "Heşt Behişt"'te de zaman zaman rastladığımız "bulavuz", "kılavuz", "varavuz", "yalvaravuz" gibi kullanımlar, Türkçe söyleyişlerin diğer eserlerle paralellik arzetmesi, Rumeli'ye özgü bir takım söyleyişlerin olması, kendisi halvetî olan Behiştî'nin aşağıdaki beyitlerde görüleceği gibi, halvet kelimesiyle bu kadar sık oynaması gibi hususlar, mevlidin 16. yy. 'ın ikinci yarısında yaşayan bildiğimiz başka Behiştî de olmadığına göre, Ramazan Behiştî'ye ait olduğu kanaatini doğurmaktadır.

Soñı irdi halvetüñ devletlere
Cân fidâ anuñ gibi halvetlere

Halvetin gör âhirinde halveti
Sevmeyen kimdür cihânda halveti

Halvet ile buldı maksûdın nebî
Halvet ehlin sevmeyendür key gabî

---

156 İpek, **a. g. e.** , s. II.

157 Süleyman Çelebi, **Mevlid** (Haz. Necla Pekolcay), Dergah Yay. , I. Baskı, İst. 1980, s. 46.

N'ola peygamberlik olursa nasîb
Cân murâdı vardur anda ey lebîb

Halvet itmek olsa her kimüñ işi
Hakka irer ol … gâfil kişi

Halvete gir zikr-i hakkın kıl şürû'
Saña nûr-ı ma'rifet kılsın şürû'

Mevlid, 339-344 beyitleri.

1048 beyit olan Mevlid, Münacat tarzında yazılmış 13 beyitle başlar. Her bölümün sonunda:

Haşre dek söylense bu olmaz tamâm
Sellimû sallû 'alâ hayri'l-enâm

beyti, konudan konuya geçiş mahiyetinde söylenir. Adı konmasa da bir Sebeb-i Te'lif'den sonra, konuya girilir. Allah'ın, gizliliğini açığa vurmak için Hz. Peygamber'in nurunu, ve ondan da alemi yaratması, her peygamberdeki Ahmed'in nurunun nüzûlü ve sonunda Hz. Muhammed'de karar kılması, ümmetinin fazileti, Hz. Peygamberin ana rahmine düşüşü; hamileliği, olağanüstü alametler, doğumu, meleklerin onu ziyareti, anne ve babasının ölümü ile yetim kalması, çocukluğu ve gençliği, Hz. Hatice ile tanışması ve evlenmesi, Nebî'nin halveti ve meleğin nüzûlü, Allah'dan davet emrinin gelmesi, Mirac hadisesi; Mirac hadisesindeki farklı iki yorum ve kendi yorumu, Mirac esnasında karşılaştıkları, peygamberlerle görüşmeleri, namazın ümmete armağan olması gibi uzun ve ayrıntılı anlatımı, Mekke'de Mirac sonrası bir yıl kalması ve Hicreti, Yahudilerin peygambere karşı tutumları, Abdullah İbn Selam'ın İslam oluşu, peygamberin mucizeleri, savaşları, peygamberin veda hutbesi ve ölümünü haber vermesi, peygamberin şiddetli hastalığı ve Ebu Bekir'in imâmetle görevlendirilmesi, peygamber'in vefatı, defni, ölümünden sonra bir yahudinin onu görmek için Şam'dan gelişi, şiddetli sevgisi ve onun da Ravza'da ölümünün hikayesi, ümmet olarak onunla mukayese edilişimiz dile getirilip, Allah'dan afv ve mağfiret dileme, Hatimetü'l-kitab ve Du'â ile eser tamamlanmıştır. 1043'üncü beytinde:

Kim Behiştî rû-siyâha rahmet it
Yoldaşın îmân makâmın cennet it

şeklinde Behiştî'nin adı tasrih edilmiştir.

Zaman zaman vezin kusurlarının görülmesinde eserin tek nüsha olmasının ve kimi yerlerinin okunmasında zorlanılmasının dezavantajları yanında, müstensih hatalarının da etkili olduğunu düşünüyoruz.

II. BÖLÜM
BEHİŞTÎ DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

A. DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ
1. Nazım Şekilleri

Divanda biri Farsça dört kasîde, bir terkîb bend, 561 gazel, biri Farsça 12 nazm, yedi kıt'a, üç murabba, sekiz muhammes, üç tahmis, biri Farsça 38 matla, 30 müfred ve bir mısradan oluşan bir tarih mevcuttur.

a. Kasîde:

Behiştî Divanı'nda biri Farsça olmak üzere kasîde nazım şekli ile yazılmış dört manzume vardır. Ancak üçüncü kasîdenin 13 beyitlik bir kısmı girizgah mahiyetinde mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Bunlardan ilki Tevhid türünde, 31 beyit, ikincisi Na't türünde 52 beyit, üçüncüsü medhiye türünde 70 beyit (mesnevî nazım şekliyle yazılan "girizgah" mahiyetindeki bölüm de dahil edilirse 83 beyit), Farsça kasîde de öğüt niteliği taşıyan 43 beyittir. Bunlardan biri kelime halinde, biri ek halinde redif, üçü de redifsizdir.

Bunlardan Tevhid türündeki kasîde ve Kanuni'ye yazdığı anlaşılan medhiye türündeki kasîde "Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün" ve mesnevî nazım şekiyle yazılan 13 beyitlik girizgah şeklindeki bölümü de "Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Na't, "Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün", Farsça kasîde de aruzun "Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır.

b. Terkîb Bend:

Altı bendden oluşan terkîb bendin her bendi, vasıta beyitleriyle birlikte, yedişer beyitten oluşmaktadır. Aruzun "Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün" kalıbıyla yazılmıştır.

c. Gazel:

Divanda 561 gazel yer almaktadır. 561 gazelden 539'u 5 beyitli, 15'i 7 beyitli, üçü dört beyitli, biri sekiz beyitli, biri altı beyitli, iki gazelden biri eksik olduğu için bir beyit, diğeri de aynı nedenden dolayı bir mısra halindedir. Altı ve sekiz beyitli gazellerin nüsha farklarından kaynaklandığını düşünüyoruz. Dört beyitli üç gazelden biri, varak kopmasından kaynaklanan bir eksikliktir.

Rakamlardan anlaşılan, Behiştî'nin tercihinin beş beyitli gazelden yana olduğudur. Nitekim şâirin:

Hemvâredür Behiştî'nüñ ebyât-ı nâziki
Beş barmağuñ tefâvüti ellerdedür hemân
G. 430/5

Behiştî'nüñ yine gûyâ ki mushaf-ı 'ışka
Beş âyet ile bu beş beyti sûre-i İhlâs
G. 232/5

beyitleri de, bunu göstermektedir. Rakamsal ifadesine baktığımızda, divandaki gazellerin %96'sı beş beyitli, %2. 67'si yedi beyitli, %0. 71'i dört beyitli, %0. 53'ü üç beyitli, %0. 17'sinin de bir beyitli olduğunu görürüz.

Gazellerde 15 vezin kalıbı kullanılmıştır. Bunun çoğunluğu Remel ve Hezec bahirlerine ait kalıplardan oluşmuştur.

Remel Bahri	**Sayı**	**%**
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün	182	32. 44
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün	89	15. 89
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün	8	1. 42

Hezec Bahri	**Sayı**	**%**
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün	104	18. 57
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün	9	1. 60
Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fe'ûlün	9	1. 60
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün	3	0. 53
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün	10	1. 78

Muzârî Bahri	**Sayı**	**%**
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün	79	14. 10
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün	21	3. 75

Müctes Bahri	**Sayı**	**%**
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün	27	4. 82

Hafif Bahri	**Sayı**	**%**
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün	20	3. 57

Mütekârib	**Sayı**	**%**
Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûl	1	0. 17

Recez Bahri	**Sayı**	**%**
Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün	1	0. 17
Müstef'ilün/ Müstef'ilün	1	0. 17

Gazellerde kafiye ve redife baktığımızda, şâirin tercihinin daha çok rediften yana olduğunu görürüz. Divanda bulunan 561 gazelin 425'i rediflidir. Bu da genele oranla %75. 75'e tekabül eder. "*Redifli şiirler, şâirin muhayyilesinin bütün genişliği ile aksettiği şiirlerdir. Denilebilir ki müşahhas rediflerde şâirin en geniş manasıyla kültürü ve hayal gücü aksederken, dil de mefhum zenginliği kazanmaktadır*"[158], "*Redifin ahenk yönünden şiiri kanatlandırdığı ve bir bütünlük kazandırdığı da unutulmamalıdır*"[159]. Gazellerdeki rediflerin 223'ü birli, 24'ü ikili, biri dörtlü olmak üzere 247'si, yani redifli gazeller içinde %58, bütün gazeller içinde ise %44'ü kelime halinde rediftir. Geri kalan da ek ve ek grubu halindeki rediflerdir. Gazellerin 106'sı (%18. 8'i) sadece kafiyelidir. Birinin bir beyit, diğerinin de bir mısra olmasından kafiye-redif tesbiti yapılamamıştır. Kafiye ve redifli olan gazeller arasındaki 28 fark da, kimi gazellerin bazı beyitlerinde yer alan kafiye veya redifi oluşturan kelimenin, kimi zaman kafiye, kimi zaman da ek halinde redif olmasından kaynaklanmaktadır. Mesela divanın 461. gazelinin kafiyesine bakıldığında; "pervâ ne, pervâne, pervâ ne, sultâne, peymâne, hırâmâne" kelimeleri, kafiye ve redifi oluşturuyorlar. İlk beyitteki pervâ ne ve pervâne'ye cinas dedik. İkinci beyitteki tekrarlanan "pervâ ne"den sonra kelimenin aslından olan "sultâne"deki "e" datif eki, sonraki kafiyeyi sağlayan "peymâne"deki "e" kelimenin aslından, yine son beyitteki "hırâmâne" kelimesindeki "e" de datif eki durumundadır. Bir başka örnek de 470 nolu gazeldir. "la'lüñde", "gevherde" "perde", "ejderde", "zerde" kelimelerinden "perde" kelimesindeki "de" kelimenin aslından, diğerleri de "lokatif" eki durumundadır.

Şâirin kafiye açısından da tercihi daha çok "ân," "âr", "er", "âl", "â", "âb", "âm", "îm" gibi hecelerdir.

d. Nazm:

Divanda dokuzu iki (biri Farsça), üçü de üç beyitten müteşekkil toplam 12 Nazm yer almıştır. Nazmda kullanılan aruz kalıpları ise, ikisi "Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün", dördü Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün, ikisi Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlün/ Fâ'ilün, ikisi, Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, biri Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün, biri de Müstef'îlün/ Müstef'îlün'dür.

---

158 Mehmet Çavuşoğlu, **Necati Bey Divanı'nın Tahlili**, İst. 1971, s. 286.
159 Kurnaz, **Hayali**… **a. g. e.** , s. 33.

Kafiye ve redif açısından Nazm'a bakılınca, 12 nazmdan dokuzu redif; altısı kelime ve kelime grubu, üçü ek halinde, üçü de redifsiz kafiyelidir.

e. Kıt'a:

Divanda biri sekiz beyitli (aslında dört kıt'a), beşi iki beyitli ve biri de üç beyitli olmak üzere toplam yedi kıt'a vardır. Bunlardan ikisi Aruzun Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, ikisi Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, ikisi Fe'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fe'ilün, biri Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün kalıplarıyla yazılmıştır. Yedi kıt'adan ikisi kelime grubu, ikisi ek halinde redifli, üçü redifsiz olarak yazılmıştır.

f. Murabba:

Divanda bulunan üç murabbadan biri yedi bendden oluşan, mütekerrir bir murabbadır. Biri iki, diğeri de bir bendden oluşan murabbaların ilki, başlıktan Terbii andırmakta, ikincisi sağlam bir murabba şekline dönüşmemiş, üçüncüsü de sadece bir kaynakta geçtiği için tek bend halindedir. İkisi aruzun Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün kalıbıyla, biri de Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fe'ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Murabbaların üçü de kelime grubu halinde rediflidir.

g. Muhammes:

Divanda beşer bendden oluşan sekiz muhammes yer almaktadır. Bunlardan beşi kelime grubu, ikisi ek grubu olmak üzere redifli, birisi de redifsizdir. Muhammeslerden üçü aruzun Mefâ'îlün /Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün, ikisi Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, biri Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün, biri Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, diğeri de Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

h. Tahmis:

Divanda yer alan üç tahmisden ilki Fevrî'nin, ikincisi Ca'fer Çelebi'nin, üçüncüsü de Amrî'nin gazelini tahmisdir. Üçü de beşer bendden oluşmuştur. İkisi kelime halinde, biri ek halinde redifli olup, ikisi aruzun Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, biri de Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

ı. Matla:

Divanda biri Farsça 38 matla yer almıştır. Bunlardan 11'i aruzun Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, onu Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün, altısı Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, beşi Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün, ikisi Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, ikisi

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün, biri Fe'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fe'ilün, biri Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Bunların 11'i kelime halinde, 13'ü ek halinde redif, 12'si redifsiz, birisi de cinaslıdır.

i. Müfred:

Divanda toplam 30 müfred vardır. Bunların 11'i Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün, beşi Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün, dördü Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, üçü Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün, üçü Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün, ikisi Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün, biri Fe'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fe'ilün, biri de Mefâ'îlün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Müfredlerin kafiye ve redif tesbiti yapılamadığından sadece son harfleri tesbit edilmiştir. Bu da şöyledir:

r	6	a/â	2
n	4	l	2
a/e	3	b	1
k/ñ	3	z	1
ı/i	3	ş	1
k	2		

j. Mısra:

Divanda bir de şehzâde Mustafa'nın katline Müstef'îlün/ Müstef'îlün kalıbıyla yazılmış tarih mısraı vardır.

2. Vezin

Behiştî Divanı'na bir bütün olarak baktığımızda, toplam 668 şiirde (bir şiirde iki vezin kullanıldığı da hatırlanırsa 669 manzumede) 16 kalıbın kullanıldığını görüyoruz. Bunların her biri bahirler bazında, nazım şekillerinde ayrı ayrı ele alınmıştı. Burada, Haluk İpekten'in Türk Şiirinde Aruz Kalıpları'ndaki[160] oranlar ve aynı kaynakta ayrı ayrı vezin dökümü verilen Rumeli şâiri Amrî, Hayretî, Hayâlî Bey, Yahyâ Bey ve daha önce Behiştî'yi etkileyen şâirlerden olduğunu belirttiğimiz Tâcizâde Ca'fer Çelebi'nin[161] kullandığı vezinler %leri verilerek, karşılaştırılmıştır.

---

[160] Haluk İpekten, **Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz**, II. Baskı, Dergah Yay. , İst. 1997, s. 344-46.

[161] İpekten, Eski … **a. g. e.** , s. 302, 303, 307, 309 ve 310. Kaynaktaki verilerden hareketle %leri, tarafımızdan hesaplanarak kullanılmıştır.

Vezin	Şiir sayısı	%	H. İ %	A. %	H. %	H. B. %	Y. B. %	C. Ç. %
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün	213	31. 83	29. 1	29. 51	46	41. 24	37. 25	45. 77
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün	124	18. 53	13. 7	1. 8	9. 43	23. 17	18. 25	8. 08
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün	104	15. 54	13. 5	11. 44	11. 63	10. 75	16. 83	19. 52
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün	95	14. 2	11. 9	10. 84	13. 63	17. 37	14. 54	10. 1
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün	29	4. 33	6. 1	3. 61	0. 9	5. 10	7. 84	4. 71
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün	27	4. 03	2. 9	15.	2. 54	2. 20	1. 63	1. 68
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün	23	3. 43	1. 2	0. 6	1. 63	1. 65	2. 12	1. 01
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün	14	2. 09	4. 8	11. 44	5. 27	2. 75	0. 98	4. 04
Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fe'ûlün	12	1. 79	7. 2	4. 21	3. 81	2. 62	2. 77	5. 72
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün	11	1. 74	0. 6	0. 6	0. 72	0. 41	0. 65	-
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün	10	1. 49	3. 7	7. 83	2. 72	0. 13	0. 49	-
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün	2	0. 29	0. 8	1. 2	0. 18	0. 41	0. 16	-
Müstef'ilün/ Müstef'ilün	2	0. 29	-	-	-	-	-	-
Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün	1	0. 14	1. 2	0. 6	0. 9	0. 41	0. 16	1. 01
Müstef'ilâtün/ Müstef'ilâtün	1	0. 14	-	-	-	-	0. 16	-
Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûl	1	0. 14	-	0. 6	-	-	0. 32	-

Tabloda geçen H. İ. : Haluk İpekten, A. : Amrî, H. : Hayretî, H. B. : Hayâlî Bey, Y. B. : Yahyâ Bey, C. Ç. : Cafer Çelebi divanlarını karşılamaktadır.

Tabloda da görüldüğü gibi aruzun "Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün", "Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün", Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün" ve "Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün" kalıpları, Behiştî Divanı'nda ortalamanın üzerindedir. Hatta ilki bütün Rumeli şâirlerinde ortalamanın çok üstündedir. Ancak bu Rumeli şâirlerinin vezin tercihi noktasında yeterli bir ölçü değildir.

Divanda zaman zaman vezin aksaklıklarıyla karşılaşılır. Bunların daha çok müstensih hatalarından kaynaklandığını düşünüyoruz. Hataların büyük bir kısmı hece ekleme, çıkarma ve söz dizimine müdahale yoluyla düzeltilmiş ve bu işlem dipnotta da belirtilmiştir. Bunun dışında özellikle Türkçe kelimelerde imale[162], nadir de olsa Arapça ve Farsça kelimelerde zihafa rastlanır. Bu da daha çok şâirin mahlasında, nisbet î'lerinde görülür.

---

[162] İmale terimi burada " kapalı hece gereken yerlerde açık heceyi biraz uzatarak okumak" anlamında alınmıştır. (Bkz. Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK. Yay. , Ank. 1983, s. 13-14). İmale terimini Tahirül Mevlevî, Cem Dilçin'nin "Med" terimiyle ifade ettiği anlamda kullanır ve Cem Dilçin'in imale ile kastettiğini de "İstihlâf" terimi ile karşılar. (Bkz. Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** (Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), İst. 1973, s. 62, 73-74).

Hilâli yâde getüren ol iki kaşuñ içün
Kamerden açma haber hadd-i nev-tirâşuñ içün
G. 411/1

beytinde "getüren" kelimesinin ikinci hecesi, "iki ve kaşuñ" kelimelerinin de ilk heceleri imaleli okunmuştur.

Şu beyitte hem imâle hem de zihaf vardır:

Her ne 'aded havâle olursa Behişti'ye
Cânân cefâsı deñlü biri olumaz mehîb
G. 39/5

beytin ilk mısrasında bulunan "olursa" kelimesinin üçüncü hecesinde imâle, "Behiştî" kelimesinin nisbet "î"sinde de zihaf vardır. İkinci mısrada da "biri" kelimesinin ikinci, "olumaz" kelimesinin de ilk hecesinde imale vardır. Hemen her şâirin divanında rastlanan imale ve mahlaslarındaki nisbet "î" si ile yapılan zihaf, her ne kadar kusur teşkil etse de, makul karşılanmıştır. Bazı beyitlerde de düzeltemediğimiz vezin hataları vardır. Bunlar dipnotta belirtilmiştir. Aşağıdaki beyitte olduğu gibi:

Kapuñda kanlu yaşum sanma surh iden yüzümi
Kilâbuñ mıdur ulular görüp utandum ben
G. 405/4

beyti gibi. Ancak bu tür hatalar çoğunlukla tek nüsha mecmualardaki şirlerde görülür.

Sonuç olarak, Behiştî Divanı'nda "Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün", "Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün", Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün" ve "Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün" kalıpları, daha çok tercih edilmiştir. Zaman zaman vezin hatalarına rastlansa da, bariz değildir. Kusurlu olarak görülebilecek hataların çoğunluğu, kimi şiirlerde tek nüsha konumunda olan mecmualardaki şiirlerden kaynaklanmaktadır.

3. Kafiye ve Redif

Nazım şekilleri incelenirken, her birinde ayrı ayrı kafiye ve redif üzerinde durulmuştu. Burada bunların bütünü bir arada ortaya konulmaya çalışılacaktır. Müfredlerde redif, Terkîb bend ve tek mısradan oluşan bir gazel mısraı ile tarih mısraında hem redif hem kafiye tesbitinin yapılması mümkün değildir. Bunlar da toplama dahil olmak üzere, toplam 668 şiirden 476'sında (% 71. 25) redif olduğu tesbit edilmiştir. Bunlardan 247'si tek kelime, 27'si ikili, biri dörtlü olmak üzere 274'ü (% 57. 56) kelime halinde, 202'si (% 42. 443) de ek halinde rediftir. Redifleri oluşturan kelime ve eklere baktığımızda da, rediflerin % 94. 32'sini Türkçe, % 1. 89'unu Arapça,

% 1. 68'ini Farsça, % 1. 89'unu Türkçe-Arapça, Arapça-Türkçe ve % 0. 21'ini de Türkçe-Farsça ortak kelime ve eklerin oluşturduğunu görürüz.

Şiirlerin 202'sinin (% 23. 05) redifsiz kafiyeli olduğuna, bunların daha çok revî harfleriyle, onların harekeleri uygun kelimelerden yapılmış olan tam kafiyenin oluşturduğuna şahit oluruz. "ân", "er", "â", "âr", " 'âl", "âm", "et" gibi kafiyeler daha çok tercih edilenleridir.

Kafiye ve redifin dışında kalmış gibi görülen %5'lik oran da, gazel bahsinde izah edildiği gibi, aynı şiir içinde kimi zaman ek halinde redif, kimi zaman da kelimenin aslından görülen harflerden müteşekkil, ne kafiyeye ne de ek redife sığdıramadığımız durumlardan kaynaklanmaktadır. Bunlar gerek Muallim Naci'nin[163] gerekse Tahirü'l-Mevlevî'nin[164] eserlerinde açık bir kusur olarak gösterilmemiş, Cem Dilçin'in eserinde de, böyle bir meseleye hiç değinilmemiştir. Bu durumun kafiye veya redif olduğuna dair bir tercih de yoktur.

Divanda zaman zaman cinaslara rastlanır:

Ya dilde dûd-ı âhumdan ya gözde nemden incindüñ
Çün incindüklerüñ bunlar degül ya nemden incindüñ
G. 272/1

İrişmiş bâğ-ı hüsnüñde yemişler
İşitdüm niceler andan yemişler
G. 135/1

Bize himmeti eylesin yediler
Yohsa gamlar beni üşüp yediler
G. 172/1

Seyr itmege 'izâruñı bâğ-ı İrem gibi
Avn-ı İlâh remîde olursa irem gibi
G. 502/1

---

163 Muallim Naci, **Islahat-ı Edebiyye** (Haz. Alemdar Yalçın, Abdülkadir Hayber), Akabe Yay. , Ank. Ty. , s. 43-69. Naci, Kavâfi-yi ma'mûle bahsinde Nef'î'nin bir şiirinin kafiyesinden "bâlâ mıdur", "hengâmıdur" kelimelerini örnek göstererek, ilkinin soru edatı olan "mıdur", diğerinin ise bildirme edatı olan "ıdur", olduğunu belirtir. Dolayısıyla birinde "m" harfi kelimenin aslından iken, diğerinde de kelimenin dışında bir edatın baş harfi olmuştur. Konuya kafiye kusurudur veya değildir gibi bir hükümle yaklaşmayıp, "*Kavâfi-yi ma'mûle, îtâ-yı celî sayılacak gibi çoğaltılmamalıdır*" demiştir. Naci, **a. g. e.** , s. 63-64.

164 Tahirü'l-Mevlevî, **a. g. e.** , s. 77-83. Muallim Naci'de zikredilen aynı örnek, burada da, Kavâfi-yi ma'mûle başlığı altında gösterilmiş ve aynı nitelikte bir başka gazelde yer alan "bende mi?", "dil-i efkendemi" gibi soru edatı ve bitişik şahıs zamiri olan "m" ile örneklendirilmiştir. Bu hususun kusur olup olmadığına dair herhangi bir bilgiye de yer verilmemiştir. (Bkz. Tahirü'l-Mevlevî, **a. g. e.** , s. 82.)

Çün tâze ruhuñ bezm-i çemende güle düşdi
Ağlarken işitdi anı bülbül güle düşdi
G. 541/1

Ben saña cân u göñülden bendeyem
Saña ma'lûmdur ne lâzım ben diyem
M. 19

Yukarıdaki beyitlerde cinaslı kafiye, şu iki beyitte, cinas-ı müzeyyel:

Vuslat deminde 'âşıka rûze revâ mıdur
Ol günki rûz-ı 'îd ola câ'iz midür sıyâm
G. 357/2

Derdile peymâne toldı turmadı peymâna yâr
Çâresi peymânedür gitmek gerek mey-hâneye
G. 484/3

takip eden beyitte de cinâs-ı lâhık vardır:

Göñlüm safâda olalı mânend-i âyine
Hâlî degül hayâl-i ruhuñdan her-âyine
G. 496/1

Divanda nadir de olsa kafiye hataları görülür. 424 nolu gazelin kafiyesi "gazâbdan Allah saklasın/ sultândan …/ dermândan …/ hicrândan Allah saklasın" şeklinde olup, kafiye "-ân"dır. Ancak ilk mısrada "-âb" şeklinde olup kafiye kusuru vardır. Divanda 444 nolu şiirde aynı yazımda ve anlamda "siyâh" kelimesi iki kez tekrarlanmıştır. Yine:

Ger mâni' olmak ister ise vuslata sıyâm
Bî-ihtiyâr anı mecâle itmeyüp sıyam

Vuslat deminde 'âşıka rûze revâ mıdur
Ol günki rûz-ı 'îd ola câ'iz midür sıyâm

Ey dil tekâsül itme terâvihe var ki yâr
Şâyed ki yañıla vire bizden yaña selâm
G. 357

beyitlerinde ilk beyitteki "sıyam" kelimelerinden biri "oruç", diğeri de Türkçe bir fiil olan "sımak" kelimesidir ve ikisi arasında cinas vardır. Ancak aynı kelimenin ikinci beytinin kafiyesi olarak tekrarlanması, aynı anlamda olduğu için bir kusur teşkil etmektedir. Aşağıya alınan gazelin son beytinde şâir, kafiye tekrarı yapmadığını söylemektedir.

Şu gazelde de karışık bir durum var gibi görünüyor. Çünki "hilâline" redifli bir gazel olarak karşımıza çıkan bu şiirde "çarhuñ", "zülfüñ" kelimeleri yanında "Leylâ", "dil", "devrân" kelimeleri de yer almaktadır. Bu

durumda, “hilâline”den önce ortak bir kafiye oluşmamaktadır. Ancak iki nüshada da aynı şekilde kaydedilmiş olan bu şiirdeki kafiye kusurunun, nereden kaynaklandığını tesbit etmek zordur.

Dil bir nazargeh eylese çarhuñ hilâline
Teşbîh ider kapuñda semendüñ hilâline

Sînemde câna remide olur nigâh eger
Bâğ-ı ruhuñda uğrasa zülfüñ hilâline

Hecrüñde eşk-i çeşmümi seyr eyleyen didi
Deryâ bu havzuñ **öykünibilmez** hilâline

Mecnûn giyâh-ı deşte salardı gözünden âb
İsterdi kim ‘alef ola **Leylâ** hilâline

İksîr-i ‘ışk-ı yâr ile sîmîn olan gözüm
Tügme olupdı bârî cevânuñ hilâline

Ben anı isterem diyü yalvara ağlaya
Gösterme leblerüñ şekerin **dil** hilâline

Tûl-ı emelde irince fikr-i dakîk idüp
Pervâne bil vücûduñı **devrân** hilâline

Sözde Behişti kâfiye tekrâr ider degül
Vardur meger ki nisbeti **sahbân** hilâline

G. 479

Yine, 509 nolu gazelin kafiyesi, “virdi/ erirdi”de olduğu gibi, “-ir” iken “savurdı” şeklinde bir kelimede “-ur” olmuştur.

Sonuç olarak Behiştî, şiirlerinde çoğunlukla redifi tercih etmiştir. Redif olarak seçilen kelimelerin tamamına yakını Türkçedir. Şâirin kafiyedeki tercihi, büyük oranda tam kafiyedir. Divanda nadir de olsa kafiye hatalarına rastlanır.

B. DİVANIN MUHTEVASINDA DİKKAT ÇEKEN ÖZELLİKLER

1-Rintlik

Behiştî’nin şiirleri genel olarak rindanedir. Rintliğin temelinde İslam mistisizminin yani tasavvufun payı[165] büyüktür. Behiştî aynı zamanda bir

[165] Mine Mengi, **Divan Şiirinde Rintlik**, Ank. 1985, s. 16.

Halvetî şeyhidir. Bu yüzden Behiştî'deki rintlik daha çok tasavvuftan kaynaklanan bir rintliktir. Ezelilik düşüncesi, irfan sahibi olma, sevgi, ruh olgunluğu, gönül zenginliği, istiğna ve hoşgörü, maddeyi önemsememe, dünya zenginliğine tepeden bakma, hayatın türlü sıkıntı ve güçlüklerine katlanma gibi özellikler, rint ile mutasavvıfın ortak düşünceleridir[166].

Gönül zenginliği ve dünya malına meyletmeme, rintlik ve tasavvufun başta gelen özellikleridir.

'Uryân olup libâs-ı gınâdan Behiştiyâ
Bir kendü 'âleminde fakîr olmak isterin
G. 418/5

Zenginlik elbisesinden soyunup, kendi aleminde bir fakir olmak isteyen şâire, gam çulu, canfes kumaşdan daha üstündür:

Gelmez ey dil gam palâsından baña dîbâ 'azîz
Himmet ehline görünmez zînet-i dünyâ 'azîz
G. 195/1

Behiştî, padişahlardan mansıp ve mevki istemeyecek kadar müstağnidir. Bunu sultan-geda tezadıyla verir:

Pâdişehlerden Behiştî mansıb u câh istemez
Hîç bir sultân gedâya gösterür mi ihtiyâc
G. 65/6

Mansıp için gam da çekmez. İki kadeh atınca Galata'nın kale muhafızı olur:

Ne mühimm rind olan mansıb içün gam çekmek
İki câm ile Kalatanuñ olur dizdârı
G. 557/3

Beyitte dünyanın bir parça ekmeğine aldanan itlik yerine, kanaatı tercih eden şâir, bir sonraki beyitte de karga gibi dünya leşine konmadığını belirtiyor:

Kanâ'at şâhıyam sultân-ı dehre iltifâtum yok
Ne segdür ol ki aldanur anuñ bir pâre nânına
G. 493/4

Behiştî lâşe-i dünyâya konmazam zağın mânend
Fezâ-yı himmet evcinde hümâ-pervâzdur göñlüm
G. 343/5

Rindin dünya saltanatında gözü yoktur. Aza kanaat, dünya nimetlerine meyl etmeme belirgin özelliğidir. Yukarıdaki beyitlerinde bunu dile getiren

---

166 Mengi, **a. g. e.** , s. 67-70.

şâir, şu beyitte de hiçbir şeye minneti olmadığını “gam ateşi vücudum evini kül etse bile, deryadan yana minnetim olmaz” şeklinde dile getiriyor:

Âteş-i gam ger vücûdum hânesin kılsa remâd
Açmayam minnet gözün ‘âlemde deryâdan yaña
G. 31/2

Rindin bir başka özelliği de kadere teslim oluşudur:

Çünki takdîr-i ezel her ne ise olsa gerek
Ben senüñ tîr-i cefâña tururam n’olsa gerek
G. 259/1

Rindane şiirlerde içki, içki zevki ve onunla ilgili türlü düşünceler vardır. Aşağıdaki bend ve beyitler buna örnek teşkil etmektedir:

Harâbât ehli ol sürmek dilerseñ zevk-i erzâni
Ele al câmı isterseñ fenâ derdine dermânı
Şarâb-ı nâb ile ‘ömrüñ olur biñ yılca bir ânı
‘Acebdür kim murâdınca içerken Âb-ı Hayvân’ı
Niçün sâkî za‘îf oldum diyü pîr-i mugân iñler
Mh. 2/4

Devr-i gül geçdi dirîgâ içmedüm gül-gûn şarâb
Bu melâlinden be-gâyet dostlar hâlüm harâb

Ey Behiştî hikmet ile sıhhat istersen müdâm
Koma ol dârûyı sen elden ki eyler şeyh u şâb
G. 40/1, 5

Yukarıdaki beyitte, herkesin elinden bırakmadığı, hikmet ve sıhhatin ilacı, içkidir. İçki daha çok baharla birlikte anılır. Beyitte aşığın bahar mevsiminde şaraba tutkunluğu, gülün sihir yapmasına bağlanmış:

Sâkî bahâr irel’den olduk şarâba meftûn
Beñzer çemende her dem okur aña gül efsûn
G. 395/1

Aşağıdaki beyitte ayak kelimesi iham-ı tenasüblü kullanılmış, takip eden beyitte de serv-i ra‘nâ ile sarhoşun salınması arasında ilgi kurulmuştur:

Düş ayağına tereddüt itme kim olmaz göñül
Rind-i dürd-âsâma pîr-i deyrden a‘lâ ‘azîz
G. 195/3

Cûy-bâr-ı mey-i nâb ile bulan neşv ü nemâ
Serv-i ra'nâ gibi eylerse n'ola reftârı

Şu beyitte de her şeyini kadehe veren âşık için, şimdi iş, dilenciliğe kalmıştır:

Hırka vü tâcı bile koydı Behiştí kadehe
Şimdiden soñra meger ola kadeh cerrârı

G. 557/3-5

Divan şiirinde zahid, dünya işleriyle meşgul olmayan, dünya hazlarına karşı bîgâne kalan, zikirle meşgul kimsedir. Riyakar, samimiyetsiz, hakikatten habersiz, anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalan gibi sıfatlarla birlikte anılır. Behiştî'nin aşağıdaki beyitlerinde zahid tipine bakışı vardır:

Sohbet-i pîr-i meykede yegdür
Hân-kâhuñ riyâ-fürûşundan

G. 398/6

Tekkenin riya satıcısından (zahidden), meyhane pirinin sohbeti üstündür. Allah rinde eğlenceyi, zahide de tesbihi vermiştir:

Rind-i harâbı zâhid 'ayb itme Hak Ta'âlâ
Sâz u sürûrı aña tesbîhi saña virdi

G. 510/3

Zahidin rindi ayıplaması takvasından değildir. Onu ehl-i idrak da görmemek gerekir:

Sanma rind-i meste ta'n iden fakîhı muttakî
Âkiliseñ ehl-i idrâk egleme bu ahmakı

G. 519/1

Rintlikte samimiyet esas olup, sufideki riya yoktur:

Günâhum yâda geldikce derûn-ı dilden âhum var
Mürâ'î sûfinüñ hengâmesinde tâ'atüm yegdür

G. 120/3

Aşağıya bir beytini aldığımız divandaki 211 nolu gazel, baştan başa rindane bir gazeldir:

Sanma biz erbâb-ı şöhret gibi dârât ehliyüz
Hırkasın bir câma rehn itmiş harâbât ehliyüz

G. 211/1

Görüldüğü gibi, Behiştî'nin şiirleri rindânedir. Bu rintlik, şâirin daha çok mutasavvıf kişiliğinden kaynaklanmaktadır.

2. Behiştî'nin Şiirlerinde Rumeli Şâirlerine Has Özellikler:

Behiştî bir Rumeli şâiridir. Etkilendiği ve Etkilediği Şâirler bahsinde de ifade ettiğimiz gibi, Rumeli şâirlerinin birbirleri ile sıkı ilişkileri vardır. Buna belki hemşehricilik demek, belki de bundan bir adım daha ileri giderek

Rumeli mektebinden söz etmek mümkündür. Dolayısıyla benzer ifade veya şekillerinin, ortak temalarının olması doğaldır.

Rumeli şâirlerinin bir çoğunun tasavvufla doğrudan, bir kısmının da doğrudan olmasa bile dolaylı yoldan ilişkileri vardır. Bu şâirler, içinde bulundukları coğrafyaya bağlı olarak, Hristiyanlık ya da Hristiyanlık kültürüne de aşina insanlardır. Şiirlerinde bu kültüre ait izlerin bulunması olağandır. Rumeli şâirlerinin ilişkileri, yaşantıları, ortaya koydukları ürünleri, sevgili anlayışları, biraz daha farklı, gün kazanıp gün yiyen, pek fazla kimseye eyvallah etmeyen, rahat, sözünü sakınmayan, tekkeye veya mescide giderken, "ayak seyrine" de çıkan, müstağnî, mağrur, samimi şahsiyetlerdir. Bütün bunların sonucu olarak, şiirlerinde divan şiirinde pek fazla görülmeyen sevgili ile yakın ilişki, sevgilinin aşığın halinden perişan olması, sevgililerin de başkalarına âşık olması, aşığın gözyaşı dökmesinin göze ziyan kabul edilmesi, istiğna, laubalilik mahallî renklere itina gibi hususlar[167]görülür. Sosyal hayatın şiire yansıması, halk söyleyişleri de bu çerçevededir.

Behiştî divanında rastlanan bu özellikleri iki ana grupda değerlendirmek mümkündür. Birincisi muhteva, ikincisi de söyleyiş bakımından.

a. Muhteva Bakımından

I. ***Rintlik:***

Rumeli şâirleri istiğna sahibi, rint meşrep şâirlerdir. Behiştî'nin şiirleri de genellikle rindane şiirlerdir. Bu husus Behiştî'nin şiirinin genel karakteri olarak yukarıda işlenmişti.

II. ***Şehrengîz Türü:***

Rumeli şâirlerinin özelliklerinin başında, bir çoğunun şehrengîz sahibi olması gelir. Mesîhî, Taşlıcalı Yahyâ, Hayretî, İshak Çelebi, Usûlî, Kerîmî, Firdevsî, Feyzî Ali veya Tabiî, Âlî, İntizâmî, Vechî, Kâtip, Hacı Derviş, Neşâtî Rumelili olup da şehrengîzi bulunan şâirlerdir. Behiştî de bu kervana katılanlardandır. Şehrengîzlerin yanında gazel, murabba vs. herhangi bir nazım şekliyle kaleme aldıkları şehirleri anlatan veya şehrengîzlerde karşılaşılan güzellerin anlatımına uygun manzumelere de rastlanır. Behiştî'nin Çorlu hakkında kaleme aldığı, Âşık Çelebi tezkiresinde bir bendine rastladığımız övgü, şehirlerin övgüsüne, gazeller içerisinde rastladığımız, divanın:

Efendüm devletüm şâhum Memi şâh
Sa'âdet bârek u yarıcuñ Allâh

---

[167] M. Fuat Köprülü, **Dîvân Edebiyatı Antolojisi**, İst. 1931, s. 133.

beytiyle başlayan 485. gazeli, Rûşen Çelebi'nin anlatıldığı 561. gazeli ve Tayfûr adında birisinin dile getirildiği 276. gazeli, şehrengîzlerde karşılaşılan bir güzelin tavsifine uygun örneklerdir.

Birçok Rumeli şâiri gibi, Behiştî de Şehrengîz yazmış, müstakil şiirlerde de şehrengîz tarzı söyleyişlere yer vermiştir.

III. Âşık-sevgili, âşık-rakib ilişkileri

Divan şiirinde sevgili, her yönüyle idealize edilen bir tiptir. Dolayısıyla aşığın sevgilisi, çoğu zaman ideal olandır. Sevgili bu şekilde ele alınmakla birlikte, gerçek hayattan alınma sevgili- âşık tiplerine de rastlanır[168]. Rumeli şâirlerinin mahalli renklere düşkünlüğü, bu tiplere şiirde daha fazla yer vermelerini beraberinde getirir. Behiştî Divanı'nda da, sevgili-âşık, âşık-rakib ilişkilerinde farklı söyleyişlere rastlıyoruz. Şu beyitte, sevgili için ağlamanın kendi gözüne ziyan olduğunu söylemesi, divan şiiri anlayışı içerisinde yadırganacak bir durumdur:

Göremezsin yâri yanuñda sözüm tut ebsem ol
Ey gözüm saña ziyândur yine giryân olduğuñ
G. 261/3

Takip eden beyitte sevgilinin hattı alışılmışın dışında hâr u has olarak değerlendirilmiştir:

Bir gül-ruhuñ Behiştî hattından añlanur kim
Bu kiştzâr-ı dehrüñ mahsûli hâr u hasdur
G. 95/5

Sevgilinin âşık nezdinde birini sevmesi, pek doğal karşılanmaz. Fakat beyitte bunun aksi söz konusudur:

Cevr itme baña sen de seversin birin sakın
Bugün n'ola baña ise yarın saña olur
G. 93/2

Beyitte sevgili aşığın haline acıdığı için saçları dağılmıştır. Oysa ki sevgilinin aşığa merhamet etmesi, klasik sevgili anlayışına ters bir durumdur:

Sabâ varup didigünce hikâyetüm bir bir
Terahhum eyleyüp olur saçuñ perîşân-hâl
G. 304/3

Şu beyitte de sevgili, aşığı bülbül gibi giryan görünce gül yüzünü açıvermiştir:

---

168 Cemâl Kurnaz, "*Çizgi Dışı Güzeller*", **Türküden Gazele**, Akçağ Yay. , Ank. 1997, s. 457

Ey Behiştî beni bülbül gibi giryân göricek
Gonca gibi yüzüni virdi gül-i handânum
G. 356/5

Aşk derdinin çaresi, sade yüzlü bir sevgiliyi sineye sıkı sıkı sarmaktır:

Sîneñe bir sâde-rû dil-dârı muhkem sarasın
Derd-i ‘ışkuñ bulmadum ben bundan özge çâresin
G. 414/1

Aşağıdaki beyitte aşığın bir eli sevgilinin zülfünde, bir eli kadehdedir:

Bir elümde zülf-i dil-ber bir elümde câm-ı mey
Bundan özge olmaya ‘âlemde billâhi safâ
G. 25/4

Klasik sevgili anlayışında âşık ile sevgili bir arada olamaz. Beyitte âşık yar ile hemdemdir:

Vâ‘izüñ ‘ışka dil uzatduğınuñ hikmeti bu
Yâr ile hem-dem olan ‘âşıka vardur hasedi
G. 546/3

Behiştî divanında diğer Rumeli şâirlerinde olduğu gibi, sevgili- âşık, âşık- rakîb ilişkilerinde, Klasik şiir için alışılmışın dışında söyleyişler dikkat çekicidir.

IV. Güreş:

Altıyüz yılı aşkın bir süredir güreşle içiçe olan Rumeli halkının ve dolayısıyla şâirlerinin buna ilgisiz kalması düşünülemez. Diğer Rumeli şâirlerinde olduğu gibi, Behiştî divanında da güreş ve güreş ile ilgili terimlerin kullanımını görüyoruz. Aşığın sinesinin güreş meydanı olarak tasavvur edildiği beyitte, gamla yürek rakip güreşçiler gibi düşünülmüştür:

Gamuñla şol kadar oynadı sînede yüregüm
Güreşdi tut ki iki küşti-gir hasmâne
G. 464/2

Şu beyitte, vuslat meydan, soyunup giren kişi de güreşçi olarak düşünülmüş, bunu güçlendirmek için de pehlivan anılmıştır:

Her kim ki soyuna gire meydân-ı vuslata
‘Âlemde âferîn dirüm ol pehlevâna ben
G. 381/2

Yüzü ak deyimiyle birlikte kara pehlivan tezadına yer verilen beyitte, gam güreşçi, yine bir deyim olan göz açtırmamakla basmak terimleri de güreşçinin hareketleri olarak bulunmuştur:

Göz açdurmaz basar gam küşti-gîrin
Yüzi ağ ola kara pehlevânuñ
G. 280/4

Aşağıdaki beyitte de âşık, aşk arsasında baş pehlivan olarak tasavvur edilir:

'Arsa-i 'ışkuñ ser-âmed pehlevânısın diyü
Deh-zebânlar kabr-i Mecnûndan selâm eyler baña
G. 16/4

Ruh pehlivanı eğer şeytanla savaşta galip olursa, sanki senin pak nefsinin atı bir kayanın altında bir doru atdır(güçlü at gibidir). Şeklinde Türkçe'ye çevirebileceğimiz beyitte, pehlivan kelimesi, ruhun sıfatı olarak daha çok savaşçı anlamında kullanılmıştır.

Pehlevân-ı rûh eger gâlib şeved der-ceng-i dîv
Esb-i nefs-i pâk-i to der zîr-i sahre eşkarest
K. 4/37

Örneklerden de açıkça anlaşılacağı gibi, Rumelide yüzyıllardır bir gelenek halinde devam eden güreş sporu, diğer Rumeli şâirlerinde olduğu gibi, Behiştî'nin şiirlerinde de yer almıştır.

V. Abdal/Kalenderî

Anadolunun kurulmasında emeği geçen abdallar, bilhassa Balkanlardaki fetih hareketlerine katılmışlar, Osmanlı gazileriyle beraber savaşmışlar[169] ve oralara yerleşmişlerdir. Bu sebepden olsa gerek ki, Rumeli abdalı, Kalenderîler, Işıklar ve bunlar gibi diğer zümreler, Rumeli şâirlerinin bir çoğunda sözkonusu edilirler[170].

Rum abdalları yalın ayak, başı kabak, yalnız avret mahallerini örten tennure denilen önlüğün haricinde vücutları çıplak dolaşırlarmış. Ellerinde zaman zaman çaldıkları dümbelek ve nefirle raksedip nara atarak giden abdallar, yine ellerinde er çerağı ve tahtadan değnek, bellerinde birer kuşak, omuzlarında yarım ay şeklinde balta, yanlarında birinde kav ve çakmak, diğerinde esrar olan ikişer muhafaza kutusu, bellerinde birer sarı kaşık ve hindistan cevizinden yapılmış çanak bulundururlarmış. Kiminin sinesinde zülfikar şekli, kiminin omuzunda Haydar-ı Kerrar adı, kiminin pazusunda

---

169 Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler**, TTK. Yay. , Ank. 1992, s. 97, 101. Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli), Seyyid Rüstem, Otman Baba (Hüsam Şah) gibi önde gelen Kalenderî şeyhleri müridleriyle birlikte özellikle Balkanlarda savaşa katılmış ve oralarda etkinlik kurmuş kimselerdir. Gerek Seyyid Rüstem, gerekse Seyyid Ali Sultan maiyetindeki abdallarla birlikte Yıldırım Bayezid zamanındaki Rumeli fetihlerine katılmışlar, Dimetoka ve havalisinin zabtedilmesinde rol oynamışlar, ve sonuçta burada kendi kılıçlarıyla ele geçirdikleri bir arazide zaviyelerini kurarak yerleşmişlerdir. (**a. g. e.** s. 96)

170 İshak Çelebi, Hayretî, Hayâlî, Usûlî, Mesîhî, Âhî gibi.

yılan resmi çizilmiş, bütün vücutları dağlanmış halde toplu olarak dolaşırlarmış [171]. Şu beyit de, Rum abdallarının sinesini dağladığına işarettir:

Dâglar urdı Behiştî felegüñ sînesine
Rûm abdâlı olupdur meger anuñ râhı
G. 538/5

Aşağıdaki beyit, Ahmet Talat Onay'ın, Karakaşzade Ömer Efendi'den naklen, şedde-çerağ kelimesine karşılık olarak verdiği, ellerinde taşıdıklarına işaret edilen er çerağının, sinede taşındığını göstermektedir:

Bâzâr-ı gamda Mecnûn bir lâf-zen velî ben
Abdâl-ı 'ışkam âhum sînemde er çerâğı
G. 503/2

Abdalların saçlarını, kaşlarını, kirpiklerini tıraş ettirerek, vücutlarını nal şeklinde dağladıkları bilinen bir durumdur. Bu duruma işaret edilen beyitte ah ateşi, yüzde kaş kirpik bırakmamış ve nalçe şeklinde dağlamıştır:

Nâr-ı âhum bende kaş kirpik komazsa gam degül
Yüzde nakş-ı na'lçeñ vardur yeter kaş ol baña
G. 15/3

Yine abdallar memelerine, pazularına, şişler sokup, Ali ve Hüseyn sevgisi ve aşkı için dağlar yakar, şerhalar çekerlermiş. Bu hususa işaret edilen beyitte, rasule itaat ve Hz. Ali'ye hürmet için yaka yırtıp, sinesine yüzlerce dağ çekilmiştir:

Girîbân-çâk idüp sad şerha çek sîneñde ey abdâl
İtâ'atdür Rasûle Murtazâ'ya bil ri'âyetdür
Tb. 5/3

Takip eden beyitte de göğsünün sağına soluna dağlar yakılmıştır:

Yine 'abdâl-ı 'ışk olup sînem
Dâğlar yakdı sağına solına
G. 475/4

Şu beyitten abdalların melameti şiar edindiklerini, sonraki beyitten de, dilenen abdalın giyimini öğreniyoruz:

Tekye-i 'ışka girüp şâl-i melâmet giymiş
Gör e billâhi Behiştî nice abdâl olmış
G. 230/5

Ben gedânuñ sînesinde n'eyler ol zerrîn kabâ
Degme abdâla müyesser mi olur zerrîn çerâğ
G. 242/2

---

[171] Ahmet Talat Onay, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar** (Haz. Cemâl Kurnaz), TDV. Yay. Ank. 1992, s. 5; Ocak, **a. g. e.** s. 115.

Kalenderîler, dünyaya ait her şeyden el etek çekmiş, bütün alakalarını kesmişlerdir. Bunun doğal sonucu olarak da, bekar yaşarlar, sürekli dolaşıp, pek fazla haram helal tanımaz ve hayadan azade olurlarmış[172].

Lâ'ubâlí bir kalenderdür mücerred pâk-dil
İki gün bir yerde eglenmez misâfirdür göñül
Mh. 5/2d-e

Aşağıdaki beyit de, kalenderlerin belli bir yerlerinin olmadığını, sürekli dolaştıklarını gösterir:

Kalenderler gibi terk-i diyâr itmek mukarrerdür
Eger baña Behiştî bir münâsib doğru yâr olsa
G. 477/5

Dünyaya meyl etmeyen, asla geleceği düşünmeyen, melameti şiar edinen Kalenderiler, yaz kış aynı abayı giyerlermiş[173]:

Mülk-i fenâ kalenderiyem nemed ki vâr
Baña ne kışlık istedür ey şeh ne yazlık
G. 251/2

Ahmet Yaşar Ocak, Vâhidî'den, Haydarîlerin boyun ve kulaklarına, hatta bekaretin sembolü olarak da erkeklik organlarına halka taktıklarını aktarır[174]. Aşağıdaki beyit boyuna takılan halkadan söz eder:

Dâğ-ı 'ışkıle müzeyyen bir kalenderdür felek
Gerdeninde mâh-ı nev bir zer-nişân halhâlıdur
G. 147/3

Beyit, Kalenderîlerin pirleri olduğuna inandıkları ve her Cuma zikir yaptıkları, Battal Gazi'nin türbesinin bulunduğu Seyyit Gazi Zaviyesi'ne göndermedir:

Şem' nergis tîğ sûsen servler abdâl-şekl
Ravza-i 'âşık hemânâ kabr-i Seyyid Gâzidür
G. 115/3

Aşağıdaki beyit de, vaktiyle Anadolu ve Rumeli'nde yaygın olan, saçlarını sakallarını kazıtıp, çıplak gezen, Işık dervişlerinden bahs eder:

'Uryân görüp ışıkları bî-bâr sanma kim
Bî-tâkat itmiş anları da iştihâ yüki
G. 529/4

Örneklerde görüldüğü gibi, Rumeli şâirlerinde fazlaca görülen, hatta Hayretî, Hayâlî gibi bir kısmının da müntesibi olduğu, genel anlamıyla

---

172 Onay, **a. g. e.**, s. 236-37
173 Ocak, **a. g. e.**, s. 112
174 Ocak, **a. g. e.**, s. 112

kalenderîlik veya abdallık, Behiştî'nin şiirlerinde de karşılaşılan bir özelliktir.

VI. Hristiyanlık Kültürünün Etkileri

Rumeli şâirlerinin şiirlerinde dikkat çeken bir başka özellik de, Hristiyanlık ve Hristiyanlık kültürüdür. Osmanlı İmparatorluğunun coğrafî sınırlarının genişlemesi ile birlikte, Balkanlar imparatorluk sınırlarına dahil edilmiş, yerli halkın çoğu da yerlerini terk etmemişlerdir. Müslümanlarla çoğu Hristiyan halk ayrı mahallelerde yaşasalar da, sonuçta birlikte aynı coğrafyayı paylaşmışlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Bu yüzden olsa gerek, Rumeli şâirlerinin şiirlerinde, Anadolu şâirlerine göre hristiyanlık kültürünün unsurlarına daha çok rastlanır. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, Behiştî'nin hayatının büyük bölümünü geçirdiği Çorlu'da, otuz mahallenin yarısı müslüman, diğer yarısı da hristiyandır[175].

Ayak kelimesinin, "ayağına düşmek" deyimi ile de tevriyeli kullanıldığı beyitte, aşığı gamdan kurtaran, bir rahip ile içkidir:

Bir câm ile bir râhib kurtardı beni gamdan
'Âşıklara diñ anuñ düşsünler ayağına
G. 459/3

Hz. İsa, beyitte ölüyü diriltme mucizesi münasebeti ile anılmış:

Ger olam hem-reng-i bâde sâgar-ı mînâ gibi
Harik'âde gösterem hum-hânede 'Îsâ gibi
G. 511/1

Hz. İsa'nın ve güneşin göğün dördüncü katında oluşuna telmih yapılan beyitte, aşığa cihanı süsleyen güneş gibi, altın kadeh sunulsa, yeri İsa gibi dördüncü katta olacaktır:

Câm-ı zer sunsañ baña mihr-i cihân-ârâ gibi
Bezmgâhum çarh-ı çârümde idem 'Îsâ gibi
G. 514/1

Aşağıdaki beyitte sevgilinin kaşı münasebetiyle Kur'an içinde Nun suresi anılırken, dudağı ile de İncil içinde can bahş eden Mesîh'in mimi irtibatlandırılmıştır:

İncil içinde la'lüñ mîm-i Mesîh-i cân-bahş
Furkân içinde kaşuñ 'unvân-ı sûre-i Nûn
G. 367/4

Takip eden beyitte Hz. İsa, evlenmemesi, çoluk çocuk sıkıntısı çekmemesi münasebetiyle anılmıştır:

---

175 Evliya Çelebi, **a. g. e.** , C. III, s. 231

Kılmayan burc-ı tecerrüdde Mesîhâne sebât
Har-ı pâ der-gil olup bâr-ı ‘ıyâlile ölür
G. 131/4

Şu beyitte de ilk önce Nur-ı Muhammed’in yaradılışı, bu nurun sırayla bütün peygamberlerde görünmesi hususuna işaret edilerek, ölüyü diriltme mucizesi ilişkisi ile Mesih anılmıştır:

Bir Mesîhâ lebüñ ölümlisiyem şimdi ki ben
Cebhesinde gözüme nûr-ı Muhammed görinür
G. 91/2

Aşağıdaki beyitlerde tersa kelimesi olumsuz anlamda kullanılmıştır. İlkinde tersa’nın imana gelişi, ikincisinde meyhaneciye sûfî gibi tersa dememesi, üçüncüsünde de tersa gibi putperest olmanın müslümanlık olmadığı belirtilmiştir:

Meger ey la’l-i yâri görüp imâna gelen tersâ
Yine toğurdı İsâ’yı diyü Meryem’den incindüñ
G. 272/4

Ben müselmâna Behiştî göreli hürmetini
Pîr-i mey-hâneye sûfî gibi tersâ dimedüm
G. 352/5

Sûretin görüp zere dil virmegüñ ma‘nîsi yok
Büt-perest olmak müselmânlık degül tersâ gibi
G. 516/3

Örneklerini artırabileceğimiz Hristiyanlık ve Hristiyanlık kültürü ile ilgili kullanımlar, diğer Rumeli şâirlerinde olduğu gibi, Behiştî divanında da sıkça geçer. Bu da Hristiyanlıkla ilgili söylemlerin de, Rumeli şâirlerinin ortak konuları içinde olduğunu gösterir.

b. Söyleyiş Tarzları Bakımından

Rumeli şâirlerinin sadece işlediği konular değil, söyleyiş tarzları da biribirilerine benzer.

Behiştî’de dikkatimizi çeken “bir iki”, “bir iki üç”, “bir degil iki degil”, “ikide birde”, “ikide bir”, fiillerden sonra gelen “a” “e”, “be bu”, “bre”, “hey begüm”, “a begüm” gibi söyleyişlerin de Rumeli şâirlerine özgü çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü diğer Rumeli şâirlerinde de bu tür söyleyişlere rastlanmaktadır[176].

---

[176] “be” bkz. **İshak Çelebi Divanı** (Haz. Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri), Mimar Sinan Üni. , Yay. , İst. 1990, G. 214/5, 212/4, 242/5, 274/3, 282/1, 285/2, 310/2, 317/1, 323/1, 4; **Hayretî Divanı** (Haz. Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri), İst. , Üni. Yay. , İst. 1981, G. 88/1, 3 gibi. “hey…” İshak Çelebi, G. 215/1, 219/4, Hayretî G. 100/5, 10, “bir iki” İshak Çelebi, G. 53/2, 171/3, 336/1, Hayretî, G. 88/5, Mesîhî, G. 33/2, 35/3,

"bir iki", "bir iki üç":

Nice teşbîh ideyin ben saña kim doğmışlar
Ay u gün *bir iki* ortada gezer oğlana
G. 474/3

Çeşmümde tıfl-ı merdüm kan ağlar ellerinden
Hâl-i ruhuñ *bir iki üç* yüz kârelerdür
G. 99/4

Ne meh-likâ ki toğup hüsn elinde tâb eyler
Bir iki günde felek anı âftâb eyler
G. 127/1

Bu iki gözlerüm dil-i hûnîn ile benüm
Oldı şeh-i hayâlüñe *bir iki üç* hıyâm[177]
K. 2/28

"İkide bir"

Tâze tâze 'urup ağyâre cefâ oklarını
İkide birde benüm sen kurıdursun kanum
G. 338/2

İkide bir ufuk levhinde garrâlanmasun halka
'Iyân it nûn-ı ebrûnı hilâlüñ kaddi lâm olsun
G. 382/4

İkide bir sabâ çıkup yoldan
El uzatmasun ayağuñ tozuna
G. 442/2

Behiştî ey güneş yüzlü niçün incinmesün ebre
İkide bir ser-i kûyuña geldükce hemân iñler
Mh. 2/5d-e

"e/a "

Azmıdur yohsa bahâ-yı leb-i la'lüñ çok mı
Be hey âfet biricik *söyle e* ağzuñ yok mı
G. 544/1

Vücûdum mülkini teslîm iderken 'ışka gelmiş 'akl
Gör e eblehligin ider baña bir pâre yer bildür[178]
G. 149/4

"be", "bre", "a"

76/4, "ikide bir" İshak Çelebi, G. 109/1, 233/2, gibi. "hey" Hayretî,. G. 99/1, "begüm" Hayretî, G. 100/5, 10, "Gör e" Mesîhî, G. 63/2 gibi.

177 Benzer söyleyişler için bkz. G. 38/1, 279/1, 281/2, 418/2, 536/4, 545/1 gibi.

178 Benzer söyleyişler için bkz. G. 82/5, 230/5, 404/5.

Dil-rübâmuñ ola musâhibi gayr
Be bu dirlikden ölmek olsun hayr
G. 154/1
Sanemâ canlu kadîd eyledi ‘ışkuñ tenümi
‘Âşıka merhametüñ yok *bre zâlim* seni mi
G. 511/1
Gayra lutf it sen Behiştî’ye kahr
Hey begüm bu niçe ‘adâletdür
G. 114/5
Günde biñ kez ölürem hasret-i dildâr ile ben
A begüm almağıle korkudamazsın beni sen
M. 24
Hûblar kaddine harf itme mümeyyiz geçinüp
Be bu fende dahı sen toğrı elif bilmezsin[179]
G. 407/2

Gerek söyleyiş tarzı ve gerekse muhteva bakımından, kendi içinde bir bütünlük oluşturan ve Anadolu ekolünden ayrılan Rumeli şâirlerinin şiirleri, bir Rumeli ekolünün oluştuğunu göstermektedir.

3-Divanda Cemiyet

Edebiyat, yaşanmış bir hayatın ürünüdür. “*Toplumda meydana gelen hadiselerin edebî eserlere yansıması kaçınılmazdır. Bu bakımdan edebî eserlerin tarih ve sosyoloji gibi ilim dallarınca birer vesika değeri taşıdığı söylenebilir. Bunlar bazan tarihî vesikaları teyid edip desteklemekte, bazan da tarihî vesikaların bulunmadığı hallerde vesika görevi görmektedir*”[180].

Eski hayatın örf ve adetleri, yaşayış tarzı, günlük hayatta kullanılan malzemeleri, inançları, bilim görüşleri ve hatta türlü zenaat teknikleri dahi eski şiirle sanki belgelenmiş gibidir[181].

Bu çerçevede Behiştî’nin şiirleri de bundan yoksun değildir. Sosyal hayattan tablolar yansıtan bu örnekleri beş ana başlık altında toplamak mümkündür: 1. Şahıslar, 2. Ülkeler ve Şehirler, 3. Nehirler, Dağlar, Denizler, 4. Kavimler, 5. İctimâî Hayat.

---

179 Benzer söyleyişler için bkz. G. 40/1, 27/4, Mh. 7/4a-b.
180 Kurnaz, “*Manilerin Vesika Değeri”*, **Türküden … a. g. e**. , s. 51.
181 Ahmet Atilla Şentürk, **Ahmet Paşa’nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler**, Enderun Kitabevi, İst. 1994, s. VIII.

I. Şahıslar

Behiştî Divanı'nda bazı özel şahıs isimleri yer alır. Bunların bir kısmı tarihî, bir kısmı tarihî-efsanevî şahsiyetler, bir kısmı masal kahramanı, bir kısmı da bunların dışında kalan adlardır.

A. Tarihi Şahsiyetler

1. Hükümdarlar

Kanunî Sultan Süleyman: Divanda Behiştî'nin Kânûnî'ye sunduğu bir kasîdesi vardır. Mührü dolayısıyla Hz. Süleyman'a telmihle birlikte gönderme yapılır. Gazeller içerisinde yer alan:

'Işk-ı Tebrîz-i vücûdumda komaz 'akla karâr
Şeh Süleymân çıkarur tut ki vatandan şâhı
G. 538/2

beyti, Kânûnî'nin İran şahı ile savaşı münasebetiyle zikredilir.

Şehzade Mustafa, Behiştî'nin, Şehzade Mustafa'nın katli için düşürdüğü bir tarih mısraı vesilesi ile anılmıştır.

2. Şâirler

Bu çerçevede Nevâî, Hayâlî, Hâfız, Câmî, Şâdî ve Selmân'ın adları anılır. Bu isimler arasında Hâfız-ı Şîrâzî'nin farklı bir yeri vardır. Hâfız'ın adının anıldığı yerlerde hep takdir ifadesi görülür. Ve hepsinde de aşktaki konumu dile getirilir.

Mushaf-ı 'ışkı Behiştî ezber itmişsin temâm
Himmet olmuş gibi saña Hâfız-ı Şîrâzdan
G. 417/5

Yukarıdaki beyitte aşk mushafını ezberlemesinde Hâfız'ın rolünü dile getirirken, şu beyitte de:

Gayrden geçsün Behiştî şâ'irân-ı Rûm'a di
Mekteb-i 'ışka mu'allim Hâfız-ı Şîrâzidür
G. 115/5

aşk mektebine Hâfız'dan başka muallim tanımaz.

Diğer şâirlerin hepsinde kendisi ile kıyaslama sözkonusudur ve onlardan üstünlüğünü dile getirir. Nazm ülkesinde kendisinin emîr, Câmî'nin abdal, Nevâî'nin de sönük kaldığı iddiasında bulunduğu şu beyitteki gibi:

Bir emîr oldı Behiştî milket-i nazm içre kim
Câmi bir abdal aña nisbet Nevâyî bî-nevâ
G. 13/5

Hayâlî, 15. yy. da yaşamış olan Ahmed Hayâlî'dir. Şâir kelamında hayal kastetse, Molla Hayâlî onun hayaline bile erişemez. Selman'ın ruhu ile

âlem-i ervâhda görüşen şâir, belagat pazarında onun incisini kıymetten düşürmüştür.

B. Tarihî-Efsanevî Şahsiyetler

Peygamberlerden Hz. Adem, Muhammed, İsa, Mûsa, Yûsuf, Ya'kub, Süleyman, İbrahim, Nuh ve Dâvûd'un isimleri anılır.

Behiştî Divanı'nda Hz. Peygamber için yazılmış bir na't vardır. Bunun haricinde kasîde, terkîb bend, murabba ve gazellerde Muhammed, Ahmed, Mustafa ve Rasul olarak adı geçer. Na'tda onun son peygamber oluşu, nübüvvet mührü taşıması, mucizeleri, miracı, peygamberlere imam oluşu vs. özellikleri, diğer şiirlerde de güzelliği, nuru, ashabı, nebiler içindeki yeri gibi hususiyetleri dile getirilir. Sevgilinin benzersiz olduğu vurgulanan şu beyitte, nebiler içinde peygamberin konumundan yararlanılmıştır:

Olmaz cihânda gayri güzeller saña nazîr
Dünyâya bir nebî mi gelür Mustafâ gibi
G. 520/2

Hz. İsa, Mesih sıfatı ile de anılıp, daha çok nefesi ile ölüleri diriltme mucizesiyle geçer. Sevgilinin dudağı, şâir için nefesin benzeyeni olur. Bir yerde dördüncü gökte bulunuşu vesilesiyle, bir yerde de Meryem'le birlikte anılır. Aşağıdaki örnekte Hz. İsa'nın ölüleri diriltme özelliği ile sevgilinin dudağı arasında fonksiyon açısından ilgi kurulmuştur:

Ey Behiştî mürde ihyâ eylemiş 'Îsî velî
Şimdi bu da'vâ-yı cân-bahşı leb-i cânân kılur
G. 126/5

Hz. Adem, insanlığın başlangıcı olması itibariyle anılır. Aşağıdaki beyitte uzun bir zaman münasebetiyle zikredilmiştir:

Bûs-ı kenâre râzı olmak gerek mestler
Âdem yaradılal'dan budur habîbüm üslûb
G. 35/4

Ecdâdını bir kimse şümâr itse rakîbüñ
İblîse çıkar silsilesi Âdem'e irmez

Bunun dışında daha çok insanlık veya insanoğlu anlamında, benî âdem olarak karşımıza çıkar:

Ben melekdür dir isem n'ola perî-peykerüme
Bu letâfetleri kim gördi benî Âdemde
G. 440/3

Hz. Musa, Tur'la birlikte anılır:

Ruh-ı yâri görünce karşudan ‘ussum gidüp düşdüm
Temâşâ eyledüm Mûsî gibi san ‘âteş-i Tûr’ı
G. 505/2

Hz. Yûsuf, en çok anılan peygamber ismidir. Güzelliği, Yakub’la olan sevgi ilişkisi, terazi, kuyu, zindan, gözyaşı, kardeşleriyle ilişkisi, gömlek-koku-Ya’kub ilişkisi, Aziz, Zeliha-zindan, Zeliha-zindan kaçma ilişkisi, satılması, Mısırla ilişkisi, tahtı ve peygamberliği ile anılır. Daha çok güzelliği ile anılan Yusuf, sevgilinin benzeyeni olur. Aşağıdaki örnekte hem Hz. Yusuf’un güzelliği, hem de ağırlığınca paha biçilmesi ile ilgili olarak terazi kullanılmış ve sevgilinin benzeyeni olmuştur:

Göz terâzusıyla olmaz hüsn-i bî-haddüñ hisâb
Olmaz ey Yûsuf-cemâlüm bahre peymâne habâb
G. 42/1

Hz. Ya’kub da Yûsuf’la birlikte anılır. Kaybettiği Yûsuf’u için özlem ve üzüntüsü, ama oluşu, Yûsuf’a kavuşmasındaki sevinci ile birlikte zikredilir.

Yûsuf’ı görmegile giryeden a’mâ oldı
Ey habîbüm seni görse nic’iderdi Ya‘kûb
G. 38/4

Beyitte Hz. Ya‘kub’un Hz. Yûsuf için gözyaşı dökmesi sonucu ama olmasına telmih vardır.

Hz. Süleyman, mührü, karınca ile olan diyaloğu, veziri Âsâf, çadırını göğe uçurması, Hüdhüd, Sebâ ülkesi ve devlerle ilişkisi ile anılır:

Saña benden haber uçursa n’ola nâme-i şevk
Mûrdan Hüdhüd iletmez mi Süleymân’a selâm
G. 347/2

Yukarıdaki beyitte Hüdhüd’ün karıncadan haber getirmesi sözkonusu edilmiştir.

Hz. Dâvud peygamber de, bir yerde sesi münasebetiyle anılır:

Figân itsün gelür her kûşeden bir nâvek-i ta‘ne
Üşermiş üstüne kuşlar işitse savt-ı Dâvûd’ı
G. 560/4

Hz. İbrahim’in adı, ateşe atılması kıssasına telmihle birlikte geçer:

Ey Halîlüm âteş-i gamda benüm âh itdigüm
Dir görenler *İnne İbrâhîme evvâhun halîm*
G. 328/3

İnsanların ikinci atası olan Hz. Nuh, üç ayrı yerde, Nuh tufanı ve ömrünün uzunluğu münasebetiyle anılır. Beyitte, ikisine birden yer verilmiştir:

Gark iderse eylesün tûfân-ı eşküm ‘âlemi
Tek saña virsün habîbüm Hak ta’âlâ ‘ömr-i Nûh
G. 70/3

Halifelerden Hz. Ömer adaleti ile, Hz. Ali de kahramanlığı ve peygambere yakınlığı ile anılır. Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hüseyin için bir Kerbelâ mersiyesi yazılmıştır.

Hz. Ömer Faruk adıyla, adaleti ve Hz. Peygamberin onun müslüman oluşundaki etkisi ile birlikte anılmıştır:

Fârûk’ı dahı terbiyetüñdür kılan senüñ
‘Adliyle zulm zehrine tiryâk-i intikâm
K. 2/42

Hz. Ali’nin ahlakının sözkonusu edildiği aşağıdaki beyitte, sadık kölesi Kanber de anılmıştır:

Gelür şîrâne sîmâsın gören kâfirler îmâna
Behiştî bir ‘Ali sîretlü şâhuñ Kanberi oldum
G. 363/5

Kârûn, Fir‘avn, Şeddâd, Leheb ve Yezid olumsuz sıfatlarla geçer: Kârûn hazineleri münasebetiyle anılmıştır. Bir insan, sevgilinin yanında Kârûn’un malını bile harcasa, mangır yerine geçmez.

Mangır yerine geçmez bir âdem ol perînüñ
Çeşmüm gibi yolunda harc itse mâl-i Kârûn
G. 367/3

beyitte gözyaşı da sevgilinin uğrunda harcanan para gibi düşünülmüştür. Mangır, geçmez, harc etmek ve mal kelimeleri tenasüblüdür.

Fir’avn da, Hz. Musa ile olan ilişkisinde, asa ve ejderle birlikte sözkonusu edilmiştir:

Bezme gelseñ zâhidâ yakmağa gam Fir‘avn’ını
Bir ayağıyla elüñde ejder olurdı âsâ
G. 13/3

Beyitte ayak kelimesi hem kadeh anlamında meyle alakalı, hem de ayak anlamında tek ayak şeklinde düşünülen asa ile ilgili olarak iham-ı tenasüblü kullanılmıştır.

Şeddâd da Karun gibi mülki ile zikredilir:

‘Işka uy zâhid ko zühdi kim saña hâdî budur
Ten gamın çekme göñül yap mülk-i Şeddâdî budur
G. 111/1

Metinde bir yerde geçen Ebû Leheb, cehennemle özdeşleştirilir. Beyitte Leheb suresine de telmih yapılmıştır.

Ehl-i dünyâ gibi olma ki Behiştî anlar
Lehebî dûzahın altına zehebler korlar
G. 162/5

Yezid, Kerbelâ mersiyesinde kendisine, ailesine, yardımcılarına ve çevresine lanet edilerek anılmıştır:

Yezîd'üñ âline ensârına a'vânına dâ'im
Hemîşe sad hezârân la'net eyle cânına dâ'im
Tb. I/5

Bir yerde geçen Lokman, hükmü münasebetiyle, lokma ve lokman kelimeleri cinaslı kullanılarak zikredilmiştir:

Nîm-i hurd-ı la'lüñ olan lukma ey rûh-ı revân
Gâlib olur eylese hükmünde Lukmân ile bahs
G. 60/4

Metinde bir kez geçen Bû Ali Sînâ da hikmeti münasebetiyle anılır:

Bilse la'lüñ hikmetinden ben ne tahsîl itdigüm
Niçe yıl şâkird olurdı Bû-Ali Sînâ baña
G. 19/4

Üzeyr ismi beyitte, Tevrat'ı zayi olmuşken yazan olarak anılmıştır:

Mushaf-ı 'ışkı umaram ben yine ihyâ idem
Nitekim Tevrât'ı yazdı zâyi' olmuşken Üzeyr
G. 139/4

İbni Zübeyr de aynı gazelde, Ka'be'yi mamûr eyleyen olarak anılır:

Göñlüñi yıksa Behiştî gam yeme ol şeh yapar
Ka'be'i yıkdısa ma'mûr eyledi İbn-i Zübeyr
G. 139/5

Bu meyanda geçen bir diğer isim de hakkında bilgiye sahip olmadığımız Üsâme'dir.

Behiştî yârile kuhsârı bezmin eyleriseñ
Gazâl-ı hâmı kılursın şikâr Üsâme gibi
G. 522/5

Mevlânâ'nın mürşidi Şems-i Tebrîz'in ismi bir beyitte anılır:

N'ola rûşen kelâmumla 'amel itmezse Rûm ehli
'Acem mezhebsüz olduğı ne kaygu Şems-i Tebrîz'e
G. 458/2

Seyyid Gazi, Kalenderilerin pirleri olduğuna inandıkları Rumeli fetihlerine abdallarıyla birlikte katılan Seyyid Rüstem Gazi'dir. Beyitten mezarının zaviye haline getirildiği anlaşılmaktadır:

Şem' nergis tîğ sûsen servler abdâl-şekl
Ravza-i 'âşık hemânâ kabr-i Seyyid Gâzidür
G. 115/3

C. Masal Kahramanları

Leylâ, Mecnûn (Kays): Leylâ ile Mecnûn hikayesinin bu iki kahramanı, Leylâ'nın ismi geçince istisnasız birlikte anılır ve sevgili ile âşık timsali olarak ele alınır. Hikayenin farklı safhaları dile getirilir. Aşağıdaki beyitte Ferhâd u Şîrîn hikayesinin iki kahramanına da yer verilerek, Şîrîn ve Leylâ kelimeleri tevriyeli kullanılmıştır:

Lebi Şîrîn saçı Leylî güzellerden ferâğum var
Göñül Ferhâd u Mecnûn kıssasından hisse mi alduñ
G. 293/2

Ferhâd u Şîrîn: Hüsrev-i Şîrîn hikayesinin kahramanları olan Ferhâd ve Şîrîn genelde birlikte anılır. Leylâ vü Mecnûn hikayesinde olduğu gibi hikayenin farklı safhaları sözkonusu edilir. Şîrîn genelde sevgilinin dudağı ile birlikte anılarak tevriyeli kullanılır. Ferhâd zaman zaman da Şîrîn'den bağımsız olarak Bîsütûn veya Mecnûn ile birlikte zikredilir. Ferhâd âşık, Şîrîn de sevgiliyi temsil eder. Bu beyitlerde Ferhâd ve Şîrîn takdir edilirken, bir çok beyitte kıyaslama yapılır. Âşık âşıklıkda Ferhâd'ı, sevgili de güzellikde Şîrîn'i geçer. Ferhâd yerine Kûhken de kullanılır. Şu beyitte olduğu gibi, Ferhâd ve Mecnûn kadın düşkünü olarak anılır:

Gider añma baña sohbetlerin Ferhâd u Mecnûn'uñ
Ki merd-i 'ışk-ı pâküz biz safâmuz yok bizüm zenden
G. 365/3

Hüsrev: Hüsrev ü Şîrîn hikayesi kahramanlarından olup, Ferhâd ile rekabet eden ve sonunda Şîrîn'e kavuşan isimdir. Divanda zaman zaman hikayeye telmihte bulunuluyorsa da daha çok kelimenin padişah anlamı kastedilerek kullanılmıştır.

Vâmık: Vâmık u Azrâ hikayesinin erkek kahramanıdır. Divanda bir yerde geçen Vâmık, Ferhâd ve Mecnûn ile birlikte anılmıştır:

Ey Behiştî Vâmık u Ferhâd u Mecnûn kıssasın
Diñle kim ma'lûm ola akrân u emsâlüm saña
G. 3/5

Züleyhâ: Züleyhâ Yûsuf münasebetiyle anılır. Bir yerde adı geçen Züleyhâ, Mısır azizinin karısıdır. Köle olarak alınan Yûsuf'a âşık olmuş, arzusuna ulaşamayınca onu zindana attırmıştır. Aşağıdaki beyitte bu ilişki sözkonusu edilmektedir:

Sinân u rumhına yârüñ derûn-ı dilde yer itdüm
Zelîhâveş dirîgâ Yûsuf'um zindâna tabşırdum
G. 348/2

Hızr, Hızr'la Birlikte Anılan Âb-ı Hayât ve Zülûmât Mefhumları: Ab-ı hayat ölümsüzlük suyu demektir. Karanlıklar ülkesinde Hızır ile İlyas bulup

içmiş, İskender elde edememiştir. Divanda Ab-ı Hayat, genellikle Hızır ile birlikte anılır. Ölümsüzlük suyu, mey ve dudak için benzetilen olarak düşünülen ab-ı hayat, bir yerde de zülûmatla birlikte anılmıştır. Aşığın Hızr olarak düşünüldüğü şu beyitte şaraphane zulmet, ab-ı hayat çeşmesi de şarap küpü olarak tasavvur edilmiştir:

Ben ol Hızram ki zulmet-hâne-i hammârda sâkî
Benüm ser-çeşme-i Âb-ı Hayâtum bir hum olmışdur
G. 117/2

Dehhak, Erdşir ve Efrîdûn: Dehhak, Cemşîd'in yerini alan İran'ın zalim, Efrîdûn da Cemşîd soyundan, anlayış ve zekasıyla meşhur olan hükümdarlarıdır. Erdşir de yine İran hükümdarlarından birkaçının adıdır. Bu üç isim divanda hayattaki şaşaanın gereksizliği ile ilgili olarak anılmışlardır:

Nice Dahhâk'e kanlar ağladup mânend-i Efrîdûn
Hezârân Erdşîrüñ niçesin şîrâne burduñ tut
G. 57/4

Zâl, Fars kahramanlarından Sam'ın oğlu, meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adıdır. Anasından saç, kirpik ve kaşları beyaz doğduğundan, ihtiyar anlamına gelen Zâl adı verilmiştir. Aşağıdaki beyitte, bu manaları ve oğlu Rüstem'in pehlivanlığını çağrıştıracak şekilde geçmiştir.

Zâl sipihri nîzesi üstünde oynadur
Bülend-hevâdur âhum evet hayli pehlevân
G. 430/2

D. Diğer Şahıslar

Rûşen Çelebi, Memi Şah, Tayfûr: Bu üç isim, üç ayrı gazelde, mahbûb olarak anılmıştır. Şehrengîz tarzını andıran bir üslupla kaleme alınan manzumelerde geçen bu isimler hakkında bilgimiz yoktur. Rûşen Çelebi divanın 561. gazeli, Memi Şah 485. gazeli ve Tayfûr da 276. gazelinde sözkonusu edilmişlerdir.

Küşeyrî, Ahdî'nin anlattığına göre, Çorlu'da sipahi zümresinden Baba Küşeyrî lakaplı, herkesin dostu olan bir kimsedir. Beyitte anılışı da, karısına müteallık, Behiştî'nin bir latifesi münasebetiyledir[182].

Görüldüğü gibi, divanda zengin bir isim kadrosu vardır. Tarihî-efsânevî şahsiyetlerden Hz. Yusuf, masal kahramanlarından Leylâ, Mecnûn, Ferhâd ve Şîrîn en çok ismi geçen şahsiyetlerdir.

---

[182] Ahdî, **A. g. e.** , s. 337

II. Ülkeler ve Şehirler

Bu çerçevede Behiştî Divanı'nda Çin, Maçin, Hind, Mısır, Rûm, Hicaz, Revan, Mervân, İrem, Acem, Tebriz, Isfahan, Kerbelâ, Bağdat, Merve, Safa, Eymen, Şam, Bedehşan, Horasan, Budin, Çaldıran, Karaman, Vize, Çorlu, Söğütcük, Kalata ve Ok Meydanı isimleri zikredilir.

Heykel ile birlikte anılan Çin, daha çok sevgili yerine "büt-i Çîn" şeklinde karşımıza çıkar. Maçin de bir beyitte müfti-i Maçin terkibiyle yer alır.

Hind, Divanda bir yerde sevgilinin kakülü için benzetilen olarak Sultân-ı Hind şeklinde geçer.

Mısır, Yûsuf hikayesi ve şekerle birlikte anılır. Zaman zaman da lügat anlamı olan ülke ile tevriyeli kullanılır.

Rûm/Rûmili, kelimesi Anadolu, daha geniş anlamıyla Osmanlı Ülkesi için kullanılmıştır. Zaman zaman da kelime ile beyazlık kastedilmekte ve sevgilinin yüzünün benzeyeni olmaktadır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yüzü Rûm, beni de Arab ile benzerlik arzetmiştir:

Nev-hat-ı lebüñde konmış hâlüñ şehâ 'acebdür
Rûm'a teveccüh itmiş ser-leşker-i 'Arabdur
G. 105/1

Birçok beyitte de Hıtâ, Bağdad, Acem, Arab, İrem, Hind ile birlikte anılır. Bir beyitte âhı, feleğin sinesine dağlar vuran Rûm abdalı, olarak karşımıza çıkar.

Sufî ile aşığın kıyaslandığı bir beyitte Hicaz, hac yeri anlamında geçmiştir.

Bağdad ve Revan, Sultan Süleyman'ın orayı Osmanlı topraklarına katışı münasebetiyle, İrem, bir beyitte "irmek" kelimesiyle cinaslı olarak bahçesi münasebetiyle anılmıştır. İsfahan, sürmesi, Çaldıran, "Çaldıran deşti" şeklinde, İranla yapılan Çaldıran savaşına telmihle anılır. Tebriz, Kanunî ve İran şahı ile birlikte sözkonusu edilir.

Kerbelâ, Hz. Hasan ve Hüseyin'in şehid edilişini konu alan mersiyede karşımıza çıkar.

Eymen, Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah'ın tecellisine mazhar olduğu vadinin adıdır. Ateş ve ağaç ile birlikte anılır.

Şam, genellikle şehir olarak anılırken, kelime anlamı olan akşam ile tevriyeli kullanılır. Bir beyitte şeker ile münasebetine yer verilmiştir.

Merve, Merve hakkı deyimi münasebetiyle anılmış ve Safâ da kelime anlamıyla Merve dolayısıyla ihâm-ı tenâsüblü kullanılmıştır. Bir beyitte de Ka'be, Safâ ve sa'y kelimeleri ile çağrışımı güçlendirilecek şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Bedehşan la'linden dolayı, Horasan da, Kanunî'nin medhedildiği kasidede, şahı münasebetiyle sözkonusu edilmiştir.

Vize, Çorlu ve Söğütcük: Şâirin doğum yeri Vize, yerleştiği yer de Çorlu'dur. Vize şâirin Çorlu'da düşmanlarından sıkıldığı zaman oraya gitme arzusuyla zikredilmiştir. Çorlu hem bir murabbaında övgü için, hem düşmanlarından dolayı yergi hem de Söğütcük ile mesafesi münasebetiyle yer etmiştir.

Karaman, bahşişi:

Felegüñ ahde hılâf itmek ezelden işidür
Cümle cünbişleri anuñ Karaman bahşişidür
G. 155/1

Budin de tarihî bir anlam da taşıyan, kolay kolay düşmana verilmeyen kalesi ile anılmıştır.

Çeküp gam kâfiri leşker ne deñlü baksa alınmaz
Dil-i 'âşık Behiştî kulle-i şehr-i Bedûn olmuş
G. 226/7

Kalata, işret yeri ve içki münasebetiyle üç ayrı beyitte sözkonusu edilir.

Ok Meydanı, bir beyitte kelime anlamı da dikkate alınarak, aşığın oklarla dolu sinesinin benzetileni olarak karşımıza çıkar.

Divanda ülke ve şehir isimleri adet olarak fazla görünse de, geçme sıklıkları azdır. İsimleri geçen yerlerin çoğu, diğer şâirlerde de sıklıkla karşılaşılan isimlerdir. Vize, Çorlu, Söğütcük, Karaman ve Budin, şâire has görünüyor.

III. Nehirler, Dağlar, Denizler

Nehir ismi olarak divanda Nil, gözyaşı ve Hz. Yûsuf'un tahtı münasebetiyle anılmıştır. Ceyhûn da bir beyitte aşığın gözyaşı münasebetiyle sözkonusu edilir.

Tûr Dağı, Hz. Musa ve Allah'ın tecellisi dolayısıyla anılmıştır. Kaf, Anka veya Sîmurgun yaşadığına inanılan yerdir. Kâf, kâf-ı kanaat, kâf-ı 'ışk, kâf-ı kalb, murâd kâfı, kâf-ı adem gibi ifadelerle benzetmelere konu olur.

IV. Kavimler

Behiştî Divanı'nda Ad, Hindû, Habeş, Acem, Arab, Türk ve Yunan kavim isimleri geçer.

Ad, küfründen dolayı helak oluşu ve rakible kurulan ilgi ile yer eder.

Divanda bir yerde Hindû, siyahlığı sebebiyle sevgilinin beni olarak düşünülmüştür. Habeş de siyahlığı ile sevgilinin beni için benzetilen ve köle münasebetiyle kullanılmıştır.

Acem kelimesi birçok yerde memleket manasına kullanılmış, bir yerde mezhepsizlik ilişkisi ile halk kastedilmiştir. Başka bir yerde de tarzı münasebetiyle anılmıştır.

Arap, siyahlığı; bu çerçevede sevgilinin beni, köle münasebeti ve ülke olarak kullanımı ile karşımıza çıkar.

Türk kelimesi de bön, bedevî anlamlarında iki yerde geçmiştir. Bir yerde de "nazm-ı Türkî" tabiri ile birlikte anılır.

V. İçtimâî Hayat

1. Giyim-kuşam

Bir toplumun kültür ve estetiğinin bütün inceliklerini üzerinde barındıran giyim-kuşam, mevcut hayattan bağımsız olmayan şiirde de kendini gösterir. Behiştî divanında giyim-kuşamla ilgili olarak "la'lîñ kabâ", "kabâ-yı sebz", "gülgûn kabâ", siyah ve beyaz elbise, zerrîn tâç, sincâb, yas tutmanın simgesi olan "kara tonlar", kemer, altın üsküf, hırka-i peşmîne, zerbâft kabâçe, zerrîn kabâ, zer kabâçe, serâser, dîbâ, hırka, pelâs ve pîrehen isimleri geçer.

Lal renkli elbisesi ile ata binip dışarı çıkan sevgili, rüzgarın gül bahçesinden götürdüğü gül yaprağı gibi tasavvur edilmiştir. Semend ve saba kelimelerinin bir arada kullanılması da ata binen sevgilinin hızı ile ilgili olsa gerektir:

Çıksa kûyından semend ile giyüp *la'lîn kabâ*
Berg-i güldür kim götürmişdür gülistândan sabâ
G. 13/1

Beyitte la'lîn kabanın yanında gümüş kemere de yer verilmiştir:

Mahbûb sanma haddûñle ebrûñ
La'lîn kabâlar miskîn kemerler
G. 143/4

Aşağıdaki beyitte yeşil renkli elbise giyen sevgili, yanağının kırmızılığı ve boyunun uzunluğu ile Tur dağı'nda bulunan Eymen Vadisi'nin ağacına benzetilmiştir:

Kabâ-yı sebz ile kadd-i bülendüñ ey sehî-servüm
Dıraht-ı vâdî-i Eymen 'izâruñ âteş-i bâlâ
G. 10/2

Kurban bayramı kış gününe rastlamıştır ve etraf karla kaplıdır. Şâir, bu durumda görünen servi ve çınarı yeni bayramlık beyaz elbiseler giymiş şekilde yorumlar:

Dimeñ ki *berf ile zeyn* oldı 'îd-i adhâda
Salınmağa *yeñi bayrâmi* geydi serv ü çenâr
G. 121/2

Bir padişah istiaresi etrafında tasavvur edilen sevgili, altın taç giymiştir:

O şeh-i hûbân giyel'den başına *zerrîn tâc*
Dil-rübâlardan alur hüsn içre bâc ile harâc
G. 63/1

Aşığın vücudu, aldığı darbelerden dolayı baştan başa ağır süslerle bezenmiş bir elbiseye benzetilmiştir. Serâser ipekli, üzeri baştan ayağa altın ve gümüş tellerle işlenmiş, ekseriya altın ve gümüş tellerin arasına inciler de katılmış bir elbisedir. Serâser kelimesinin iham-ı tenasüplü kullanıldığı beyitte, seng ve gömgök kelimeleri, elbise üzerindeki incilere de işaret etmektedir:

Ser-â-ser darb-ı sengüñden vücûdum gömgök olduğı
Zemistândan ekâbir giydügi *sincâbdan* yegdür
G. 140/3

Şu beyit, yas için karalar giyildiğine işarettir. Bulutlu bir günde dağ başının görüntüsünden hareketle bulut, dağ delen Ferhad için kara donlar giyip yas tutar haldedir:

İhâtâ eyleyen kühsârı sanma ebr-i bârândur
Kara tonlar giyüp tutar belâ Ferhad'ınuñ yasın
G. 408/2

Beyitte, üzeri gül işlemeli bir yastıktan söz edilir:

Ey Behiştî kûyı taşı üzre baş virsem n'ola
Bâliş-i dîbâ-yı pür-güldür degül taş ol baña
G. 15/5

Aşağıdaki beyitte, sadelik ve dünyaya değer vermemenin simgesi olan süssüz derviş hırkası sözkonusu edilmiştir:

Dünyâya gelen ey dil çün düşse gerek tîne
'Âlemde neñe yetmez bir *hırka-i peşmîne*
G. 458/1

Takip eden beyitte, zer-bâft olarak adlandırılan sırmalı kumaşdan yapılmış kaftan yanında fukaranın giydiği şaldan da söz edilmektedir:

Sultân kabâçesini *pelâsa* virür velî
Virmez gedâ *kabâçe-i zer-bâfta* şâlini[183]
G. 527/4

Palâs veya pelâs olarak bilinen çul veya buna benzer aba, daha çok dervişlerce tercih edilir:

---

183 Başka örnekler için bkz. Mh. 4/4d-e, G. 195/1, 212/4, 552/2.

Gelmez ey dil gam *palâsından* baña *dîbâ* ‘azîz
Himmet ehline görünmez zînet-i dünyâ ‘azîz
G. 195/1
Gam hırkasını egnüme alsam ‘aceb degül
Evvelden eski ‘âdetidür ‘âşıkuñ *pelâs*[184]
G. 212/4

Behiştî divanı, giyim-kuşam açısından çok renkli değildir. Bu bağlamda zikredilen isimler daha çok, sevgili ve dervişlerin giyimi çerçevesindedir.

2. Yiyecek-İçecek

Yiyecek: Bununla ilgili kebab, biryan, gülaç, şeker, bal, pilav, çörek, nan, kaysı, erik, nar, üzüm ve elmanın adı zikredilir.

Çevirdür baña sunup sîh-i âha sevr-i gerdûnı
Kebâb özler meger kim cân firâkuñdan zebûn olsa
G. 451/3

Şâir, yukarıdaki beyitte felek öküzünü âh şişine takıp kebap yapar. Aşağıdaki beyitte de, şarap meclisine meze olarak kebap düşünülmüştür:

Bezm-i şarâb kanlu yürek iştiyâk ider
Sancılsa tîr-i gam aña sîh-i *kebâb*veş
G. 223/3

Şu beyitten de kebabın yapılış şeklini anlıyoruz:

Meger kim âteşe karşu *kebâbuñ* raksını görmez
Diyenler sûz-ı şevkuñla semâ‘um ihtiyârîdür
G. 98/3

Sefer ehline ekmeğin gerekliliğinin adet olduğu belirtilen:

Yolda gitmez hâtırumdan resm-i pây-i esb-i yâr
Kim sefer ehline âdetdür Behiştî *nân* gerek
G. 279/5

beyitte, ekmeğin şekli ile atın ayağının şekli arasında bir ilişki kurulmuştur. Aşağıdaki beyitte de ite ekmek atma motifi vardır:

Seng urduğınca yâr kapusında başumuza
Yâd itdi sanuram beni bir pâre *nân* ile
G. 497/4

Beyitte “gülaç” sözkonusu edilmiştir:

Hân-ı visâl ümîdini itme usuñı aç
Zîrâ ne ağzuña düşer ey dil senüñ gülâç
G. 64/1

---

184 Başka örnekler için bkz. G. 212/4, 214/1, 215/5, 330/4.

Kanda kelimesinin tevriyeli kullanıldığı aşağıdaki beyitte, şeker-dudak münasebeti kurulmuştur:

Kanda görse bu lezzet ile şeker
La'l-i şîrînüñe senüñ baş eger
G. 159/1

Şu beyitte nar, elma ve üzüm, sevgilinin cemâl bağında birlikte yetişmiş olarak tasavvur edilmiştir:

Enâr u sîb u engûruñ yetişmiş lâ-nazîr olmuş
Cemâlüñ bâğı üzre ben olaydum bâri nâtûruñ
G. 276/4

Sevgilinin lutfunun bir ağaca benzetildiği beyitte, sevgili yabancılara lutuf ağacından kaysı aşk ehline de erik göndermiştir:

Gayra kaysılar revân eyler nihâl-i lutf-ı yâr
Ehl-i 'ışka şâh-ı kahrı bî-meze âlû döker
G. 145/3

İçecek: Bununla ilgili, bezme ait içecekler, su ve şerbet ismi anılır.

Divanda sık sık kullanılan şerbet kelimesi, daha çok ilaç, bazan da şarap anlamında geçer:

Cânân lebinden emsem olmazise tabîbâ
Ben hastaya ne şerbet te'sîr ider ne ma'cûn
G. 395/2

Destilerle su virüñ çeşme-i hûndan baña kim
Mutribüñ cân yakıcı nâle gelür sâzından
G. 406/4

Divanda adları anılan içecekler daha çok bezme ait içecek isimleridir. Yiyecek isimleri, çoklukla ya sevgilinin dudağı veya gam çeken aşığın durumu ile alakalı benzetmelerde geçer.

3. Eşya:

Bu çerçevede bezm ve rezm için gerekli kadeh, sürahi, testi, hum vs. ile, ok, kılıç, mızrak, hançer, yay, gürz, zırh, top vs. her divanda olduğu gibi Behiştî divanında da çok sık geçen kelimelerdir. Bunların yanında süs eşyası; altın, inci, mercan, sedef, zümrüt, yakut, elmas gibi, kandil, çerağ, mum, gözlük, tarak vs. nin adları zikredilir.

Şiirinin sözkonusu edildiği beyitte, nazmı inci, marifeti de küpe olarak tasavvur edilmiştir:

Safâsın dürr-i nazmuñ çeşm-i insâfıyla görür yok
Ma'ârif gûşvârını kulağında götürür yok
Mh. 8/5c-d

Mum, başına altın üsküf takıp sevgilinin hizmetine duran bir köle olarak düşünülmüştür:

Başına altun üsküf urunmazidi şehâ
Olmasa hıdmetüñde yaluñ yüzlü bende şem'
G. 239/2

Çoğu zaman aşığın veya rakibin eli tarak şeklinde düşünülür. Gam, aşığın kan ve etini çekecek kadar tesir edince, aşığın eli sevgilinin saçına kemikten tarak olacaktır:

Komayup tende dem ü lahmumdan ey gam bir eser
Destümi giysû-yı yâre üstühândan şâne kıl
G. 313/3

Aşağıdaki beyitte, kalp-ayna ilişkisi üzerinde durulup, kalp aynasının paslanmaması için saf şarapla cila vermenin gerekliliğine değinilmiştir:

Ey Behiştî câm-ı sâfile cilâ vir kalbüñe
Gam gubârından sakın âyîneyi kim jeng alur
G. 175/5

Beyitte sevgilinin ağzı hokka, dişleri de inci mercan olarak düşünülmüştür:

Hak dehânuñ hokkasın bir dürr ü mercân eylemiş
Çeşm-i 'âşıkdan sakınmış anı pinhân eylemiş
G. 216/1

Aşağıdaki beyitte yaşlı felek, sevgiliyi olduğu gibi görmek için, ay ve günden gözüne gözlük takmış gibi tasavvur edilmiştir:

Ol cevân-bahtuñ cemâlini kemâhî görmege
Ay u günden gözüne gözlük tutar pîr-i felek
Mü. 15

Takip eden beyitte berbata (Kaz göğsü) denilen, musiki aleti konu edinilmiştir:

Cism-i Behiştî berbatı bezm-i belâdur turma çal
Kim zahm-ı tîğuñ sînede ol berbata evtârdur
G. 97/5

Görüldüğü gibi divanda geçen eşya isimlerinin çoğu, her şâirde bulunan bezm ve rezme ait isimlerdir. Bunun dışında geçen isimler de çoğunlukla kıymetli taşlardan oluşan süs eşyalarıdır.

4. Spor:

Osmanlı devletinde spor, bir tür savaş eğitimi olarak kabul edilmiş, her spor türünün kendine özgü tekniği ve yardımcı bilgileri öğretmek için

okullar açılmış ve yetenekli, bilgili öğretmenler görevlendirilmiştir[185]. Güreş, avcılık, ok atıcılığı, binicilik, cirit oyunları, tüfenk atıcılığı bunların başlıcalarıdır.

Av:

Behiştî divanında av, avcılık terimleri ve av sahnelerine birçok manzumede rastlarız. Kuşkusuz bunda, Rumelinin Osmanlı padişahları için en büyük özel av yeri olmasının etkisi vardır. Osmanlı padişahlarının bilinen büyük dokuz özel av yerinden altısı, Edirne ve Rumeli'dedir. Murat Han Bahçesi, Yanbolu Av Sarayı ve Şikârgâhı, Akpınar Av Sarayı, Demirtaş Ovası ve Kasrı, Sultan IV. Murat Köşkü ve Karıştıran Av Sarayı, Edirne ve Rumeli'deki av yerleridir.

Beyitlerin bir kısmında avcı sevgili, av da âşıktır. Sevgilinin gözü, kirpikleri avcı, aşığın daha çok gönlü, canı av konumundadır. Bu yapılırken saçlar tuzak, ağ, benler dane, can veya gönül, kuşa teşbih edilir:

Zülf-i siyâhı murg-ı dil ü câne ağ olup
Salmış yüzine dâne-i hâlin güzel güzel
G. 311/5

Şu beyitte âh okuyla can kuşunun vurulduğunu görüyoruz. Beyitte ok, kuş, vurmak, zârılık, yâ, kast itmek, kuşca cân birbirini çağrıştıran kelimelerdir:

Âh okıyla cân kuşını urma zârılık kılup
Ey kaşı yâ rahm idüp kasd itme kuşca cânuma
G. 481/4

Avcı için beyitlerde istiare veya teşbih yoluyla kullanılan kelime daha çok "şehbâz"dır:

Bir niçe dil murgı kim kendü hevâsında uçar
Göz yumup açınca alursın anı şeh-bâz olup
G. 47/2

Kimi zaman avlanan, murg-ı ihlas, sayd-ı maksud, sayd-ı murad olur. Bu tür beyitler, sevgiliden çok, ulaşılması gereken manevi bir mevkiye göndermedir:

Sayd-ı maksûda zafer bulmağıçün şehbâz-ı dil
Açdı himmet bâlini evc-i irâdetden yaña
G. 26/3

Beyitlerin bir kısmında da avcı âşık, avlanan da sevgilidir. Aşağıdaki beyitte şikar edilen sevgilinin bûse-i la'lidir. Karşılığındaki cezası da zülfünde dâra çekilmektir:

---

[185] Âtıf Kahraman, **Osmanlı Devletinde Spor**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1995, s. XV.

Şikâr-ı bûse-i la'lüñ kılup zülfüñde dâr olmak
Bana ol merg degül 'ömrüm hayât-ı câvidânîdür
G. 165/2

Özellikle tasavvufî beyitlerde avlayan değişir. Şu beyitte olduğu gibi.

Bile uçup konarduñ ey göñül niçe kebûterle
Fenâ şehbâzı anları götürdi sen baka kalduñ
G. 293/2

Satranç ve Çevgân:

Satranç ve çevgan oyunları da özellikle saray çevresinde mühim yer tutar. Hatta gelen elçilere padişahların çevgan oyunları gösterilir. Aşağıdaki beyitlerde satranç sözkonusu edilerek, sevgilinin yanağı üzerine dökülen saçlarıyla irtibatlandırılmıştır:

Ruhlaruñ üstine kâkül salsa ol meh nâzdan
Mât ider na't-ı sipihrüñ şâhını açmazdan
G. 417/1

Dil-rübâlarla komaz zîbâ ruhuñ şatranc-i hüsn
Her birinüñ ruhları ey şâh olupdur gerçi 'âc
G. 65/4

Sevgilinin yüzüne dökülen saçın çevgana benzetildiği beyitte, top aşığın kendisi, hayret arsası da oyunun oynandığı saha olarak tasavvur edilmiştir:

'Ârızı üzre kaçan kim kâkülin çevgân ider
'Arsa-i hayretde ben meftûnı ser-gerdân ider
G. 181/1

Güreş:

Güreş konusuna, Behiştî'de Rumeli Şâirlerine Has Özellikler başlığı altında değinilmişti.

Rumeli, gerek doğal şartları ve gerekse Osmanlı için stratejik konumu açısından, sık sık savaş tatbikatlarının yapıldığı bir yerdir. Bu bölgenin çocuğu olan Behiştî'nin şiirlerinde savaşa hazırlık niteliği taşıyan sporla alkalı teşbih ve mecazların bulunması da olağandır.

5. Tıp-Hastalık

İnsanların hayatta karşılaştıkları birtakım durumlara karşı geliştirdikleri çareler vardır. Bu çareler, nesilden nesile aktarılan büyük deneyimler sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlamdaki problemler ve çözüm yolları şiire de yansımıştır.

Bazı hastalıklar için yakı vurma adetinin 16. yy. ’da da varlığını gösteren aşağıdaki beyitte, sine yarasına “canlı yakı” önerilmiştir:

Ey Behiştî zahm-ı sîneñ ger oñulsun dir isen
Gâfil olma *canlu yakı uragör* meşhûrdur
G. 112/5

İyileşmeyen hastanın, son çare olarak dağlamak suretiyle tedavisi yoluna gidilirmiş:

Sîneñe âteş-i ‘ışkile Behiştî ur dâğ
Çâresüz hastaya dirler ki devâ keydendür
G. 182/5

Sevdâî, ilaç, tabîb, şerbet gibi tıp terimlerine yer verilen aşağıdaki beyitte, ilaç olarak sevgilinin dudağı düşünülmüş ve kakül de sevdâî kelimesiyle ilişkili olarak kullanılmıştır:

Dil sarây-ı kâkülüñden oldı sevdâ’î mizâc
Ey tabîbüm şerbet-i la‘lüñle kıl aña ‘ilâc
G. 65/1

Ölümlü hastaya telkin verilir. Aşığın hocadan istediği, ölüm anında kendisine telkin olarak sevgilinin dudağı vasfında bir şiir okumasıdır.

La’l-i lebi vasfından bir şi‘r okı ey hâce
Ger hâlet-i nez’imde gelseñ baña telkîne
G. 458/2

Bayılan kimseyi ayıltmak için yüzüne su dökerler:

Nâgehân ussı gider olsa seni görüp rakîb
Üstüne üşüp cihân halkı yüzine su döker
G. 145/2

Anadoluda bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aileler vardır. Buralara “ocak” tabir edilir. Beyitte bu konuya yer verilmiştir:

Her dâğı ‘ayn-ı sıhhat ola haste cismüñe
Gel sîneme üşenme ki *meşhûr ocakdur*
G. 85/3

Görüldüğü gibi, hastalıklar ve bunlara önerilen çareler, sevgili- âşık-rakib ekseninde şiire taşınmıştır.

6. Bayram:

Bayramlar, toplumda sevincin birlikte paylaşıldığı, dargınlıkların giderildiği, her toplumsal sınıftan insanın birlikteliğinin doruk noktaya ulaştığı günlerdir. Bu günlerde hal-hatır sorulur, gezilip tozulur, güzeller sokağa çıkar, gönüllerince eğlenir.

Şu beyitte, bayram yerinde bulunan salıncak, güzelleri avlamak için tuzak olarak düşünülmüştür:

‘Îdgâh içre salıncağı gören dolâb ile
Didi kim bunlar hümâ saydına gâlib dâm ola
G. 4/3

Bayramda kına yakmak adettir:

Hınnâlamışdı gerçi çenâruñ elin zamân
‘Îd-ı hazânı bozdı velî berd-i bî-emân
G. 388/1

Kadr kelimesinin iham-ı tenasüplü kullanıldığı beyit, bayram ve kadir gecesi etrafında kurulmuştur:

Vuslatuñ ‘îdın dilerdüm Hak Ta’âlâdan hemân
Şöyle kim bir şeb nasîb olup ireydüm kadre ben
G. 404/2

Bayram ve bayramla ilgili teşbih ve mecaz unsurları, divanda fazla olmasa da, sosyal hayatın bir yansıması olarak şiire girmiştir.

7. Alış veriş

Divanda, alış-verişle ilgili bâzâr, çarşı, meta, nakd; kızıl altın, mangır, geçmez para, dirhem, sultaniye, cevher, malın fiyatını düşürmek, pazarda satmak için dellallık yapmak, dolaştırmak, harcamak, almak, vermek, aldatmak, aldanmak, paha, pahasına çıkamamak, narh, revaç, fiyatları ucuz görünce malı piyasaya sürmemek gibi tabirlerle karşılaşıyoruz. Alış-verişle ilgili bu tabirlerden pazar, aşk, vuslat, gam, güzellik, bela ve dünya için sıfatdır. Bunlara karşılık harcanan şey de, genellikle candır.

Aşağıdaki beyitte, akıl ve can karşılığı olarak aşk nakdi alınmıştır. Âşık bu pazarlıkda aldanmamıştır da. Nakd, almak, aldanmak, vermek, gevher ve pazar, tamamen alış-verişle ilgili terimlerdir.

Nakd-ı ‘ışk alduñsa ‘akl u câna aldandum dime
Virdügüñ gevherleri ko itdügüñ bâzârı gör
G. 88/2

Saba rüzgarının, gül yaprağını önüne katıp gülistanda dolaştırması, beyitte pazarda güzelliğiyle meşhur Yusuf’un dellal yoluyla satılması şeklinde tasavvur edilmiştir:

Gezdirür şevkıle bâzâr-ı gülistânda müdâm
Bâd gül Yûsûf’ını satmağa dellâl olmış
G. 230/4

Pazarda almaya değer mal olmayınca, hazineden para çıkarmaya gerek yoktur. Bu, dünyada hiç bir şeyin aşka karşılık olamayacağının ifadesi için kullanılmıştır.

Çıkarmayam ölünce nakd-i ‘ışkı mahzen-i dilden
Cihân bâzârgâhında virüp anı ne alam ben
G. 385/2

Sultaniye, altın bozuk paradır. Sosyal bir tenkide de yer verilen beyitte, paranın insanlar üzerindeki etkisi dile getirilmiştir:

Kudretüñ var ise her mîre ne yalvarursın
Kul ider anı saña bir iki sultâniyye
G. 455/3

Aşağıdaki beyitte, yeni bir mangırdan söz eden şâir:

Yüri vaktinde ol vâ‘iz yeñi bir mankıra geçmez
Diyâr-ı ‘ışk sarrâfı yanında cevher-i pendüñ
G. 269/4

takip eden beyitte de, geçmez paradan bahs eder:

Zâhid riyâ ile ne dökersin gözüñ yaşın
Bâzâr-ı merhametde geçer sanma dirhemüñ
G. 268/2

Divanda alış-veriş ile ilgili kullanılan terimlerin çoğu, sevgili, aşk ve âşık üçgeninde geçer. Genellikle alınan vuslat, verilen de can nakdidir.

8. Tarihî vesika Niteliğindeki Örnekler
Tenkid

Divan edebiyatında Fuzûlî’nin şikayetnamesi, Bağdatlı Rûhî’nin meşhur terkîb-i bendi, Nâbî’nin Hayriyesi, Koçi Bey’in layihalarını içeren risalesi, bu konuda öne çıkan eserler ve isimlerdir. Bunların yanında birçok şâirin manzumeleri arasına serpiştirilmiş, toplumda aksayan yönlere dikkat çeken müstakil şiirler veya beyitler vardır. Tenkid muhtevalı şiirlere, bazan bir gazelde, bazan kasîdelerin daha çok Fahriye/arz-ı hâl bölümlerinde, bazan da mesnevîlerde rastlanır. Behiştî’nin de bu tür eleştirilere yer veren şiir örnekleri vardır.

Behiştî’nin eleştirileri daha çok ilmiye sınıfına ve devrin yöneticilerinin ilim ve sanat erbabına karşı takındıkları tavırlara yöneliktir. Bilindiği gibi XVI. yy. her ne kadar İmparatorluğun zirveye çıktığı bir dönem ise de, devlet işleyişinin, özellikle eğitimin bozulmaya yüz tuttuğu bir dönemdir de. Başlangıçta Fatih’in kanunnamesi gereğince müderrislerin tayinleri yapılırken, bu yüzyıldan itibaren medrese teşkilatı bozulmuş, padişahlar sık sık tedris kanunları vaz ederken, kendileri bu kanunlara fiili olarak uymamışlar, önceleri yalnız Molla Fenârî’ (öl. 834/1431)’nin oğullarına ve torunlarına tanınan müderrisliğe 40 akçalı bir medrese ile başlama imtiyazının, sonradan şeyhülislam, kadıasker, padişah hocaları ve eyalet kadılarının oğullarına da verilmiş olması, müderrislerin ehliyetsiz ve

liyakatsiz olmalarına sebep teşkil etmiştir[186]. Hatta mülazemet hususunun malî durumu iyi olanlar arasında paylaştırıldığı, kim daha fazla akçe verirse onun isteğine müsaade edildiği, iltimas ile medreseden mezun olanların bu hallerinin kudretsiz ve hamisiz medrese öğrencilerini kötü yollara sevkettiği, bunun sonucunda Anadolu medreselerinin bir kısmında talebelerin eşkıyalığa başladığı ve XVI. yy. lın ikinci yarısında devleti uzun süre uğraştırdığı bilinmektedir[187].

Behiştî'nin mesnevî nazım şekliyle kaleme aldığı ve divan nüshalarında yer almadığı için divana dahil etmediğimiz bir medhiyesindeki beyitler, ilim, ilim erbabı ve yöneticiler hakkında çarpıcı bilgiler vermektedir. Önceleri ilme tamahkar olan mevki sahiplerinden/ adamlardan eser kalmamış, hayal olmuştur:

'İlme evvel harîs olurdı ricâl
Şimdi bir dürlü dahı oldı hayâl

Ulema, ilmi dünyaya alet etmiş, bu zamanda bütün fazilet nuru ancak yarı aydınlatan bir muma dönüşmüştür:

Cevheri hâke saldılar 'ulemâ
Kıldılar 'ilmi âlet-i dünyâ

Nûrı cümle fezâ'ilüñ bu zamân
Nîm-geşte çerâğa döndi hemân

Kimi zaman cahilin sancağı yükseklerde olmuş, ehil olanlar ise gölge gibi toz toprak içinde kalmıştır:

Geh olup ser-bülend-i râyet-i cehl
Sâyeveş hâksâr olupdur ehl

Kimsesiz birisi fâzıl olsa, onun lakabı uygunsuz, bin cahil başkasına intisab etse, onun adı muallim-i evvel olur. Medhiye hanesi parlak, marifet ocağı sönüktür:

Merd-i bî-kesi olsa bir fâzıl
Lakabıdur fuzûl-ı nâ-kâbil

İntisâb itse gayra biñ echel
Nâmı olur mu'allim-i evvel

Mahmidet hânesi göynümlüdür
Ma'rifet ocağı söynümlüdür[188]

---

186 Cevat İzgi, **Osmanlı Medreselerinde İlim**, İz Yay. , İst. , 1997, C. I, s. 44-47
187 İzgi, **a. g. e.** , s. 49-52.
188 Süleymaniye Ktp. , Tırnovalı 1858. vr. 122b

Anadoluda zamanın geçer akçesi, fazilet ehline buğz etmek, taassup ve iki yüzlülük göstermektir:

Şimdi Behiştî Rûmda eñ mu'teber kemâl
Fazl ehline ta'assub u buğz u nifâkdur
G. 85/5

Aşağıya üç beyti alınan gazel de baştan sona eleştiri içermektedir. Osmanlı ülkesinin alevi etkisi altında kaldığını, padişahın yardakçılarının, Hazreti Süleyman'ın yüzüğünü çalan devler mesabesinde olduğunu, kadıların bir başka yol tutturup, kütüphanenin unutulduğunu, rüşvetin alıp verdiğini dile getirmektedir:

'Alevî tutdı kamu milket-i 'Osmâniyye
Dîvler oldılar a'vân-ı Süleymâniyye

Kadılar başka birer mezhep idüpdür peydâ
Künc-i nisyânda kalupdur kütüb-hâniyye

Kudretüñ var ise her mîre ne yalvarursın
Kul ider anı saña bir iki sultâniyye
G. 456/1-3

Aşağıya aldığımız gazel de bu çerçevededir. Şâir, gönülden isteyerek hakka talip olanın kalmadığını, bunun görünüşten ibaret olduğunu, kendi nefsini bilmezken ortalıkta ulema şeklinde birçok zahidin dolaştığını, ömründe hüsn-i eda bilmeyenin nazikane göründüğünü, ulema şeklinde görünmesine rağmen, cahillerin bir meseleyi çözemediğini dile getirerek, toplum hayatında gördüğü aksaklıkları eleştirmekten geri durmamıştır.

Kanı bir tâlib-i Hak şimdi fütâde şeklinde
Sûret uğrısı çoğaldı fukarâ şeklinde

Men 'aref sırrını fehm itmez iken şimdi
Niçe zâhid geçinür var 'ulemâ şeklinde

Dahi 'ömründe nedür bilmez iken hüsn-i edâ
Her denî Türki görürsin zurefâ şeklinde

Cühelâ çok saña bir mes'eleyi feth idemez
Sûret-i zâhiri ammâ 'ulemâ şeklinde

Menba'-ı sırr-ı fenâda katı nâdir bulunur
Şimdi bir mürşid-i kâmil büdalâ şeklinde
G. 486

Behiştî, rint meşrep bir şâir olmasına rağmen, toplumda aksayan yönlere işaret etmiş ve gerektiğinde eleştirmiştir.

Kerbela Hadisesine Toplumun Tepkisi:

Aşağıdaki mısralar da, Muharrem ayında, Şia müntesiplerinin Hz. Hasan ve Hüseyin'in şehadetlerinin yıl dönümünde, matem için boyunlarına zincir takıp, feryad u figan eşliğinde kendilerine eziyet etme geleneğine işaret etmektedir:

Takılsun ehl-i beytin mâteminde boynuña zencîr
Figân u nâlelerle şerhalar çek sîneñe yer yer
Muhibb-i hânedâna eyle mâtem hâlini tebşîr

Hemîşe dâstân-ı Kerbelâ yazup figân eyle
Ki sultân-ı şehîdân mâtemin vird-i zebân eyle

İran İle Olan İlişkiler:

Osmanlının, tarih boyunca nüfuz mücadelesine giriştiği İran ile olan ilişkileri, Behiştî'nin şiirlerine de yansımıştır. Bu ilişkiler daha çok savaş halidir. İran, kızılbaş, kara, surhser gibi sıfatlarla anılır. Beyitlerde, Çaldıran savaşı, Bağdat ve Revan'ın Kanunî döneminde alınmasına işaret vardır. Bazı beyitlerde de tarihî bir olaydan ziyade kızılbaş, âşık- rakîb ilişkisi çerçevesinde malzeme olarak geçer. Aşağıya aldığımız iki beyitte olduğu gibi:

Tîğ-i müjgânına karşu boyun egmiş ağyâr
Şâha kurban mı olur yohsa Kızılbaş gibi
G. 552/2

Zahm-ı tîğuñla bürür sînemi hûn katreleri
Çaldıran deştine gûyâ ki Kızılbaş gelür
G. 113/2

Beyitlerden ilkinde, rakîb- kızılbaş ilişkisi kurulmuş, ikincisinde, sevgilinin oklarına hedef olan aşığın sinesi, Çaldıran ovasına benzetilmiştir.

Şu beyitte de Kızılbaş, Osmanlı sultanı karşısında, arslanın karşısına çıkan kedi pozisyonunda tasavvur edilmiştir:

N'itsün celâli 'azm-i şehenşâha surh-ser
Tâkat kılur mı gürbeye şîr idicek hücûm
K. 6/1-3.

Takip eden beyitte de kızılbaşın, Osmanlı ile mücadeleye girişmesi, karınca ordusunun Süleymanla mücadeleye girişmesine benzer:

Cengde itmek Kızılbaş âl-i ‘Osmân ile bahs
Leşker-i mûr itmege beñzer Süleymân ile bahs
G. 59/1

Behiştî şiirlerinde, gerek toplumun aksayan yönlerine, gerek savaşlara ve gerekse toplumsal yaralara işaret etmiş, yeri geldiğinde eleştirmiş ve gerektiğinde de takdir yoluna gitmiştir.

9. Mektup

Mektup, nâme-i şevk, haber uçurmak, mektub, name yazmak vb. isimlerle karşımıza çıkar.

Eskiden mektup, dürüldükten sonra, al bir kurdela ile bağlanır, daha çok güvercin aracılığı ile gönderilirmiş:

Saña benden haber uçursa n’ola nâme-i şevk
Mûrdan Hüdhüd iletmez mi Süleymân’a selâm
G. 347/2

Dilâ gel irdigüñe dil uzatma hâme gibi
Yüzüñ dürüp âl içinde nâme gibi
G. 521/7

Şu matlada, sevgiliye mektup aracılığı ile, aşığın durumu hakkında haber gönderiliyor:

Yâr añarsa ben kulını nâme ağlar diyesin
Gözlerinüñ yaşı ırmağ oldı çağlar diyesin
M. 20

Mektubun çok da uzun tutulmaması, aşığa çektirdiklerinden söz etmemesi gerekir:

Muhtasar eyle dilâ yâre yazarsañ nâme
Ko cefâ kıssasını yohsa büyür hengâme
M. 32

Aşağıdaki beyitte, sevgilinin dudağı etrafındaki ayva tüyleri, âşık için ruhlar aleminden gelen mektup olarak tasavvur edilmiştir:

Safha-i la‘lüñdeki hattuñ mahabbetnâmedür
‘Âlem-i ervâhdan geldi baña mektûb olup
G. 44/4

Divanda mektup ve mektupla ilgili terimler, sevgili etrafında cereyan eder. Ya sevgiliye gönderilir veya sevgiliden gelir.

10. Diğer Hususiyetler

Şemse:

Eskiden nakkaşlar, tavanlara türlü boya üzerine güneş resmi yaparlarmış. Beyitte şemse duvar üzerine yapılmıştır:

Ey sanem deyr-i felekde şemse-i rûyuñ görüp
Nakş-ı dîvâr oldı kaldı hayretinden âftâb
G. 41/3

Rezm:

Osmanlı ordusunda, düşman tarafını psikolojik olarak etkilemek için savaşta büyük davullar çalınırdı. Bu durum, şu beyitlerde işlenmiştir:

Nâlân gezer Behiştî seg-i kûyuñ içre kim
Kosun mı ol bu leşkeri tabl u nekkâresüz
G. 201/5

Mehterlerüñüñ zemzemesi ceng güninde
Küffâruñ ider işlerini nâle vü efgân
K. 4/69

Takip eden beyitte âşık, himmet cevşenini giyip aşk meydanına inmiştir. Nasihat eden kişinin öğüdü, mızrak ve süngü olsa da etkili olmaz:

Behiştî ‘ışk meydânında himmet cevşenin geydi
Sinân u rumh olursa pend-i nâsih aña kâr itmez
G. 205/5

Birçok beyitte de savaş aletleri, sevgilinin kaşı, kirpiği vs. için benzeyen olur:

Müjeñ belâ okıdur kaşlaruñ aña yâdur
Nişâna sîne-i ‘âşık ‘aceb temâşâdur
G. 104/1

Beddua:

Günlük hayatta insanların birbirine ettikleri beddua hiç bir değişikliğe uğramadan beyitte yer almıştır:

Yâr eşiginde rakîbâ ideyin şöyle figân
Gökde bulut yoğ iken yıldırım insin başına
G. 20/4

Muhtesip:

Muhtesip, Osmanlı toplumunda ahlak zabıtası vazifesi de gören belediye başkanıdır. Şu beyitte safa meclisini dağıttığı için ehl-i fesad olarak adlandırılır:

Geldi yârân-ı safâ cem‘in perîşân eyledi
Muhtesib gibi cihânda görmedüm ehl-i fesâd
G. 75/2

Şu beyitte de, muhtesibin içki içenlerle karşılıklı konuşması vardır:

Geçmişem bâdeden aslâ dönüşüm yok içerem
Şeyh-i şehr içme diyü baña virürse sevgend
G. 79/2

Rüya:

İnsanlar gördükleri rüyayı hayatlarında karşılaştıkları bir şeyle yorarlar. İşte şu beyitte de bir rüyanın yorumu vardır:

Düşde gördüm bir deñizde mâh aksi var imiş
Ol meger bu yaşla gözümde hayâl-i yâr imiş
G. 214/1

Büyü:

Aşağıdaki beyit, halk arasında yaygın olan büyü geleneğine işaret eder.

Hûb teshîr itmek içün bir du'âsı müstecâb
İsm-i 'Azam okunur dînâr u dirhem üstüne
G. 466/4

Zekat:

Şâir, bir olgu olarak sofulara verilen zekatı da şu beyitte dile getirir:

Sûfî diyen mürâ'iye virmek degül zekât
Ben kâdir olsam andan alurdum hele harâc
G. 64/3

METNİN TEŞKİLİNDE TAKİP EDİLEN YOL

1 Tenkidli metin için iki divan nüshası, tarayabildiğimiz 1500 kadar mecmuadan 121 mecmua, Tezkireler ve Cemşâh u Alemşâh mesnevisinde yer alan gazeller karşılaştırılarak, Behiştî'nin kaleminden çıkmış en son şekle yaklaşılmaya ve şiirlerinin eksiksiz olmasına çalışılmıştır. Behiştî'nin şiirlerinin hususiyetleri, üslubu dikkate alınarak, nüshalardaki varyantlar arasında en uygun olanı metne dahil edilmiş, diğerleri dipnotta nüsha farkı olarak gösterilmiştir. Şiirler Arap alfabesine göre alfabetik olarak sıralanmış, bu sıralamada önce divan nüshalarında bulunan, sonra da diğer kaynaklarda yer alan manzumelerin gelmesine dikkat edilmiştir.

2. Bir manzume, birden fazla kaynakta geçmişse ve nüsha farkları varsa, en uygun kelime metne, diğerleri de nüsha farkı olarak dipnota alınmıştır.

3. Divan nüshalarında bulunmayıp da sadece mecmualarda yer alan şiirleri, başka Behiştî'lerin şiirlerinden ayırmak için:

a-Mecmuanın terkib edildiği yüzyıla,

b-Mecmuanın terkib edildiği yıllar bilinemiyorsa, mecmuanın içeriğindeki şiirlerin şâirlerine,

c-Mecmuayı terkip eden kişiye,

d-Divan nüshalarından veya mesnevilerinden birinden alınan bir manzumenin bir mecmuada bulunuşuna ve aynı yerde başka şiirlerin yer alışına,

e-Divan nüshasında yer alıp da, mecmualardaki herhangi bir şiirle birlikte tesbit ettiğimiz bir manzumenin, diğer bir mecmuada divan nüshalarında bulunmayan başka şiirlerle aynı yerde bulunmasına,

f-Divan nüshalarında bulunmayıp da, tezkirelerde Ramazan Behiştî'ye ait gösterilen manzumelerin, mecmua nüshasında başka şiirlerle birlikte yer almasına,

g-Tezkirelerde Behiştî mahlaslı gösterilen diğer şâirlerin manzumeleri ve bu manzumelerle birlikte bulunan şiirlere,

h-Başka Behiştîlere ait olduğu belirlenen manzumelerin bulunduğu mecmua nüshalarında yer alan diğer manzumelere,

ı-Mecmua nüshalarının herhangi birinde bulunan, hangi Behiştî'ye ait olduğunu gösterir ipuçlarına; Vaiz Behiştî, Behiştî-i Sânî, "Hacı Bektaş halifesi Behiştî Dede", Mustafa Behiştî, Vizeli Behiştî, Karıştıranlı Behiştî, vs.

i-Nazire, tahmis gibi, başka şâirlerin şiirlerine ek mahiyetinde yazılan manzumelerin şâirlerine göre: Mesela Meñli Giray Han'a nazire olarak yazılan bir şiirin, Ramazan Behiştî'ye ait olmasının mümkün olmadığı gibi,

j-Behiştî'nin genel üslûbuna göre,

gibi yollara başvurduk ve Ramazan Behiştî'ye ait olduğundan emin odluğumuz şiirleri divan terkibine aldık. Divanın son şeklini vermeden önce, bu bağlamda belirtilen notlar ve dipnotları son aşamaya kadar değerlendirdik ve son şeklini verdiğimiz divan metninden sonra, bu bağlantıları gösterir notları, çok fazla dipnottan kaçınmak için, metinden çıkarttık.

4. Divan teşkilinde kaynakların, mümkünse genel kabul gören kısaltmaları kullanılarak gösterilmiştir. Tenkidli metin neşrinde bir metot haline gelmiş olan aynı kütüphane veya koleksiyonda bulunan birden fazla nüsha için verilen (mesela S1, S2, Ü1, Ü2 gibi) kısaltmalar bizim metnimizde kullanılması zorluk ve karışıklığı getirir endişesi ile kullanılmamış, manzumenin bulunduğu koleksiyonun veya kütüphanenin kısaltması verilip, birden fazla olan koleksiyonun ayrıca kütüphane kayıt numarası verilmiştir. Tr. 59, Tr. 76 gibi. Bu yolu tercih edişimizin sebebi, bu koleksiyonlardan çok sayıda kaynak gösterilmesidir. Mesela Ali Emiri Manzum koleksiyonunda kayıtlı 21, Milli Kütüphane Yazma A'da kayıtlı 28 ayrı numarada yararlandığımız mecmua vardır. Bunların AE. M. 1, …, AE. M. 21, şeklinde olması çalışmamızda kullanışlı görünmediğinden, bu koleksiyonların kütüphane numaraları ile birlikte gösterilmesinin daha uygun olacağını düşündük. Bu kısaltmalara ilişkin kütüphane numaraları da, tenkidli metinde kullanılan diğer kısaltmalarla birlikte aşağıdaki şekildedir:

AÇ. (Âşık Çelebi Tezkiresi)
AE. M. (Ali Emîrî Manzum Koleksiyonu)
264, 458, 459, 543, 547, 563, 564, 565, 574, 577, 580, 602, 603, 635, 663, 668, 674, 685, 691, 694, 725
Ah. (Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ)
B. (Bursa Genel Kitaplığı)
2127
Be. (Beyânî Tezkiresi)
CE. (Süleymaniye Kütüphanesi Carullah Efendi Koleksiyonu)
2116
EE. (Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu)
3424, 3500
Es. (Fâik Reşad Eslâf)
F. (Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu)
3849, 4078, 5351, 5424

FB. (Milli Kütüphane Yazma Fahri Bilge Koleksiyonu 298, Divan Nüshası)
FB. (Milli Kütüphane Yazma Fahri Bilge Koleksiyonu)
185, 247, 263, 497, 533
GD. (İsmail Beliğ, Güldeste-i Riyâz-ı İrfân)
H. (Topkapı Sarayı Hazine Koleksiyonu)
1050, 1055
HBA. (Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa Koleksiyonu)
654
HÇ. (Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ)
HE. (Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Koleksiyonu)
244, 784
HEM. (Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Mülhakı Koleksiyonu)
245
HME. (Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu)
5214, 5272, 5300
İS. I. (Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi İsmail Saib Koleksiyonu)
172, 219, 575, 3726, 3848, 3859, 4123, 4125, 4455
İÜ. T. (İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar)
382, 1724, 1802, 1805, 1932
KA. (Âlî, Künhü'l-Ahbâr)
KLM. C. II. (Şemseddin Sâmî, Kâmusu'l-Âlâm)
KF. (Kafzâde Fâ'izî, Zübdetü'l-Eş'âr)
KK. (Kur'ân-ı Kerîm)
Ko. (Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi)
11804
MC. (Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi M. Con. Koleksiyonu)
727, 735
MFA. (Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi)
4557
MK. Y. A. (Milli Kütüphane Yazma A Koleksiyonu)
54, 485, 547, 580, 799, 803, 805, 1560, 1641, 1694, 1793, 1826, 1998, 2068, 2209, 2508, 2605, 3092, 3513, 3552, 3853, 4228, 4277, 4453, 4468
MK. Y. B. (Milli Kütüphane Yazma B Koleksiyonu)
208
MK. Y. C. (Milli Kütüphane Yazma C Koleksiyonu)
4
MM. İ. (Mevlana Müzesi İhtisas Kitaplığı)
2095, 2455, 2456

MO. I. (Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi Muzaffer Ozak Koleksiyonu)
26, 761, 774, 836, 868, 923, 926, 961, 1118, 1124, 1230, 1923
NO. (Nuruosmaniye Kütüphanesi)
4962
R. (Topkapı Sarayı Revan Koleksiyonu)
1972, 1973
RE. (Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi)
SRE. (Süleymaniye Kütüphanesi Reşit Efendi Koleksiyonu)
850
ŞN. (Şakâiku'n-Nu'mâniyye)
T. (Süleymaniye Kütüphanesi Tırnovalı Koleksiyonu)
1858
TA. (Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa Koleksiyonu)
285
TN. C. I. (Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî)
Tr. (Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu)
58, 59, 67, 76, 80, 182
YB. (Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu)
2511
ZB. (Süleymaniye Kütüphanesi Zühdü Bey Koleksiyonu)
449, 226

5. Bütün bu kaynaklardan terkib edilen şiirler, klasik divan tertibine uyularak:

a-Kasideler;
 1-Tevhid
 2-Na't
 3-Medhiye Kasideleri
b-Terkîb bend
c-Murabba
d-Muhammes
e-Tahmis
f-Gazel
g-Kıt'a
h-Nazm
ı-Matla
i-Müfred
j-Mısra

şeklinde sıralanmış, manzumelerin başlarına vezinleri ve aynı nazım şekliyle birden fazla örnek bulunan manzumelere sıra numaraları tarafımızdan

verilmiştir. Verilen şiir numarası, şiirin hangi kaynaklarda yer aldığının, varak numarasıyla gösterildiği dipnotun başına da konularak gösterilmiştir.

6. Nüsha farkları gösterilirken; bütün bir beyit veya mısra veya bent tamamen farklı ise bent, beyit veya mısra numarasını gösteren işaretten sonra aynen, bir veya birkaç kelime farklı ise asıl metne aldığımız kelime veya kelime grubundan sonra "]" işareti ile farklar verilmiş ve bu farkların kısaltmaları da ilave edilerek gösterilmiştir. Aynı mısrada birden fazla kelimede nüsha farkı varsa, nüsha farklarıyla verilen kelimelerin arasına ";", aynı kelimenin birden fazla nüsha farkı varsa tercih edilen kelimeden sonra "]" işaretiyle ilki verilerek, nüsha kısaltması gösterilmiş, tekrar farklı nüshadaki kelime yine "]" işaretinden sonra yer almıştır.

7. Metin içerisinde vezin ve anlam eksikliklerini tamamlamak için ilave ettiğimiz, değiştirdiğimiz, hece ve kelimeleri [ ] içerisinde göstererek, dipnotta belirttik. Bunun yanında yine aynı gerekçe ile kelimelerin dizilişine müdahale ettiğimiz, çıkardığımız hece ve kelimeleri de dipnotta gösterdik. Aynı şekilde müstensih hatası olarak düşündüğümüz herhangi bir kelimeyi, farklı okumuş veya kelimeyi okuyamamışsak, onu da arap harfleri ile verememişsek veya nüsha okunamayacak halde tahrip olmuşsa, yerini boş bırakıp dipnotla buna işaret ettik.

8. Metinde geçen ayet, hadis veya ibareler, transkripsiyon harfine çevrilirken italik olarak dizilmiş ve bunun çevirisi de dipnotta verilmiştir. Ayet veya hadiste yapılan alıntı, başlı başına bir anlam ifade ediyorsa sadece ibarenin, yalnız başına anlam ifade etmiyorsa, ayet veya hadisin tamamının anlamı verilerek, metinde geçen kelimenin anlamı italik dizilerek gösterilmiştir.

9. Herhangi bir manzumenin bir veya birkaç beyti başka bir kaynakta geçiyorsa, bu kaynak manzumenin kaynakları arasında gösterilmemiş, ancak ilgili beyte düşülen dipnotla "bu beyit … yerde", "beyit olarak geçmiştir" veya "müstakil olarak yer almıştır" gibi notlarla gösterilmiştir.

10. Gerek inceleme kısmında, gerekse dizinde Kaside K. , Terkîb bend Tb. , Murabba' Mr. , Muhammes Mh. , Tahmis T. , Gazel G. , Kıt'a, Kt. , Nazm, N. , Matla', M. , Müfred, Mü. ve Mısra' için de Ms. kısaltması kullanılmıştır.

11. Bütün çabalarımıza rağmen, vezin kusuru görülen yerler düzeltilememişse, vezni problemli görülen beyitler veya mısraların bu problemi dipnotta belirtilmiştir.

12. Herhangi bir manzumede kaynaklar arasında yer alıp da kelime veya beyit eksiği olan nüshanın kısaltması, dipnotta başına konan bir "-" işaretiyle belirtilmiştir. Mesela "-FB" gibi.

13. Manzumelerde geçen bütün başlıklar, dipnotta şiirin geçtiği kaynakların kısaltmalarından sonra gelmiştir.

14. Divanda yer alan biri kaside, biri kıt‘a, biri nazm, biri de matla‘ olan dört Farsça manzume, ayrı bir başlık açmayı gerektirecek sayıda olmadığı için, ilgili nazım şekillerinin sonuna konulmuştur.

15. Manzumenin alındığı kaynakta manzumeye konulan başlık, manzumeyi yansıtmıyorsa, başlığa rağmen, nazım şekli ne ise, ilgili yere koyduk ve bunu da dipnotta belirttik. “Dörtlük “Rübai” başlığı ile yazılmışsa da, kıt‘a olduğunu düşünüyoruz” gibi.

16. “Ki” ve “Ne” ile yapılan birleşmelerde düşen vokal, ilmî eserlerde kullanılageldiği gibi, apostroflarla “k’ola, n’ola” şeklinde gösterilmiştir. Bunun yanında “olal’dan” kelimesinde olduğu gibi ilmi eserlerde kullanımına pek rastlanmayan vokal düşmelerinde de tutarlı olmak için aynı şekilde düşen vokalin yeri apostrofla gösterilmiştir.

17. Metinde aslında uzun okunması gerekirken, vezin gereği kısa okunan Arapça ve Farsça asli uzunlukları vezne uygun şekilde okuduk. Mesela “Behiştî” kelimesinin nisbet “î”si vezin gereği kısa okunması gerekiyorsa, “Behişti” şeklinde okuduk.

18. Metinde iki şekilde de yazılabilen “altun/altun” gibi bazı kelimelerin imlası farklıdır. İki yazımın da o dönemde kullanıldığı gerçeğinden hareketle, metne sadık kalarak iki şeklini de kullandık.

19. Kıt‘a ve Nazmda nazım birimi temelde beyit esasına dayandığı için, beyit şeklinde verdik. Kimi çalışmalarda rastladığımız gibi, iki beyte kadar olanları dörtlük, iki beyitten fazla olanları da beyit esasına göre vermeyi tercih etmedik.

20. Kaside nazım şekli ile yazılan şiirleri, beyit sayılarının çokluğunu dikkate alarak, beşerli numaralandırdık.

21. Dizinde, Eski Edebiyat çalışması olmakla beraber, dil alanındaki çalışmalara da kolaylık sağlaması ve kelimelerin divanda nasıl geçtiğinin görülmesini temin için, kelime ve tamlamalar çekimleriyle, kelimelerin ek ve köklerine müdahale edilmeden olduğu gibi gösterilmiştir.

22. Metinde Arapça, Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver’in Yazım Birliği Üzerine Önerilerine, Türkçe kelimeler ve eklerin okunuşunda ise Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş’ın Eski Türkiye Türkçesi adlı çalışmasına uyulmuştur.

III. BÖLÜM
DİVANIN TENKİDLİ METNİ

KASÎDELER

1

Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Sübhâneke yâ men-ca‘alen nevme sübâtâ[*]
Bîdâr kon ez-hâb-ı hevâ dîde-i mâ-râ[*]

Etrâf-ı dili perde-i gaflet bürümişdür
Kıl kuhl-ı basîretle İlâhî anı bînâ

Cân gözlerine kuhl-ı şühûd ile cilâ vir
Tâ kim göre dîdâruñı her şeyde hüveydâ

Ger seyr ü sülûk ilte bizi merta‘-ı lutfa
‘Âlemde dahı istemezüz özüñ temâşâ

Yaşlı gözile oldı olan rûyuña nâ-bahr
Ehl-i nazaruñ hâsılı ancak kurı gavgâ

Mihrüñ güneşi salsa ziyâ ‘âlem-i kalbe
Hânemde ne gam olmaz ise şem‘-i şeb-ârâ

Beñzer gam-ı ‘ışk âteşinüñ harkatıdur kim
Göz nûrı gibidür dil-i ‘âşıkda süveydâ

‘Uşşâkuñ ider cânını âsûde kelâmuñ
San mürdeleri zinde kılur nefha-ı ‘Îsâ

---

1 T. 1858. 121b-122a, B. 2127. 3b-4b.
[*] Uykuyu bir dinlenme kılanı tesbih ederim **Kur'an** 25/47 ve 78/9'a gönderme var.
[*] Bizim gözümüzü heva uykusundan uyanık tut.
2a perde-i] dîde-i T. 1858.

Ey şâh-ı cihân-bahş kılursın nazar itseñ
Ednâ kuluñuñ yerini eflâkden a‘lâ

Bir kemteridür bahr u muhît içre habâbuñ
Keffinde yed-i kudretiñüñ ‘arş-ı mu‘allâ

Her şeb yüzine pîre-zen-i çarh-ı dü-tânuñ
Meşşâta-ı sun‘uñ düzedür zülf-i semen-sâ

Tâ ‘aks-ı cemâlüñ göre erbâb-ı basîret
Şeb saykalı mir‘ât-ı mehi kıldı mücellâ

Göstermegiçün kudretüñi çeşm-i ‘ukûle
Bir şem‘-i münevver gibidür her ruh-ı zîbâ

Her kim uzada vuslatuña himmet elini
Alçak gelür aña nazar-ı kâmet-i bâlâ

Künhüñ gözeden aklı n’ola hayret alursa
Zîrâ ki gözi tîre kılur envâr-ı eşyâ

Rûşen bu ki ‘akl añladugı zâtuña nisbet
Hurşîde nazar nice ise dîde-i a‘mâ

Vasfuñda senâ bülbüli ‘acz idicek izhâr
Güldeste-i zâtuñ sıfatın kim ide ihsâ

Her şekl-i habâb-ı âb-ı revânuñ leb üzre
Hummâ-yı hevâñıle olur âbile gûyâ

Çün gayra nazar … bedr-i cemâle[189]
Subh olıcaguz gözlerini yumdı Süreyyâ

Derdüñile yatan hastelere ‘âfiyet olsun
Zehr-i gamuñı nûş idenüñ cânına sıhhâ

[189] Mısrada yeri boş bırakılan kelime okunamadı.

Ol dem ısınam tâ‘atüñe varise ben kim
‘Işkuñ dil ocagında bir âteş kıla peydâ

Kahruñdan o kim lutfuñı mesned duta câna
‘Âlemde ‘amel adını yâd eyleye hâşâ

Dil hasret-i dîdâruñla iñleyitursun
Gül şevkı güzeldür kim ide murgı hoş-âvâ

Vasluñdan ırag eyleme sahrâ-yı ebedde
Göñlümde ezelden budur ey dost temennâ

Ger lutfuñ elinden resen-i cezbe irerse
Âsân çıka bu çâh-ı belâdan dil-i şeydâ

Adına nazar kılma Behiştî kuluñuñ kim
Vechüñ var iken gelmez anuñ ‘aynına me’vâ

Hâlislerüñüñ yüzi suyına kerem eyle
Telvîs-i riyâdan anı pâk eyle Hudâyâ

Cürmüne bakup irte ceybüñ nazarında
Yüzine urup itdügini eyleme rüsvâ

Maksûdı budur bezmüñe ‘ışkuña irişüp
Bir cür‘a ile eyleyesin bî-ser ü bî-pâ

Ol cür‘a bugün şol kadar ide bî-hod
Kim göñlüne yol bulmaya endîşe-i ferdâ

Ölmezden o gördi vire bir hâba cihânda
Tâ-rûz-ı likâya degin uyanmaya aslâ

23a iñleyitursun] muttasıl iñler B. 2127.
25a lutfuñ] fazluñ B. 2127.
31a vire] vara B. 2127.

2
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâîlü/ Fâ'ilün

Yâ hâteme'n-nübüvvete yâ eşrefe'l-enâm
*Ente'l-lezî tahaşşu'u fî bâbihi'l-izâm**

Vird-i hadîs-i *hüsnüke fî el-sun'i'l-verâ*
*Kühl-ı turâbi riclike fî u'yûni'l-enâm***

Hassaste bi'l-mekârümi min-zümreti'r-rusul
*Yâ men-lehü'ş-şefâ'atü fî-sâ'ati'l-kıyâm****

Sen ol hızâne hâtemisin kim senüñle Hak
Urdı der-i nübüvvete hoş mühr-i ihtitâm

Ben bildigüm budur ki kemâlât-ı enbiyâ
Hatm oldı cümle sende *eyâ tayyibü'l-hıtâm*****

İtdiyse hâtemiyle Süleymân cihâna hükm
Sen kılduñ iki 'âlemi bir dâne mühre râm

Kendü şehâdet itdi Hudâ mu'cizâtuña
Sâbitdür âyetiyle enâm içre bu kelâm

31b likâya] likâ T. 1858.
2 FB. 1b-3a, RE. 3b-5a, B. 2127. 6b-8a, T. 1858. 124b-126a.
Kasîde-i Nebî 'Aleyhi's-Salât-ı ve's-Selâm
* *Ey peygamberlerin sonuncusu(Ey peygamberliğin son halkası), ey mahlukatın en şereflisi! Sen, kapısında büyük kimselerin bile titrediği/huşu bulduğu kişisin.*
** *Güzelliğinin tekrarlanan sözü, mahlukatın dilindedir. Senin ayak toprağın mahlukatın gözüne sürmedir.*
2a verd-i hadîs-i hüsnüñ] verede hadîsen minke FB, RE.
*** *Ey kıyamet gününde şefaat hakkı olan kişi! Rasuller zümresinin en şereflisi kılındın.*
4a hâtemisin] hânısın, FB, RE; kim -T. 1858. ; 4b der-i -FB.
**** *Ey sonun güzeli!*
7 -T. 1858, -B. 2127.
8 -FB, RE.

Kur'ân senüñ kemâlüñe âyât-ı beyyinât
Zîrâ beşer dimiş degül anuñ gibi kelâm

Dîn-i cedîdüñ ol yeñi zer-befte döndi kim
Oldı tırâz kim dırâzı anuñ devâm

Yakduñ tarîk-ı hakda hidâyet meşâ'ilin
Mahv eyledüñ dalâli nitekim güneş zalâm

Dürr-i yetîmisin sadef-i bahr-ı rahmetüñ
N'ola senüñle bulsa şeref hâr intizâm

A'dâ ne ta'n ider saña cevher ki hâs ola
Noksân gelür mi kıymetini bilmese 'avâm

Şemşîr-i kahr-ı Hakk'a siper virdi gerdenin
Meydân-ı da'vetüñde senüñle iden hısâm

Hançer gibi yanuñda şu kim iki yüzlüdür
Yarın yüzi kararsa gerek nitekim niyâm

Çeşmüñ riyâzetiyle hilâl idi gerçi kim
Burc-ı hevâda tal'atuñ olmışdı bedr-i tâm

Niçe baka bu fânî cenâbına ol hümâ
'Ankâya 'ankebût idi ey dil olur mı dâm

Dünyâ kelâmını n'ola agzına almasa
Olmaz 'alef melâ'ike-i kurbete hıtâm

Şîrîn şeker gıdâlıga cânlar virürken ol
Eylerdi hall-i hâmız u nân-ı ceve idâm

10a yakduñ] yakdın FB; yakdum B. 2127.
11a yetîmisin] yetîmi kıl FB, RE.
14a yüzlüdür] nurludur FB, RE.
18a şîrîn şeker] şîrîn u şeker, FB. , T. 1858. ; 17b Lâyık degülken olmağa şîrîn şeker gıdâ B. 2127.

Konmışdı sanki surhile levh-i fesâhate
Bir nokta idi ol dehen-i teng ü la‘l-fâm

Ka’be yüzüñde kim Hacerü’l-Esved oldı hat
Rif‘at degül mi şâne anı itdi istilâm

Biñ nakş ile öñüñde zemîne yüz urmaga
Mihrâbuñ oldı ümmetüñe hüccet-i temâm

Çâk olmaz idi çihresi terk-i edeb idüp
Hüsnüñle bahse girmese mâh-ı felek-makâm

‘Âlemde var mı kâkül-i hoş-bûyuña nazîr
Bir hûn-ı puhte misk-i Huten ‘anber ise hâm

Ey şeh gulâm-ı kâmet-i mevzûnuñ olmasa
Âzâdelerden olmaz idi serv-i hoş-hırâm

Bende kılur cihânı şu şâh-ı zamâne kim
Âsâr-ı haşmetüñde ide kesb-i ihtişâm

Şol kim kapuñda başını taşrın dirîg ide
Bulsun hayât-ı bünyesi pâyinde inhidâm

Ol göz cihânda çihre-i maksûdı görmedi
K’anda hayâlüñ eylememiş ola irtisâm

Bu iki gözlerüm dil-i hûnînile benüm
Oldı şeh-i hayâlüñe bir iki üç hıyâm

20b Devlet anuñ kim anı görüp itdi istidâm FB, RE.
21a Yüz nakş ile öñüñde şehâ secde kılmağa FB, RE. 21b, ümmetüñe] ehl-i dile FB, RE.
22b felek-makâm] köhne sihâm FB, RE.
23a ‘âlemde var mı] kanı cihânda T. 1858, B. 2127.
24b âzâdelerden] âzâde iden FB, RE.
25b haşmetüñde ide] haşmetüñle kıla FB, RE.
27b hayâlüñ] cemâlüñ FB, RE.

Mi‘mâr-ı ‘ışkuñ irmese nekbet konar sere
Vîrâne kalsa mesken olur bûm-ı şûma bâm

Oldı elümde *‘urve-i vuskâ** mahabbetüñ
Allâh oñara bulmaya yol aña infisâm

Sen sakla dilde mihrini yâ Rab zevâlden
K’ol nûrdur bu merhalede reh-ber-i hiyâm

Bir dem menâm-ı rü’yetiñe irişenlere
‘Ömr-i hezâr-sâleden efdaldür ol menâm

Ru’yâ-yı rûh-bahşuña eyâ ne vakt ire
Bir dîde kim bu şevkıle aglaya subh u şâm

*Esrâ’*** düninde muştuladı saña Cebre’îl
Kim subh-ı vasla da‘vet ider hayy-i lâ-yenâm

Destüñdedür ‘inânı Burâk-ı sa‘âdetüñ
Ey şeh-suvâr-ı ‘arsa-i erbâb-ı ihtirâm

Ervâh-ı enbiyâya eyâ kıblegâh-ı Kuds
Hoş mekrümet degül mi ki sen olasın imâm

*Levlâke**** hıl‘atin giyene olmaya ba‘îd
Heft âsmânı gün gibi seyr itse şâd-kâm

28b oldı] ola FB.
* “… Artık kim Allah’a inanırsa, o, *sapasağlam bir kulpa* yapışmıştır. ” KUR’AN 2/256
31b bu merhalede reh-ber-i hiyâm] cihânda ziyâ-bahş-ı hâs u ‘âm FB, RE.
33a Ru’yâ-yı tal‘atüñ günin âyâ ne şeb göre T. 1858, B. 2127.
** “… Kulunu bir gün Mescid-i Harâmdan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâya *götüren* Allah yücedir …” **Kur’an** 17/1.
34a Cebre‘îl] gayr-i şeb FB, RE.
35a destüñdedür] destüñde T. 1858.
*** “ … Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım. ” Hadis, Ahmet Serdaroğlu, **Mevzûât-i Aliyyü’l-Kârî**, Tercümesi, Ank. 1966, s. 99.

Bezm-i ezelde tahtuñ idi çün makâm-ı kurb
Ey şeh senüñle buldı şeref yine ol makâm

Nâm-ı mübâreküñ dil ü cân ile zikr iden
Yazıldı sadr-ı defter-i ‘izzetde nîk-nâm

Çarh-ı hidâyet üzre nücûm oldı her biri
Nûruñdan iktibâs idüben zümre-i kirâm

Sıddîk’a nîş-i ‘ibreti nûş-ı mahabbetüñ
Gâr içre eyledi nitekim sükkeri ta‘âm

Fârûk’ı dahı terbiyetüñdür kılan senüñ
‘Adliyle zulm zehrine tiryâk-ı intikâm

Âfâkı tutdı gün gibi nûr-ı sâhibi
Senden urınmagıle edeb tâcın ey hümâm

Hayder götürdi mest olıban bâb-ı Hayber’i
Bezm-i şecâ‘atüñde senüñ çünki içdi câm

Olup sakîl-i saykal-ı himmet Hasan Hüseyn
Birlikde nitekim çalışdılar iki hüsâm[190]

‘Âlî menâkıbın eger âl u sahâbeñüñ
Elfâz ihâta eylese eylerdüm ihtimâm

Tâ-haşr olınca cümle senüñ rûh-ı pâkine
Biñ biñ tahiyyatile salât ola ve’s-selâm

41- T. 1858, B. 2127.
42- T. 1858, B. 2127.
43- T. 1858, B. 2127.
44- T. 1858, B. 2127.
45- T. 1858, B. 2127.

[190] 45b nüshalarda “Çalışdılar birlikde nitekim iki hüsâm” olmasına rağmen vezin bozukdur. Bu yüzden kelimelerin dizilişine müdahale edilmiştir.

‘Âlemde senden istedigüm budur ey şefî‘
Hâk-ı tazarru‘a koyuban rûy-ı iltiyâm

Unutma buñ deminde Behiştî hakîrüñi
Görme revâ ki kaldı ‘azâb içre müstedâm

Lâzım olupdur aña inâyetler idesin
Mücrimlerüñ halâsını çün itdüñ iltizâm

Gayrı kapudan istemez ol ber-murâd ola
İster şefâ‘atüñle bula dü cihânda kâm

Bakma efendi zâhiri oldugına harâb
Vallâhi cân u dilden olupdur saña gulâm

3
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

Ey şeh-i kâm-rân-ı heft iklîm[191]
Oldum ilhâm ile bu re’ye ‘alîm

Ki vücûdumda biñ dehân olsa
Her dehânumda biñ zebân olsa

Eylesem vasf-ı zâtuñı biñ sâl
Biñde birin ihâta kılmaya kâl

Yogiken böyle vasfuña pâyân
Ne du‘âña toyar ne medhüñe cân

51a gayrı kapudan] dünyâ beginden FB, RE.
52 -T. 1858, -B. 2127.
3 FB. 3a-3b, RE. 5a-b, B. 212711a-11b.
Der-Tetimme-i Vasf-ı Pâdişâh-ı İslâm Tavattûniye Zikr-i kasîde RE, FB. ; Fasl Fî Sebebü’n-Nazm ve Mukaddemetühü B. 2127.
[191] “Şâh” kelimesi vezin gereği “şeh” okunmuştur.

N’eyleyem teşne kim susuz yana
Kâni‘ olur mı Âb-ı Hayvân’a

Ol sebebden gelür hayâle bu fikr
Besleyem pâdişâhiçün bir bikr

Nazm idem bir kasîde-i ra‘nâ
Ola her beyti dahı huld-âsâ

Tab‘ı bir bahre eyleyem gavvâs
K’ola cevherleri hayâl-i hâs

Bir ‘aceb kal‘a eyleyem bünyâd
K’ola nâm-ı şerîfi Nush-âbâd

İki satr ola ol kelâm-ı bülend
Biri şâha du‘â ola biri pend

Ola bir satrı genc-i dürr-i makâl
Birisi dahı dürc-i gevher-i hâl

Satr-ı evvel ki var nasîhat ola
Satr-ı sânî du‘â-yı devlet ola

Budur ol hûb nagme isgâ‘ kıl
Dîde-i cân ile temâşâ kıl

Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Gülzâr-ı vücûduñ gül-i handânıdur insân
Bûy-ı hoş aña hulk-ı hasen reng aña ‘irfân

FB. 3b-5b, RE. 5b-7b, B. 2127. 11b-14a .

Satr-ı Evvel fî-Nushiye B. 2127. Buradan itibaren vezin değişiyor olmasına rağmen konu itibariyle devam etmektedir. Bundan dolayı bir kaside olarak değerlendirdik. İlk bölüm kasideye bir “girizgah” görünümündedir.

14b hulk-ı hasen reng] hulk hüsn-i reng AÇ.

Biñ ecnihası olsa melek âdeme irmez
Olmak dilese ‘ızz ü şeref evcine perrân

Tahsîl-i kemâl ile olur ‘izzete irmek
Bûy olmasa ragbet mi bulurdı gül-i reyhân

Gösterme hasûda var ise nakd-i ma‘ârif
Kasd itse gerek görse harâmî tolu hemyân

Gözyaşı gerek ma‘rifetu’llâh ola peydâ
Kim sebze zuhûr eyleyimez yagmasa bârân

Dökilmeyicek katre-i hûnîn-i sirişküñ
Biñ kerre çevirseñ ne virür sübha-i mercân

Âzâdelere ‘ışk hevâsı getürür vecd
Dem ursa sabâ cünbiş ider serv-i hırâmân

Ger saltanat-ı memleket-i ‘ışka irerseñ
Kullar gibi karşuñda melikler tura dîvân

Dervîş-sıfatlarda olur gevher-i tevhîd
Kim genc-i nihânuñ yeridür kûşe-i vîrân

Hâl ehli küdûretde bulur câm-ı safâyı
Zîrâ zulemât içre olur Çeşme-i Hayvân

Hubb-ı vatanuñ var ise göñlüñde sözüm tut
Ol ‘âlem-i ervâha revân terk idüp evtân

Gâfil yürüme bunda ticâret idegeldüñ
Bâzâr-ı fenâda saña sermâyedür îmân

‘Unsur evine girdügi dem nâtıka miskîn
Asıldı hemân kapusına perde-i nisyân

16b reyhân] handân B. 2127.

Dünyâ bir aşak dâ’iredür çıkma yoluñdan
Çok kimseleri gûle virüpdür bu beyâbân

Dîvâr-ı şerî‘atde otur taşra bulınma
Dîn kal‘asına bulmaya yol leşker-i şeytân

Zabt eyle göñül hânesini şer‘ile muhkem
Tâ-varın anuñ düzd-i hevâ itmeye tâlân

Giy şer‘ libâsın bulasın câme-i takvâ
Zer-bâft kabâ kanda bulur merdüñ ‘uryân

Mikdâruñı bil hıffeti ko agır ol ey dil
‘Arz eyle özüñ şer‘a ki oldur saña mîzân

Ref‘ it gazabı tahtuña huld ise maksûd
Kim saltanata himmet iden olmaya seg-bân

Dil levhına nakş eyler iseñ nutk-ı İlâh’ı
‘İzzetde olasın nitekim mushaf-ı Kur’ân

Aldanma bugün şîve-i gılmânına dehrüñ
Maksûduñ ise yarın eger hıdmet-i vildân

Evlâda göñül baglama gülzâr-ı fenâda
Kim kıldı nice bülbüli giryân güli handân

Tahsîl ideni sanma sakın kesret-i ahbâb
Az iş mi idi eyledügi Yûsuf’a ihvân

Kasr-ı felege sâye sala kadr-i bülendüñ
Mi‘mâr-ı tedâbîrüñ iderse aña bünyân

Düşme yemege içmege kendüñ çekerek tut
Sa‘y eyle ki nakd-ı vera‘a gelmeye noksân

‘Âlemde ümîd itme ki râhat ola bî-renc
Gül virmez imiş hâr belâsuz bu gülistân

Eyyâm-ı şebâb oldı bahâr zamân-ı ‘ömr
Sa‘y it ki ola ‘âkibeti ravza-i Rızvân

Hakkâ bu diyârı ne ‘aceb kıldı imâret
Sultân-ı cihân devlet ile olalı mihmân

Tebdîl-i zemâ’im idegör bâtınuñ olsun
Ma‘mûr vilâyete nitekim milket-i ‘Osmân

Ol şeh ki nazar itmez aña bir kişi isbât
Kılmaz bu işi kimse meger âyîne devrân

Teshîr-i memâlik-i cihân içün olupdur
Tevkı‘-i hümâyûnı anuñ mühr-i Süleymân

Deryâ-yı muhît oldı meger ‘ilm-i şerîfi
Ser-cümle muhâtıdur anuñ ‘âlem-i ekvân

Hulkında ‘adîl oldı habîbine Hudânuñ
Hüsnüñde bedel hulkına çün Yûsuf-ı Ken’ân

Mevc üzre nisâr eylemege gevher-i maksûd
Öykünmez anuñ keff-i yed-i cûdına ‘ummân

Gül berg-i teri tut ki sabâ aldı çemende
Esb üzre gelüp kılsa cihân bâgını seyrân

Biñ zînetile nîzesi şeklini gören dir
Mahbûb-ı bülend olmasa bu âfet-i devrân

46a hulkında] hilkatde FB.

Tîgi suyunuñ hâb-ı ecelden semerâtı
Gâfildür egerçi buradan zümre-i tugyân

Destinde kemân tut ki hemân kavs-ı kazâdur
Sem katresidür ejder-i tîrindeki peykân

Gûş itse ‘Ömer hazreti insâf ide ‘adlin
Tahsîn ide ikdâmını görse şeh-i Mervân

Râ‘î kılalı ‘adlini agnâm u enâma
İster yolına cümle ra‘iyyet ola kurbân

Dîvânuñ ol evdür ki eyâ şâh-ı cihân-dâr
Kıymetlü güherlerden ola ol eve erkân

‘Âkıl vüzerâ cem‘ oluban eylese tedbîr
Bî-ceng ü cedel feth ola her kûşede büldân

Zâtuñ felek-i saltanata neyyîr-i a‘zâm
‘Adlüñ san‘atı eyleyeli ‘âlemi rahşân

Lutfuñ nefesi fâka memâtına Mesîhâ
Ölüm erine eylememek eyleme dermân

Zikrüñle bugün güm güm öter kubbe-i gerdûn
Pür-zemzemedür nâmuñile buk‘a-i imkân

Soñ geldüñ öte silsilenüñ zübdesi sensin
Olsa Ramazân üzre mukaddem n’ola Şa‘bân

Râyetlerüñi dir gören âyât-ı zaferdür
Zâtuñ olalı memleket-i şevket-i sultân

‘Azm itseñ olur her sefere meş‘ale-sûz kim
Rıhlet şebine ser ‘alemüñ şem‘-i şebistân

Zer-bâft döşer şems-i felek râhuña zîrâ
Nûr olsa yeridür tapuña zînet-i meydân

Şehzâdelerüñ olalı şeh-bâz-ı hümâ-sayd
Tâvûs-ı felek şevka gelüp eyledi cevlân

Göklerde melek tâbiş-i hasretde kalupdur
Sen şâh olalı yer yüzine sâye-i Rahmân

Beñzer ki felek üzre kadem basdı semendüñ
Anuñ eser-i na‘lidür anda meh-i tâbân

Eflâk senüñ düşmenüñi salmaga hâke
Dakmış meh-i nevden beline hançer-i bürrân

A‘dâñı helâk itmek içün burc-ı felekde
Kavs-i kuzahı elde kemân eyledi Keyvân

Gülzâra döner zînine bindükce ‘asâkir
Ol gülşene mehterler olur murg-ı hoş-elhân

Mehterlerüñüñ zemzemesi ceng gününde
Küffâruñ ider işlerini nâle vü efgân

Cân murgını a‘dâ nice kurtarsa gerek kim
Şâhîn-i kazâ gibi irer zümre-i fürsân

‘Asker yüriyüp tob u tüfeng edilse revân
Beñzer aña kim ‘arşda âteş saça su‘bân[192]

Çün ma‘reke-i rezmi tuta sarsar-ı kahruñ
Bir lâle-i bî-berg ola biñ şâh-ı Horasân

62a râhuña] râhile T. 1858.

[192] Kelime “meznemdâ?” şeklindedir, biz “‘arşda” okuduk.

Kâfir neyimiş kim kala yanuñda vücûdı
Zulmet mi kalur salsa ziyâ mihr-i dırahşân

Ey şâh-ı selâtîn-i cihân mîr-cevân-baht[193]
Her yerde kazâ-dâruñ ola himmet-i pîrân

Güftârı güzel başuñiçün koma ayakda
Dâ'im şu'arâ hayline şâhâne kıl ihsân

Şâ'irdür iden midhatüñüñ nüktelerin nazm
Olmaya sadef dür mi olur katre-i nîsân

Şeh lutfı gerek şâ'ir ola matla'-ı hikmet
Hâsılı olur terbiyesüz sebze-i bûstân

Olur mı Behiştî gibi bir şâ'ir-i efsah
Kim oldı fesâhatlerine sözleri bürhân

Her beyti anuñ 'âlem-i ma'nâ güheridür
Bir mangıra almazsa ne noksân anı nâ-dân

Her nüktesi bir katre-i âb ola ki anuñ
Yagmurı sehâbını dahı görmedi Seyhân

Şi'r ögmegi ko ey dil-i dîvâne du'â kıl
Kim anı bilür tercemesüz şâh-ı sühan-dân

Yâ Rab nice kim dâ'ir ola künbed-i devrân
Yâ Rab nice kim sâyir ola reh-rev-i ezmân

Şol deñlü bekâ vir aña kim 'ömri güninde
Biñ yıl ola her sâ'ati biñ gün ola her ân

---

193 75-77. beyitler TN. C. I. s. 112'de, 75-79. beyitler arası da AÇ. s. 210-11'de yer almıştır.
74b Kazâ-dâruñ] kafâ-dâruñ AÇ.
77b bûstân] bârân AÇ.

4

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sakf-ı çarh ez-âh-ı âteşnâk-ı men hâkisterest
Her yekî ez-ahter âteş-pârehâ-yı ahkerest[194]

Ez-çi rû bî-hâb mâned tâ-seher çeşmân-ı çarh
Câme-hâbeş gâlibâ ez-eşk-i giryânânterest[195]

Der-şeb-i bârân felek-râ hâb-ı hoş-çeşmân rubûd
Penbe-i ebreş meger der-zîr-i pehlû bisterest[196]

Zînet-i hod-râ çünîn mi saht çarh-ı pîr-zen
Merd-i sûret-bîn verâ pendâşt hüsni duhterest[197]

Nezd-i erbâb-ı basîret tâs-ı pür-zehr-i sipihr
Ber-ser-i mâ ser-nigûn-geşte kazâ-yı Dâverest[198]

Murg-ı cân-râ dâne-eş der-dâm-ı mihnet efkened
Ber-ser-i mâ çîz gerdûn çi gûne kûzerest?[199]

Vasfhâyeş rûz u şeb bâşed belâ-yı cân-ı mâ
Yâ Rab în gerdûn-ı âbisten çi turfe mâzerest[200]

Ez pes-i gerden-keşîhâ k'üştür-i gerdûn koned
Der-derûn dilhâ-yı merdum ez-ceres nâlânterest[201]

---

4 RE. 63a, FB. 65a.

Kasîde-i Bî-Mânend

194 Çarhın damı benim ateşli ahımdan küldür, yıldızların her biri ateşli küldeki ateş kıvılcımlarıdır.

195 Feleğin gözleri sehere kadar neden uykusuz gibi? Onun uyku elbisesi galiba gözyaşından ıslaktır.

196 Yağmurlu gecede felek tatlı uykuya yenildi. Belki de pamuğa benzeyen bulut, (yumuşak) bir yatak olmuştur.

197 Yaşlı bir kocakarı olan felek, kendini öyle süslüyordu ki, sathi bakan bir adam onu güzel bir kız sanıyordu

198 Basiret erbabı katında göğün zehir dolu tası, Allah'ın kazası olarak başımızın üzerinde başaşağı oldu.

199 Onun danesi can kuşumu mihnet tuzağına attı. (İkinci mısraya anlam veremedik).

200 Onun vasıfları gece gündüz canımızın belasıdır. Ya rab! Bu hamile felek nasıl acayip annedir?

201 Dünya devesinin isyanları sonucunda (gururundan) halkın içlerindeki yürekler zilden daha fazla inliyor.

Gussa-i mâ-râ zi-şâdî şem‘hâ efrûhte-est
Der-felek anhâ ki mîbînî meyengâr ahterest[202]

Nîm-şeb gâfil me-bâş endîş ez-ahter-hâ ki çarh
Behr-i hûr u hâb-ı mâr çeşmân güşâde ez-derest[203]

Emrveş ‘ayyâr-ı gerdûn ez ser-i şâhî rubûd
Büt-gerân mâh-ı murassa‘-râ çi zîbâ efserest[204]

Hest ser-nîze berâ-yı cenk bâ-sultân-ı ‘akl
Tâc-ı ser-tîzi ki şâh-ı pür-cünûn-râ ber-serest[205]

Behr-i ‘âlem sûhten gûyâ ki âteş-pâreîst
Şâh-ı zâlim k’û zi-zerrîn câmehâ der-zîverest[206]

Ez-gırîv-i kûshâ şâhân besî gavga-keşend
Her ki bozrog[207] ser-buved derd-i sereş bozrogterest[208]

Çûn be hak bâşî şehâ yek mûy-ı ten-râ nîst gam
Ger heme ‘âlem ‘adû-yı cân-sitân-râ lengerest[209]

Bâz-ı himmet-râ der-în fânî ne-şâyed âşiyân
Nîst cây-ı murg-ı zîrek ân ki köhne ‘ar‘arest[210]

---

202 Felekte görünenleri yıldızlar zannetme. Bize dert vermek ve kendi mutluluğunu kutlamak için dünyanın yaktığı mumlardır.

203 Geceyarısı gafil olma, yıldızlardan kork. Çünkü felek bizim yiyip içmemize de göz dikmiş ve gözünü açmış kapıdan bakıyor.

204 Felek ayyarı şahın başından (tacını) çaldı. Süslenmiş ay, put yapanlara ne güzel bir taçtır.

205 Savaş için akıl sultanı gibi bir komutan vardır. Deli şahın başındaki sivri tacı, akıl sultanına savaş için bir sernizedir (mızrak başı).

206 İnci süslü altından elbiseli o zalim şah, sanki alem için(alemi) yakan bir ateş parçasıdır.

207 Satırda geçen “bozrog” ve “bozrogter”kelimeleri aslında “bozorg” ve “bozorgter” şeklindedir Vezin gereği bu şekilde okunmuşlardır.

208 Büyük davulların sesinden şahlar büyük kavga çekerler (kavgaya tahammül etmek zorundadırlar). Büyük başın daha büyük derdi olduğu gibi.

209 Ey şah! Hak ile hareket edersen, bütün alem can alıcı düşman için lenger olsa bile, bir tüy kadar gam olur diye meraklanma.

210 Akıllı kuşun yeri köhne ar’ar değildir. Himmet kartalı bu fani dünyada (ağaçda) yuva yapmamalıdır.

Cîfe-i seg perverest ey dil zi-dünyâ dûr-bâş
În hadîs-i pâk ez-ân-ı Hazret-i Peygamberest[211]

Sîm-i dünyâ-râ zen-i gır gofteend erbâb-ı hûş
Ger me-râ ez zer be-porsî o hem o-râ hâherest[212]

Sûret-i zer-râ her enkû hîş-râ sâzed sanem
Bâtıneş büt-hâne-geşte hemçü deyr-i Âzerest[213]

Kisve-i ehl-i tarîkat-râ me-zen bîhûde ta‘n
Merd-i merdân-ı ceng-âver be-zîr-i migferest[214]

Ân ki sûfî-sûret âmed bâ-riyâhâ mî-reved
Der-tarîkat pîş-i dervîşân hıred ne-bâverest[215]

Câm-ı dil-râ pîş-i pîrân-ı tarîkat râst dâr
K'ân gürûh-ı pâk-meşreb sâkıyân-ı Kevserest[216]

Çün karîb-i şeh ne-geştî şev mukarreb-râ karîb
Çün zi-Ahmed dûr mândî vech-i bâb-ı Haydarest[217]

‘Işk verz u şu‘le ez pervâne-i ‘akl-et me-cû
Hâcet-i şeb-tâb nîst an câ ki şem‘i enverest[218]

Hest gam-hâ ger boved ender-dil-i rûşen be-‘ışk
Çün sevâdî k'ân be-çeşm-i şem‘-i bîdâr-enderest[219]

---

211 Ey dil dünyadan uzak dur. Çünkü bu dünya köpek besleyen bir cifedir. Bu pak hadis Hazret-i Peygamber'dendir.

212 Akıl erbabı dünya gümüşünü kahbe(zen-i gır) addederler. Eğer bana altından sorarsan, o da onun kız kardeşidir.

213 Kim altının yüzünü kendisine put yaparsa, sanki yüreğini Azer'in puthanesi gibi yapmış olur

214 Boş yere tarikat ehlinin kisvesini ayıplama! Dikkat et ki engin adamların başı, savaş şapkasının altındadır (miğfer altındadır). İkinci mısrada vezin bozuktur**.**

215 O bir sufi suretinde geldi, riyalarla gidiyor. Tarikatda dervişlerin önünde akıl inanılası değildir. Bu mısrada "ne-bâver" söyleyişi Farsça kurala aykırıdır. [nâ-bâver] daha doğrudur.

216 Gönül kadehini tarikat pirlerinin önüne düz uzat. O pak meşrepli topluluk, Kevser sakıleridir.

217 Eğer krala yakın olmadınsa, o zaman ona yakın olana yakınlaş. Nitekim Hz. Muhammed'den uzak kalınırsa yönelinilecek yer Hz. Ali'nin kapısıdır .

218 Aşkı kendine meslek edin, akıl kelebeğinden yalım arama. Mumu aydınlık olan yerde ateşböceğine ihtiyaç yoktur.

219 Aşkla aydınlık gönüllerde de gamlar olmalıdır. Yanan mumun gözündeki karalık gibi.

Zulmet-i şeb mî ne-gunced der-diyâr-ı ‘ışk-ı pâk
Ahterân-ı ‘âlem-i mâ hem-çü şem‘-i hâverest[220]

Her ki sandûk-ı mezâreş-râ bered[221] bûy-ı zi-‘ışk
Der-kefen hâk-i teneş der-penbe misk-i ezfer[222]est[223]

Bârgâhî-yâb u ancâ merd-i bâ-ihlâs şev
Râstî der-râh-ı hıdmet pâygâh-ı Kanberest[224]

Rûy-ı tevhîd er ne-bâşed bîl-i gülzâr-ı dilet
Hâr u hâşâk-ı zemâ’im[225]-ender u bîh-âverest[226]

Ger be-hâhî genc-i ‘izzet künc-i ‘uzlet ber-güzîn
Âftâb-ı dey be ez-hûbân-ı zîbâ peykerest[227]

Mest çün bûy-ı fenâ der-bâde-i bezm-i cünûn
Mutrib u gûyâ-yı mâ mâtem-zede hunyâgerest[228]

Ger be-hâhî Âb-ı Hayvân tâli‘-i ân Hızr cû
K’ez belâ-yı zulmet u-râ pâsbân İskenderest[229]

Ez berây-ı seyl geşten eşk-i mâ Dâvûdveş
Murg-ı hurşîd -i dırahşân der-nazar zerrîn-perest[230]

---

[220] Gecenin karanlığı, pak aşkın dünyasında sığınmaz. Bizim dünyamızın yıldızları, güneş gibidir.

[221] Kelimeyi “boved” okumak da mümkündür. O zaman beytin anlamı “Her kimin mezar sandığında aşktan bir koku olmış olsa” şeklinde olur.

[222] Kelime metinde “ezfer” şeklinde yanlış istinsah edilmiştir.

[223] Her kimin ki mezar sandığı aşkdan koku almış olsa, kefen içinde vücudunun toprağı sanki pamuk içindeki kokulu misk gibidir.

[224] Bir büyüğün(önderin) sarayını bul ve orada ihlaslı adam ol. Hizmet yolunda ihlas Kanber’in derecesidir.

[225] Kelime “zemâ’im” olması gerekirken istinsah hatası olarak “zemâ’im” yazılmıştır.

[226] Eğer tevhid yüzü(etkisi/gücü) yüreğinin bostanının beli olmasa, kötülüklerin çöpleri ve yabani otları güçlenecekdir.

[227] İzzet hazinesini istersen uzlet köşesini seç. Dey ayının güneşi güzellerden daha alımlıdır.

[228] Bezm-i cününa ait, fena kokusu da karışmış bir şekilde sarhoşluk yapan içkinin yanında(o kadar büyük mutluluk ve sarhoşluk yaratır ki) bizim meclisimizin hanendesi gamlı gözüküyor.

[229] Eğer Ab-ı hayatı istersen, Hızr talihini ele geçirmeye çaba göster. (O Hızr ki) İskender karanlık belasında ona muhâfızdır.

[230] Bizim göz yaşımız Davud’unki gibi sel olup aktığından, parlak güneş kuşu göze altın kanatlı görünmektedir.

Ber çi ruhsâre güzer gird-âb-ı cû der-kûhsâr
Eşk-i Mecnûnest z'ân rû hâsıleş nîlûferest[231]

Nâhi-yi münkir ki hod bâr-ı 'alâyık mî-keşed
Nezd-i erbâb-ı tecerrüd savteş ezher enkerest[232]

Tâ-be-bâşî der-cihân bâ-sırr-ı dil sohbet me-kon
Rû-siyâhî verzed ankeş hem-nefes âhengerest[233]

Pehlevân-ı rûh eger gâlib şeved der-ceng-i dîv
Esb-i nefs-i pâk-i to der-zîr-i sahre eşkarest[234]

Her ki hod-râ bih şümord ez-zindegân-ı murde-dil
Pîş-i mâ an murde-dil ez-murdegân-ı defterest[235]

Der-kenârî yâ Rab în dûrî zi-maksad tâ bî-çend
Zevrak-ı mâ-râ der-în deryâ çi gûne lengerest[236]

Zer-gerî ez-'ışk-ı pâk âmuhten bâyed kesî
Ey Behiştî rûy-ı çün hâkem zi-in'âmeş zerest[237]

Bahr-ı eşk âmed vücûdem mevchâyeş în kelâm
Nüktehâ der-vey perîşân geşte zîbâ gevherest[238]

---

231 (Bu beytin ilk mısraı tarafımızdan anlaşılamamıştır). Mecnûn'un gözyaşı o yüzden nilüfer hasıl etmiştir.

232 İnatçı(nehyeden birisi) inkarcı, bütün alayık yükünü kendi omzuna çekiyor. Tecerrüd erbabının (arif sufilerin) yanında böyle bir insanın sesi, eşek sesinden daha kötüdür.

233 Dünyada var olduğun müddetce, kendi yüreğinin sırrını başkasına açma. Demirci ile yakın(hemnefes) olanın daima yüzü karadır.

234 Ruh pehlivanı eğer şeytanla savaşta galip olursa, sanki senin pak nefsinin atı bir kayanın altında bir doru atdır(güçlü at gibidir).

235 Kendisini yüreği ölmüş dirilerden daha iyi gören kimse, bizim yanımızda o yüreği ölmüş(olanların kaydedildiği) defterin ölülerindendir.

236 Ey Rabbim! Bu maksatdan uzak düşmek ne zamana kadar sürecekdir? Bizim kayığımız bu denizde nasıl demir atıp durabilir?

237 Herkesin pak aşkdan kuyumculuk öğrenmesi gerekir. Ey Behiştî, toprağa benzer yüzün onun nimet ve bahşişlerinden altın gibi olmuştur.

238 Vücudum, gözyaşı denizine döndü ve onun dalgaları da bu sözlerdir. Onun içinde çok nükteler saçılmış ve perişan olmuştur ama (perişan olan sözler) ne güzel mücevherlerdir

Ger ne-bîrûnest ez-üslûb-ı selef în guft u gû
Reft u pûy-ı reh-revân ber-vefk-ı pây-ı reh-berest[239]

Mî-resîd ez-yümn-i mâh-ı rûze endek cezbe'i
Z'ân sebeb tab'am be-rûy-ı 'âşıkân efsûngerest[240]

---

[239] Bu sözlerim selefin üslubundan dışarda değildir. Yolcunun gitmesi gelmesi önderin ayağına uygun şekildedir.

[240] Oruç ayının bereketinden azıcık cezbe ulaşıyor. Bu sebepden tabiatım aşıkların yüzüne büyücüdür.

TERKÎB-BEND
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gel ey hâme yine bir sûznâk ahvâli it tahrîr
Harîrüñ ide mâtem sırrını feryâd idüp takrîr
Dök evrâk üzre derdüñ hem figân eyle fesâhatle
İdüp âl-i abânuñ mâtem âyâtını tefsîr
Tahammül eylemez sûzân ider âteş gibi harfi
Ki imlâ eyleyüp pür-âhen üzre eylesen tastîr
Eger şâdân olup yarın cemâl-i Hak görem dirseñ
Bu güncek it sürûrı kalbüñ eyle gamla mâtem-gîr
Hemân Mecnûnveş mest ol gam-ı endûh-ı mihnetden
Takılsun ehl-i beytin mâteminde boynuña zencîr
Figân u nâlelerle şerhalar çek sîneñe yer yer
Muhibb-i hânedâna eyle mâtem hâlini tebşîr
Hemîşe dâstân-ı Kerbelâ yazup figân eyle
Ki sultân-ı şehîdân mâtemin vird-i zebân eyle

Dirîg ey çarh-ı gaddâr-ı belâ-âmîz olan devrân
Revâ mı ehl-i beyti eylemeklik böyle ser-gerdân
Niçün şerm ü hayâ kılmaduñ anuñ cedd-i pâkinden
Güm itdüñ Kerbelâ’da nakd-i ‘ömrüñ eyledüñ pinhân
Derûnuñ taşdan pek idügin bileydüm ey gerdûn
Bir içim su dirîg idüp şehîd itdüñ anı ‘atşân
O gülzâruñ felek bir bergine dest-res olmazken
Koparduñ nâ-hak-ı zehr ile andan bir gül-i handân
O hurşîd-i cihân-bânuñ yanınca çok kamer-tal‘at
Dolandurduñ sehâb-ı zulm ile olmış iken rahşân
Kulûb-ı ehl-i hâle ey felek bir yara açduñ kim
Oñulmaz haşre dek işler cigerden kan idüp iz‘ân

---

1 MK. A. 1793 31a.
Mersiye-i Behiştî Der-Hakk-ı İmâmeyn

Hatâyı mahz iken lutfen dokunmak cismine anuñ
Niçe itdüñ cüdâ re'süñ bedenden sen o sultânuñ

Kaçan kim olmış idi ibtilâ-yı Kerbelâ peydâ
Bahâr olmışdı ezhâr-ı çemen açmış idi bînâ
İrişdi gülşene bâd-ı sabâ peygâm-ı mâtemde
Gam u gussayla ezhâr-ı çemen hep kıldı vâveylâ
Sarardı nergisüñ beñzi benefşe boynunı bükdi
Derûnuñ lâlenüñ yakdı bu gam itdi tenin ifnâ'
Dögünüp gömgök itdi cismini sünbül bu mihnetle
Düşüpdür hançere sûsen idüp gam resmini icrâ
Gülistânuñ sanevber kadleri hep ser-nigûn oldı
Esince bâd-ı mâtem şiddet-i bâd-ı semûm-âsâ
Añup ol demleri encüm giceler dîdesin yummaz
Şafak kan aglayup şeb-nem degüldür her seher peydâ
Dem-i 'âşûredür tecdîd olur dünyâ bu mâtemle
Yanar her ehl-i dilden kim derûnı gussa vü gamla

İrince Kerbelâ deştine ol şâh-ı kerem kânı
Üşüp etrâfın aldı bir alay gûl-i beyâbânî
İhâtâ eyledi encüm-şümâr-ı zümre-i a'dâ
Küsûf-ı ebrveş tutdı şu'â-ı mihr-i rahşânı
O serv-i kadd-i bâlâ hâke çün kim sâyeveş düşdi
Kıyâmet üstine her yıl kıyâmetdür bilüñ anı
Üşüp zâg u zeganlar başına ol şâh-ı 'ankânuñ
Urup minkâr-ı cevri itdiler zulm-i firâvânı
İrişdi çünki eyyâm-ı Muharrem vakt-i mâtemdür
Muhibb-i hânedânuñ tâzelendi derd-i hicrânı
Tutışdum nâr-ı hecrüñle derûnum sûznâk itdüm
Beni mihrinde sâbit kıl meded ey cânumuñ cânı
Şehîd-i Kerbelâ'nuñ derd-i hecri mahz-ı ni'metdür
Gözinden kan akıt kim cûybâr-ı feyz-i rahmetdür

Yine mâh-ı Muharrem geldi eyyâm-ı melâletdür
Bu eyyâm içre hurremlik hemân mahz-ı kabâhatdur
Eger bir katre nem dökseñ bükâ idüp Hüseyn içün

Leb-i Kevser karârgâhuñ makâmın kasr-ı cennetdür
Sirişk ile vuzû‘-ı mâtemi tecdîd idüp ey dil
Namâz-ı giryeye kâmet figân-ı âha niyyetdür
Girîbân-çâk idüp sad şerha çek sîneñde ey abdâl
İtâ‘atdür Rasûle Murtazâ’ya bil ri‘âyetdür
Muhibb-i hânedân iseñ dilâ subh u mesâ elzem
Havâric zümresine sebb ü la‘n itmek ‘ibâdetdür
Hemân ez-cân u dil tekrâr idüp vird ile bu beyti
İki ‘âlemde bî-şekk bâ’is-i ‘izz ü sa‘âdetdür
Yezîd’üñ âline ensârına a‘vânına dâ’im
Hemîşe sad hezârân la‘net eyle cânına dâ’im

Felek bu kâr-ı hem-vârını hazm eyliyemez âdem
Revâ mı zâlimânı ol mahalde eylemek hurrem
Olalar hânedân-ı Mustafâ pâ-mâl-ı hûn-âlûd
Cihânda bundan eşna‘ ibtilâ olmaz eşedd-i gam
Niçün hâk ile yeksân olmaduñ bu vak‘adan ol dem
Ne vakta katlanursın ey felek ben de anı bilsem
Sehâb-âsâ sirişkin sîne-i hâke revân it kim
Açılsun şerhası güller gibi yüzi ola şeb-nem
Cihân-sûz-ı derûnından giyâh-ı huşkveş yansun
Kül olsun kûh u sahrâlar hemân mânende-i heyzüm
O kavm-i bed-fi‘âlün kîni çıkmaz kalb-i mü’minden
Yakar ehl-i kulûbı haşre dek bu âteş-i mâtem
Bu mâtemden delinmişdür cigergâhı Behiştî’nüñ
Yakar eflâki yer yer encüm-i âhı Behiştî’nüñ

MURABBA‘LAR

1[1]
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sen benümle söyleşüp fursat bulınca heyhât
Gülşen-i hüsnüm dikenlerle tolınca heyhât
Güllerüm pejmürde-hâl olup solınca heyhât
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Korkudup hattıle benden mihr ü mehüñ itmezem
Hey vefâ kıl diriseñ biñ kerre di işitmezem
Ben yarın gelen belâ içün bugün gam yimezem
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Ravza-i hüsnüm benüm bil bâg-ı cennetdür hemân
‘Ârız ummañ sebze-i ezhârına anuñ hazân
Bu mürûr-ı gerdiş-i gerdûn aña itmez ziyân
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Ruhlarum cennet gülidür sanma anda hâr olur
Ne der u dîvâr olur anda ne hod mismâr olur
Kim ola kim bâg-ı hüsnümden benüm bîzâr olur
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Tîz geçer diyü igen ta‘n itme eyyâmı gülüñ
Ki çog olmaz biz de bilürüz ziyânı bülbülüñ
Bâg-ı hüsnüm ‘ömrüñ oldukca yeter kıl gulgulüñ

---

1 R. 1972. 52b.
Cevâb-ı Ma‘şûk ve Tahmîs-i Behiştî. Başlıkdan Behiştî’nin Tahmis ettiği anlaşılıyorsa da mahlas bulunmamaktadır. Dörder mısradan oluştuğu için Tahmis değil, Terbi‘ olduğunu düşünüyoruz. Ancak şiir bir mütekerrir murabbaya dönüştüğüne göre, bunun bir beytin tazmini yoluyla yazıldığını düşünmek de mümkündür. Son iki bendde geçen Cafer ve Mustafa isimleri hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Divanda da yer alan çok sayıda şiirin bulunduğu bu mecmuada kaydedildiği için Behiştî’ye ait olduğu düşüncesiyle buraya alıyoruz.

Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Koymadı koymaz da ra'nâlıkda bir mislüm benüm
Gelmedi gelmez de şeydâlıkda bir mislüñ senüñ
Bir dahı Ca'fer bulursam nic'olur hâlüñ senüñ
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

Hâtem-i hüsn-i cemâlüm Mustafâ dirler baña
Kim şifâ-i bedr-i hüsnüm irişüpdür her yaña
Eyle bilgil varıcak mensûr-ı takrîrüm saña
Baña kadrüñ bildürüp ol vakt olınca heyhât

2
Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fe'ûlün
Bir hâne ki bî-dil-ber ola 'âlem olur mı[241]
Bir serde ki 'ışk olmaya ol âdem olur mı
Meclisde şarâb olmasa def'-i gam olur mı
Mahbûbile mey olmasa def'-i gam olur mı

Her gülşen mânend-i Behiştî seyr-i güzer itse[242]
Sî-murg-sıfat 'âlemi seyr ü güzer itse
Göñlünce gam u derd olana hurrem olur mı
Derd u elem ü gamda olana hurrem olur mı

3
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
Yer yüzünde hâl-i zînetdür sevâdı Çorlu'nuñ[243]
Bâg-ı cennetden eser gûyâ ki bâdı Çorlu'nuñ
Âdemün göñlin açar gurbetde yâdı Çorlu'nuñ
Yeridür şehr-i küşâde olsa adı Çorlu'nuñ

---

2 MK. A. 3092. 55a.
Kıt'a
241 Sağlam bir murabba şekline dönüşmeyen bu şiirin mecmuada eksik kaydedildiğini sanıyoruz. Dörtlüklerin son iki mısraları kafiye bakımından sağlam değildir.
242 Mısrada vezin bozukdur.
3 AÇ. s. 208.
Murabba'
243 Divanda ve mecmualarda rastlayamadığımız bu murabba'ın AÇ. 'de sadece bu ilk bendi kaydedilmiştir.

MUHAMMESLER

1
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

'Asker irmez himmet-âsâr[244]
Kal'a-i kûhsârı itdi hisâr
Oldı bâd-ı sabâ şükûfe-nisâr
Ravzalarda kurıldı ebr-i bahâr
Sâkıyâ 'âlemüñ güzelligi var

Yumaga gam gubârını mül ile
Bâga vardukca yer yüzi gül ile
Bir lebi gonca zülfi sünbül ile
Ney ne lâzım sadâ-yı bülbül ile
Göñlün egler çemende 'âşık-ı zâr

Şu ki 'ışkıle 'âleme toldı
Yüzi berg-i hazîn gibi soldı
'Âkıbet matlabına yol buldı
Himmetüñde yeli yelken oldı
N'ola âhum felekde kılsa karâr

Oldı fürkat tarîk-ı vuslata sedd
Yüri havf itme kıl bu pendi sited
Muttasıldur kabûle âhir red
Salınup nâz ile o bâlâ-kadd
Serv-i gülzâra ögredür reftâr

Leb-i âb-ı revân u sâye-i bîd
Mâh ürd-i behişt u rûz sa'îd

---

1 İS. I. 4123. 253a.
Muhammes-i Behiştî
244 Mısrada vezin bozuktur.

Mey müheyyâ elüñde ferd u vahîd
Otururken Behiştiyâ nevmîd
Hoş saâdet degül mi makdem-i yâr

2

Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Yaşum deryâsı mevc urdukca bahr-ı bî-gerân iñler
Figânum âlemi tutdukca her kûh-ı girân iñler
Derûnum nâle peydâ eyledükce ins ü cân iñler
Kaçan kim zâr u dil-haste olup bir nâ-tüvân iñler
Anuñ feryâdına rahm eyleyüp kevn ü mekân iñler

Olupdur nûr-ı 'ışkıle benüm göñlüm gözüm rûşen
Anuñçün nice esrâr-ı nihâna vâkıf oldum ben
Bu ma'nâyı egerçi ey kemân kaş añlamazsın sen
Rakîbüñ bagrına tokunmadı diyü te'essüfden
Ne meydânda bir ok atılsa ardınca kemân iñler

Ruh-ı yâri belâ deştinde bitmiş lâle mi sanduñ
Dil-i 'uşşakı bu hüsn ü mecâzı ala mı sanduñ
Fenâ bezmi bu 'âlemde mü'ebbed kala mı sanduñ
Ney ü çeng ü rebâbuñ sen figânun nâle mi sanduñ
Beni gör kim bir âh itsem zemîn ü âsmân iñler

Harâbât ehli ol sürmek dilerseñ zevk-ı erzânî
Ele al câmı isterseñ fenâ derdine dermânı

---

2 Tr. 67. 95a, Ü. T. 1805. 31a, AE. M. 577. 38a-b, EE. 3424. 241a, HM. 5214. 18a-19a, ZB. 226. 15a-b, MK. A. 799. 13a, SF. 5351. 65a, HM. 5272. 15b, R. 1972. 89b-90a, Ü. T. 1932. s. 47.
Muhammes-i Behiştî MK. A. 799, EE. 3424; **Tahmîs-i Behiştî** R. 1972.
1a yaşum] başuma R. 1972.
2a 'ışkıle] çeşmiyle Ü. T. 1932.
2c ey kemân kaş añlamazsın] añlamazsın ey kemân kaş EE. 5214; añlamazsañ ey kemân kaş ZB. 226, Ü. T. 1932; kemân kaş] kemân-keş TR. 67; kaş] ebrû MK. A. 799.
2d bağrına tokunmadı] göñlüne tokundı R. 1972.
3a belâ] bekâ Tr. 67, EE. 3424, HM. 5272, ZB. 226, EE. 5214, AE. M. 577, Ü. T. 1805. ; fenâ R. 1972.
4a dilerseñ] isteriseñ R. 1972; erzânî] devrânı Ü. T. 1805, AE. M. 577, ZB. 226, Tr. 67.
4b derdine] dârına Tr. 67, SF. 5351, MK. A. 799, AE. M. 577, ZB. 226, HM. 5272, EE. 5214, Ü. T. 1805; dermânı] derbânı ZB. 226.

Şarâb-ı nâb ile ‘ömrüñ olur biñ yılca bir anı
‘Acebdür kim murâdınca içerken Âb-ı Hayvân’ı
Niçün sâkî za‘îf oldum diyü pîr-i mugân iñler

Mahabbet ‘âşıkı rûbâh olursa dönderür bebre
Dem-i gayretde kalmaz kudreti bir zerrece cebre
Fakîre merhamet itmez ider tersâya vü gebre
Behiştî ey güneş yüzli niçün incinmesün ebre
İkide bir ser-i kûyuña geldükçe hemân iñler

3
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ne gûşumda tarab-sâz u nevâsından nevîdüm var
Ne gõñlümde gam-ı dünyâ ne bu fikr-i medîdüm var
Ne hizmetkâr-ı sultânem ne gavgâ-yı ‘abîdüm var
Harîf-i fârigu’l-bâlem ne şeyh u ne mürîdüm var
Ne beg yanında maksûdum ne paşadan ümîdüm var

Gehî eyler gam-ı ‘ışkı dil aña hem eglence
Geh olur kûşe-i ‘uzletde zikru’llâhum eglence
Yeter baña gözüm yaşıyla dûd-ı âhum eglence
Gedâ-yı lâ’ubâliyem gerekmez şâhum eglence
Ne dilde ârzû-yı cû ne meyl-i şâh-ı bîdüm var

Makâm-ı ‘uzletüñ itdüm derûndan niyyet-i cürmin

4c biñ] bir Tr. 67, SF. 5351, MK. A. 799, AE. M. 577, Ü. T. 1932, R. 1972.
4d murâdınca] murâduñca R. 1972.
5a dönderür bebre] dönderür seyre AE. M. 577; bebre] yere EE. 3424, EE. . 5214; bize MK. A. 799, HM. 5272; tîre SF. 5351; mihre Ü. T. 1932.
5e geldükçe] vardukca Tr. 67.
3 R. 1972. 52b, MK. A. 799. 15b, EE. 3424. 140b.
Muhammes-i Behiştî MK. A. 799, EE. 3424; **Tahmîs-i Behiştî** R. 1972.
1b dünya ne bu] dünyayile EE. 3424, MK. A. 799.
1d şeyh u] şeyhim EE. 3424, MK. A. 799
1e ümîdüm] murâdum R. 1972, MK. A. 799
2c dûd-ı -R. 1972
2e arzû-yı cû] arzû-yı cûya EE. 3424

Degişdüm sulha ser-cümle hased erbâbınuñ rezmin
Fenâ meyhânesinüñ nakde çekdüm âlet-i bezmin
Ne gam ʻışkuñla eylersem eger râh-ı ʻadem ʻazmin
Ki koynumda bütün dünyâ deger dürr-i ferîdüm var

Harâbât-ı cihân içre olup serdâr-ı pây-ı hum
Şebistân-ı melâmetde selâmet nakdin itdüm güm
Makâm-ı istirâhatden murâd alur degül merdüm
Geçerse rûze-i fakr u fenâda gam degül ʻömrüm
Ki soñunda benüm rûz-ı kıyâmet ʻadlu ʻîdüm var

Alup pâ-bendin ıtlâk itdüm esb-i himmetüñ sâkın
Şikâristân-ı ser-sebzüñ çıkup geşt itdüm âfâkın
Getürdüm sayd-ı maksûduñ zamân-ı fursatın yakın
Kebûter sanma destümde Behiştî şiʻrüm evrâkın
Horos-ı ʻarşa ser-pençe urur bâz-i sepîdüm var

4
Mefʻûlü/ Fâʻilâtü/ Mefâʻîlü/ Fâʻilün

Rûz-ı ezel olup bize ʻunvân muʻâf-ı ʻışk
Münkirler ile itmege geldük mesâf-ı ʻışk
Şemşîr-i âha her birümüz bir gılâf-ı ʻışk
Zâhid bizi güzâfa urur sanma lâf-ı ʻışk
Kâlü belâda eylemişüz iʻtirâf-ı ʻışk

Lâ-yaʻkıl eyleyen bizi âb-ı ʻineb degül
Esrâr ile mülemmâ olan berş ü hab degül
Taʻn eylemek ekâbir-i ʻışka edeb degül
Her yaña salınup bilinürseñ ʻaceb degül

3b hased] sadâ R. 1972
3e bütün dünya] gam-ı dünya EE. 3424; ferîdüm] mezîdüm R. 1972; dürr-i] dürd-i EE. 3424.
4c murâd] merâm R. 1972, MK. A. 799; alur] olur R. 1972
5a pâ-bend] pâyinden R. 1972
4 MK. A. 1641. 447b, SF. 5351. 69b
Muhammes-i Behiştî MK. A. 1641; **Tahmîs-i Behiştî** SF. 5351
1d güzâfa] güzâfın SF. 5351

Sâkî [kim] eyledi bizi ser-mest-i sâf-ı ‘ışk

Dîdâruñuñ müşâhadesi zevkını tuyup
Pâk eyledüm iki gözümi ‘ışkuñla yuyup
Şeytânlık itmez âdem olan nefsine uyup
Dil mâ’il-i mülk ola mı haddüñi koyup
Sayd-ı meges mi eyleye sî-murg-ı Kâf-ı ‘ışk

Aldum rebâbı Zühre’den evtâr-ı ‘ûdumı
Saldum sipihre nâle-i sâz u sürûdumı
Mahzûn idem gibi yine cümle hasûdumı
Zerrîn tel itdi sırma-keş-i gam vücûdumı
Tâ-nakş-ı câmına süre zer-bâft-ı nâf-ı ‘ışk

Şol dem ki olmış idi ezel bezmine salâ
Dîdâr-ı yâre cân u dil olmışdı mübtelâ
Cismüm nedür sorarsañ eger diñle evvelâ
Başum Behişti bir depedür çıkmaga belâ
İşlek yol aña sînedeki her şikâf-ı ‘ışk

5
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Fıtrat-ı insânda konmış bir ‘aceb sırdur göñül
Meyl-i hüsn itmekde hergiz misli yok birdür göñül
‘Işk-perverlikde ‘uşşâk içre nâdirdür göñül
Gerçi her meh-rûya dil virmekde mâhirdür göñül
Sen sanemden gayrıya baş egse kâfirdür göñül

Şarka garba togru reftâr itse irmez aña yel
‘Âlemi gezse bulaşmaz pâyine gün gibi gil
Tab‘ı nâzük meşrebi sâfî mizâcı mu‘tedil

4a ûdumı] ûdı SF. 5351
4b sürûdumı] sürûdı SF. 5351
4c hasûdumı] hasûdı SF. 5351
4d vücûdumı] vücûdı SF. 5351
5 AE. M. 543. 73b
Tahmîs-i Behiştî Rahmetullâhi ‘aleyh

Lâ'ubâlî bir kalenderdür mücerred pâk-dil
İki gün bir yerde eglenmez müsâfirdür göñül

Ta'n-ı a'dâdan ne gam ister ne olur kül beden
Şânına rif'at gelür Mansûr gibi salb iden
'Işk meydânına zevk eyler vücûdın selb iden
Tîr-i mihnet başına yagsa ırılmaz kulbeden
Bir dil-âver baş u cân oynar bahâdırdur göñül

Bir saçı Leylâ'ya şeydâ oldı 'aklın dirmeyüp
Kaldı Mecnûnveş belâ deştinde şehre girmeyüp
Dâr-ı dünyâdan gide gibi murâda irmeyüp
Cân virel'den la'lüñe yatur dil agız virmeyüp
Haste-dil âşüfte-hâl âzürde-hâtırdur göñül

Kûy-ı yâre 'azm idüp mey-hâneden mestânece
Kendü kendüyle Behiştî söyleşür dîvânece
Genc-i mahfî olsa yanında degül vîrânece
Görmeyüp kimse cihânı seyr ider rindânece
'İlm-i ahfâda be-gâyet sihre mâhirdür göñül

6
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sâzumuz diñler felekde Zühre-i zehrâ bizüm
Kûşe-i zevk u safâmuzdur bugün dünyâ bizüm
Sînemüzde zâhidâ neyler gam-ı ferdâ bizüm
Bezmümüz peymânesidür Kevser-i Me'vâ bizüm
Cür'amuzdan perveriş bulmış durur Tûbâ bizüm

İrmedi rûz-ı ezel meşhûr iken el-vakt seyf

---

6 R. 1972. 55a-b, AE. M. 577. 29a-b
Muhammes-i Behiştî Rahmetullâh-i 'Aleyh
1e bulmış durur] bulmışdur R. 1972
2a ezel] ecel AE. M. 577

Bunca yıllar ‘ömrümüz derd ü belâda geçdi hayf
Ger sorarsañ şimdiki ahvâlümizden kemm u keyf
Dildeki buhrânumuzdan bir eserdür sûr-ı sayf
Bâd-ı âh-ı serdümüzden [kalmadur][245] sermâ bizüm

Şerbet-i tıbdan iderseñ kâse-i gerdûnı pür
Cânı yokdur sînemüzden def‘ ola mânend-i har
‘Îşumuz şöyle olupdur fürkat-i telh ile pür
Gam deminde dîdemüzden hâke düşmiş katredür
Taglarca mevc peydâ eyleyen deryâ bizüm

Jeng-i efkârı gözüñden dâmen-i sa‘yile sil
Nûr-ı ‘ışkıle derûnuñ hâne-i tâbende kıl
Hâlümüzden ger haber bilmek dilerseñ şöyle bil
Biz hakîkat defterinde mürdeyüz ey zinde-dil
Üstümüzde türbemüzdür künbed-i hadrâ bizüm

Bunda tahsîl itmege geldük rızâ-yı Hâlıkı
Zâyi‘ itdük vâdi-i nisyânda ‘ahd-ı sâbıkı
Şânumuz zikr itmek oldı bu kelâm-ı sâdıkı
Ey Behiştî ‘afv olınmazsak siyâset lâyıkı
Bir alay mücrimlerüz zindânumuz dünyâ bizüm

7
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

‘İzârum hem-‘ayârıdur bulınmaz gerçi zerlerde
Ne assı i‘tiyâdum yok miyân-ı sîm-berlerde
‘Aceb mi halka olursa ümîdüm gûş-ı dürlerde

---

[245] Metinde “katmadur” şeklindedir.
2e âh-ı] râh-ı R. 1972
3b mânend-i hâr] bir lahza hâr AE. M. 577
4a efkârı] inkârı AE. M. 577
4d zinde-dil] Zühre-dil R. 1972
5d olınmazsak siyâset] olınmazsañ kıyâmet R. 1972
7 R. 1972. 53b, AE. M. 577. 29b-30a, FB. 185. 65a, MM. İ. 2455. 115b-116a
Muhammes-i Behiştî

Lebüñ kandi nice şîrîn ise cânâ şekerlerde
Visâlüñ va'desi çak böyle tatludur haberlerde

Firâk odına yakdukca beni ol zâlim-i bî-dâd
Derûn-ı dilden eylersem 'aceb mi nâle vü feryâd
Figâne mâ-tekaddemden olup erbâb-ı gam mu'tâd
Bir âh-ı sûznâk itmiş ezel kûhsârda Ferhâd[246]
Anuñ te'sîridür pinhân olan âteş hacerlerde

Gice tâ-subha dek bezm-i rakîbe şem'-i halvetsin
Sözüm sıdkına çeşm-i pür-humâruñla 'alâmetsin
Beni ko gel sen insâf eyle çün ehl-i sadâkatsin
Niçün nergis gibi ey gül harîs-i hâb-ı gafletsin
Sabâ gibi gülistân seyrin itmezsin seherlerde

Be vâ'iz kendüñi muhkem yine çekmiş çevirmişsin
Mürâ'îler libâsıyla 'acâ'ib şekle girmişsin
İşitdüm ta'n idüp 'uşşâka hayli herze yirmişsin
Nazar kılmak kişi şer'î degül mahbûba dirmişsin
Nazar kılmak degül körlügüñe bil ki severlerde

Cihânda şimdi râh-ı 'adl içinde togrı yürür yok
Safâsın dürr-i nazmuñ çeşm-i insâfıyla görür yok
Ma'ârif gûşvârını kulagında götürür yok
Behiştî i'tikâdum bu senüñle pençe urur yok
Belâgat bîşesin mesken idinen şîr-i nerlerde

1d şekerlerde] haberlerde R. 1972
1e çak böyle] çak eyle AE. M. 577, FB. 185
[246] Beyit AE. M. 602a'da müfred olarak yer almıştır.
3b çeşm-i] çeşmüm FB. 185
3e sabâ] seher R. 1972; gülistân seyrin] gülistânsız ne FB. 185
4a yine] niye MM. İ. 2455
4b mürâ'îler libâsıyla] mürâyile libâsıle FB. 185
4e körlügüñe bil ki] degül gör bunı kim anı FB. 185; bil ki] anı MM. İ. 2455
5c gûşvârını] gûş irince R. 1972
5e bîşesin] kullesin AE. M. 577, FB. 185, MM. İ. 2455

8

Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Salınup nâz ile seyr itmege serv ü semeni
Kademüñ kılsa müşerref n'ola sahn-ı çemeni
Cilve eyyâmıdur ammâ ki bu gam aldı beni
Nice doyunca görem sen gül-i nâzük-bedeni
Kendü kirpigüm olupdur baña gözüm tikeni

Yürüyüp dûd-ı dilüm olmasa ger pîrehenüm
Ser ü pâyum gibi kalurdı bürehne bedenüm
Döndi hâkistere gam ahkeri üstinde tenüm
Çıkmasun âhum odı agzumı açdurma benüm
Yakmasun sûz-ı derûnum seni söyletme beni

Ey sehî-kad kuluñam nâmumı âzâde koma
Gözlerüm merdümini hasret ile kana yuma
Yüz süregeldüm efendi kapuña himmet uma
Dest-gîr ol beni sâyem gibi ayakda koma
Böyle hâk itme efendi yoluña cân vireni

Olmaduñ râzı ki kûyuñda sabâ gibi yelem
Bezm-i cân-bahşuña kimler gelür anları bilem
Âh idüp aglayıcak yaşumı lutfuñla silem

---

8 MK. A. 1560. 16b, MK. A. 1641. 423a, MK. A. 4453. 82b, MC. 727. 121b, HE. 784. 26b-27a, HM. 5214. 18a, MO. I. 1118. 3a

1b kılsa] itse HM. 5214; kıla MK. A. 1641; n'ola]yine MK. A. 1641

1c ki bu] bu ki MO. I. 1118; -ki MK. A. 1641

2a yürüyüp] görinür HE. 784; dûd-ı dilüm] derd-i dilüm MO. I. 1118; derd-i elem MK. A. 1641; verd-i dilüm HE. 784

2b kalurdı] kalur MK. A. 4453; kalupdur MK. A. 1641

2c döndi] tutdı HE. 784; hâkistere] hâkister MK. A. 4453, MC. 727, MK. A. 5214, MO. I. 1118, HE. 784; üstinde] üstine MK. A. 4453; üstümde MK. A. 1641; tenüm] benüm MK. A. 1641

2d çıkmasın] çıkmadın MC. 727

3a nâmumı] pâyemi HM. 5214

3b merdümini] yaşını MK. A. 1641; hasret ile] lâle gibi MK. A. 1641, MO. I. 1118, HM. 5214

3c kapuña] tapuña MK. A. 4453; himmet] rahmet MK. A. 4453

3d sâyem] pâyüñ MK. A. 1641

4a râzı] dahı MK. A. 4453; kûyuñda] yoluñda MK. A. 4453

4b cân-bahşuña] cân-bahşile HE. 784; bilem] görem MK. A. 4453

Ney gibi bagrumı deldüñ komaduñ nâle kılam
Ne imişsin neye ugramışam ey vây beni

Gerçi ‘Adn itdi Behiştî’ye cinân bâgını gül
Ravza’da Kevser’e ragbet komadı kâse-i mül
Derd u gam anlar ile def‘ olınur nesne degül
Şerbet-i vasluñ irişmezse olur haste göñül
Döyemez cevrüñe cânum seven ölsün mü seni

4e neye] yine MK. A. 1560, MC. 727
5a ‘Adn] ‘adl MK. A. 4453; cinân] cihân MK. A. 1641, HE. 784; cemâl HM. 5214
5b ravzada] zevkıle MC. 727
5c def‘] men‘ MK. A. 1561; nesne] nâle MK. A. 1641
5d vasluñ] la‘lüñ MK. A. 1561; haste] hande MK. A. 1641
5e cevrüñe] bahruña MK. A. 1560

TAHMÎSLER
1
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Dîde-i 'ibretle insânı melek-sîmâ gözet
Ahsen-i takvîmi lutf u halka mücellâ gözet
Âyet-i hüsne nazar kıl nakş-ı kerrem-nâ gözet
Kendü mikdârından ey dil herkesi a'lâ gözet
Zerreyi mihr-i münevver katreyi deryâ gözet

Fakr ile fahr eylemişdür çün ki ol hayrü'l-beşer
Gâfil olma şekli ma'mûr olmayandan kıl hazer
Gizlidür vîrânelerde nice genc-i pür-güher
'Âkıliseñ kimseye itme hakâretle nazar
Sırçayı gevher bil ey dil serçeyi 'ankâ gözet

İtmezem Ferhâd-ı 'ışkı nâ-müselmân añlayup
Kays-ı mecnûnı yabana atma nâ-dân añlayup
Hızmet eyle gördügüñ dervîşe sultân añlayup
Merdiseñ merdâne bak mûra Süleymân añlayup
'Ârifiseñ her gedâ-yı bî-kesi Dârâ gözet

Şâh-ı 'âlemsin iderseñ tahtgâhuñ hâk-i dil
Hârile hem-sâyelikden 'izzete irişdi gül
Pây-mâlem olmâgile hürmet bulupdur câm-ı mül
Meskenüñ sa'y ile kûyı meskenet kıl ey göñül
Mertebeñ eflâkden biñ mertebe bâlâ gözet

---

1 AE. M. 543. 91b, Tr. 76. 125b
Gazel-i Fevrî Tahmîs-i Behiştî
1a 'ibretle] gayretle AE. M. 543
1b lutf u] lutf it AE. M. 543
3c eyle] it AE. M 543
3d mûra] mûrı AE. M. 543

Sayd-ı rızka eyleme sûfî gibi dâm-ı riyâ
Ol kişi âkıl degül kim cismiçün câna kıya
Diñle bu pendi Behiştî kim virür dehre ziyâ
‘Işk içinde genc-i *lâ-yefnâ** dilerseñ Fevriyâ
Her neye olsa kanâ’at eyle istiğnâ gözet

2
Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Kâgız alsam yazup i‘lâm itmek içün hâletüm
Nûr ider fi‘l-cümleten elümde nâr-ı fürkatüm
Varup oñmazın niçe ‘arz eylesem kim hâcetüm
Söylemek kasd itdügümce yâra derd ü hasretüm
Aglamak tutar beni güftâra kalmaz kudretüm

Kıldı eflâke ser-â-ser peyk-i âhum cûst-cû
Vardı eşküm yokladı baht-ı serâyı sû-be-sû
Ben sabâha deñlü sürdüm işigi hâkine rû
Görmedüm ol mâhı çok bakdum aşaga yukaru
Yerde gökde yıldızum yokdur gidüpdür devletüm

Ger firâkuñla kalup aslâ visâle irmeyem
Bezmgâh-ı lutfuña iller gire ben girmeyem
Ser bedenden ayıram dil ışkdan ayırmayam
Ben niçe sen şem‘-i tâbâna revân cân virmeyem
Yok mıdur ‘âlemde bir pervâne deñlü gayretüm

İhtiyâcum yok livâya âh-ı âteşnâkden
Çıkdı ‘asker mâcerâsı dîde-i nemnâkden
Şimdi itmişdür Süleymânlık baña eflâkden
Kûyına iltüp götürdi ben gubârı hâkden
Var durur yerden göge bâd-ı sabâya minnetüm

---
* Tükenmez hazine.
AE. M. 547. 104a.
Gazel-i Ca’fer Tahmîs-i Behiştî

Ey Behiştî bende kim çekdi dil-i abdâlumı
Yâ niçe Leylî-sıfatdan hıl‘at aldum şâlumı
Kâl u kîl ehli ne fehm eyler benüm akvâlümi
Rûz-ı mahşerde diyem Mecnûn’a Ca‘fer hâlümi
Kim dilümi ol bilür ancak ol añlar hâletüm

3
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Sûz u sâzı yeter nihân eyle
Vaktidür kendüñi ‘ıyân eyle
Meclis ehlini şâdmân eyle
Koma bülbül koma figân eyle
‘Işkı ‘âlemde dâstân eyle
Âşnâlık tarîkına eşelüm
Eski derdüñ ‘asâbesin şeşelüm
Bagrumuz başını birez deşelüm
Kaçma bizden senüñle dilleşelüm
Niyedür nâlişüñ beyân eyle

Ehl-i ‘ışka harîf u hem-râz ol
Âhveş âsmânda mümtâz ol
Murg-ı dil saydın eyle şeh-bâz ol
Alçak uçma bülend-pervâz ol
‘Arşa çık anda âşiyân eyle

Nâleñi gûş iden safâ bulsun
Ney-zenüñ beñzi reşk ile solsun
Şeh-perüñ sıytı ‘âleme tolsun
Cilvegâhuñ fezâ-yı kuds olsun
‘Azm-i sahrâ-yı lâ-mekân eyle

---

3 MK. A. 803. 127b-128a, SF. 5424. 115b-116a
Gazel-i ‘Amrî ve Tahmîs-i Behiştî MK. A. 803; **Tahmîs-i Behiştî** SF. 5424
3e âşiyân] şebân SF. 5424
4a nâleñi] nâle kıl SF. 5424

Gam-ı ‘ışk itdügince cânuña kâr
Niçe bir künc-i gamda sabr u karâr
Bu du‘âyı Behiştî kıl tekrâr
Yâ İlâhî beni de bülbülvâr
‘Amri’yem zâr u nâ-tüvân eyle

GAZELİYYÂT

1
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şâh-ı ‘âlemsin n’ola virsek dil ü cânlar saña
Saglu sollu hıdmete lâzımdur oglanlar saña

Oturur etrâfuñ almış bî-bedel mahbûblar
Ay efendi hâle olmış mâh-ı tâbânlar saña

Ol iki kâfirlere yüz virme şâhum zulm ider
Beddu‘â itmek revâ mıdur müselmânlar saña

‘Âlemüñ ma‘mûresin tutmakta iller çengeli
Sâkin ol ey dil ki tenhâ kıldı vîrânlar saña

Gözleri yaşın Behiştî’nüñ dökersin kan idüp
Yoluña gelmez kalur mı dökdügüñ kanlar saña

2
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Subh-dem yol üzre gördüm gücile yürür sabâ
Var ise la’lüñ meyinden gizlüce görür sabâ

‘Âşıka gayret degül mi kâkülüñ bunı senüñ
Gözine karşı ayardup her yaña sürür sabâ

---

1 FB. 6a, RE. 6b.
2 FB. 6a, RE. 6b
2a kâkülüñ] kâmilüñ FB

Bir latîfe geçdi agyâra hep insâf eyledüñ
Pây-dâr olsun yeri geldükce devşürür sabâ[247]

Pâk dâmânuz diyü hercâ'iler lâf urmasun
Yohsa hep dâmenlerin başlarına bürür sabâ

Haddüñe beñzer ne yeri var imiş berg-i gülüñ
Ey Behiştî ögdügini göge uçurur sabâ

3
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ey sabâ yâre nice 'arz ideyüm hâlüm saña
Turreler hazırlamışdur dirler ol zâlim saña

Didi bir 'âşık baña bu cism-i pür-dâgum görüp
Derd ü mihnet çekmede 'ışk olsun eydelüm saña

Sîm-i eşküm işügüñde hâk-i yek olsun dirüm
İsterem kim seyl idüp harc eyleyem mâlum saña

Hâr-ı cevrüñ tatlu câna acılar virmek neden
Suç mı itdüm bülbül oldumsa gülüm balum saña

Ey Behiştî Vâmık u Ferhâd u Mecnûn kıssasın
Diñle kim ma'lûm ola akrân u emsâlüm saña

4
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Şâd u hurrem her kişi 'âlem dügün bayrâm ola
Kûşe-i hasretde 'âşıklar niçün nâ-kâm ola

---

[247] Beyit Ah. s. 335'de de yer almıştır.
3 FB. 6a-b, RE. 6b (Kenar)
1a Ey sabâ hâlüm nice 'arz ideyüm hâlüm saña FB
4 FB. 6b, RE. 7a

Ey perî-ruh şekl-i insâna gireydi vuslatuñ
Bir güzel mahbûb olurdı kim adı Bayrâm ola

‘Îdgâh içre salıncagı gören dolâb ile
Didi kim bunlar hümâ saydına gâlib dâm ola

İl şeker yerken lebüñ kasdında ey meh-rû benüm
Subh-ı devlet başuma lâyık mıdur ki şâm ola

Ey Behiştî yâra bayram gün sunılsa bu gazel
Bûseye hîç sezmezem kim hâcet-i ibrâm ola

5
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Aglamak tutdı beni añmañuz uçmagı baña
Bülbülüñ hâleti zindân ider ol bâgı baña

Bulsalardı bir avuç suda bogarlardı beni
Eşkümüñ katresinüñ her biri kan yagı baña

Göremez zerre kadar gerçi karasın nâ-dân
Bu pek eglence gelür lâlelerüñ dâgı baña

Vâ‘izüñ söyledügi dürlü letâ‘ifdenise
Hoş gelür meykedede mug-beçenüñ lâgı baña

Dil metâ‘ını Behiştî dilerem yâre virem
Âh eger dirse gerekmez bunuñ alçagı baña

6
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gamlaruñ mülk-i ‘adem râhında yâr olsun baña

---

5 FB. 6b, RE. 7a
6 FB. 6b-7a, RE. 7a-b

Sînem üzre zahm-ı gamzeñ yâdgâr olsun baña

Çünki oldı ol kebûter sînede dâmum tehî
İ'tibârum yok gerek 'ankâ şikâr olsun baña

Çevreden itsün ihâtâ cismümi peykânlaruñ
Leşker-i gamdan şehâ âhen-hisâr olsun baña

Şeyhveş tünd olma zâr itme beni bülbül gibi
Gül gibi açıl ki 'âlem nev-bahâr olsun baña

La'l-i dil-berden Behiştî bir kelâm-ı cân-fezâ
Söyle kim râz-ı dü 'âlem âşikâr olsun baña

7
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Hâkimüñ her zerresi bir yerde ser-gerdân ola
Mihrüñe sînemde sanma meh gibi noksân ola

Kıldugum secde umaram kaşlaruñ mihrâbına
Rûz-ı mahşer nâme-i a'mâlüme 'unvân ola

Tañ degül yavı kılınsa 'ârızuñ mevcinde 'akl
Nâ-bedîd olmaz mı ol kim garka-i 'ummân ola

Kullaruñdan vuslatuñ gencin dirîg itme şehâ
Mülk-i hüsnüñ vakt ola göñlüm gibi vîrân ola

Dil-rübâsından Behiştî gâlibâ dûr olmasun
'Âşıka cânından ayrılmak dahı âsân ola

8
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün

---

7 FB. 7a, RE. 7a (Kenar)
8 FB. 7a, RE. 7a (Kenar)

Âlâyiş-i gussadan sâfî-dilidüm cânâ
Gavvâs-ı yem-i ‘ışka bî-sâhilidüm cânâ

Bâzîçe-i ‘ışkuñda mislüm yogidi ammâ
Tâ güççügüken zühde nâ-kâbilidüm cânâ

Nakkâş-ı Ezel resmin nakş eylemedin deyrüñ
Hum-hâne-i vahdetde ben kanzîlidüm cânâ

Kûy-ı dil-i Mecnûn’da yer eylemedin Leylâ
Sahrâ-yı cünûn içre bî-menzilidüm cânâ

Bezmüñde Behiştî’nüñ destine sebû virseñ
Ol hıdmete ‘ömrümce müsta‘cilidüm cânâ

9
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Elâ yâ eyyühe’s-sâkî edir ke’sen ve nâvilhâ[248]
Bizi öldürmedin gam gâfil olma çâremiz kıl hâ

Ezelden mekteb-i ‘ışkuñ bir üstâd-ı safâ-bahşı
Görüp âyîne-i tab‘um dimiş bu hayli kâbil hâ

Görürseñ mug-beçe yanında bir yañlış hayâl itme

---

9 FB. 7b, RE. 7a (Kenar), MM. İ. 2095 98b, Ü. T. 1802 39b, Ü. T. 1724 166a, YB. 2511 34a, AE. M. 635 48b, ZB. 449 57b, İS. I. 4125 113b, İS. I. 575 37b-38a, İS. I. 3859 23a, R. 1973 142b, AE. M. 574 66b, Tr. 67 32a, Tr. 58 56b, Tr. 80 s. 346, MK. A. 4228 30b-31a

[248] Bu gazel Hâfız-ı Şîrâzî’nin ilk gazelinin ilk beytinin birinci mısraının tazmînidir ve Türkçe karşılığı da, “Ey sâkî, içki bardağını dolaştır ve onu içtir” şeklindedir. O da Arap şiirinden mülemma şeklinde bir tazmin olarak almıştır. İkinci mısraı da Farsça olup; “Ki ‘ışk âsân ne-mûd evvel velî üftâd müşkil hâ” şeklindedir. Bir kısım araştırmacılar, şiirin Yezid İbni Muaviye’den alındığını söylüyorlarsa da fazla rağbet bulmuş bir görüş değildir. Hâfız Divanında konuyla ilgili şu bilgi vardır: “Bu mazmuna yakın bir şiir Harunu’r-Reşid dönemi şairlerinden Ebu’l-Fazl Abbas ibni Ahnef’e aittir ve beyit şöyledir: *Yâ eyyühe’s-sâkî edir ke’senâ/ Vekrir ‘aleynâ seyyidü’l-eşribât* (Ey sâkî, bardağını dolaştır ve sık sık bize bu içeceklerin en önde gelenini ikram et). Bkz. *Dîvân-ı Hâfız,* Seyyid Ebu’l-Kâsım Encevî-i Şîrâzî tashihiyle, Çâphâne-i İlmî, Tahran H/Ş. 1369, s. 1

1b kılhâ] kılgılhâ, İS. 4125

2a ezelden] ezelde MM. İ. 2456, Tab‘um] kalbüm AE. M. 635, Ü. T. 1802, dimiş] didi AE. M. 574, İS. I. 575, Tr. 67

Bizi ey pîr-i mey-hâne hemân ogluñ gibi bil hâ

Olur mı dîdeden dîdâra perde eşk-i hûn-âlûd
İrişdi cilve eyyâmı göñül demdür gözüñ sil hâ

Perî-rû dil-rübâlarda saña beñzer melek yokdur
Kemâl ehlini sevmezsin musâhibüñ erâzil hâ

Behiştî dil-rübâlarla mülâkâta du'â kılsañ
Kabûl olmaga sîneñde gerekmez kıl kadar gıl hâ

10
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Soyup bir lu'b ile yâri kenâr itmek diler tenhâ
Dirîgâ burnuma tuzlu sular koysa gerek deryâ

Kabâ-yı sebzile kadd-i bülendüñ ey sehî-servüm
Dıraht-ı vâdi-yi Eymen 'izâruñ âteş-i bâlâ

Mahabbet râhınuñ gerd-i melâlin kim tehî görme
Benüm göñlüm gözün ol tûtyâdur eyleyen bînâ

Kemer gibi belüm dest-i belâ bükmez diye bârî
Miyânuñ giyüp olmasa vücûdumdan nişân peydâ

Behiştî olsa Mecnûn'uñ belâsından n'ola bî-bâk
Gurûr-ı hüsn câmından ayılmaz mest midür Leylâ

3a görürseñ] görüp AE. M. 635, İS. I. 575, ZB. 449, YB. 2511; bir] bizi AE. M. 635, İS. I. 575, yañlış] ZB. 449; 3b bizi] beni MM. İ. 2456, İS. I. 4125, ZB. 449, AE. M. 635, YB. 2511,Ü. T. 1802, Ü. T. 1724

4a olur mı] olurmış Tr. 67, R. 1973, İS. I. 3859, Tr. 80, AE. M. 574, Ü. T. 1802; dîdeden] dîdede MM. İ. 2456; olurmış dîdeden bir dâne eşk-i hûn-feşân-âlûd İS. I. 4125

5 -MM. İ. 2456, İS. I. 3859, İS. I. 575, ZB. 449, AE. M. 635, YB. 2511

6a dil-rübâlarla] sâde-rûlarla MM. İ. 2456, Tr. 67, R. 1973, İS. I. 3859; kılsañ] itseñ MM. İ. 2456, Tr. 67, R. 1973, İS. I. 3859; 6b sîneñde] göñülde YB. 2511

10 SRE. 850. 134a

11
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sâki-i hum-hâne-i kâl u belâ
Câm-ı 'ışkı baña sundı mı ola

Taşlaruñdan aglasam ma'zûr tut
Başuma gelmiş degüldür bu belâ

Haste çeşmüñ gibi sıhhat görmesün
Derd-i 'ışka olmayanlar mübtelâ

Gül ruhuñ şevkınden olmışdur berî
Bülbül-i gülşen tehî virmez salâ

Biñ kitâb itsem Behiştî derdümi
Kân-ı tafsîlî makâmâ mücmelâ

12
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Saltanat özlersin ey dil zulme meylüñ var ola
Nice kan itmek gerek sen kim aduñ hünkâr ola

Tîguñı ber-rîhte kılma üstühân-ı halkıle
Ol senüñ şâyed dıraht-ı 'ömrüñe nisâr ola

Nâr-ı zulm ile urursañ sîne-i mazlûma dâg
Âhir ol handân güliçün murg-ı cânuñ zâr ola

Zulmile bâg-ı cihândan aldugın bir dâne ber
'Arsa-i mahşerde kaddüñ bükmegiçün bâr ola

---

11 FB. 7b, RE. 7b
12 FB. 7b, RE. 7b

Ey Behiştî tünd ü ser-tîz oldugından añlanur
Gonce-i gülşen bize bir dem ola kim hâr ola

13
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Çıksa kûyından semendile giyüp la'lîn kabâ
Berg-i güldür kim götürmüşdür gülistândan sabâ

Çok hünerdür baş açık dîvâne olmak gerçi kim
Pehlevânlık seng-i ta'na tutabilmekdür kafa

Bezme gelseñ zâhidâ yakmaga gam Fir'avn'ını
Bir ayagıyla elüñde ejder olurdı 'asâ

Gâfil olma bahr-ı hestîde re'îs-i 'akla uy
Zevrak-ı cismüñ muhâlif rûzgârıdur hevâ

Bir emîr oldı Behiştî milket-i nazm içre kim
Câmi bir abdâl aña nisbet Nevâ'î bî-nevâ

14
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Ey baña râh-ı 'ışka diyen var mı intihâ[249]
Bilmezin ötesin aña ölmekdür ibtidâ

Her kim ki tâc-ı 'ışkı giye ihtiyâr ile
Kendü eliyle satun alur başına belâ[250]

Hem-râh olanı kendüye 'ışk öldürür velî
Yoldaş olursa ger baña cânum aña fedâ

---

13 FB. 8a, RE. 7b (Kenar)
14 FB. 8a, RE. 7b (Kenar)
249 Beyit KF. s. 26 ve Ah. s. 335'de beyit olarak yer almıştır.
250 Beyit TN. C. I. s. 112'de de yer almıştır.

Sûfî yanumda ‘ışka sebeb söyleme yüri
Ben hûb bilürin anı ögretme sen baña

Yanmaga ot Behiştî gerekdür hevâ velî
Eş‘âr-ı sûznâküñe lâzım degül sadâ

15
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bir ayak sâkî belâ râhında yoldaş ol baña
Ehl-i ‘ışkuñ başı ben oldumsa sen baş ol baña

Râh-ı gam ser-mestini sûfî begenmezsin velî
Gel berü gör hâlüñi bir dem ayakdaş ol baña

Nâr-ı âhum bende kaş kirpik komazsa gam degül
Yüzde nakş-ı na‘lçeñ vardur yeter kaş ol baña

Hâra sır keşf itme ey murg-ı çemen gavgâyı ko
Gülşen-i Râz okıyalum gel sebekdaş ol baña

Ey Behiştî kûyı taşı üzre baş virsem n’ola
Bâliş-i dîbâ-yı pür-güldür degül taş ol baña

16
Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Saltanat yitmez mi bezm ehli kıyâm eyler baña
Mîr-i meclis kendü yanında makâm eyler baña

Kanmazam ‘ışkuñ meyinden gerçi üstâd-ı hayâl
Arzı bir dâne sebû nüh çarhı câm eyler baña

---

15 RE. 8a, FB. 8a, R. 1972. 124b
RE. 8a, FB. 8b, B. 2127. 62a-b, R. 1972. 124a-b, MM. İ. 2456. 1b.

Göresin âhir gamı ol Husrev'i şîrîn lebüñ
'Işk Ferhâd'ını bir ednâ gulâm eyler baña

'Arsa-i 'ışkuñ ser-âmed pehlevânısın diyü
Deh-zebânlar kabr-i Mecnûn'dan selâm eyler baña

Ol hümâyam kim Behiştî sayd içün sayyâd-ı 'ışk
Hâl-i yâri dâne zülf-i yâri dâm eyler baña

17
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mürşid-i kûyuñ olup ider sabâ
Ve's-selâm ola *min-etba'u'l-hüdâ*[*]

Bâg-ı cennetdür hayâlüñle gözüm
Hâzihi'l-enhâr tecrî tahtehâ[**]

Çünki *el-ihsân illâ bi't-tamâm*[***]
Sâgarı 'uşşâka pür sun sâkıyâ

Ehl-i dünyâ bizden ummasun huzû'
İltifât itmez gedâya agniyâ

Bulımaz bûd-ı mevzûna zafer
Bahre olmayan Behiştî âşinâ

4b Mecnûndan]Mecnûn'lar FB, RE
5a içün] idüp MM. İ. 2456
17 RE. 8a, FB. 8b
[*] Selam hidayete tabi olanların üzerine olsun. **Kur'an** 20/47
[**] Firavn, kendi kavmi içinde bağırdı; dedi ki: "Ey kavmim, *Mısır'ın mülkü ve şu altımda akmakta olan ırmaklar*, benim değil mi? Yine de görmeyecek misiniz?" **Kur'an** 43/51.
[***] İhsanın karşılığı ihsandan başkası mıdır? **Kur'an** 55/60'a gönderme var.

18
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Niçün böyle karâr üzre degüldür hâlüñ ey deryâ
Senüñ hâletlerüñ her dem ider ‘âşıkları şeydâ

Senüñ bu deñlü çalkanmañ degüldür kendü re’yüñle
Ezelde kim bilür saña ne hâlet virmiş ol Mevlâ

Cihân ırmagınuñ suyın içersin dahı kanmazsın
Ne âteşdür ki olmışdur vücûduñda senüñ peydâ

Yanar bagrum akar yaşum senüñ cûş u hurûşuñdan
Tuyal’dan derdüñi cânum huzûrum kalmadı aslâ

Deñiz mevci gibi her bir kenâre kendüñ atmazduñ
Behiştî olmasa deryâleyin başuñda bir sevdâ

19
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Deşt-i gamda ben saña Mecnûn u sen Leylâ baña
Şöyle rahm itmez gidersüñ âh vâveylâ baña

Ey sehî serv-i bülendüm âteş-i ruhsâr ile
Vâdi-i Eymen dırahtı oldı ol bâlâ baña

Gâh olur kim bezm-i şevkuñde mahabbet câmına
Bir habâbî görinür bu künbed-i mînâ baña

Bilse la‘lüñ hikmetinden ben ne tahsîl itdügüm
Niçe yıl şâkird olurdı Bû-Alî Sînâ baña

---

18 RE. 8a, FB. 8b HM. 5214
2b ezelde] ezelden HM. 5214
4b Tuyal’dan] duyal’dan, HM. 5214
5b deryâleyin] deryâleyüñ, HM. 5214
19 RE. 8a, FB. 9a

Çarh-ı hûnî mâh-ı nevden bir kemân almış ele[251]
Ey Behiştî kasdı anuñ yâ sañadur yâ baña

20
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Dir nazar eyleyen ey zâhid-i gamgîn kaşuña
Hâne-i nekbetüñüñ tâkı yıkılmış başuña

Gösterüp halka riyâ bagruña taş baglarsın
Seni âdem sanur ey sûfî bakanlar taşuña

İhtilâf eyleme agyâr ile ey Yûsuf-ı hüsn
İ'timâd itme eger 'âkılıseñ kardaşuña

Yâr işiginde rakîbâ ideyin şöyle figân
Gökde bulut yogiken yıldırım insin başuña

Eyledüñ kendüñi hem-ser-zede gerdûna velî
Ey Behiştî agu katmazsa 'acebdür aşuña

21
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ey göñül dirseñ cefâkâr ki vefâ itsün saña
Mâni' olma ko murâdınca cefâ itsün saña

Halk-ı 'âlem üstine gâhî güzer eyle şehâ
Her tarafdan her kişi medh ü senâ itsün saña

Gûsfend-i cânumı 'âlemde kassâb-ı felek
'Âkıbet kurbân ider bârî saña itsün saña

---

[251] Beyit Ah. s. 335'de müstakil olarak geçmiştir.
20 SRE. 850. 135b
21 SRE. 850. 134a

Zâhidâ zulmetde kalduñ zühdi terk it ‘ışka gel
Şem‘-i ruhsârın habîbüm reh-nümâ itsün saña

Ey Behiştî hâl-bahş eyle belîg eş‘âruñı
İstimâ‘ itdükce zevk ehli du‘â itsün saña

22
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Seyl-i eşküm kim yeñilmez hâ’il olsa kâf aña
Yâr gelse öñine hoş sedd ider insâf aña

Ehl-i zevk ol i‘tibârât u ‘ibârâtı gider
‘Işk bir hoş hâldür sûfî ki sıgmaz lâf aña

Niçe yıllar itmese her kim ki dürd-âşâmlık
Çâre yok bezm-i mahabbetde sunulmaz sâf aña

Bezm-i ‘ışkuñda ölürsem hâkümi cem‘ eyleyüp
Kâse-i mey nakşını resm eylesün hazzâf aña

Ey Behiştî ‘örf esîri bâg-ı cennet ummasun
Mesken olursa sa‘âdetdür eger a‘râf aña

23
Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Fe’ûlün

Bir âteş urdı âhum âsmâna
Ki kül oldı vücûdı yana yana

Gamuñdan tâze tâze dâglarla
Tenüm döndi nihâl-i ergavâna

22 SRE. 850. 137b
23 SRE. 850. 138b

Çemen sahnında ‘aks-ı ‘ârızuñdur
Letâfetler viren âb-ı revâna

Şarâba tevbe itmiş diyü sûfî
Nifâk itmiş beni pîr-i mugâna

Ecel câmın elüñden içse itmez
Behiştî gıbta ‘ömr-i câvidâna

24
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ekşi sûret satmasun hîç bâde-i hamrâ baña
Gel berü sâkî yeter ol la‘l-i şîrîn-ter baña

Bende-i kemter sayal’dan ben gedâyı şâh-ı ‘ışk
Pâdişâh-ı dehr olanlar bende-i kemter baña

Her kaçan olsam şeb-i bahtumda güm-râh-ı visâl
Kûy-ı gam semtin kılavuzlar kamu ahter baña

Zulmet-i gamda du‘â-yı nûr idinsem hattuñı
Haşre dek yoldaş olurdı Hızr peygamber baña

Ey Behiştî rûh-ı pâk-ı Hâfız-ı Şîrâz imiş
Tıflıken ‘ışk âyetini itdüren ezber baña

25
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Çünki ye‘s itdüm visâlüñden senüñ ey bî-vefâ
Mümkün oldugınca eyle cânuma cevr ü cefâ

---

24 R. 1972. 112a-b, MM. İ. 2456. 1b
4a gamda] kabre MM. İ. 2456
25 R. 1972. 123a
Gazel-i Behiştî

Mübtelâyam bir vefâsı rahmı yok hercâ'îye
Olmasun 'âlemde kimse bencileyin mübtelâ

Göñlümüz bir merhabâ ile iderdüñ karşu şâd
Ey dirîgâ itmez olduñ gördügüñce merhabâ

Bir elümde zülf-i dil-ber bir elümde câm-ı mey
Bundan özge olmaya 'âlemde billâhi safâ

Gam yime dünyâ-yı dûn içün denîler gibi sen
Ey Behiştî çün olur hükm eyleyen kâfdan kafa

26
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Nâ-murâd oldı gidenler kûy-ı kesretden yaña
Anuñ içün ehl-i 'irfân saydı vahdetden yaña

Halk içinde gördi yok seng-i melâmetden halâs
Vardı Mecnûn gitdi sahrâ-yı selâmetden yaña

Sayd-ı maksûda zafer bulmagıçün şeh-bâz-ı dil
Açdı himmet bâlini evc-i irâdetden yaña

Zâhidâ olmaga 'akl âlâyişinden pâk dil
Gel bizümle bir kadem deryâ-yı hayretden yaña

Âstân-ı şâha mesnedsüz Behiştî çâre yok
Terbiyetsüz tıfl 'azm itmez sa'âdetden yaña

---

26 R. 1972. 126b, MC. 735. s. 49, B. 2127. 89b-90a
Gazel-i Behiştî Rahmetullahi 'Aleyh

27
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Âteş-i dûzahda yanmak emr iderseñ ger baña
Bî-edeblikdür ümîd-i çeşme-i Kevser baña

Çekmeye çâh-ı cünûndan taşra ben üftâdeyi
Her taraf olsa selâsil tendeki mûlar baña

Leblerüñsüz fürkatüñ Mısrında ey Yûsuf-cemâl
Zehr-i kâtilden beterdür şerbet-i şekker baña

İllerüñ 'aybın çekerdüm tevbekâr olmış diyü
Şimdi kendüm tevbe eylersem ne dir iller baña

Künc-i 'uzletde Behiştî bulmışam genc-i ferâg
Neyleye 'özr eyleyüp gerdûn-ı dûn-perver baña

28
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Yâr-ı perî-ruhum ki gözümden nihân ola
Dîvânelik 'alâmeti benden 'ıyân ola

Sürmezseñ it rakîbi kapuñdan benüm gibi
Gözüme görinür ki mahallüñde kan ola

Derdüñden öldügüm bilesin ey tabîb-i cân
'Âşıklar arasında kaçan kim figân ola

Sûfî be illerüñ ne alursın günâhını
Tek kendü cürmüñi getüre pehlevân ola

---

27 R. 1972. 127b
Gazel-i Behiştî
28 R. 1972. 384a
Gazel-i Behiştî

Cüllâb-ı şi‘ri tatlu çok eyle Behiştî kim
Şâyed bir ehl-i zevke düşe bir zamân ola

29
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Şeb-i hecr âfetüm oldı ne hâb u ne seher peydâ[252]
Ne gam-hânemde şem‘-i şâdmânîden eser peydâ

Felek deryâsını gözden geçürse ebr-i gabrâyı
Benüm bir katre eşküm gibi kılmaya güher peydâ

‘Acebdür şeref-i hüsnüñde ebrûlarla ol çihre
İki dâne hilâl üstinde olmış bir kamer peydâ

Yaşum cûş itdüren göñlümdeki gamdur ki deryâlar
Karâr itmez çün altında olan nâr-ı sakar peydâ

Okuñ Cibrîl’i ‘ukbâ vasfın eyle kıldı kim oldı
Behiştî’nüñ vücûdundan takâzâ-yı sefer peydâ

30
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Cânân lebinden irdi benüm sem‘üme sadâ[253]
Gûyâ ki geldi ‘âlem-i ervâhdan nidâ

Düşmen niçün göge çıkarur dûd-ı âhunı
Ol ejder anı bir gün idinmez yeñi gıdâ

Dün yarısında yarar işigin eylerem tavâf
İrte namâzını kıluram Ka‘be’de edâ

---

29 R. 1973. 142b
[252] Beyit, 5. beyitle birlikte AÇ. s. 208’de de yer almıştır.
30 R. 1973. 142b
[253] Beyit KF. s. 27’de de beyit olarak geçmiştir.

Sûfî iderdi bezm-i safâdan yaña güzer
Kûy-ı riyâya çekmese yanındagı ridâ’

Almaz Behiştî ‘aynına hâk oldugın velî
Korkar hayâlüñ ola diyü dîdeden cüdâ

31
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ger baña rıhlet müyesser olsa ‘ukbâdan yaña
Bakmayam bir kez dönüp vallâhi dünyâdan yaña

Âteş-i gam ger vücûdum hânesin kılsa remâd
Açmayam minnet gözin ‘âlemde deryâdan yaña

Ay u gün âyîne-i maksûdum olursa dahı
Bir nefes yüz tutmayam bu çarh-ı mînâdan yaña

Âftâb-ı ‘ışk tâbından yanaram sanmañuz
İltimâs-ı sâye iltem serv-i bâlâdan yaña

La‘l-i cânân gibi cân virse Behiştî câm-ı mey
Kılmayam hergiz ayak seyrin Kalata’dan yaña

32
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Kaçan yanumca salınsa o kâmet-i bâlâ
Benüm ne Sidre görinür gözüme ne Tûbâ

---

31 AE. M. 563. 35a-b, MK. A. 1694. 50b, MM. İ. 2456. 1a-b
Velehû
2b gören] gözin MM. İ. 2456
4b iltem] ilter AE. M. 563, MK. A. 1694
32 MK. A. 803. 126a, MO. I. 926. 26a, Ah. s. 336
Behiştî el-vâ‘iz
1a yanumca salınsa] salınsa yanumca MO. I. 926; Kaçan yanumca salınsa] uzalduğınca yanumdan Ah.

Çogalsa zerre irişmez ziyâ-yı şemse zevâl
Hatâ ne olsa ruhuñla gubâr-ı hat peydâ

Cihânda kadre irişmek degül mi Mecnûn'a
Yanında bir şeb añılmak mehâsin-i Leylâ

Nasîhat eyleyigördüm şu deñlü tıfl-ı dile
Levend-i 'ışk o da senden kesilmedi kat'â

Behiştî bendeñi öldür efendi tîguñile
Eger hasedden ölürse 'adû cehennem-râ

33
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Özler göñül visâlüñi irmek muhâl aña
Eglence ola gibi ölince bu hâl aña

Elem degüldür ol ki ölem tîr-i yâr ile
Elem budur ki yazıla cürm-i vebâl aña

Ol nûr-ı 'izzet şeklini ey meh görüp felek[254]
Levh-i ufukda hâl ile yazmış misâl aña

Gamgîn olup oturmayalum kûy-ı yârda
Şâyed sirâyet eyleye bizden melâl aña

Hergiz Behişti'yi bogdı merhamet nûrı[255]
Ger dest-gîr olmaya hüsn-i me'âl aña

---

2 -Ah.
3 -Ah.
33 HM. 5300. 36a, B. 2127. 55b
2a elem] ölüm B. 2127
[254] Mısrada vezin bozuktur.
[255] Mısrada vezin bozuktur.
5a boğdı merhamet nûrı] yoğıdi merhamet yüzi B. 2127
5b olmaya hüsn-i me'âl] olmasa hüsn-i makâl B. 2127

34
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ger hisâb-ı cürmden soñra ola yarın ‘azâb
Ben muazzeb olmazam zîrâ günâhum bî-hisâb

Yüzüñe bakup dehânuñ gördügümce sanuram
Zerrenüñ yidi felekde oldı cirmi âftâb

Hatt-ı ruhsâruñ ziyâd eyler bahâr-ı hüsnüñi
Hâşiye yazıldugınca mu‘teber olur kitâb

Fursat el virse kemânuñ sîneye çeksem diyü
Nâle-sâz oldum belâ bezminde mânend-i rebâb

Ey Behiştî’nüñ gözi yaşını bârân eyleyen
Zülfüñ ucından delürdi taglara düşdi sehâb

35
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Ken‘ân-ı hüsn içinde yokdur senüñ gibi hûb
Dîdâruñı göreydi Yûsuf sanurdı Ya‘kûb

Şîrîn lebüñle kendin bir görmek ister imiş
Cânâ meger gözine kandüñ düşüp durur çûb

Zâhid didüklerinüñ bezme yarar yeri yok
Rîşin meger kılavuz meclis yerine cârûb

Bûs-ı kenâra râzı olmak gerek mestler
Âdem yaradılal’dan budur habîbüm üslûb

---

34 RE. 8b, FB. 9a
35 RE. 8b-9a, FB. 9b

Meydân-ı ‘ışk içinde çevgân-ı zülf-i yâra
Az kaldı kim Behiştî baş vire hemân tob

36
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Baña yetmez mi seg-i kûy-ı habîb
Ne belâdur başuma seng-i rakîb

Gâfil olma bâde-i hoş-bû gibi
Sâkıyâ olmaz dimâg-ı hâr tîb

Bezm-i bâga da‘vet eyler sanuram
Eyyühe'l-hullân[**] didügince hatîb

Ehl-i ‘ışkı ayaga bandurmadın
Rûy-ı cânândan elin çeksün edîb

Gabgabuñ itme Behiştî'den dirîg
Çok mıdur bir ‘âşıka bir dâne sîb

37
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ma‘ni ma‘mûr olsun olursa n'ola sûret harâb
Gâfil olma evliyâu'l-lâh olur *tahte'l-kıbâb*[*]

Ejdehâ-yı kahr-ı Yezdân iltikâm eyler seni
Ehl-i Hak şânında ey dil söyleme bâtıl cevâb

Ey basîretsüz kerûbîlerle çingân bir midür
Kanda hem-pervâz ola şeh-bâz-ı evcile gurâb

---

36 RE. 9a, FB. 9b, Tr. 80 s. 346.
2b dimâğ-ı hâr] dimâğ-ı câne Tr. 80
[**] Ey dostlar!
37 RE. 9a, FB. 9b,
[*] Kubbenin altı

İrmedi irmek dahı yok gayrı sâlik sâlike
Gelmez erbâb-ı yakîne bakan ehl-i irtiyâb

Sen tevekkül pîşesinde sayduñ eyle şîrveş
Cîfe üstinde Behiştî ko cidâl itsün gurâb

38
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Gam göñül kal'asın aldukça budur kim üslûb
Anı feth itmege atışduravuz bir iki tob

Tâze peykân ile kandîlüñ içinde tîrüñ
Olmış ey kaşı kemân şem'-i şebistân kılup

Hat okurken düşe 'aks âyîne-i ruhsâra
Korkaram anuñ içün yazmaga yâre mektûb

Yûsuf'ı görmegile giryeden a'mâ oldı
Ey habîbüm seni görse nic'iderdi Ya'kûb

Hat-ı nev olsa Behiştî leb-i cânânda ne var
Ne hazer kand-ı nebât ile olursa bile çûb

39
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâîlü/ Fâ'ilün

Göñlüm senüñle ben yalıñuz kaldum ey habîb
Düşmenlerüm de bencileyin olmasun garîb

Ey cân tabîbi gabgabuñı göreli gözüm
Bir hastedür ki göñlüm ider ârzû-yı sîb

---

38 RE. 8b (kenarda), FB. 10a
39 R. 1972. 131a, R. 1972. 134a, MM. İ. 2456. 6a
Gazel-i Behiştî

Câdû gözüñ füsûnı ile ben zebûnuñam
Ta'lîm-i şîve itdi saña var ise edîb

Çekmek olurdı gayrılaruñ ser-zenişlerin
Bagrum başına ta'ne taşın urmasa rakîb

Her ne 'aded havâle olursa Behişti'ye
Cânân cefâsı deñlü biri olımaz mehîb

40
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Devr-i gül geçdi dirîgâ içmedüm gül-gûn şarâb
Bu melâlinden be-gâyet dostlar hâlüm harâb

Gerçi kim şerbet virüp perhîz umar eyler tabîb
Olmaya bir şerbet-i sâfî velî çün la'l-i nâb

Her kişi gül-çihresiyle 'îşde bülbül gibi
İñlerem ben hâr-ı gamdan toldı göñlüm ıztırâb

Ehl-i diller bezm-i gülde mey içün bülbül olur
Âh kim gam âteşi eyler benüm bagrum kebâb

Ey Behiştî hikmet ile sıhhat isterseñ müdâm
Koma ol dârûyı sen elden ki eyler şeyh u şâb

41
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
Yâr-i sâfî-dilden irmek gûş-ı câna bir cevâb
Hızr elinden içmege beñzer kişi bir kâse âb

2b hastedür kim] hasteyem ki R. 1972
5a 'aded havâle olursa Behiştî'ye] 'adû havâle Behiştî'ye olsa gam degül MM. İ. 2456
40 R. 1972. 135a
Gazel-i Behiştî
41 MM. İ. 2456. 4a, B. 2127. 27a

‘Ârız olmışdur diyü gavgâ-yı bülbülden sadâ
Goncanuñ başına şeb-nem sürdi gülşende gül-âb

Ey sanem deyr-i felekde şemse-i ruyuñ görüp
Nakş-ı dîvâr oldı kaldı hayretinden âftâb

Zâg-ı gamlar bâm-ı sînemde perîşân oldular
Nâle tîrin saldugı gibi kemânından rebâb

Nâr-ı gam bagrum Behiştî şöyle biryân itdi kim
Haşre dek hâk-i mezârumdan gele bûy-ı kebâb

42
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Göz terâzûsıyla olmaz hüsn-i bî-haddüñ hisâb[256]
Olmaz ey Yûsuf-cemâlüm bahra peymâne habâb

Beñzedügiyçün hilâl ebrûña kurbân oldugum
Sîneye alup kemânı nâleler eyler rebâb

Katı güc ancak kadeh meclisde agzuñ öpdügi[*]
Bezme geldükce kolayına köpürmezmiş şarâb

Sâye sal ey ebr yandum bu harâretlerle kim
Yüz sürer yürür izi tozına yârüñ âftâb

Ehl-i bezm ortaya almışlar idinmişler meze
Bagrumuñ biryânına ta‘n eyledügiyçün şarâb

2a sadâ‘] cidâl MM. İ. 2456
42 HE. 244. 120b, R. 1973. 142b
Behiştî Fermâyed
[256] Beyit 5. Beyitle birlikte Ah. s. 335’de de yer almıştır.
1b habâb] hisâb R. 1973
[*] Gazelin R. 1973 nüshasında varak eksikliği nedeniyle 3 beyti var.
3 -R. 1973
5 -R. 1973

Göz uruyor seyrine yer yer feleklerde nücûm
Alnuña öykünmege yüz tutdugunca mah-tâb

Ey Behiştî derdi yetmez mi hasûda sen dahı
Şi‘r-i pür-sûzuñla bir yanından eylersin ‘azâb

43
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Sensüz varup içersem eger bir kadeh şarâb
Nâr-ı gamuñdan eyle benüm bagrumı kebâb

Vuslat metâ‘ın alımadın nakd-i cân ile
Bâzâr-ı gamda bâtıl imiş evdeki hisâb

Başın rakîbüñ ezmeye mi seng-i bed-du‘âm
Mahv olmaya mı üff diyicek pür-hevâ habâb

Sordum dehân-ı dil-beri gülşende goncaya
Dem-beste kaldı niçe zamân virmedi cevâb

Ta‘n-ı ‘adû Behiştî’ye sanma keder virür
Bahrı mülevves eyleyimez her zerre kelâb

44
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sen hırâm itseñ çemende dâmenüñ cârûb olup
Gam perîşân olmaga başlar gubâr-üslûb olup

---

6 -R. 1973
7 -R. 1973
43 MM. İ. 2456. 4a
44 MC. 735. s. 51

Almaga dil kal‘asın hüsn ü melâhat leşkeri
Bir araya geldi şâhum gabgabuñda top olup

Ey habîbüm sen tururken gayra meyl itmez göñül
Âdeme Yûsuf gerekdür sevmege Ya‘kûb olup

Safha-i la‘lüñdeki hattuñ mahabbet-nâmedür
‘Âlem-i ervâhdan geldi baña mektûb olup

Mâh-ı ‘âlem-tâba ahşam ‘arz-ı hüsn itdi o mâh
Ey Behiştî yerlere düşdi yüzi mahcûb olup

45
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Dâr-ı gurbetde gamuñ gördüm gezerken yâd olup[257]
‘Âşnâsın bulmışa döndüm sevindüm şâd olup

Yûsuf-ı dil olalı çâh-ı ‘alâyıkdan birûn
‘Âlemüñ sultânı oldum gussadan âzâd olup

Hâr-ı gam gül bergi oldum reng-i eşkümle n’ola
Gülşen-i kûyuñda raks itdürse âhum bâd olup

‘Işk-bâzîde cihân halkını kıldum behre-mend
Kanı Mecnûn kime ta‘lîm eyledi üstâd olup

Lâleveş ol la‘l-i Şîrîn’e irişmezse elüm
Ey Behiştî taglar akdarsam gerek Ferhâd olup

---

45 RE. 8b, FB. 9a, B. 2127. 54a-b
[257] Beyit Ah. s. 335’de müstakil olarak yer almıştır.
4a ben göñül tıflına ögretdüm cünûn üslûbını B. 2127

46
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yârise el çekdi benden hem-dem-i agyâr olup
Ey felek dahı baña n'itseñ gerek gaddâr olup

Sag u sâlim her kişi âzâdelerle seyr ide
Ben esîr-i pister ü bâlîn olam bîmâr olup

Bülbülüñ burnı dibinde gonca-i hoş-bû velî
Virdi etrâf-ı gülistânı fenâya zâr olup

Ravza-i ‘ömrine her kim salmaya âb-ı salâh
‘Âdem olmak yokdur ol ‘âlemde ber-hurdâr olup

Çeşme-i eşki Behiştî'nüñ revân oldukça yâr
Sahn-ı sıhhatde salınsun serv-i hoş-reftâr olup

47
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Câna kasd eyler kaşuñ yâyı hadeng-endâz olup
Çeşmüñ âdem öldürür mest-i şarâb-ı nâz olup

Bir niçe dil murgı kim kendü hevâsında uçar
Göz yumup açınca alursın anı şeh-bâz olup

Agzı sırrın gonca la‘lüñden haber fâş eylemiş
Ey gül-i handân ne dirdüñ sen aña hem-râz olup

Dün gice künc-i belâda subha dek ‘îş eyledüm
Meclisümde eşk-i çeşmüm bâde-âşâm-sâz olup

---

46 SRE. 850. 133b
47 MK. B. 208. 40b

Ey Behiştî ol hunînüñ hele cevri çoh ise
Ne'ylesin 'âlemde sag olsun vefâsı az olup

48
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Göz yumup ey dil cihândan kendü cânânuñ gözet
Olma hâristâna mâ'il gülşen-i cânuñ gözet

Çünki uçduñ âşiyân-ı sîneden ey murg-ı dil
Gayrı şâha konma ol serv-i hırâmânuñ gözet

Zerrece dünyâ yüzini görmesem dirseñ eger
Rû-be-rû ol bir dem ol hurşîd-i rahşânuñ gözet

Ol perî her dîve olmasun musâhib diriseñ
Ey dil Âsaf gibi dergâh-ı Süleymân'uñ gözet

Virme dünyâya Behiştî söz bahâristânını
Andelîbe çıka zâguñdur gülistânuñ gözet

49
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Baña yetmez mi be-hey sûfî bu deñlü tâ'at
Ki der-i meykedede mu'tekifem her sâ'at

N'ideyin istemezin saglıgı düşmen görsen
'Işkuñuñ derdi tabîbüm baña 'ayn-ı sıhhat

İşigüñde göricek itlerüñi göñlüm dir
Bunlaruñ devletidür insâna cihânda devlet

---

48 MC. 735. s. 50
Behiştî
49 RE. 9b, FB. 10a

Sa‘yile gelmişüñüz ırma nişân yerinden
Tîr-i gamzeñ salıvir çekmeyelüm hîç zahmet

Sihr ider sözleri üstine Behiştî gâlib
Ehl-i ‘irfân hep anuñ şi‘rine eyler ragbet

50
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bezm-i ‘ışkuñda cihân halkın iderdi bulsa mest
Tıfl-ı dil şol hûba beñzer kim ola ‘âşık-perest

Serv kaddüñ ser-bülend-i ‘âlem itmiş hüsnüñi
Hâk-i pâyüñ özleyen olmak gerek su gibi pest

Şöyle bil ey seng-i ta‘nile benüm göñlüm sıyan
Bezm-i ‘ışkuñ kâse-i fagfûrını itdüñ şikest

Nev-bahâr oldı gülistâna gelen rinde çenâr
Gel buyur diyü işâret itmegiçün açdı dest

Bâmdâd-ı haşre dek bilmez Behiştî kendüyi
Şol kadar lâ-ya‘kıl itmişdür anı câm-ı elest

51
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

‘Azm-i kûhsâr idüp anda yüri bir hoş yer tut
Jâlesin bâde anuñ lâlesini sâgar tut

Elüñi çek gül-i ahmerden añup hâr elemin
Zahm-ı hûnînüñi sîneñde gül-i ahmer tut

---

50 RE. 9b, FB. 10a
51 RE. 9b, FB. 10b

Mâlik-i dürr-i visâl eylerise dost ne gam
Bu cihân halkını hep düşmen-i bed-gevher tut

Dâr-gîrüñde şehâ yarıcuñ Allâh olıcak
Hasm-ı bî-fâ'ideñe yer yüzini leşker tut

Mutribâ meclise hâlet vireyin dirseñ eger
Dâ'imâ dilde Behiştî gazelin ezber tut

52
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Kime kim mülk-i kanâ'atde riyâzet ola kût
Odur ol murg-ı dilin bülbül-i bâg-ı melekût

'Ömrüñ eyvânını nakş eyleyen ey dil gözüñ aç
Yazmış ol hâne hayâtına ki *el-mer'i yemût*[*]

Dünbekîler eser-i fakr u fenâ gösteremez
Nitekim merd-i kalender idemez lâf-ı bürût

Âhumuz hasret-i la'lüñle göge çıkdı yine
Sanma 'Îsî-nefes oldugumuz buldı sübût

Mevc-i eşkümde gözüm tutdı hayâl-i yâri
Yutdı deryâda Behiştî nite kim Yûnus'ı hût

53
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gonca ser-hoş lâle kanzîl serv-i hoş-reftâr mest
Bâde-i vahdetden olmış ser-te-ser gülzâr mest

---

52 RE. 10a, FB. 10b
[*] *Kişi ölür*
53 RE. 10a, FB. 10b, R. 1972. 137b-138a, R. 1973. 72a
1b, ser-te-ser] ser-be-ser, R. 1973, R. 1972

Zâhidâ ben meclis-i meyden nice zevk itmeyem
'Âşıka eyler vefâlar olıcak ol yâr mest

Sunmadın güller hezârân dâstâna câm-ı mey
Bezm-i 'ışkuñda ben olmışdum senüñ sad-bâr mest

Mest-i dünyâ gaflet uyhusundan uyanmak mı var
Degme derdile olur mı hâbdan bîzâr mest

Bir şarâbuñ mesti olmışdur Behiştî kim anuñ
Cür'asından oldı mecmû'-ı cihân hem-vâr mest

54
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Şeb-revân-ı mesâlik-i himmet
Bulsalar tañ mı Ka'be-i vuslat

Muzlim odur dil-i perîşânum
Şevk-ı yârânda şem'-i cem'iyyet

Gam-ı Leylâ'dan hoş teferrücdür
Dil-i Mecnûn'a Vâdi-i hayret

Tâk-ı ebrûñı yıkma kim yokdur
Baña bir dahı kıble-i hâcet

Pür-güher eyle nazm-ı hârını
Ko Behiştî cihânda bir san'at

2b vefâlar] vefâlı R. 1973
3a sunmadı kemter hezârân dil-sitâne câm-ı mey R. 1972; Câm-ı gülden bir 'aceb mey var imiş biz bilmedin RE, FB; 3b Bezm-i 'ışkuñın ben olmışdum senün sad bâr-mest, R. 1972;Olmış ol meyden hezârân dâstân sad-bâr mest FB, RE
4b hâbdan bîzâr] hâbından bîdâr R. 1973
5b mecmû'-ı cihân hem-vâr] mecmu' hâbdan bîdâr R. 1972, R. 1973
54 RE. 10a, FB. 11a

55
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Göñül ‘âlemde erbâb-ı hamiyyet
Olursa gayra itmez ‘arz-ı hâcet

Okuñ sînemde konmayup geçel’den
Harâba yüz tutupdur ol ‘imâret

İşigüñ taşı bâlîn olsa bir şeb
Olurdum tâ sabâha deñlü râhat

Bülend itmek gerek himmet dırahtın
Kona başa ey dil murg-ı devlet

Behiştî ehl-i ‘ışka uydı gitdi
İmâmı oldı anuñ ol cemâ‘at

56
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Kâdî meger müselles-i şürbümden oldı mest[258]
Kim meykede kapusını açdurdı darb-dest

Zâlim degül mi muhtesib-i bâd-ı bî-emân
Kılmış çemende kâsecügin lâlenüñ şikest

İrmez ayagın öpmege serv-i bülendümüñ
Yolında olmayınca kişi sâye gibi mest

Feryâd-ı sûfinüñ eseri kalmaz anda kim
Mestâne na‘ra eyleye uşşâk-ı mey-perest

---

55 RE. 10b, FB. 11a
56 RE. 9b (kenarda), FB. 11a
[258] Beyit Ah. s. 335’de de yer almıştır.
1a meger] yine Ah.

Kimdür saña belî dimeyen ey Behişti kim
Var sözlerüñde râyiha-i bâde-i elest

57
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gel ey dil tahtuñı Yûsuf gibi Nîl üzre kurduñ tut
Süleymânveş habâb-ı haymeñi göge uçurduñ tut

Bu dehr-i bî-sebâtuñ ni‘metinde çün bekâ olmaz
Murâduñca nefâ’is kısmına dendânı urduñ tut

Cihâna şâh olanlar oldular birbirine ma‘zûl
İrüp ol mansıba sen dahı kulluklar buyurduñ tut

Nice Dahhâk’a kanlar agladup mânend-i Efrîdûn
Hezârân Erdşîrüñ pençesin şîrâne burduñ tut

Behiştî çün teneffüsden kalur âhir sabâ-yı ‘ömr
Murâduñ gülşeninde niçe yıl esdüñ savurduñ tut

58
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

La‘l-i cânânı kimüñ k’eyledi dendânı şikest
Yeridür taşlar ile eyleseler anı şikest

Vuslatuñda lebüñe irgüren ey cân hicrân
Kılur ey rûh-ı revânum dem olur cânı şikest

---

57 RE. 10a (kenarda), FB. 11b, R. 1972. 137a, MC. 735. 49a, B. 2127. 87a-b
1a kurduñ] kurdanuñ MC. 735
1b habâb-ı haymeñi] tınab-ı haymeyi MM. İ. 2456
2a sebâtuñ] bekânuñ MM. İ. 2456; bekâ olmaz] sebât olmaz MM. İ. 2456
2b nefâ’is] nefâsı, MC. 735; dendâne urduñ] dendânı urdunuñ MC. 735
3b buyurduñ] buyurdunuñ MC. 735
4b burduñ] urdunuñ MC. 735
5a sabâ-yı ‘ömr] sabâ ‘ömri R. 1972; 5b, savurduñ] savurdanuñ MC. 735
58 R. 1972. 143a
Gazel-i Behiştî

İsterüz Hızr hatuñ beklesün ey cân gelsün
Kılmasun kimse leb-i Çeşme-i Hayvân'ı şikest

Gül-'izârum 'acebâ niçe dikendür iden
Bâg-ı hüsnüñdeki bu gonca-i handânı şikest

Hâtem-i la'lüñi cânâ kim idüpdür böyle
Kankı eyledi dil-i mühr-i Süleymân'ı şikest

Yine bâzâr-ı belâgatde Behiştî nazmuñ
Kıldı kıymetde dür-i güfte-i Selmân'ı[259] şikest

59
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Cengde itmek kızılbaş âl-i 'Osmân ile bahs
Leşker-i mûr itmege beñzer Süleymân ile bahs

Döne döne âstânuñ rif'atin añlatmaga
Çıgırup âhum kılur gerdûn-ı gerdân ile bahs

Niçe döysün eşk-i çeşmüm şu'lesi insâf it
Niçe bir itse gerek bir şem'-i tâbân ile bahs

Gamzekârum gamze-i hûn-rîzile kim solmasun
Kankı cân-sûzdur ki eyler tîg-ı bürrân ile bahs

Geldügüm gördi götürdi ayagı Mecnûn-sıfat
Zen-perest itmez Behiştî merd-i meydân ile bahs

---

259 Metinde Süleymân'ı yazılmış ise de, iki kez tekrarlanan bu kafiye kelimesinin vezin gereği Selmân'ı olmasının uygun olduğunu düşünüyoruz.

59 R. 1972. 145a, MM. İ. 2456. 12b
Gazel-i Behiştî
3b tâbân ile] bârân ile MM. İ. 2456
4a hûn-rîz ile] hûn-rîzler MM. İ. 2456
4b cân-sûzdur ki eyler tîğ-ı bürrân ile] cândur kim ider tîğ-i bürrân ile MM. İ. 2456
5a gördi] görüp MM. İ. 2456

60
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âh-ı âhestem ki eyler mâh-ı tâbân ile bahs
Bir sabâdur kim ider şem‘-i şebistân ile bahs

Ra‘d-ı âhum na‘rasın gûş eylese maglûb olur
Mevc-i eşküm gâlib olur itse mel’ân ile bahs

Nice döysün eşk-i çeşmüm şu‘lesi insâf ide
Nice bir itse gerekdür şem‘ bârân ile bahs

Nîm-hurd-ı la‘lüñ olan lukma ey rûh-ı revân
Gâlib olur eylese hükminde Lukmân ile bahs

Geldigüm görüp götürdi ayagı Mecnûn’ı mest
Zen-perest itmez Behiştî merd-i meydân ile bahs

61
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âh-ı âhestem ki eyler mâh-ı tâbân ile bahs[260]
Ol sabâdur kim ider şem‘-i şebistân ile bahs

Ey perî-sîret rakîb-i dîvi kılduñ çün esîr
Hatt-ı la‘lüñ eylesün mühr-i Süleymân ile bahs

Hat çeküp hüsnüñ kitâbına halel virmezse dûd
Hîç unutma eyle yarın hûr u gılmân ile bahs

---

60 RE. 10b, FB. 11b
61 R. 1972. 145a
Gazel-i Behiştî
[260] Bu gazelin ilk beyti divanın FB. 11b ve RE. 10b varağında diğer beyitleri farklı olarak yer almıştır.

İtmezem Mecnûn'a ben esrâr-ı 'ışkuñdan kelâm
'Âkıl u hûşyâr olan eyler mi hayrân ile bahs

Şâ'ir olmadın Behiştî 'âlem-i ervâhda
Nice yıllar eylemişdür rûh-ı Selmân ile bahs

62
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Kılsa merdümler n'ola haddüñdeki hâlile bahs
Eylemez mi noktalar akrân u emsâlile bahs

Şâluma tañ eylese bed-hû rakîb olmaz 'aceb
Seg gedâ görse anı koyup ider şâlile bahs

Eşk ucından gözlerüm şeb tâ-seher yıldız sayar
Hâceler sohbetde gûyâ kim ider mâlile bahs

Nev-cevânum câm-ı la'lüñ virdi bir hâlet baña
Eyleyem ilzâm idersem pîr-i sad sâlile bahs

Hâl bahş itsün Behiştî gibi şi'rin müdde'î
Yohsa bunda fâ'ide itmez igen kâlile bahs

63
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
Ol şeh-i hûbân giyel'den başına zerrîn tâc
Dil-rübâlardan alur hüsn içre bâc ile harâc

---

62 RE. 10b, FB. 11b, R. 1972. 144b, MM. İ. 2456
1b noktalar] nokta ger MM. İ. 2456
2b İtmese olmaz gedâ gördükce seg şâl ile bahs MM. İ. 2456; itmese olmaz gedâ gördükce biñ şâl ile bahs R. 1973
4a nev-cevânum] n'ola cânum MM. İ. 2456; virdi bir hâlet] bir hayât virdi MM. İ. 2456
5a hâl] cân MM. İ. 2456
5b bunda] bundan MM. İ. 2456; fâ'ide itmez igen] fâ'ide eyler degül, R. 1972; fâ'ide ider degül MM. İ. 2456
63 R. 1972. 149b
Gazel-i Behiştî

Nakd-i cânı isteme dîvâne dilden dil-berâ
Kimseye vîrâneden ‘âdet degül almak harâc

Bilmezem âhir ser-encâmum neye irse gerek
Lâ’ubâli ‘âşıkum ben dil-berüm nâzük-mizâc

Şâh olan her bendeye zâhir budur muhtâc olur
Şehlik oldur kimseye göstermeyesin ihtiyâc

Kimseyi bencileyin devrân pâ-mâl itmedi
Ey Behiştî devr elinden her kişi yer gerçi k’ac

64
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Hân-ı visâl ümîdini itme usuñı aç
Zîrâ ne agzuña düşer ey dil senüñ gülâc

Pîr-i mugânuñ ayagına düşdügüm bu kim
Destinde himmet itdüginüñ la‘l olur zücâc

Sûfî diyen mürâ’îye virmek degül zekât
Ben kâdir olsam andan alurdum hele harâc

Olmış çemende lâle siyeh saçlu bir gedâ
Şâhâne gerçi başına ol giyeridi tâc

Devlet degül midür ki Behiştî saña Hudâ
Virdi göñül gınâsı ile sıhhat-ı mizâc

---

64 RE. 11a, FB. 12a

65
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Dil serây-ı kâkülüñden oldı sevdâî mizâc
Ey tabîbüm şerbet-i la'lüñle kıl aña 'ilâc

Kâse-i zehr olsa destüñden baña *'azb-i furât**
Çeşme-i Hayvân lebüñsüz olıcak milh-ı ücâc

Dâmeninden kâkülüñ silker gubâr-ı pâyüñi
Müşk-i kıymet-dâra bildüm Çîn'de yogimiş revâc

Dil-rübâlarda komaz zîbâ ruhuñ şatranc-i hüsn
Herbirinüñ ruhları ey şâh olupdur gerçi 'âc

İ'timâd itme ki göñlüm râz-ı hüsnüñ saklaya
Şem'i pinhân eylemek yokdur derûnunda zücâc

Pâdişehlerden Behiştî mansıb u câh istemez
Hîç bir sultân gedâya gösterür mi ihtiyâc

66
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Hızr-ı cân şîrîn lebüñle şöyle itmiş imtizâc
Çeşme-i Hayvân gelür olmış mizâcına i'câc

Olmışam bir âftâbuñ mihr-i envârına gark
Kim güneş anuñ yanında subha kalmış bir sirâc

Bir piyâle mestiyem kim cür'asın zabt itmeye
Bir yere cem' olsa bir câm olsa yutumaz zücâc

---

65 RE. 11a, FB. 12a
* "… *Bu tatlı susuzluğu giderici*, şu tuzlu ve acıdır. . . " **Kur'an** 25/53, 35/12
66 RE. 11a-b, FB. 12a

Senden ayru derd-i gam def'ine meyden çâre yok
Cân bedende olmasa sâkî müfîd olmaz 'ilâc

Hânkâh-ı 'ışkda nice mürîdüm var idi
Dahı Mecnûn'uñ Behiştî yogiken başında tâc

67
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Biz saña bir dil ile medh ü senâ itmek güç
Kâdir olmadugını âdem edâ itmek güç

Sûfîlik sûreti bir hırka ile olur evet
Bir kişi kendözini ehl-i safâ itmek güç

Zâhid el al diyü her dem baña ibrâm eyler
Kolay el almak evet 'ahde vefâ itmek güç

Ben nice yalvarayın vasluñ içün agyâra
Rû-be-rû düşmenine kişi du'â itmek güç

Aşak olmakda imiş farz idelüm şimdi huzûr
Ey Behiştî kişi adını gedâ itmek güç

68
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Çün gamuñla itdi göñül şöyle imtizâc
Kim çekmez oldı gayrı ta'âmı şehâ mizâc

Nev-rûz şâhı gülşene geldi teferrüce
Güller gümüş sahanlar ile çekdiler gülâc

---

67 RE. 11b, FB. 12b
68 R. 1972. 148b, MM. İ. 2456. 16a
Gazel-i Behiştî
1a Çün gamuñ ile göñül şöyle itdi imtizâc R. 1972

Konmış ‘izâr sahnına Hindû-yı hâl-i yâr
Gelmiş diyâr-ı Rûm’dan almagıçün harâc

Deryâ-yı dîde doldı bî-had çıkup durur
Gelsün şehâ hayâlüñ eger kim alursa bâc

Bezmüñde handesini işitse surâhinüñ
Tutar Behişti bendeñi envâ‘-ı ibtihâc

69
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

‘Âşık iseñ eşk nakdin ber-murâd olınca saç
Kim visâl-i yâr bâzârında anuñdur revâc

Ben kuluñ gönder rakîbüñ nakd-i cânın alayın
Pâdişâh olanlar aldurmaz mı kâfirden harâc

Cism-i mecrûhumda döndi rişte-i cânum benüm
Ol fetîle kim anuñla zahm eylerler ‘ilâc

Yakmaga râh-ı hayâlüñde senüñ kandîller
İki gözüm sanki olmışdur benüm iki zücâc

Derd ü gamdan çokdan ölürdi Behiştî haste-dil
İtmeseydi ger mey-i ‘ışkuñla tahsîl-i mizâc

3a Hindû-yı hâl-i yâr] Hindî-i hâl-i nâb R. 1972
69 R. 1972. 149a, SF. 3849. 124b-125a, MM. İ. 2456. 16a
Gazel-i Behiştî
2b aldurmaz] almaz R. 1972

70
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Vakt-i güldür savt-ı bülbül nagme-i bezm-i sabûh
Geçmeyen mey-hâne bâbından bulur sâkî fütûh

Şehr için seyr itdügüm nefsüm hevâsiçün degül
Mehlikâlar gördügümce hazz ider gâyetde rûh

Gark iderse eylesün tûfân-ı eşküm ‘âlemi
Tek saña virsün habîbüm Hak Te‘âlâ ‘ömr-i Nûh

Tıfl-ı dil hüsnüñ kitâbın añlamagıçün temâm
Kilk-i gamzeñ safha-ı sînemde yazmışdur şürûh

Ey Behiştî nâsıh-ı nâ-dânı şöyle eyle kim
‘Âşıka pend eylemekden tevbeler kılsun nasûh

71
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Vücûd âyinesinde görinmeden eşbâh
Bihâr-ı ‘ışkuña gark idi ‘âlem-i ervâh

Sürüp çıkarmagıçün murg-ı cân-ı agyârı
Cenâb-ı kûyuña şeh-bâz-ı âhum açdı cenâh

İrişdürür beni ‘ışkuñ hevâları kapuña
Ki fülki maksada iltür muvâfık olsa riyâh

Uçurdı beñzümi dün yolda gamze-zen çeşmüñ
San iki merd-i harâmî havâle kıldı silâh

---

70 R. 1972. 151a, MM. İ. 2456. 17a
Gazel-i Behiştî
2b gâyetde] elbetde R. 1972
71 RE. 11b, FB. 12b, R. 1972. 151a
4b Uçurdı] Uçurdıgı R. 1972

Şeb olmaz idi nehârı Behiştî’nüñ gamdan[261]
Anuñla ol güneş itse eger selâm sabâh

72
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âhumı ra‘d eşkümi bârân ider her bâr çarh
Yeridür ger zâr zâr iñlese gaddâr çarh

Şol kadar dökdüm gözüm yaşın ki oldı her felek
Çeşmesârı eşküm ayagında bir devvâr çarh

İhtiyâr ile döner sanma ser-i kûyuñda gün
Nûruñı görmiş sürûrından urur nâ-çâr çarh

Görinen meh sanma bir şâhuñ murassa‘ tâcıdur
Gâfil olma hâce ‘ömrüñ ‘aynıdur ayyâr çarh

Dûd-ı âhum murgına şeh-bâzlık göstermege
Ey Behiştî mâh-ı nevden eylemiş minkâr çarh

73
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Felekde ey yüzi gün mâh-tâbile Mirrîh
Semendüñ ayagına sîm na‘l ü zerrîn mîh

Baña berâber olur mıydı sadra geçse rakîb
Ne deñlü zerd ise terkîb olınmaz zırnîh

---

[261] Beyit AÇ. s. 210’da da yer almıştır.
5b selâm sabâh] selâm u sabâh R. 1972
72 R. 1972. 156a, MM. İ. 2456. 19a
Gazel-i Behiştî
1b zâr zâr iñlese] zâr iñler ise MM. İ. 2456
3b nûruñı] yüzüñi MM. İ. 2456
73 RE. 12a, FB. 12b

Nişân-ı sîb-i sinânem dıraht-ı mîve gibi
Nihâl-i ‘ışkuñ ural’dan zemîn-i sîneye bîh

Nasîhat itmege ‘uşşâka ey yüzi mushaf
Müjeñ satırları olmışdur âyet-i tevbîh

Gazel didüñ ki Behiştî yine kıyâmete dek
Der-i sühanda bu mısra‘lar ola târîh

74
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Subh-dem yırtup yüzin gark olsa tañ mı hûna çarh
Bunca dürr-i bî-hisâbı virdi bir altuna çarh

Bir ugurdan çeşmesâr-ı eşkümi kıldum revân
Ola kim bir dem murâdum kutbı üzre döne çarh

Gelmişem bezm-i vücûda ikiden hâlî degül
Yâ ümîdüm bâdesin yâ zehr-i hasret suna çarh

Dâ’im eşk-i surhile dûd-ı siyâha hem-demüz
Rengler virmekdedür ‘uşşâka gûne gûne çarh
Dem-be-dem yaşum döker beñzer cenâbet ehlidür
İster ol âb-ı revân ile Behiştî yuna çarh

75
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sâki-i gamgîn bâde sun ki gül-bîn oldı bâd
Okıdı gülşende bülbül âyet-i *kul yâ ‘ibâd*[*]

---

74 RE. 12a, FB. 13a, R. 1972. 156a-b
5a beñzer cenâbet ehlidür] yürür meger nâ-pâkdür R. 1972
75 R. 1972. 161a-b
Gazel-i Behiştî
[*] Ey ibadet eden kullarım! **Kur’an** 39/10. ve 53. ayetler

Geldi yârân-ı safâ cem'in perîşân eyledi
Muhtesib gibi cihânda görmedüm ehl-i fesâd

Nakd-i vakti 'işrete harc it bahâr eyyâmıdur
Dehr fânîdür esâs-ı 'ömre itme i'timâd

Baña Mecnûn-ı zamân didükleri Hak nüktedür
Lîk sen meh-pâreye Leylâ dimek bâtıl 'inâd

Kadrüni zâhid ne bilsün sâgar-ı pür-bâdenüñ
Ey Behiştî zevk ider mi Âb-ı Hayvân'dan cemâd

76
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Gökde uçarsa düşmenüñ itme i'timâd
Cennetde olsa eyleme şeytâna i'tikâd

Şevkuñla raks urur diyü gözüm tolagelür
Görsem taharrük eylese kûyuñda gerd-bâd

Ruhsâr-ı yâre irmedi kıymetde berg-i gül
Dellâl-ı bâd egerçi anı eyledi mezâd

Tîrüñ cihânda gam rakamın yazmaga kalem
Zahmum devât içindeki hûn-ı siyeh midâd

Hattuñ görince didi budur nâme-i ecel
Sanma Behiştî'yi güzelüm añlamaz sevâd

76 RE. 12a, FB. 13a

77
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Zencîr-i ‘ışkuñ urmasa bir bend-i nâ-bedîd
Kûh-ı cünûna çokdan olurdum revân demîd

‘Îd-i cemâl-i yâre irişsem gözüm yaşı
Virmez huzûr nite ki bârân zûr-ı ‘îd

Şeb-tâ-seher gamuñda kalup ey güneş felek
Hasret sirişk-i dîdelerin eylemiş sepîd

Rûyuñ hayâlini n’ola dil alsa dîdeden
Lâyık mıdur ki suya düşe mushaf-ı mecîd

Boynuñda bûse borcu tururken Behişti’ye
Zulmile hatt-ı la‘lüñ anı eylemiş resîd

78
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

‘Âşıklıgum görür komaz inkârını hasûd
İslâma gelmek olmaz imiş degmede cehûd

Eflâk bâr-ı cevrüñi götürmege diyü
Ey mâh dûd-ı âhumı kıldum saña ‘amûd

Âhum revân olur felek-âstânuña
Bâlâya mâ’il olsa gerek kanda olsa dûd

Hüsnüñ görüp ‘aceb mi yüzüm üzre düşdügüm
Mihrâbuñı görenlere lâzım gelür sücûd

---

77 RE. 12a (kenarda), FB. 13b
78 RE. 12b, FB. 13b, MM. İ. 2456. 31a
2b saña]aña MM. İ. 2456
3 -MM. İ. 2456

Nâlem gibi eser idemez kalb-i ‘âşıka
Meclisde Zühre çengin alup eylese sürûd

Yıkmak gazâ degül mi şehâ top-ı âh ile
Üstüm alup turur gör e çü künbed-i kebûd

Dökdüñ Behişti her tarafa sîm-i eşkümi
Var mı cihânda sencileyin bir sahî vü cûd

79
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Dehen-i telhuñile eyleme zâhid baña pend
Korkaram zühd-i kelâmuñdan ire câna gezend

Geçmişem bâdeden aslâ dönüşüm yok içerem
Şeyh-i şehr içme diyü baña virürse sevgend

Dilüm agzum tutulup agzına bakdum kaldum
Hak bu ol şûh-ı cefâ-pîşe ziyâde dil-bend

Ne revâdur giceler şem‘ ile meclis kurasın
Cilv’ide yüzüñe ol bir kara takyalu levend

Kâmet-i yâre Behiştî beni[262] beñzetdi diyü
Nereye basdugını bilmezimiş serv-i bülend

80
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün
Kandasın gel ey hilâl-ebrû irişdi rûz-ı ‘îd
Yârdan ‘âşık bu günlerde ırag olmak ba‘îd

---

5 -MM. İ. 2456
7b sahî vü cûd] suhan-vücûd MM. İ. 2456
79 RE. 12b, FB. 13b
262 Kelime RE. ’de olmayıp, FB. ’de dipnotta gösterilmiştir.
80 RE. 12b (kenarda), FB. 13b-14a

Sanuram mahşer yerinde câm-ı Kevser nûş ider
‘Îdgâh içre lebüñden bûse alsa bir sa‘îd

‘Arsagâh-ı ‘îd içinde görüp agyârı didüm
Kurtulurmış habsden bayramda şeytân-ı merîd

Bâde nûş it za‘f-ı rûze zâ’il olsun diriseñ
Kim cihânda aña beñzer şerbet olmazmış müfîd

Ey Behiştî ‘ışk da‘vâsında kâzibdür şu kim
Kendüsini şâhidi öñinde kılmaya şehîd

81
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Zemm itseler ‘aceb mi ‘ışkı fakîh ü zâhid
Birisi bir mürâ’î birisi bir mu‘ânid

Mahbûba mâ’il olsam sûfî ne ta‘n idersin
Lâzım degül mi yohsa da‘vâ-yı ‘ışka şâhid

Düşnâm-ı yârdan dil şöyle safâ alur kim
Pür-teşne buldı gûyâ bir kâse mâ-i bârid

Mâh-ı nevi felekde mihrâbuñ itdi râki‘
Hurşîd işigüñde ruhsâruñ itdi sâcid

Eş‘ârda Behiştî olduñ müsellem el-küll
Hâkister olmasun mı reşk âteşiyle hâsid

---

81 RE. 12b (kenarda), FB. 14a

82
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

‘Aceb mi olsa vücûdum nahîf u beñzüm zerd
Gamuñ ki câna geçüpdür ziyâde müşkil-i derd

Şeh-i vilâyet-i hüsnüñ gazel-serâyı idüm
Ezelde defter-i ‘ışka yazılmadan bir ferd

Hevâ-yı nefsi elinde zebûn olan zendür
Bizüm bölükde gerekmez anuñ gibi nâ-merd

Rakîbe yaz nesîmi gibi mülâyimsin sen
Bize şimâl-i zemistân gibi mizâcuñ serd

Yüzümüze gel e bakmadı goncamuz hergiz
Behişti gülşenümüzde açıldı ol verd

83
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Beni çekerdi lebüñden gelen kelâm-ı lezîz
Ecel şarâbını sundı baña bu câm-ı lezîz
Çü hân-ı hüsnüñi şîrîn idüp durur Rezzâk
Gelür baña gam-ı telhı anuñ ta‘âm-ı lezîz

Dökersem acı yaşum yeridür gül şerbet-i vasl
Cihânda kâmumı kılmadı gitdi kâm-ı lezîz

Ne vaktin agzuma alsam şerîf-i nâbuñı oh
Dehânum acılıgın def‘ ider o nâm-ı lezîz

Acıtdı cânumı fürkat diyâr-ı yâr-ı ba‘îd
Getür Behişti’ye ey yâr bir peyâm-ı lezîz

---

82 SRE. 850. 135a
83 R. 1972. 167b, MM. İ. 2456. 23a

84
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hüsnüñe nev-hat lebüñ kim şekl-i çâr ebrû virür
‘Âşıkı öldürmege halvâ ile dârû virür

Şimdi ben ey dişleri dürr irmişem ol hâle kim
Çeşmesâr-ı eşkümüñ her lûlesi lü’lü virür

Hâlet-i nez‘de yârüñ tîgın irgürmez misin
Yok mıdur ben teşneye şunda bir içim su virür

Ben firâkuñdan melûl iken cehennem yâd idüp
Zerrece kalmaz karârum çıkmaga cânum iver

Gamze-i yâre tutar her dem Behiştî sînesin
Bir dil-âverdür ki şemşîre siper karşu virür

85
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Her nesne çıktısa n’ola ma‘nîde tâkdur
Her vasluñ neticesi zîrâ firâkdur

Her dem gam odıdur kurudup kanın eşkümüñ
Yıldızsuz eyleyen beni bu ihtirâkdür

Her dâgı ‘ayn-ı sıhhat ola haste cismüñe
Gel sîneme üşenme ki meşhûr ocakdur

Harc eyle nakd-i cânı tutarsañ reh-i visâl
Zâduñda hısset eyleme maksad ırakdur

---

84 RE. 12b-13a, FB. 14a
85 B. 2127. 29a

Şimdi Behişti Rûm'da eñ mu'teber kemâl
Fazl ehline ta'assub u bugz u nifâkdur

86
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Niyyet itsem kûy-ı yâre itmege bir gün sefer
Zerrece kalmaz karârum çıkmaga cânum iver[263]

Bu meseldür kim alan bir kıldan alur mutribâ
'Ûduñı gördüm miyân-ı yârdan aldum haber

Kadd-i yârüñ 'ışkını sorsañ dile inkâr ider
Neylesün kim râst gelmez togrısın dirse eger

Sîne hûnîn eylemekde derd-i gam nâhûnları
Gamzeñ oklarından ey kaşı kemânum beş beter

Ey gözüm nûrı Behiştî nice merdümdür diseñ
Dişlerüñ evsâfını nazm eylese dürler döker

87
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Kaşlaruñ gibi 'aceb gül-bün-i cennet mi kopar
'Ârızuñ gibi gül-i bâg-ı letâfet mi kopar

Biricük kâmet-i bâlâyile ol serv-i revân
Bezm-i gülzâra hırâm itse kıyâmet mi kopar

Gel e insâf ide sûfî elüñi gögsüñe ur
Deff ü ney olmasa meclisde bu hâlet mi kopar

---

86 RE. 13a, FB. 14a
[263] Bir önceki gazelin 4. Beyti olarak yazılan bu beytin ikinci mısraı matla beytinin ikinci mısraı ile aynıdır. Bir istinsah hatası olduğunu zannediyoruz.
87 RE. 13a, FB. 14b

Tıfl-ı dil hoş sevinür yohsa hilâlüñ göricek
Vuslatuñ ‘îdine bir hayr ‘alâmet mi kopar

Şimdiden soñra Behiştî gibi bu dünyâda
Dahı bir bülbül-i gülzâr-ı belâgat mi kopar

88
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bâg-ı vasl üzre güzer kıl ‘Adne gir dîdârı gör
Vâdi-yi hicrânı seyr eyle *‘azâbe’n-nâr*ı* gör

Nakd-i ‘ışk alduñsa ‘akl u câna aldandum dime
Virdügüñ gevherleri ko itdügüñ bâzârı gör

Bâde-i cân-perver imiş tûşe-i râh-ı sürûr
Menzil-i maksûda ey dil ayak ayak varıgör

Geldügi demler hayâlüñ üzre kılmaga nisâr
Gel neler hazırlamışdur çeşm-i gevher-bârı gör

Ol gül-i bâg-ı Behiştî kanda gitdi bilmezem
Ey sabâ yanuma lutf eyle yüri gülzârı gör

89
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Göricek cân yüzüñi sîneden uçmag ister
İricek mevsim-i gül murg-ı kafes bâg ister

Her seher çeşmine şeb-nem su seper gülşende
Hâbdan nergis-i mahmûrı uyarmag ister

---

88 R. 1972. 187b
Gazel-i Behiştî
* “Rabbimiz, bizi *ateş azabından koru*” **Kur’an** 3/16
89 R. 1972. 215a, MK. A. 547. 166b, SF. 3849. 134b, MM. İ. 2456. 44b
Gazel-i Behiştî

Dâne-i hâlüñ içün zülf-i siyâha tolaşur
Bu göñül murgı tutılmaga meger ag ister

Eşkümi râha düşürmek dilese n'ola gözüm
Kanlumı âlile bir cânibe ırmag ister

'Ârız u kaddüñedür meyl-i Behiştî gerçi
Kimi subaşılıg ister kimi sancag ister

90
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

La'lüñi rûz-ı ezelde 'âşıka cân itdiler
Bir 'arak aldılar andan Âb-ı Hayvân itdiler

Hasret-i la'lüñle dökdüm kanlu gözden katreler
Anı kudsîler alup la'l-i Bedahşân itdiler

Genc-i hüsn üzre kazâ bennâları ebrûları
Tâklar idüp binâ-yı zühdi vîrân itdiler

'Işk meydânında nâ-hak yere kanlar dökmege
Gamze-i yâri belâ okına peykân itdiler

Ey Behiştî sâde ruhsâra çeküp hatt-ı gubâr
'Aklumı alup beni ol nakşa hayrân itdiler

91
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
Servlerde ne boyuñ gibi baña kad görinür
Tâze güllerde ne haddüñ gibi bir had görinür

3a siyâha] siyâh SF. 3849; tolaşur] dolaşur MK. A. 547
4b ırmağ] ayırmağ SF. 3849; kanlumı] kanluyı MM. İ. 2456
90 RE. 13b, FB. 14b-15a
91 RE. 13b, FB. 15a

Bir Mesîhâ lebüñ ölümlisiyem şimdi ki ben
Cebhesinde gözüme nûr-ı Muhammed görinür

Nâz ile tâze nihâlüm yüriyüp kılsa hırâm
Servden kâmet-i bâlâsı ser-âmed görinür

Her ne mahbûba gözüm kim baka senden gayrı
Çihresi lehce-i agyâr gibi bed görinür

Yüzüñe baksa Behiştî senüñ ey hûr-likâ
Dîde-i himmetine devlet-i sermed görinür

92
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Her kaçan gam mülkine râhum olur
Hem-dem eşküm hem-nefes âhum olur

'Âfiyet iklîmine kılsam şitâb
Yolda fikr-i gabgabuñ çâhum olur

Bir gedâyam himmet itse mey-fürûş
Evc-i gerdûn taht-ı dergâhum olur

Reh-nümâ-yı kûy-ı vuslat 'âşıka
Gam şebinde ol yüzi mâhum olur

Yüzini görsem Behiştî sanuram
Gülşen-i cennet nazargâhum olur

92 RE. 14a, FB. 15a

93
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Dirler ki haste dillere la‘lüñ devâ olur
Hey ne devâ ki anı gören mübtelâ olur

Cevr itme baña sen de seversin birin sakın
Bugün n’ola bañayise yarın saña olur

‘Ukbâya ‘azm idem gibi dünyâyı terk idüp
Zîrâ koyun güzelleri hep bî-vefâ olur

Bir baş esîrüñ olmaga bir bûse vir baña
Kat‘â tereddüd itme ki senden yaña olur

Sevsem Behişti bir güzeli yâd olur hemân
Göñlüm alınca bir iki gün âşinâ olur

94
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Her kaçan yârüñ yüzin görsem gözüm giryân olur
Yılda bir bayram olur anda dahı bârân olur
Dem olur sûfî hayâl-i dil-rübâlarla benüm
Kasr-ı cennet gibi çeşmüm menzil-i vildân olur

Keşf ider dünyâyı bir yerde karâr itmez göñül
‘Âhirü’l-emr âstân-ı yârda mihmân olur

Eşk-i çeşmümden hazer eyle ne deñlü azise
Cem‘ olup o katreler bir gün sakın ‘ummân olur

Nâle-i dilden Behiştî sîne-i vîrânumuz
Beñzedi ol hâneye kim anda genc oglan olur

---

93 RE. 14a, FB. 15a-b
94 RE. 14a-b, FB. 15b

95
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Ben bir hümâ-yı 'ışkam gerdûn baña kafesdür
Ser-hân-ı himmetümde Sî-murg bir megesdür

Alnuñ levâmi'inden meh-pâre tâb-ı kemter
Ruhsâruñ âteşinden hurşîd bir kabesdür

Cân murgına gıdâ-yı ruh olmaya münâsib
Hâl-i ruhuñ halîlüm şeh-dâne bir 'adesdür

Derdile turma ey dil âh it ki 'andelîbüñ
Bâzâr-ı 'ışk içinde sermâyesi nefesdür

Bir gül-ruhuñ Behiştî hattından añlanur ki
Bu kişt-zâr-ı dehrüñ mahsûli hâr u hasdur

96
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sanma ruhsâruñ öpen nefsâni hâlet gösterür
Agzına âteş alup halka kerâmet gösterür

Su gibi göñlüm gözüm saña nice meyl itmesün
Kaddüñ ey serv-i hevâ-bahş istikâmet gösterür

Cevrüñe göre vefâ itmeñ gerek sen 'âşıka
Pâdişâh oldur ki kullara 'adâlet gösterür

Ey semend-i devlet-i dehre süvâr olan saña
Gâfil olma ki felek râh-ı felâket gösterür

---

95 RE. 14b, FB. 15b
96 RE. 14b-15a, FB. 15b-16a

Ey Behiştî ‘ışk-ı dil-bersiz geçen ‘ömre göñül
Bir büyük cürm eylemiş gibi nedâmet gösterür

97
Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün

Mey bir güneşdür menzili câm-ı felek-reftârdur
Maşrık yedi sâkî aña magrib dehân-ı yârdur

‘Ömründe sûfî göremez bir kerre yüz ammâ bizüm
Her şeb şerâr-ı âhdan etrâfumuz envârdur

‘Arz it ‘izâruñ âteşin seyr it ne hâlet gösterür
Dil murgı dirler bende bir çâbük-semender vardur

Beñzüm bulmışdur evet şevk-ı ‘izâruñ dildedür
Sûretde bir hâkisterem ammâ derûnum nârdur

Cism-i Behiştî berbatı bezm-i belâdur turma çal
Kim zahm-ı tîguñ sînede ol berbata evtârdur

98
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Hayâl-i hançerüñ mülk-i vücûdum şehriyârıdur
Susuz yanmışlara âb-ı revânuñ hükmi cârîdür

Göreydüñ eşk-i gül-gûnum ne yüzden renge koymışdur
Sanurduñ dâmenüm kûhsâr-ı hasret lâlezârıdur

Meger kim âteşe karşu kebâbuñ raksını görmez
Diyenler sûz-ı şevkuñle semâ‘um ihtiyârîdür

---

97 RE. 15a, FB. 16a
98 RE. 15a, FB. 16a

Çenârı gör elüñ açuk tut eyyâm-ı hazân irdi
Nisâr-ı zer bülend-âyînlerüñ bu demde kârıdur

Makâmumdan haber sorarsa ol serv-i revân gelsün
Behiştî'yem bu demlerde yerüm gülşen kenârıdur

99
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Sanmañ felekde mihr ü mâhı sitârelerdür
Derd ü figânum içre iki şerârelerdür

Cây oldı çeşm-i tengüm la'l-i şeker-feşâna
Eşküm degül bu andan tamlar 'usârelerdür

'Âşıklaruñ namâzın kılmagıçün salâya
Her serv-i ser-firâzuñ kaddi minârelerdür

Çeşmümde tıfl-ı merdüm kan aglar ellerinden
Hâl-i ruhuñ bir iki üç yüz karelerdür

Ok gibi togrıyam ger da'vâ-yı 'ışk idersem
Aña nişân Behiştî sînemde yârelerdür

100
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Şu'le kim şem'üñ başında efser-i zer gibidür
Bir gümüş serv üstine konmış semender gibidür

Kadd-i Şîrîn yâdına her âhı gam Ferhâd'ınuñ
Bîsütûn tagında bir mevzûn sanavber gibidür

---

99 RE. 15a, FB. 16a-b
100 RE. 15a-b, FB. 16b

Sen şu âdemsin ki ey Yûsuf-likâ nâzük tenüñ
Nûr-ı Ahmed hakıçün rûh-ı musavver gibidür

Âteş-i âhumdan olmışdur bu kim eflâkde
Ay u gün hâkister içre kalmış ahker gibidür

Ger Behiştî ‘ârız-ı yâra harîs olsa n'ola
Âb-ı sâfî teşneye cennetde Kevser gibidür

101
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Ehl-i ‘ışk âteşe düşdiler oda yanmadılar
Bahre gark oldılar ammâ suya ıslanmadılar

Sâkıyâ mug-beçenüñ meykede dîvâneleri
Şerbetin döne döne içdiler uslanmadılar

Hüsn içinde seni hâlüñ gibi bir dâne görüp
Dil ü cân ‘âşıkuñ olmakda iki sanmadılar

Ey dil-i teşne visâl âbına meyl itme k'anı
Niceler içdi velî kâbil olup kanmadılar

Virme dünyâya Behiştî hazer it göñlüñi kim
Zen-i mekkâreye merdâneler aldanmadılar

102
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Beni kaddüñ belâsına giriftâr eyleyen dildür
Ki her serv-i hevâ-bahşa akar su gibi mâ'ildür

---

101 RE. 15b, FB. 16b
102 RE. 15b, FB. 16b-17a

Vefâ itmek diler yârüñ didükce hazz ider göñlüm
Hoş-âmedden safâlar kesb ider tahmîka kâ'ildür

Gelüp kaddüñ temâşâ itmege kâdir degüllerdür
Yoluñda serv-i bâguñ her birisi pây-der-gildür

Ben anı bilmezem kimdür diyü her yerde söylermiş
Göñül tenhâ bulup nâ-dân rakîbe kendüñi bildür

Dime kaddin görüp yâruñ visâli şehrine irdüm
Sögütcük'den öte Çorlu Behiştî hayli menzildür

103
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ey cefâ-hû sen beni sanma sitemden incinür
Gâh olur göñlüm zücâcı seng-i gamdan incinür

Kasd ider 'uşşâkı kûyuñdan uçurmaga rakîb
Kâfir-i bî-rahmı gör murg-ı Haremden incinür

Her ne deñlü aglasam öñünde bakmaz yüzüme
Ol gözüm nûrı bileydüm bâri nemden incinür

Bir dem ancak sîne-i pür-zahma tîrüñ geldügi
Kanını dökmek gerek her kim bu demden incinür

Hasret-i tîguñ Behiştî'ye 'azâb-ı rûhdur
Sen anı sanma ki cismânî elemden incinür

104
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
Müjeñ belâ okıdur kaşlaruñ aña yâdur
Nişâne sîne-i 'âşık 'aceb temâşâdur

---

103 RE. 15b-16a, FB. 17a
104 RE. 16a, FB. 17a

Gelince sîneme la'liyle dâmenüm pür ider
Meger ki murg-ı hadengüñ senüñ güher-zâdur

Harâmî gözlerüñ eyle hücûm ider ki hemân
Göñüller anlara gûyâ helâlî yagmâdur

Baña ne medrese olsun ne hânkâh olsun
Gerekmez ikisi dahı mahall-i gavgâdur

Kaçan ki görmese ol hüsn-i 'âlem-ârâyı
Sirişk ü âha Behiştî cihânı aradur

105
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Nev hat-ı lebüñde konmış hâlüñ şehâ 'acebdür
Rûm'a teveccüh itmiş ser-leşker-i 'Arabdur

Hâl-i dehânı yârüñ cân hokkasında mahfûz
Gam ehline müferrih bir dâne misk-i habdur

Barmaklaruñ ucıyla nâzük elüñ gören dir
Bâg-ı letâfet içre bir hûşe-i 'inebdür

Bir hâl olur güzelde kim ehli añlar anı
Esbâb-ı hüsni sanmañ çeşm ü 'izâr u lebdür

Eş'âra düzme koşma virmez Behişti sûret
Hâl ehlinüñ gıdâsı yâ sûz u yâ tarabdur

105 RE. 16a, FB. 17a-b

106
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Ol nigâr âyîneye bakmagı âyîn eyler
Korkaram kim anı bu ‘âdeti hod-bîn eyler

‘Âşık urdurmaga meyleyleseñ ey kaşı kemân
Gamzeñ okı beni barmagıla ta‘yîn eyler

Hem-nişîn olma rakîbe sanemâ kendü gibi
Ol münâfık seni de kâfir-i bî-dîn eyler

Hâne-i ‘ışk binâsını bülend eylemege
Seylveş ugradugı hâki yaşum tîn eyler

Nükte ebkârını zeyn itse Behiştî tab‘uñ
Hüsn sûretde görüp her kişi tahsîn eyler

107
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Yollarda sabâ şâm u seher turma segirdür
Hâk-i rehüñ ‘âşıka ol kanda degirdür

Gel baña mizâcumca ‘ilâc eyle tabîbüm
Ben haste-dile şerbet-i la‘lüñ birebirdür

Bir şîr-i jiyândur ki benüm âteş-i âhum
Meydân-ı felekde yüriyen sevri bögürdür

---

106 RE. 16b, FB. 17b
107 RE. 16b, FB. 17b, AE. M. 635. 45a, MK. A. 54. 23b, MO. I. 761. 16a
1a şâm seher] şâm u seher MK. A. 54; şâm seher turma] şâm u seher durma MO. I. 761
1b Hâk-i rehüñ] Ger dergeh-i AE. M. 635.
3a âteş-i] na‘ra-i MO. I. 761.
3b meydân-ı] mer’â-yı MK. A. 54, AE. M. 635, MO. I. 761.

Gözüm yaşını çarh revân itse gören dir
Bir ‘avret ere hîle ile iplik egirdür

Nâ-dânlıg ile zehr yiyüp şişdi ribâ-hâr
Sen sanma Behiştî ki harâm anı semirdür

108
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Âh kim şol salınan bâd ile cânânumdur
Beni fürkatde helâk eyleyen ol cânumdur

Cân virürken şu ki terk eyle didi ‘ışkı baña
Benüm îmânuma kasd eyledi şeytânumdur

Yüzi mushaflaruñ evsâfı benüm ey hâce
‘Işk Cibrîl’inüñ ögretdügi Kur‘ân’umdur

Benem ol pîr ki Ferhâd ile Mecnûn ezelî
Hıdmetüm eyleyügelmiş iki oglanumdur

Ol tılısmam ki derûnumda yatur genc-i hafî
Ey Behiştî gam-ı ‘ışk ejderi su‘bânumdur

109
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Gerçi ‘âşık olalı ey dil enîsüñ gamdur
Hâlüñe şükr idegör bu dahı bir ‘âlemdür

Ejder-i zülfüñi sal gayrı ‘ilâc itme bize
Şimdiden soñra bizüm derdümüze em semdür

5a şişdi] şîşe-i MO. I. 761.
108 RE. 16b-17a, FB. 17b-18a
109 RE. 17a, FB. 18a

Şîr-i kahruñ umaram bend ola sînemdeki cân
Gerçi bir rişte-i yek-tâdur oda muhkemdür

Meclis-i sûfî-i şeytân-sıfatuñ bî-mezedür
Gel berü aña göre pîr-i mugân âdemdür

Ey Behiştî yüzüñi perdeye çek gösterme
Mâ'nâ ebkârını nâ-dâna ki nâ-mahremdür

110
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Dehânuñ öpmege bî-çâre dil fikr-i nihân eyler
Velî ortada hâsıl yok tasavvurdan ziyân eyler

Göñül bayram güni yâri salıncag üzre seyr itse
Sanur rûh-ı revân kandîl-i 'arşı âşiyân eyler

Visâlüñ gevherine sâkıyâ kıymet yetişmezken
Kerâmet bâdeye yetmez mi anı râygân eyler

Gamuñ magribde ben maşrıkda olsam bu ne hikmetdür
İrer göz yumup açınca meger tayy-ı mekân eyler

Behiştî âstân-ı yâri özler sîne-i pür-şevk
Hevâ gâlib olınca hâke 'azm-i âsmân eyler

111
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

'Işka uy zâhid ko zühdi kim saña hâdî budur
Ten gamın çekme göñül yap mülk-i Şeddâdî budur

---

110 RE. 17a, FB. 18a
111 RE. 17a-b, FB. 18a-b

Bî-haberdür cân u dil ey şahne-i mey ‘aklı tut
Gâfil olma her fesâda bâ‘is ü bâdî budur

Dir gören kûhsâr-ı mihnetde benüm cünbişlerüm
Bîsütûn Ferhâd’ınuñ beñzer ki üstâdı budur

Ben nice mey-hâne yolında harâbât olmıyam
Sâkıyâ pîr-i mugânuñ baña irşâdı budur

Ey Behiştî vâdi-i tab‘uñ ne şûr-engîz olur
Var ise Ferhâd u Mecnûn gitdügi vâdî budur

112
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

‘Işk-ı cân-efrûzı cânâ nâr sanma nûrdur
Ka‘be’veş anuñla vîrân göñlümüz ma‘mûrdur

Var ser-i kûyunda ber-dâr olmayı mi‘râc bil
Ehl-i ‘ışk içre bu mezheb mezheb-i Mansûr’dur

Acı sözinden ‘adûnuñ kalb-i pür-hûn yarılur
Zehre döymez gûyiyâ kim kâse-i Fagfûr’dur

Her ne tañ eylerse vâ‘iz ‘âşıka ‘ayb eylemeñ
Kim delü olan kişinüñ her sözi ma‘zûrdur

Ey Behiştî zahm-ı sîneñ ger oñulsun dir iseñ
Gâfil olma canlu yakı uragör meşhûrdur

---

112 RE. 17a (kenarda), FB. 18b, MO. I. 1124. 78a
1a cânâ nâr sanmañ] cân-ı yâr sanmañ FB, RE.

113
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Sûfiye nakş-ı cemâlüñ göz ile kaş gelür
'Ayn-ı uşşâka velî cilve-i nakkâş gelür

Zahm-ı tîguñla bürür sînemi hûn katreleri
Çaldıran deştine gûyâ ki Kızılbaş gelür

Benem ol mest ki nüh künbed-i hum-hâne-i devr
Himmetüm çeşmine bir dâne-i haşhâş gelür

Tâlib-i genc-i visâl olalı dünyâda baña
Kîmyâ hâk-i siyeh dürr-i güher taş gelür

Her ne 'âşık ki anuñ bâdesi zehr-i gam ola
Ey Behiştî baña ol merdüm-i 'ayyâş gelür

114
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Âb-ı Hayvân ki bir rivâyetdür
Dehen-i yârdan kinâyetdür

Agız açup yürekde yârelerüñ
İşleri katlüme şehâdetdür

Mürdeye la'lüñ ey Mesîhâ-dem
Tâze cân virdügi kıyâmetdür

Dûd-ı âhı felekde seyr itmek
'Âşıka başga bir kerâmetdür

---

113 RE. 17b, FB. 18b
114 RE. 17b, FB. 18b-19a

Gayra lutf it sen Behiştî'ye kahr
Hey begüm bu niçe 'adâletdür

115
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gamze okların ki salan çeşm-i hükm-endâzıdur
Ok degül ol murg diller saydınuñ şeh-bâzıdur

Hâk-i dergâhuñ olupdur gözümüzde tûtiyâ
Nâme-i hatt-ı gubâruñ başumızda yazıdur

Şem' nergis tîg sûsen servler abdâl-şekl
Ravza-i 'âşık hemânâ kabr-i Seyyid Gâzi'dür

Sûret-i hâlin ko 'uşşâkuñ sözin diñle hemân
Bülbülüñ şekli degüldür hûb olan âvâzıdur

Gayrdan geçsün Behiştî şâ'irân-ı Rûm'a di
Mekteb-i 'ışka mu'allim Hâfız-ı Şîrâzi'dür

116
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Mihrâblarda meyl kaşuñdan yaña olur
Çeşmüm zücâcesi baña kıble-nümâ olur

Rûşen-zamîr olana ruhuñdan külâleler
Mâhile hem-nişîn iki dâne hümâ olur

Ruhsâr-ı âteşînüñe her kim uzatsa el
Mânend-i şem' barmagı yanmak sezâ olur

---

115 RE. 17b-18a, FB. 19a
116 RE. 18a, FB. 19a

Hattuñ gubârı gözüme gelse mizâcda
Hân-ı memâta gâyetile iştihâ olur
Yâruñ Behişti vasf-ı ruhın yazdıgum varak
Bir yassı yüzli nakşı güzel dil-rübâ olur

117
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Benüm deşt-i cünûnda gevher-i 'aklum güm olmışdur
Dirîg itme saçuñ zencîri biñ baş hakkum olmışdur

Ben ol Hızram ki zulmet-hâne-i hammârda sâkî
Benüm ser-çeşme-i Âb-ı Hayâtum bir hum olmışdur

Olur seyreylesem mülk-i Hıtâ'yı Rûm'dan ben kim
Hayâl-ı hâl-i miskînüñ gözümde merdüm olmışdur

Çemende hadd ü kaddüñsüz beni odlara yakmaga
Gül-i surh âteş ü serv-i hırâmân heyzüm olmışdur

Nazargâh-ı dil ü cân şimdiden Firdevs-i kûyuñdur
Anuñçün ehl-i nâm içre Behiştî adum olmışdur

118
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gam derûnum 'âlemînüñ şâh-ı pür-kîni geçer
Dûd-ı âhum anuñ esb-i 'anberîn-zîni geçer

Hem-dem olmış goncalarla 'âşıka âdem dimez
Şimdi bülbül murg-zâruñ … …[264] geçer

---

117 RE. 18a, FB. 19a-b
118 RE. 18a-b, FB. 19b
[264] Metinde "Maşlahu'ddîn" şeklinde geçen kelimeye anlam veremedik.

‘Âyine alup ele zeyn itse rîşin vechi var
Sûfî ‘iklîm-i riyânuñ hayl-i hod-bîni geçer

Tîn u zeytûnile olursa riyâzet zâhidâ
Ehl-i ‘ışkuñ hâl ü leb zeytûn ile tîni geçer

Hîç gözin var a Behiştî aça mı insâf it
Kim anuñ zânû-yı cânân şimdi bâlîni geçer

119
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Ey göñül âhir olınca gele eyyâm-ı bahâr
Sebzeveş eyleyelüm bir su kenârında karâr

Görmedüm bâd-ı sabâ gibi mülâyim mahbûb
Kim ola anuñile eylemeye seyr-i kenâr

Bozdı gam şeklümi zînet vireyin aña biraz
Sâkıyâ câm-ı meyi sun elüme âyînevâr

Sîbdür gabgabuñ ammâ ki tokunsa rindân
Çeşm-i ‘âşık gibi andan dökilür dâne-i nâr

Bâl açup nükte hümâsı ne kadar uçsa bülend
Bâz-ı tab’umla Behiştî iderem anı şikâr

120
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Benüm vuslat şebinden rûzgâr-ı fursatum yegdür
Ki fürkat havfı çekmekden ümîd-i vuslatum yegdür

---

119 RE. 18b, FB. 19b
120 RE. 18b, FB. 19b-20a

Ferâmûş eyleyel'den dehr-i dûnuñ kâr u bârını
Harâbât ehli içre pâdişehden hürmetüm yegdür

Günâhum yâda geldükce derûn-ı dilden âhum var
Mürâ'î sûfinüñ hengâmesinden tâ'atüm yegdür

Enîs olmakdanise ma'rifetsüz şahsa 'âlemde
Gülistân okıyan bülbüllerile sohbetüm yegdür

Behiştî'yem baña dünyâ serây-ı dâr-ı gurbetdür
Bu yâd elde karâr itmekdenise rıhletüm yegdür

121
Mefâ'îlün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fe'ilün

Hevâ-yı hûbile yagsa dıraht-ı gülşene kar
Basîret ehline peydâ olur şitâda bahâr

Dimeñ ki berf ile zeyn oldı 'îd-i adhâda
Salınmaga yeñi bayrami giydi serv ü çenâr

Bu akça akça düşen yeryüzine berf degül
Bahâr ümîdi idüpdür sipihri sîm-nisâr

Sefer zamânı degülken garîb hâdisedür
Felekler üştür-i ebri sürer katar katar

Kenâr-ı âteşi kimdür viren gülistâna
Nazarda ola husûsâ Behiştî 'ârız-ı yâr

122
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün
Cem kim cihâna câmı ile toldı nâmı var
Sâkîmizüñ anuñ gibi nice gulâmı var

---

121 RE. 18b-19a, FB. 20a
122 RE. 19a, FB. 20a

Vuslat yolında gice ile soyma beni
Hûn-hâra gözlerüñ gibi iki harâmi var

Ragbet ider mi hûr-i cinân merhabâsına
Şol kim anuñ kapuñ gibi dârü’s-selâmı var

Serv-i sehî salınsa yolına ‘aceb degül
Nûş eyler elde gül gibi pür-bâde câmı var

Sarrâf-ı dür-şinâsuñı ey müdde‘î gör e
Nazm-ı Behişti’nüñ ne güzel intizâmı var

123
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gül gülistân seyrine gelmiş çemen sultânıdur
Efser-i surhile lâle bûstân oglanıdur

Sensüz ey gül-çihre ahvâlin sorarsañ gülşenüñ
Serv dûd-ı âhı bülbül nâlesi efgânıdur

Olımaz Yûsuf berâber saña benden al haber
Ey habîbüm bu hayâlüñ gözlerüm mîzânıdur

Kılmasa pinhân tılısm-ı hatt u la‘lüñ gencveş
Yok dimez dirdüm dehânuñ dürr ü gevher kânıdur

Bûy-ı cânândan Behiştî’ye gelür her dem hayât
Hüsni gülzârında güller var ki âdem cânıdur

---

123 RE. 19a, FB. 20a-b, B. 2127. 76b

124
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Sanma hüsn ehli hemân sâde püser yazandur
'Işka dil vir ikisinden dahı 'ışk ahsendür

Diñlemeñ zemm ider olursa eger 'ışkı fakîh
Ne bilür okıdugın añlayımaz gevdendür

Zâhidâ âyineye bakmayalum mı yohsa
'Âşıkuñ âyinesi câm-ı mey-i rûşendür

Didiler Ka'be mücâvirleri dîzâr görür
Hamdulillâh ki ser-i kûyı baña meskendür

Gün togunca ne bilürsin ki ne vaz' itse gerek
Ey Behiştî bu felek bir zen-i âbistendür

125
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bâgum üstinde götürsem zahmuñı erzânidür
Kim mahabbet deştinüñ ol lâle-i handânıdur

Nakd-i cân virmez visâlüñ câmına zâhid meger
Şöyle sanmış fürkatüñ nakşı anuñ hicrânıdur

Tekyegâh-ı 'ışkuñ ey Leylî-sıfat pîri benem
Şöyle kim Mecnûn yanumda bir yaban oglanıdur

Gice gündüz kendü kendiyle virüp almakdadur
Bu dil-i dîvâne iklîm-i cünûn sultânıdur

---

124 RE. 19b, FB. 20b, B. 2127. 39a
125 RE. 19b, FB. 20b

Bunı bildüm kim Behiştî ‘âşıka rahm eyleyen
Bî-vefâ âlemde ancak dîde-i giryânıdur

126
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Her ne şâhı kim göñül dil tahtına sultân kılur
Pâdişâh zâlim olursa gâret-i îmân kılur

Meh-be-meh tahlîl-i insân itmegiçün gâlibâ
Çarh-ı merdüm-hor hilâli râhat-ı dendân kılur

Hem-reh-i ‘uşşâk olal’dan çarh-ı dûn perverini
Her gice bir tâze nekbet-hâneye mihmân kılur

Gonca la‘lüñden sürûd eyler zebân-ı hâl ile
Murgı ol hâlet karîni nâle vü efgân kılur

Ey Behiştî mürde ihyâ eylemiş ‘Îsî velî
Şimdi bu da‘vâ-yı cân-bahşı leb-i cânân kılur

127
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Ne mehlikâ ki togup hüsn elinde tâb eyler
Bir iki günde felek anı âftâb eyler

‘Aceb degül kızarursa yürekde peykânuñ
Ki her kimesne bu biñ başludan hicâb eyler

Ganî göñüllü şu ‘âşık durur ki gözünden
Ne katre kim gele bir dâne dür hisâb eyler

---

126 RE. 19b-20a, FB. 20b-21a
127 RE. 20a, FB. 21a

Havâle eyleme kahruñ yelini ben hâke
Vücûdumı eridür nâr-ı hışmuñ âb eyler

Görüp Behişti didi genc-i hüsnüñ ejderini
Bu hânmânını ehl-i dilüñ harâb eyler

128
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Na't-ı devrânda bezm kursam olur
Câm-ı meyden piyâde sürsem olur

Yâreye ebrişîm götürmez iken
İnce meyden biraz götürsem olur

Derdini seyridüp oh oh dimege
Varup agyârı ben de görsem olur

Nâr-ı 'ışkıle rişte-i cânı
Kâkül-i yâr gibi örsem olur

Ele alup Behiştî dîvânın
Selefüñ defterini dürsem olur

129
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Şol cân ki bu vücûdum terkîbi aña tendür
Cism-i latîfüñ aña cân ol baña bedendür

Her şeb cebüñle cenge gele benümle ey çarh
Eyle hazer ki tîr-i âhum cebe sökendür

---

128 RE. 20a, FB. 21a
129 RE. 20a-b, FB. 21a-b

Şöhret-perest olana eyler ri‘âyetini
Çarh-ı denî-cibillet nâ-merd-i pîr-zendür

Dünyâ nefâ’isiyle boynuñ bezin şişirme
Nâzük tenüñ libâsı âhir bugün kefendür

Bir gayrı gül-‘izâra kılsam nazar Behiştî
Cân gözlerine anuñ her gamzesi dikendür

130
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bezm-i gamda âh-ı mutrib çeşm-i pür-hûn câm olur
Rûz-ı hicrân dem olur baña dügün bayram olur

Sâkıyâ keyfiyyet-i mey mîr-i çarh idüp beni
Hıdmetümde bendeler Keyvân ile Behrâm olur

Nakş-ı mül peydâ idüp ‘işret işâret kılmaga
Harf-i mîm olur sitâre mâh-ı nev bir dâm olur

Nice perhîz eyleyem meyden ki ser-mest olıcak
Dilde yâre hâlümi arz itmege ikdâm olur

Sag iken agyâr irilmez çün visâl in‘âmına
Şimdiden soñra Behiştî virdimüz in‘âm olur

131
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün
Añıcak kahruñı ‘ışk ehli melâlle ölür
Lutfuñı yâd idicek şevk-ı visâlle ölür

Beni öldürmezise çeşme-i la‘lüñ eyüdür
Neş’e hadden geçicek âb-ı zülâlle ölür

---

130 RE. 20b, FB. 21b
131 RE. 20b, FB. 21b

‘Işk pervânesine dil uzadan kahbe nehâr
Şem‘veş ‘âkıbet enfâs-i ricâlle ölür

Kılmayan burc-ı tecerrüdde Mesîhâne sebât
Har-ı pâ-der-gil olup bâr-ı ‘ıyâlle ölür

Hâlet-i ‘ışkı Behiştî ne güzel kılduñ edâ
Diñleyen şi‘rüñi te’sîr-i Te‘âlle ölür

132
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

‘Âşıklaruñdan alma ko sen intikâmlar
Eksüklik eyleyenleri ‘ışkuñ tamâmlar

Mihrâbveş kaşuñ senüñ ey kıblegâh-ı Kuds
Bir gûnedür ki meyl ider aña imâmlar

Zâhidler ehl-i ‘ışka yakîn gelmesün kovuñ
Kim sıhhat ehli içre yaraşmaz cüzâmlar

Düşnâmlar işitdi lebüñden sevindi cân
Hasretden irdi hasrete gûyâ selâmlar

Kapuñda berâtuñ yazan âvâre Behişti’ne[265]
Lâyıkdur ehl-i cennete ‘âlî makâmlar

133
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Cân bendesi olmaga bir şâh-levend ister
Göñlüm kuşı konmaga bir serv-i bülend ister

---

132 RE. 20b-21a, FB. 21b-22a
[265] Bu mısrada vezin bozuktur.
133 RE. 21a, FB. 22a, B. 2127. 79a, MM. İ. 2456. 34b
1a şâh-levend] serv-i bülend B. 2127

Gelsün gözümi görsün üstâd-ı hayâlüñ kim
Bir vâdi-i hûn-efşân başdan yeñi bend ister

Gül bergidür ol nâzük seyr itmege etrâfı
Ber-bâd-ı sabâ gibi şâhâne semend ister

Gün ruhlaruña beñzer âh itdügüm oldur kim
Kasr-ı felege ‘âşık çıkmaga kemend ister

Ey Hızr-ı mübârek bî-dâr Âb-ı Hayât irgür
Şi‘rini Behiştî’nüñ tâ Mîr-i Hucend ister

134
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Başum gibi kapuñda kalan behre-mend olur
Âhum gibi yoluña yelen ser-bülend olur

Eflâk-i âstânuña ‘azm eylesem baña
Ey mehlikâ bir ara mahabbet semend olur

Hayret kemendidür dil-i ‘uşşâka kâkülüñ
Hüsnüñ görenler anuñiçün anda bend olur

Her kanda kılsa eşkümi bârân-ı gam lebüñ
Ol cânibüñ nebâtı şehâ cümle kand olur

Nazm-ı Behişti şem‘ine pervâne oldı halk
Eş‘âr sûznâk olıcak dil-pesend olur

2b bir] bu MM. İ. 2456
5a Hızr-ı mübârek bî-dâr Âb-ı Hayât] kasr-ı mübârek beni var Âb-ı Hayâta MM. İ. 2456
134 RE. 21a, FB. 20a

135
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

İrişmiş bâg-ı hüsnüñde yemişler
İşitdüm niceler andan yimişler

N'ola döksem gam eyyâmında eşküm
Ag akça kara gün içün dimişler

Kemân ebrûña ta‘n itmiş anuñçün
Bogarlar boynına takup kirişler

Müjeñ tîrin görel'den çeşm-i ‘âşık
Hemân ol zahma dönmişdür ki işler

Uyuriken olup gülşende şeb-nem
Behiştî goncanuñ agzını dişler

136
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Dil metâ‘ın kendü cânum gibi saklarken fakîr
Ahsen-i vechile aldı bir emîr-i dil-pezîr

Bir ugurdan iki kâfir üstüme kıldı hücûm
Gördüm olmaz ikisine müşterek oldum esîr

İtlerüñden birinüñ şâlını isterdüm velî
Bir gedâyam kim baña lâyık degül kimde harîr

Geldi gülzâra kabâ-i sebzile serv-i revân
Âblar akup ayagına didiler gel emîr

---

135 RE. 21a-b, FB. 22a-b
136 RE. 21b, FB. 22b

Deyr-i sadrında Behiştî pîş-tahta istemez
Bir velâyet mîriyüz kim kayd olur bize serîr

137
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Hüsnüñi eyler habîbüm rûşen ol ruhsâreler
Mustafâ'ya san delîl olur iki meh-pâreler

Göricek tîrüñ[266] piristû-beççeler gibi hemân
Sîneden yer yer agız açmaga başlar yâreler

Mâh-tâbum subha dek şem'-i 'izâruñ şevkıne
Her gice pervâne gibi çarh urur seyyâreler

Âstânuñ terkine 'azm itmeyem ölem gidem
Yagsa gökden başuma kûyuñda seng-i hâreler

Eylemeñ Ferhâd u Mecnûn'ı Behiştî'ye kıyâs
Merd-i râh-ı 'ışka olmaz hem-kadem zen-pâreler

138
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Ben deyrde mukîm-ı makâm oldugum yeter
Mansıb baña hem anda imâm oldugum yeter

Olmadumise Âb-ı Hayât'a sebû ne gam
Sâkî mey-i mahabbete câm oldugum yeter

Göñül cihânda puhte-i zühd olmak istemez
Bostân-ı 'ışka mîve-i hâm oldugum yeter

---

137 RE. 21b, FB. 22b
266 Metinde "tîzüñ" şeklindedir.
138 RE. 22a, FB. 23a

Reşk itmezem olanlara ‘âlemde nîk-nâm
Bed-nâmlar içinde be-nâm oldugum yeter

Sultân-ı ‘âleme hasedüm yok Behişti’yâ
Ol şâh hıdmetinde gulâm oldugum yeter

139
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

‘Âlem-i rü’yâda gibi eylerüz dünyâyı seyr
Mest-i câm-ı gaflet itmişdür bizi bu köhne deyr

Tîr-i gamzeñde nihân *el-katl-i minnâ* mintekâ*
Çeşm-i câna hatt-ı la‘lüñde ‘ıyân *es-sulhu hayr***

Deşt-i gamda oklaruñla seglerüñ üşüp baña
Mürdeye döndüm ki kılmışdur ihâta vahş u tayr

Mushaf-ı ‘ışkı umaram ben yine ihyâ idem
Nitekim Tevrât’ı yazdı zâyi‘ olmışken ‘Üzeyr

Göñlüñi yıksa Behiştî gam yime ol şeh yapar
Ka‘be’i yıkdısa ma‘mûr eyledi İbn-i Zübeyr

140
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Dehânuñ goncadan haddüñ gül-i sîr-âbdan yegdür
Enâr-ı gabgabuñ bîhden lebüñ ‘unnâbdan yegdür

Beni gördükleri yerde iderler âşinâlıklar
Seg-i kûyuñ tuz etmek bilmeyen ahbâbdan yegdür

---

139 RE. 22a, FB. 23a
* *Bizim ölüm fermanımız, senin gamze okunda nakşedilmiş olarak gizlidir.*
** *Sulhda hayır vardır*. **Kur’an** 4/28
140 RE. 22a-b, FB. 23a-b

Ser-â-ser darb-ı sengüñden vücûdum gömgök oldugı
Zemistânda ekâbir giydügi sincâbdan yegdür

Şeb-i gamda ser-i kûyuñ tarîkın kılmaga rûşen
Hayâl-i rûy-ı tâbendeñ baña meh-tâbdan yegdür

Bekâsuz devleti dehrüñ geçer göz yumup açınca
Ne gâfildür diyen anı Behiştî hâbdan yegdür

141
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

'Andelîb âh idüp aglar gül aña hande ider
Böyle gelmişdür ezelden bu cihân böyle gider

Tûlına bakma ki zencîr-i fenâdur ömrüñ
Seni her lahza 'adem mahbesine togrı yider

Eylemez 'ışka iren hüccet ü bürhâna nazar
Mihr-i rahşân variken şem'-i şebistânı n'ider

Cânib-i gülşene geldükce sabâ kûyuñdan
Çemen iki bükilüp aña sitâyişler ider

Gûyiyâ sîne-i pür-mûy-ı Behiştî'de okuñ
Tevsen-i 'ışka kemend itmegiçün başum dider

142
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bu gice basdum ten-i eflâke yer yer yâreler
Görinen peykân-ı tîrümdür degül seyyâreler

141 RE. 22b, FB. 23b
142 RE. 22b, FB. 23b

Subh-dem mey-hâneye kasd itdüm elden öñ varam
Gördüm etrâfını almış sâgaruñ âvâreler

Gerdenüñde dir gören sünbüllerüñ zîbâlıgın
Ak bedenlüye yaraşurmış be-gâyet kareler

Mevc-i eşküm gâlib olsa acırum merdümlere
Korkaram gark ola bu deryâda ol bî-çâreler

Şerhalar açsa ‘adûnuñ sînesinde tîg-ı yâr
Reşkden ‘âşık Behiştî kendü kendin yareler

143
Müstef‘ilâtün/ Müstef‘ilâtün

Cân nakdin alup nâzük-püserler
Nâzükligile ‘âşık umarlar

Şîrîn lebile yaş yaş güzeller
Cân tûtisine gûyâ şekerler

Mahbûb sanma haddüñle ebrûñ
La‘lîn kabâlar miskîn kemerler

Cismümde zînet her zahm-ı sengüñ
Şehden gedâlar hıl‘at giyerler[267]

144
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yüzüñi Firdevs-i bâlâ kaddüñi Tûbâ bilür
Ey lebi Kevser seni bu teşne-dil a‘lâ bilür

---

143 RE. 22b-23a, FB. 23b-24a
[267] Varak kopması sebebiyle bu gazelin sonu eksiktir
144 SRE. 850. 131a

Ey perî-peyker sen inkâr itdügüñden n'oldı kim
Yoluña ben mâlumuñ harc itdügüm dünyâ bilür

Müşkilât-ı 'ışkı benden sorsa ne erbâb-ı 'akl
Şimdi ol fenni cihânda bir benem zîrâ bilür

Dersgâh-ı 'ışka isti'dâd bulmadan fakîh
Gör ne câhildür ki kendin bir büyük mollâ bilür

Yeg sever sanma seni bendeñ Behiştî'den rakîb
Gayba hükm itme habîbüm ötesin Mevlâ bilür

145
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Kâkülüñ vasfında hâmem hatt-ı 'anber-bû döker
Dişlerüñ nazmında çeşmüm dem-be-dem lü'lü döker

Nâgehân ussı gider olsa seni görüp rakîb
Üstine üşüp cihân halkı yüzine su döker

Gayra kaysılar revân eyler nihâl-i lutf-ı yâr
Ehl-i 'ışka şâh-ı kahrı bî-meze âlû döker

Şem'-i kâfûrînüñ etrâfın tutar nûr-ı siyâh
Gerdeni üzre kaçan kim şâneden gîsû döker

Başına yârüñ yürek oynar el ursa ser-tirâş
Ey Behiştî korkarın ruhsârı üzre mû döker

146
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
Dime Mecnûn ile Ferhâd'ı yaban erleridür
'Işk meydânınuñ ad ile dil-âverleridür

---

145 SRE. 850. 131b
146 SRE. 850. 131b

Hastedür merdüm-i çeşmüm yüzüñi görmeyeli
Dökdügi eşk-i revân sanma ecel derleridür

Bezm-i ‘ışkuñda melekler mey-i nâb içmegiçün
Mâh-ı nev sahn-ı felekde tolu sâgarlarıdur

Buldugı pârtâlı yüklense n’ola sûfîler
Her biri râh-ı dalâletde riyâ harlarıdur

Yazma pîrâneler evrâka cevânlar vasfın
Şimdiden soñra Behiştî sen o defterleridür

147
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şem‘-i kâfûrî ki pervâne anuñ meyyâlidür
Ehl-i bezme hıdmet eyler bir külehlü bâlidür

Câme-i zer-bâft-ı şâle dirmezem ki giydigüm
Sayda geldük de şikâr itdüm kilâbuñ şâlıdur

Dâg-ı ‘ışkıle müzeyyen bir kalenderdür felek
Gerdeninde mâh-ı nev bir zer-nişân halhâlıdur

Dil nişân-ı hâl-ı ruhsâruñ yabanlarda arar
Hep aña bu lâle-i deşt-i belânuñ âlıdur

Kâkülüñ bûyın meşâmumdan dirîg itmez sabâ
‘Ömr-i sermedden nasîb almak Behiştî hâlidür

147 SRE. 850. 132b

148
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Dem gelür kim ben gedâ-yı kûyuña bir hâl olur
Câme-i zer-bâft-ı şâhı rûz-merre şâl olur

Şem‘veş meclisde görsem bir gice meh-tâbumı
Gökde baña her sitâre dîde-i ikbâl olur

Mushaf-ı ruhsâruña ‘izzet kılan ‘âşıklaruñ
Âftâbuñ sâde levhi nâme-i a‘mâl olur

Gül-‘izârumdan kelâm açılsa bülbül olurum
Gayri söz söylense meclisde zebânum lâl olur

Vuslat isterseñ tahammül kıl Behiştî fürkate
Sabrile zîrâ koruk halvâ belâlar bal olur

149
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ten-i Mecnûn’ı sen sanma ihâta eyleyen kıldur
Gam-ı Leylâ’yı şerh içün anuñ her biri bir dildür

Çeker ne’ylerse eyler dil firâkuñ mihnetin ammâ
Rakîbüñ seng-i ta‘nına tahammül katı müşkildür

Nefes peydâ kılup ‘ahd-i visâli lâfın urdukda
Göñül sen aña aldanma ki geldi geçdi bir yıldur

Vücûdum mülkini teslîm iderken‘ışka gelmiş ‘akl
Gör e eblehligin ider baña bir pâre yer bildür

---

148 SRE. 850. 132a
149 SRE. 850. 133a

İşigüñden ırılmak yok saña dâ'im du'â eyler
Gerek öldür gerek dirgür Behiştî aña kâyildür

150
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün

Şeklen gören agyârın âdem diyemez cindür
Bed-lehcesi iblîse her vechile yakındur

Çün bâd-ı ecel aldı harcanmadıguñ emvâl
Yâ berg-i hazândur yâ zer tolu hazâ'indür

Peykân-ı hadengüñ kim per bükdü kemânuñdan
Sînemde yuva yapdı bir gökce gügercindür

Ben 'abdüñi bilmez mollâları dünyânuñ
Her birisi yanumda bir müfti-i Mâçîn'dür

Nakd-i dili sen kendüñ zabt eyle Behiştî kim
Çeşmine inanursañ aldar seni hâ'indür

151
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Sahrâda surh-ser gibi cem' oldı lâleler
Niyyetleri budur ki gelüp şehri alalar

Gülzâra geldükce nisâr itmege saña
Gül kâsesini dürrile pür kıldı jâleler

Kûhsâr-ı sîne ma'den-i la'l oldugın bilüp
Nâveklerüñden üstine salduñ havâleler

---

150 SRE. 850. 133b
151 SRE. 850. 134a

Âhum felekde Zühre’ye âvâz ögredür
Yohsa sadâ-yı ra‘d degüldür bu nâleler

Yârüñ Behişti gülşen-i hüsninde yüz bulan
Pister döşendiler gül-i terden külâleler

152
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Egerçi bahâ-ı ‘ışkıle kalbüm kâsesi pürdür
Velî bezm-i visâlüñde nasîbüm bir tasavvurdur

Eger gözüm gören şefkat düşerse sîne-i yâre
Yanumda eşkümüñ her katresi bir bî-bahâ dürdür

Göñül şehrindeki gam bir fesâd ehli levend ancak
Huzûr itmek dilerseñ anı serheng-i meye sürdür

Mülevven yürüme sûfî özüñi ‘ışka vir kim ol
Vücûduñ câmesin pâk itmege üstâd-ı zûrkârdur

Riyânuñ dadın almışsın didükce zâhid-i şehre
Behiştî sûretin ekşitmesün mi hak sühan-verdür

153
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

‘Işk ile gam göñülde hem-hânedür nedendür
‘Akl anlara karışmaz bîgânedür nedendür

Meclisde mey yerine nûş itmedise kanum
Ol çeşm-i ‘işve-sâzuñ mestânedür nedendür

---

152 SRE. 850. 135a
153 SRE. 850. 137b

Genc-i visâl-i yâre çünkim mahal degüldür
Her-dem serây-ı sînem vîrânedür nedendür

Şem‘-i ‘izârı yârüñ gülde degülse peydâ
Bezm-i çemende bülbül pervânedür nedendür

Mihrâb-ı mescid ey meh ebrûñı ‘arz iderken
Gamdan penâhgâhum mey-hânedür nedendür

Pîr-i mugân kelâmı gûşumda gûşvârum
Vâ‘iz sözi yanumda efsânedür nedendür

Zencîr-i zülf-i yâre bend olmadıysa göñli
Çokdan berü Behiştî divânedür nedendür

154
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Dil-rübâmuñ ola musâhibi gayr
Be bu dirlikden ölmek olsun hayr

Mangıra geçmedi yaşum sîmi
Mâlik oldı metâ‘-ı vuslata gayr

Bu gice tâli‘ümde sen mâhı
Düşde gördüm didüm didi hayr

Cânı âzâde kıl ‘alâyıkdan
Nice bir habs ola kafesde bu tayr

Olıcak bezme mug-beçe sâkî
Ne safâdur Behişti suffe-i deyr

154 SRE. 850. 137b

155
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Felegüñ ‘ahde hılâf itmek ezelden işidür
Cümle cünbişleri anuñ Karaman bahşişidür

Câme-i sebz giyüp kendüye zînet virmiş
Gör ki serv-i gülsitânı o ne gökcek kişidür

Yüzüme yâr sovuk baksa beni lerze tutar
‘Âşıkuñ var ise bunuñ gibi demler kışıdur

Zen-perest oldugıçün tîşe ser-i Ferhâd’a
Husrevâ kûh-ı fenâ Şîrîn’inüñ dişidür

Dehr bâgında Behiştî’yi iden ber-hurdâr
Zâhidüñ pendi degül pîr-i mugân alkışıdur

156
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâîlü/ Fâ‘ilün

Tertîb-i bezm-i meyde her üslûbdan habîr
Pîr-i mugân gibi kanı bir ma‘rifetlü pîr

Çokdan baturdı çarhı felek âsyâbınuñ
Sey-lâb-ı eşk-i çeşmüm aña olmasa müdîr

Dil murgı dâm-ı halka-i bezmüñ şikârıdur
Mutrib kılalı nâle-i sâzı aña safîr

Sensüz nice revân olınur geşt-i bâga kim
Olur baña varakları peykân nihâli tîr

---

155 SRE. 850. 138a
156 SRE. 850. 138b

Bezm-i havâs nukli getürsün Behiştiyâ
Ko müdde'î kelâmını itsün 'avâm-gîr

157
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Zülfüñde rahm şânesi yokdur ya var mıdur
Sende vefâ nişânesi yokdur ya var mıdur

Zâhid hümâ-yı evc-i tecerrüd olanlaruñ
'Âlemde âşiyânesi yokdur ya var mıdur

Bâg-ı cihânda ister iseñ mîve-i safâ
Anuñ burada dânesi yokdur ya var mıdur

Mutriblerüñ cihânda bu ben nâle-keş gibi
Diller deler terânesi yokdur ya var mıdur

Kâdir midür ki ta'n ide nâ-dân Behişti'ye
Bu sözlerüñ bahânesi yokdur ya var mıdur

158
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

'Işk ehlinüñ mekânesi vardur ya yok mıdur
Mey-hâne adlu hânesi vardur ya yok mıdur

Agzumda zebânumı görmez misin
'Işk odınuñ zebânesi vardur ya yok mıdur

Dil nâleye dem ursa kaşuñ karşusında dir
Mutriblerüñ kemânesi vardur ya yok mıdur

---

157 Tr. 80. s. 346, İS. I. 4123. 438a
1a rahm] zahm İS. I. 4123
3a safâ] vefâ İS. I. 4123
158 Tr. 80. s. 346, İS. I. 4123. 438a
3b kemânesi] terânesi İS. I. 4123

Bir dem kapuñ ziyâret iden haste ‘âşıkuñ
Biñ yıl kadar zamânesi vardur ya yok mıdur

Her gün Behişti kûyuma niçün gelür dime
Elbetde bir bahânesi vardur ya yok mıdur

159
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Kanda görse bu lezzet ile şeker
La‘l-i şîrînüñe senüñ baş eger

Çârsû-yı derûnuma gönder[268]
Anda tîrüñ senüñ ziyâde geçer

Hum yanında surâhi ey sâkî
Beñzer ol tıfla kim anasın emer

Nice kılsun namâzı sûfî kim[269]
Âb-destüñ yerinde yeller eser

Koñ ilâc eylemeñ Behiştî’ye
Derd-i ‘ışkı anuñ mizâcı sever

160
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün
Hecrüñde ölüm vakti lezzetlü ecelcikdür
Ölmek gamuña nisbet bir kâse ‘aselcikdür

---

159 Tr. 80. s. 347, AE. M. 691. 25a, SF. 3849. 131b-132a, İS. I. 3859. 23b, Ah. s. 334
1a görse] görende AE. M. 691.
[268] Bu beyit, MO. I. 923, s. 12a’da müstakil olarak yer almıştır.
2b tîrüñ senüñ] yeter müjeñ İS. I. 3859; tîr-i müjeñ AE. M. 691, SF. 3849.
[269] Beyit, MO. I. 923. s. 102, Ah. s. 334, MK. A. 1560. 60b ve Be. s. 28’de müfred olarak geçmiştir.
4a sûfî kim] sûfî-i har MK. A. 1560
5a eylemeñ] itmeñ İS. I. 3859.
160 AE. 459. 116a, MK. A. 799. 26a
1a bahrüñde] hecrüñle MK. A. 799

Mushaf yüzüñi tefsîr itdükde femüñ bahsi
Çok fikr-i dakîk ister bir güçce mahalcikdür

‘Âşık bilür el irmez kâküllerüñe ammâ
Eglencesi miskînüñ bir tûl-ı emelcikdür

‘Âşıklar arasında fahrum yeri oldur kim
Göñlüm alan âfetcik bir hoşca güzelcikdür

Çendânca degül gerçi bu şi‘ri Behiştî’nüñ
Ammâ ne hoş-âmedce şîrînce gazelcikdür

161
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Müşg-bûluk saçına kalmışdur
Fitnelük beñlerine kalmışdur

Tîg-i gamzeñ elinden a zâlim
Ne girîbân ne sîne kalmışdur

Kullaruñ içre nâ-murâd hemân
Begüm ancak kemîne kalmışdur

Rahm ider yok baña benüm hâlüm
Erhamü’r-râhimîne kalmışdur

Gitdi dil ey Behiştî yâre revân
Bilmezem cân nesine kalmışdur

4b hoşca] ra‘nâca MK. Y. A. 799
Gazel-i Behiştî
161 AE. M. 574. 94a, Ü. T. 1724. 170a, Ü. T. 1802. 49b, MO. I. 1230. 107b, MC. 727. 23b, R. 1972. 171b, FB. 533. 106a, MK. A. 799. 13b

162
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Şâhlar zînet içün tâcına gevher korlar
Hâne-i dîni harâb itmege ahker korlar

Pâdişâh olduñ ise zulmi gider kim yarın
Hak huzûrunda iki hasmı berâber korlar

Nakd-i ‘ömrüñ neye sarf oldı hisâb eyle diyü
Rûz-ı mahşerde şehâ öñüñe defter korlar

Ger hücûm eyler ise bir gün ecel yagıları
Ne hazîne ne şehenşâh u ne ‘asker korlar

Ehl-i dünyâ gibi olma ki Behiştî anlar
Lehebî dûzahın altına zehebler korlar

163
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bezm-i fenâda ‘ârif olanlar ne gam çeker
Gül gibi elde turmayup ol câm-ı Cem çeker

Ey hâce gâfil olma sakın kâtib-i ecel
Bir gün olur ki defter-i ‘ömre kalem çeker

Şâh-ı diyâr-ı ‘ışk olalı âh-ı sûzdan
Dâ’im sipâh-ı gam üzerine ‘alem çeker

---

162 MK. A. 485. 14a, İS. I. 3848. 127a
1a tâcına] tâca MK. A. 485
1b harâb] vîrân İS. I. 3848
2a yarın] ne şâhum MK. A. 485
3b şehâ] dilâ İS. I. 3848
5a olma ki] olmaya İS. I. 3848
5b lehebî] leheb MK. A. 485
163 MK. A. 547. 19a

Elden düşürme ayagı dâ'im safâda ol
Bezm-i cihânda âhiri her kim kadem çeker

Yârüñ Behişti kûyuna varmak ne var idi
Agyâr ile görüp anı âdem elem çeker

164
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sanma sûfî hırka egnümde külâhum serdedür
Bâdeye rehne konılmış her biri bir yerdedür

Var ise dîdâra meylüñ aradan şekki götür
Kim hicâb erbâb-ı 'ışkuñ dîdesine perdedür

Ol zamândan kim bizümle bezm-i peymân eyledüñ
Gözlerüm ey 'ahde durmaz halka gibi derdedür

Yazdılarsa cürm-i bisyârum Kirâmen Kâtibîn
Gam degül âh-ı nedâmet ol dahı defterdedür

Merd iseñ dehr-i denîden isteme hergiz murâd
Kim zen-i çarhuñ Behiştî himmeti nâ-merdedür

165
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Visâlüñ Ka'be'dür rûz-ı ecel 'azmi zamânıdur[270]
Kefen ihrâmı tâbût ol yoluñ tahtü'r-revânıdur

---

164 MK. A. 1998. 74a, MK. A. 3092. 52a
Gazel-i Behiştî
1a bezm-i peymân] bezme peymân MK. A. 1998
2b ol dahı] dahı ol MK. A. 3092
165 MK. A. 3092. 139a, B. 2127. 46a
[270] Beyit Be. s. 28 ve KAL. C. II, s. 1419'da da geçmiştir.

Şikâr-ı bûse-i la'lüñ kılup zülfüñde dâr olmak
Baña ol merg degül 'ömrüm hayât-ı câvidânîdür

Firâkuñ deştinüñ râh-ı dırâzın nice kat' itsün
Dil-i bî-tâkatüm kim püser-i gam nâ-tüvânıdur

Ruhum gülzârınuñ kalmadı zerrîn olmaduk bergi
Şebâbum nev-bahârınuñ meger fasl-ı hazânıdur

Bu feyzullâhı ey Leylî-sıfat san'at hayâl idüp
Behiştî 'akl-ı evveldür diyen Mecnûn-ı sânîdür

166
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Sen var iken iki gözüm agyâra kim bakar
Gül-berg-i tâze elde iken hâra kim bakar

Hünkâr şehre geldi diyü seyre çıkdılar[271]
Her kûşe dil-rübâ tolu hünkâra kim bakar

La'l-i lebin gören kişi nev-hatları n'ider
Sâfî şarâb var iken esrâra kim bakar

Görmek senüñ müyesser iken pâk çihreñi
Dünyâ zeni didükleri murdâra kim bakar

Her kûşeden gelür Behişti şerbet-i ecel
Gurbetde sen sakın dime bîmâra kim bakar

2b ol merg] ölüm B. 2127
3b tâkatüm kim] tâkatümüz MK. A. 3092
4a zerrîn] zerd MK. A. 3092
166 MK. A. 3513. 24a, AE. M. 564. 5a
[271] Bu beyit İS. I. 3859. 24b ve KF. s. 27'de müfred olarak yer almıştır.
2b dil-rübâ] mehlikâ KF.
4a müyesser] mîr AE. M. 564

167
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Rakîbe gerçi vuslat ‘îdgâhınuñ kemânıdur
Velî baña hilâl-i çarh atılmış ok yılanıdur

Giderken kûyına yâruñ gice şem‘ olmış agyâra
Baña mâh-ı siyeh-dil bir kazâ-yı âsmânîdür

Murassa‘ câmlardur her şükûfe ey lebi şîrîn
Zemîni de tehî görme ki hum-ı husrevânîdür

Ecel düzdi irüp âhirle reh-zen olmak yokdur
Konanlar ‘arsa-i ‘arza felâket kârbânıdur

İlâhî bâlini dâm-ı ‘alâyıkdân halâs it kim
İrem bâgı Behiştînüñ kadîmî âşiyânıdur

168
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bezm-i gülde bülbül-i gûyâlar efgân itdiler
Goncalar ser-mest olup çâk-i girîbân itdiler

Gördüler nakd-i visâl-i yârden destüm[272]
Dâmenüm pür-sîm idüp merdümler ihsân itdiler

Dişlerüñ dürrin görüp şermende olmasun diyü
Jâlelerden goncanuñ agzına dendân itdiler

Şeh-suvârum al ele çevgânuñı kim mihr ü mâh
Serlerin kûy-ı felekde gûy-ı meydân itdiler

---

167 MK. A. 4228. 30b-31a
168 İS. I. 3859. 23a
[272] Mısrada vezin eksiktir.

Yazmaga buldukları yerde Behiştî şi‘rini
Çarhuñ evrâkını kudsîler zer-efşân itdiler

169
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bâg-ı vasl üzre güzer kıl ‘Adn’e gir dîdârı gör
Vâdi-i hicrânı seyreyle “*‘azâbe’n-nâr*”ı gör*

Nakd-i ‘ışk alduñsa ‘akl u câna aldandum dime
Virdügüñ gevherleri ko itdügüñ bâzârı gör

Bâde-i cân-perver imiş tûşe-i râh-ı sürûd
Menzil-i maksûda ey dil ayak ayak varıgör

Ol gül-i bâg-ı letâfet kanda gitdi bilmezem
Ey sabâ billâhi lutf eyle yüri gülzârı gör

Geldügi demler hayâlüñ üzre kılmaga nisâr
Gel neler hazırlamışdur çeşm-i gevher-bârı gör

Kasd idermiş yüz kızardup la‘l-i yâre öyküne
Kıpkızıl dîvâne olmış lâle-i kûhsârı gör

Haste-hâl olmış mahallüñde Behiştî derd-mend
Ey tabîbüm bir nazar bâri gel ol bîmârı gör

170
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Vey hoş gör ki dehrüñ lu‘beti var
Bu dehrüñ dürlü dürlü sûreti var

---

169 HE. 244. 120a
Behiştî Fermâyed
* “Rabbimiz bizi *ateş azabından koru*”, **Kur’an** 3/16.
170 HE. 244. 123b
Behiştî Fermâyed

Felek tanbûrveş burdı kulagum
Yine beñzer benümle sohbeti var

Saçuñ küfrin cemâlüñ mushafından
Gider billâhi kim dîn gayreti var

Revân oldı yetiş ol servi ey dil
Ki ‘ömr-i nâzenînüñ sür‘ati var

Yetişdi bedlige dil-berle sözi
Harîm-i vasl içinde vahdeti var

171
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sîne bûstân-ı belâ yer yer ocagı dâglar
İki gözüm üsti yanında akar ırmaglar[273]

Kadd-i dil-cûña sanavberler müşâbih olmagın
Başı üstinde yer itmiş anlaruñçün taglar

Hâlümi bir bir öñüñde söylemek kasd eylesem
Sihr-i çeşmüñ rişte-i hayretle agzum baglar

Her kaçan sürseñ kapuñdan nâleler eyler göñül
Vâdi-i ‘âlemde yüksekden uçan su çaglar

Basmadum gülzâr-ı şâdîden yaña bir dem ayag
Çeşme-i çeşmüm Behiştî gerçi turmaz aglar

---

171 AE. M. 674. 71b, TA. 285. 56b
Behiştî Râst
[273] Beyit TA. 285 56b'de müstakil olarak yer almıştır
4a nâleler eyler] nâle eylerler AE. M. 674
5b ağlar] çağlar AE. M. 674

172
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Bize himmeti eylesün yidiler
Yohsa gamlar beni üşüp yidiler

Kadre irdüm diyü işigüñde
Her gice dil visâl-i yâri diler

Sevdügüñle sevindi cân u göñül
Gerçi çokdan berü melûl idiler

Bir çepel kahbenüñ zebûnlarıdur
Ehl-i dünyâ diyen çörek gidiler

Cevrüñe râzıdur Behiştî velî
Seni gayra vefâ ider didiler

173
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Tâze dâgıyla kaçan ‘âşık-ı miskîn iñiler
Sînede yârelerüñ köhnelerini yiñiler

Dil-rübâlar sebak-ı nâz iderler ezber
Varak-ı mihr ü vefâyı kim okur kim diñiler

Dest-i gamdan tokunur gibi yine yüzüme kef
Turmayup deff gibi meclisde kulagum çiñiler

Derd-i ser irdi seg-i kûyuña feryâdumdan
Giceler subha degin durmaz o miskîn siñiler

---

172 AE. M. 635. 45a
173 MO. I. 1230. 8a

Ey Behiştî dem-i vuslat didigüñ pür-demdür
Ki irilmez aña harc olmagıle yüzbiñiler

174
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gül disem ruhsârına dil-ber sözümden reng alur
Lebleri katında la‘l añsam eline seng alur

Bir nazarda ‘âlemüñ keyfiyyetin ma‘lûm ider
Cem gibi ol kim ele câm-ı mey-i gül-reng alur

Çarha girer mihr ü meh tutar melekler dâ’ire
Zühre’veş ol mutrib-i gül-ruh ele çün çeng alur

Dîdeden hâb-ı huzûr ol nergis-i şehlâ kapar
Dilden ârâm u karâr ol çeşm-i şûh u şeng alur

Ey Behiştî câm-ı sâfile cilâ vir kalbüñe
Gam gubârından sakın âyîneyi kim jeng alur

175
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Göñül kadüñ görüp kûyuñda konmaga mekân ister
Ki bülbül sâye-i serv-i çemende âşiyân ister

Firâkuñda n’ola hâlüm ki tâkat kalmadı sabra
Visâle çâre yok olursa dahı çok zamân ister

Hayâtından kişiyi vakt olur nev-mîd ider gamzeñ
Egerçi ey Mesîhâ-dem lebüñden mürde cân ister

---

174 MO. I. 1230. 8b
175 MM. İ. 2456. 44b

Der-i yâre ‘aceb olmaz teveccüh eylese göñlüm
Yüz urup ‘arz-ı hâcet itmege bir âstân ister

Yüri var âb-ı eşküñle Behiştî perverişdür kim
Sehî servüm işitdüm bâg-ı hüsne bâgbân ister

176
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Boyuñ yâdına âhumdan kaçan bâd-ı şimâl oynar
Ayag üzre turup sahn-ı çemende her nihâl oynar

Sabâ ey semt-i kûyuñdan derûnum şevka geldükce
Temevvüc eyleyüp deryâ yaşum deryâ şâl oynar

‘Ademden bir dem içinde niçe mevcûd olur peydâ
Felek cân perde ardında turup zıll-i hayâl oynar

Göñül esbâb-ı dünyâya mübâşir ol ko dünyâyı
Sakın bâzîçeye meşgûl iken çok mâh u sâl oynar

Behiştî tab‘-ı pâküñden ne hâletler konılmışdur
Ki eş‘âruñ semâ‘ itse tarabdan ehl-i hâl oynar

177
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Öpe ser-mûzeñi şâyed diyü dil hâkden korkar
İzüñ tozın çeke ala diyü eflâkden korkar

Kaçan hammâma girseñ gayrı yerden gam yimez ‘âşık
Hemân ‘âlemde ey nâzük-beden dellâkden korkar

---

176 MM. İ. 2456. 36a
177 MM. İ. 2456. 38a

Dile gam gelse merdümler taşır fürhâtini taşra
Ki ‘âteş düşse şehre her kişi emlâkden korkar

Sürûr-ı meclise cânâ rivâyet eyleye diyü
Behiştî bezme gelse zâhid-i gamnâkden korkar

178
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ben ol şeh-bâz-ı ‘ışkam kim hücûmum âfet-i cândur
Vücûdumda benüm ‘ankâ ‘adem kâfında pinhândur

Mahabbet nerm idüp vâ‘iz yavuzlar yâri ‘uşşâka
Ara yerde müselmânlık ider korsañ müselmândur

Gamuñ sadra geçürmez diyü geçmişler beni yâre
Ma‘âzallâh inanmañuz bu sözler baña bühtândur

Yaluñ yüzli diyü kükürdveş üstine pervâne
Egerçi şem‘-i cem‘-ârâ dahı bir dünki oglandur

‘Acîb olmaya gördükce ululanursa agyâra
Kilâb-ı kûy-ı yâr ile Behiştî şimdi yârândur

179
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Beni eşkümle gördüñse kapuñda satma sîmüm var
‘İnâyet umageldüm hem ‘azîmüm hem yetîmüm var

Ümîdüm rûyını sürsem kapuñ hâkine incinme
Kime ‘arz eyleyem hâlüm tapuñdan gayrı kimüm var

---

178 MM. İ. 2456. 42b
179 MM. İ. 2456. 45a

Cihân dârü’ş-şifâsından ne kaygu derd-i gamzeñ kim
Benüm bîmâr-ı ‘ışk olanlara hâzık hekîmüm var

Dem-i ‘Îsî’ye rûhum ben ölürsem itmeyem minnet
Gelür kûyuñ cenâbından sabâyâ hoş nesîmüm var

Cünûn mey-hânesinde olmayan âdem Süleymân’ı
Bu ‘âlemde Behiştî dime ki ‘akl-ı selîmüm var

180

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Birlige yetdi bizümle şimdi yâr
Vakti iki eyle ey gam yüri var

Kâse kâse kan yudarken lâleveş
Câm-ı mül sundı bize gülden bahâr

Didiler âhir ırakdan merhabâ
Şeyh elin alup olanlar tevbekâr

Kuşluga dek şenlik idi bu gice
Nâle-i bülbüllerile zâglar[274]

Çün bahârıdur Behiştî Vize’nüñ
Çorlu’da düşmenlerüm itsün karâr

181
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Lâleler bezm-i çemende kâseler-dâr[275] oldular
Serv-bünler ‘işret ehline hevâ-dâr oldular

---

180 YB. 2511(müstakil, numarasız iki varakda)
[274] Metinde “murg-ı” kelimesi de vardır, ancak o şekliyle vezin bozulur.
181 YB. 2511(müstakil, numarasız iki varakda)
[275] Metinde açıkça bu şekilde yazılan “kâseler dâr” sözüne bir anlam veremedik.

Deyr-i ‘âlemde sanemler sûretüñ hüsnin görüp
Her biri hayretlerinden nakş-ı dîvâr oldular

Merhamet itmez misin dîdemdeki merdümlere
Kanlu deryâ içre gird-âba giriftâr oldular

Nakd idüp varın tecerrüd râhınuñ nâ-çârları
Çûha-yı tevhîde virdiler sebük-bâr oldular

Ger baña usmaz Behiştî şimdiki şâ‘irleri
Gamzekârum gerçi çeşmüñ gibi sehhâr oldular

182
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sanma ‘uryân tenümüñ lerzesini deydendür
Ehl-i ‘ışk içre bu hâlet ezelî reydendür

‘Işk deştinde ölüp adı kalan Mecnûn’uñ
Sorsañ ey Leylî-hırâm aslı bizüm haydendür

Kevser’i ger bize satmak dileseñ vâ‘iz it
Bu da ol meykedede içdügüñüz meydendür

‘Işkı pür-revnâk iden nâle-i ‘âşıkdur kim
Tolu şevk oldugı mey meclisinüñ neydendür

Sîneñe âteş-i ‘ışkıle Behiştî ur dâg
Çâresüz hasteye dirler ki devâ keydendür

---

182 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)

183
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Olsa kimüñle bir iki göz âşinâ nazar
Elbetde eyler aña dönüp nâ-sezâ nazar

A‘mâ yaratdı Hazret-i Hak çeşmüm nergisin
Gülşende tâ ki deymeye andan saña nazar

Pîr-i mugâna zâhidle niçesiz didüm
Didi du‘âsın almalıyın ben aña nazar

Kuldur diyü mezâda koyup satsalar beni
Alur gözile itmez efendüm baña nazar

Kuhl itmese şehâ gözine hâk-i pâyüñi
Olmazdı Behiştî kuluñ kîmyâ-nazar

184
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Cân u dil bir şâh-ı hüsne bende olsa şâd olur
Şol iki kullar gibi kim ibtidâ âzâd olur

Ey sanem sensüz cihân deyrin temâşâ eyleyüp
Didi merdümler ne sûretsüz harâb-âbâd olur

Başumı alup giderdüm seglerinden korkaram
Kim zamân giçe aradan âşinâlar yâd olur

Bir yaña ben bir yaña ney bir yaña da ‘andelîb
Kârımuz gülşende âh u nâle vü feryâd olur

---

183 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)
184 B. 2127. 25a-b

Ey Behiştî şöyle kim şîrîn kelâmuñ göreler
Milket-i nazmuñ saña husrevleri Ferhâd olur

185
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Semend-i devlet-i dehre süvâr olma ki demdür
Harâb-âbâd-ı 'âlemde aña magrûr olan kimdür

Şu kim dünyâdan el çekmiş degül hüşyâr olımaz kim
Felek didükleri çarh hûnîn ile tolu humdur

Ecel nârınuñ âteş-dânıdur gam-hâne-i gerdûn
Gelür ecsâd-ı âdem yanmagiçün aña heyzümdür

Baña devr itdüren etrâf-ı kûyuñ âsyâbını
Su nâr-ı haddüñe kendin uran bir dâne gendümdür

'Aceb midür Behiştî dîdeden dûr olmasa bir dem
Vefâ-dâr olmasun mı ol gözüm nûrı ki merdümdür

186
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün

'Ârızı üzre kaçan kim kâkülin çevgân ider
'Arsa-i hayretde ben meftûnı ser-gerdân ider

Didi bayram girdi seni ber-murâd itsem gerek
Şöyle beñzer ol hilâl-ebrû beni kurbân ider

Ol cefâ-hûdan vefâ gördüm dimiş kâfir rakîb
İ'tikâd itmeñ müselmânlar aña bühtân ider

---

185 B. 2127. 86a
186 B. 2127. 83b

Ey ‘azîzüm zâhid-i halvet-nişînüñ sözine
Uyma yohsa Yûsuf-ı cânın yerin zindân ider

Nagme-i şi‘rüñ Behiştî irse mânend-i sabâ
Gonca gibi göñli târ olanları handân ider

187
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Râh-ı gamda yaragum nâle-i ser-tîz midür
Yoldaşum [yoksa][276] benüm âh-ı seher-hîz midür

Niye halk itdi Hudâ zâhid-i huşki ‘acebâ
Şöyle beñzer ki cehennem odı ol hîz midür

Sûfinüñ süfresine sunmaga meyl itmedi
Beni ilten harem-i ‘ışka bu perhîz midür

Getüren müşki Hıtâ’dan neyiki Rûm’a didüm
Didi kim câzibe-i zülf-i dil-âvîz midür

Kanda bir ehl-i mezâk olsa Behiştî anuñ
Agzını tatlu iden şi‘r-i şeker-rîz midür

188
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

‘Âlemüñ zevkı ruhuñ gülşenini seyrândur
Yohsa ey Yûsuf-ı gül-çihre bu ne zindândur

Leşker-i eşkile âhum ‘alemin gördüñse
Baña ta‘n eyleme zâhid ki göñül sultândur

---

187 B. 2127. 73a
[276] Kelime metinde olmamasına rağmen vezin gereği ilave edilmiştir.
188 B. 2127. 63b-64a

Salınur serv uyur nergis ider gül hande
Kimi ser-hûş kimi tiryâki kimi hayrândur

Koynuña koyma dehâna salagör mâluñı kim
'Âkıbet olacaguñ Hak yolına kurbândur

Nice seyr ola Behiştî saña kim rûz-ı visâl
'Ömr-i nev' olsa benüm rûhum aña bir andur

189
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

'Işk ehli ney'ki bagrı delik beñzi sâz olur
Muhrik sadâsı ehl-i dile cân-güdâz olur

Mecnûn ki hasm ola baña şatranc-ı 'ışkda
Evvel oyunda mât olan ol günde bâz olur

Şol mest kim düşüp yüzini hâke urmaya
'Uşşâk içinde nâmı anuñ bî-namâz olur

Hâl-i durûg-ı sözümi bildi yâr kim
Didi baña senüñ gibi çak başlu az olur

Bir lu'bile dehânuña virmiş Behişti dil
Sad âferîn aña ne 'aceb hokka-bâz olur

190
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Güller çemende olmasa pür-bâde câmlar
Serv-i sehîde olmazdı bu hırâmlar

---

189 B. 2127. 32b
190 B. 2127. 31a-b

Mihrâbveş kaşuñ senüñ ey kıblegâh-ı Kuds
Bir kûşedür ki meyl ider aña imâmlar

Tîg-i müjeñle ‘âşıkları eyleme helâk
Eksüklik eyleyenleri ‘ışkuñ tamâmlar

Düşnâmlar işitdi lebüñden sevindi cân
Hasretden irdi hasrete gûyâ selâmlar

Kûyuñda seglerüñ yerin emr it Behişti’ye
Lâyıkdur ehl-i cennete ‘âlî makâmlar

191
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

‘Âlemde sînem olmadı bir lahza yâresüz
Cerrâh-ı gamzeñ irmezise kaldı çâresüz

Seyyârelerle seyre çıkar her şeb ol kamer
Mümkin degül ki râst gelem ben sitâresüz

Mihrâb-ı âstânuñ eger kaddüñ olmasa
Kalurdı Vize câmi‘i gibi minâresüz

Gizlü kapaklı nesne yog ey ugru gözlüler
Kılmakda dil şikârın igen âşkâresüz

Bir yaña gitmez işigüñe secde itmeden
Kılmaz Behişti kâra şürû‘ istihâresüz

---

191 RE. 13b, FB. 14b

192
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şark u garba salmagıçün ‘âşıka tîr-i âh[277]
Mihr ü mâh iki nişânlardur felek meydânumuz

Habsgâh-ı cisme tîgüñ âteşîn ursañ hemân
Gamdan âzâd olmaga ummaz mı sanduñ hânumuz

Gice gündüz gabgab u kâkül hayâlin eylerüz[278]
Var bizüm dahı bu yüzden topumuz çevgânumuz

Her gice âyîne-i çarhı Behiştî zeyn ider
‘Aksdür kim gösterür bu dîde-i giryânumuz

193
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sanma bülbül gibi şeydâ-yı gül-i bâguz biz
Şevk-ı ruhsâruñile lâle-i pür-dâguz biz

Kadrümüz yogise kâfire n’ola yanuñda
Çâg ezelden sanemâ yalımı alcaguz biz

İvdürürsen bizi dermân haberin virme bize
Bir bölük hastelerüz derdüñile saguz biz

Mümkin olmaz ki kenâre gele ol serv-i revân
Her dem ol nigehle eşk âbına ırmaguz biz

---

192 RE. 24a, FB. 25a
[277] Gazelin başı, matla beyti her iki nüshada da yok.
[278] FB ve RE’de “gice vü gündüz” şeklinde ise de vezin gereği “vü” kaldırılmıştır.
193 RE. 24a, FB. 25a
4 -FB.

Şâh-bâzî idük gerçi Behiştî biz ezel[279]
Dûd-ı âh içre gören şimdi sanur zâguz biz

194
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Anuñçün vuslata 'âşık şitâb eyler zamân virmez
Ecelden havf ider zîrâ irişdükde emân virmez

Hevâ-yı 'ışka dil mesken olalı zühde menzil yok
Ki her bir murga şeh-bâz-ı hümâ sayd-âşiyân virmez

Gören dir reng-i rûyuñla kad-i mevzûnuñı sâkî
Bu nahluñ hâletin bezme nihâl-i ergavân virmez

Gül-i nev gibi handân olma bülbül gibi aglarsın
Felekdür bu kime her ne virürse râygân virmez

Behiştî sâde-rûlar bir sınuk âyînedür diyü
Begenmezler[280] dil-i gamgînümi ammâ el-ân virmez

195
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gelmez ey dil gam palâsından baña dîbâ 'azîz
Himmet ehline görinmez zînet-i dünyâ 'azîz

Geçdi 'ömrüm bir du'â kılmadı vasl-ı yâr içün
Ben dimek yokdur mürâ'î sûfiye Amrâ 'azîz

Düş ayagına tereddüd itme kim olmaz göñül
Rind-i dürd-âşâma pîr-i deyrden a'lâ 'azîz

---

[279] Vezin gereği bu şekilde olmasını düşündüğümüz mısra metinde "Şeh-bâzî idük gerçi Behiştî biz ezel" şeklindedir.
194 RE. 24a-b, FB. 25a-b
[280] Metinde "begenmez" olmasına rağmen vezin gereği "begenmezler" okuduk.
195 RE. 24b, FB. 25b

Bûy-ı pîrâhen kaçan aydın ider gözüm didüm
Didi ol Yûsuf-likâ anca diyesin yâ ‘azîz

Râgıbuñdur şehr-i müstesnâları kim görinür
Dîde-i a‘yân-ı Mısr’a Yûsuf-ı zîbâ ‘Azîz

Devr-i hüsnüñde güzeldür ‘âşıkuñ hengâmesi
Kim olur hengâm-ı gülde bülbül-i gûyâ ‘azîz

Bûse-i la‘lüñ rakîb almak ölümdür ‘âşıka
Aña sabritmez Behiştî cân olur zîrâ ‘azîz

196
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Karañu oldı ‘âlem gözüme ey mehlikâ sensüz
San ol pervâneyem zulmetde kaldum şem‘-i rûşensüz

Baña bezm-i belâda hûn-ı dil nûş itdürüp her dem
Harâm olsun senüñ tenhâ mey-i nâb içdigüñ bensüz

Yürek yanmayıcak cûşa gelür mi lûle-i dîde
Olur mı künbed-i gerdûnda bir germ-âbe külhânsuz

Görenler dir şu‘â-ı ‘ışkı zulmet-hâne-i dilde
Bu ne şem‘-i şebistândur yanar şevkıle revgânsuz

Bedenden murg-ı cân uçmak diler kûyuñ añıldukca
Behiştî’yem gülüm balı ne dirlik bâna gülşensüz

---

196 RE. 24b, FB. 25b

197
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

'Âlem-i îcâda[281] biz iznile gelmiş cânlaruz
Cilvegâh-ı dehr içinde sevgilü cânânlaruz

Mihr zerrîn topumuzdur mâh-ı nev çevgânumuz
Sanma bu meydânda iller gibi ser-gerdânlaruz

Âftâbuz kim nihânuz zerre-i nâ-çîzde
Bizi gâfil çaglama kim katrede 'ummânlaruz

Fahrdur sûret binâsını harâb itmek bize
Kenz-i mahfî birle biz ma'mûr olan vîrânlaruz

Kûhveş 'asker olup gelse 'adû-yı bî-şümâr
Berg-i kâha saymazuz anı 'aceb sultânlaruz

Çâr-sûmuzda ne isterseñ bulursuñ gel berü
Mısr-ı câmi' nâmumuzdur biz şu şehristânlaruz

Yüzümüz zer gözümüz sîm eşkümüz la'l u 'akîk
Ey Behiştî biz cevâhirle pür olmış kânlaruz

198
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Meslegümüz râh-ı safâ eylerüz
Matlabumuz fakr u fenâ eylerüz

Sâf kılup kalbümizi 'ışkıle
Âyîne-i gayb-nümâ eylerüz

---

197 RE. 24b-25a, FB. 25b-26a
Gazel-i Ra'nâ
281 "İcâda" okunan kelime metinde "icâre" şeklinde yazılmıştır.
198 RE. 25a, FB. 26a

Vaslı metâ‘ın bize ‘arz itse yâr
Cevher-i cân aña bahâ eylerüz

Gam gelicek nûş iderüz şerbetin
Neyleyem derde devâ eylerüz

Kûşe-i ‘uzletde Behiştî gibi
Rabbümüze hamd u senâ eylerüz

199
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Şu kim peşmîne-i erbâb-ı ‘ışkuñ kıymetin bilmez
Sa‘âdet ehlidür ‘izz ü sa‘âdet hıl‘atin bilmez

Gelüp mey-hâneye sûfî iderse ta‘ne ‘uşşâka
Edebsüzdür kovuñ ol bu harîmüñ hürmetin bilmez

Gam okı zahmınuñ derdin ne bilsün sîne-i mesrûr
Sahîhü’l-bâl olan ehl-i belânuñ zahmetin bilmez

Köki Tûbâ gibi servüñ yukaru gelmek ister kim
Boyuñla bahse turmış bâd-ı âhum gayretin bilmez

Behiştî her ki bu şîrîn kelâma olmaya kâ’il
Mezâkında halel vardur ma‘ânî lezzetin bilmez

200
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bir melek-sîmâ perînüñ ‘âşık-ı şeydâsıyuz
Bir şeh-i iklîm-i hüsnüñ mu‘teber paşasıyuz

---

199 RE. 25a, FB. 26a
200 RE. 25b, FB. 26b

Kaddüñe lâyık sabâ-i midhat isterseñ eger
Râsti biz işbu sıfat ehlinüñ a'lâsıyuz

Vasf-ı hüsn-i yârdan hâmûş olavuz sanmañuz
Biz bu gülzârın ezelden bülbül-i gûyâsıyuz

Gözde bir kem katreye lâyık degül sûfî velî
Gel bizi gör ki bu zîbâ dürlerüñ deryâsıyuz

Kimseye baş egme ey serv-i revân didüm didi
Ey Behiştî biz tevâzu' 'Adn'inüñ Tûbâ'sıyuz

201
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Giryem dükenmez iki gözüm kıldı çâresiz
Deryâ-yı eşk-i 'âşık olurmış kenâresiz

Ol meh yüzinde kîse pür-encüm gerekse âh
Yokdur felekde bencileyin bir sitâresüz

Gam câmi'i olalı dil oldı bülend âh
Mescid yapılsa degmede olmaz minâresiz

Küffâr-ı gam silâhına sabr eyledüñ velî
Âlâyumuzda kalmadı bir bagrı yarasuz

Nâlân gezer Behiştî seg-i kûyuñ içre kim
Kosun mı ol bu leşkeri tabl u nekkâresüz

201 RE. 25b, FB. 26b

202
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Celâlüñ görmeyen câna tecellâ-yı cemâl olmaz
Firâkuñ odına mûmam belâsuz çünki bâl olmaz

Göñül şöyle müzeyyen oldı dîzâruñ görel’den kim
Vücûdum gülsitânına cinân bâgı misâl olmaz

Ne ‘âşık kim bugün rûz-ı visâlüñden haber tuydı
Fenâ gam-hânesinde ol giriftâr-ı melâl olmaz

Dil ü cândan senüñ derd ü belâña her ki sabr itmez
Aña da‘vâ-yı ‘ışk itmek bu ‘âlemde helâl olmaz

Behiştî şöyle beñzer kim tecellî farkın itmişdür
Güli seyritmeyen bülbül igen şîrîn-makâl olmaz

203
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Celâlüñden kaçan cânâ tecellâ-yı cemâl olmaz[282]
Firâkuñ odına mûmam belâsız çünki bâl olmaz

Gel ey ‘âşık mahabbet maşrıkında bir güneş togdı
Bütün ‘âlem fenâ bulsa aña hergiz zevâl olmaz

Vücûduñ hırkasın var âteşe ur ey göñül çün kim
Mahabbet şem‘inüñ pervânesinde perr ü bâl olmaz

Siper kıl sîneñi tîg-ı firâka kim bu meydânda
Şehîd olmayanuñ me’vâsı gülzâr-ı visâl olmaz

---

202 RE. 25b-26a, FB. 26b-27a
203 RE. 26a, FB. 27a
[282] Bir önceki gazelin matla beyti ile aynıdır.

Behiştî nâmesinden hisse-dâr ol ehl-i hâlüñ
Fenâ bâgında sanma bülbül-i şîrîn-makâl olmaz

204
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sûz-ı gamdan yanıcak yâri perîşân eylerüz
Şimdiye dek itdügi cevre peşîmân eylerüz

Her ne yüzden togsa sînem sahnını pür şevk ider
Cevr ider dirsek biz ol meh-rûya bühtân eylerüz

Sîme mâ'il ola yohsa âhile ey genc-i hüsn
Künbed-i çarhı yakup dünyâyı vîrân eylerüz

Girye-i hûnînümüz çün şöyle mücrim 'addider
Gamzesi gibi sanasın günde biñ kan eylerüz

N'ola zevk itse Behiştî şi'rümüzden müdde'î
Kâfiri hüsn-i kelâm ile müselmân eylerüz

205
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Kimüñ kim ebrveş âhı sipihre reh-güzâr itmez
Vücûdı 'arsasın bârân-ı rahmet sebze-zâr itmez

Degüldür 'ışk içinde ol kişi erbâb-ı himmetden
Ki kabrin hâk-i Mecnûn gibi 'uşşâka mezâr itmez

Metâ'-ı vuslata ol 'ârif olur 'âkıbet mâlik
Mahabbet gevherin sadrında saklar âşkâr itmez

---

204 SRE. 850. 135b
205 SRE. 850. 136a

Göñül şeh-bâzı ‘âlem saydgâhında ‘acebdür
Visâl-i yârdan gayrı şikâra i‘tibâr itmez

Behiştî ‘ışk meydânında himmet cevşenin giydi
Sinân u rumh olursa pend-i nâsih aña kâr itmez

206
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Kimüñ kim nâr-ı âhı cânib-i eflâke yol itmez
Mezârı üzre olduk da şeref nûrı nüzûl itmez

Dime ‘âciz-i gamdan hâk-ı zillet ihtiyâr itdüm
Bu fânînüñ bekâsuz rif‘atin göñlüm kabûl itmez

Kalur bir zindeveş mürde olup bu kûşe-i gamda
Şu kim cismine bir ‘Îsî-nefesden cân hulûl itmez

Müferrih isteseñ esrâr-ı rûhânî tenâvül kıl
Bu bir terkîbdür hayrânını ‘ömren melûl itmez

Behiştî fârig ol ‘örf u izâfet i‘tibârından
Ki ‘âkıl kimse kendin cübbe vü destâra kul itmez

207
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Her şâzlıgın âhiri sanma gama irmez
Fevt itme göñül fursatı kim dem deme irmez

Ecdâdını bir kimse şümâr itse rakîbüñ[283]
İblîse çıkar silsilesi Âdem’e irmez

---

206 SRE. 850. 136a
207 MK. A. 547. 106b, MK. A. 4468. 140a, H. 1050. 169a
1a âhiri] âhir H. 1050
[283] Bu beyit MO. I. 836. s. 61 ve AE. M. 602. 4a’da müfred olarak yer almıştır.

Nef‘ ise mizâca garazuñ şerbet-i mülden
Ben tecribe itdüm anı câm-ı Cem’e irmez

Gülşende göñül iñlemede nâle-i bülbül
Togrı diyelüm nagme-i çeng-i hama irmez

Ger huld-i berîn içre karâr itse Behiştî
Dîdâr temâşâsı gibi ‘âleme irmez

208
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Biñ ta‘ne taşın atsañ sözüñ baña yek gelmez
Câna elemüñ çekmek ‘âlemde emek gelmez

Bir ejder imiş ‘ışkuñ kim aña gıdâyiçün
Biñ bencileyin bî-dil sîmurga siñek gelmez

Gördüñ ki göñül yâra varup güle başladı
Zabt it anı erkenden yohsa giderek gelmez

Ben rûze güni görsem ebrûsı hilâlini
‘Îd oldugına ol gün bir zerrece şekk gelmez

Yârüñ ki yürek korkup tîrinden ide i‘râz
‘Âlemde Behiştî hîç ol baña yürek gelmez

2a ecdâdını] ecdâdına H. 1050
3a mülden] tab‘dan H. 1050, MK. A. 4468
3b itdüm] itsem H. 1050
4a iñlemede] iñleden MK. A. 4468
208 MK. A. 799. 13b

209
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Ser-kûçe-i belâda ‘aceb pâdişâlaruz
Dîvânumuzda defter-i ‘ışkı karalaruz

Bilmez geçinme şimdi bizi kim senüñle biz
Bezm-i ezelde ‘âlem iden âşinâlaruz

Evrâdumuz du‘â-yı kadehdür hemân bizüm
Yoluñ kolayın alucı pârsâlaruz

Mey-hâne küncinüñ baş açuk kâse-bâzıyuz
Bir câma biñ mu‘allak atar bî-nevâlaruz

Dergâhı balçıgın yüze sürdük Behiştiyâ
Onsuz evüñ hamîrini alur gedâlaruz

210
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Şûrîde-meşrebüz baş açuk lâ’ubâliyüz
Ehl-i dilüñ musâhabetinden safâlıyuz

Kaddi kemânlaruz bize ta‘n itme zâhidâ
Dek tur ki yeter … el ursañ kazâlıyuz[284]

Kıymet-i meta‘-ı câna hemân la‘lüñ añlaruz
Bir bende-i kemîneyüz ammâ bahâlıyuz

Sorsañ zebân-ı hâl ile dir lâle vü çemen
Her birimüz birer güzelüñ hatt u hâliyüz

---

209 HE. 244. 119b
Behiştî Fermâyed
210 HE. 244. 120a
Behiştî Fermâyed
[284] Beyitte boş bırakılan yer okunamadı.

Añma Behişti sen bize Yûsuf hikâyetin
Biz gayra mâ'il olmazuz Mustafâlıyuz

211
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sanma biz erbâb-ı şöhret gibi dârât ehliyüz
Hırkasın bir câma rehn itmiş harâbât ehliyüz

Âstân-ı deyr gamgînler ziyâretgâhıdur
Hâke yüz ursak biz anda n'ola hâcât ehliyüz

Na'ramuzdan güm güm ötse kubbe-i gerdûn n'ola
Meclis-i rûhâniyân içinde hâlât ehliyüz

Hâle baksañ sûretâ ednâdan ednâyuz velî
'Âlem-i ma'nîde biz 'âlî makâmât ehliyüz

Cür'amuzdan behre-mend itdük Behiştî 'âlemi
Şimdi biz hum-hâne-i vahdetde hayrât ehliyüz

212
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Te'dîb-i bed-güherlere sa'y itme bî-kıyâs
Kâbil midür ki darb ile altun ola nuhâs

Kılma denîlerüñ bir içim şerbetine meyl
Yarılsa ger harâretile sîne tâs tâs

Bilüñ hayâli sîne-i zerdümde gûyiyâ
Bir ince mûya eyledi bir güher bâmsâs

---

211 B. 2127. 44b-45a
212 B. 2127. 23a-b

Gam hırkasını egnüme alsam ‘aceb degül
Evvelden eski ‘âdetidür ‘âşıkuñ pelâs

Meyl itmesün Behiştî gören ihtiyârsuz
Bikr-i hayâle giydürelüm bir güzel libâs

213
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Görse beni ister ki diye anlara ıs ıs
Tâ ben kaçam anlar kovalar ol güle kıs kıs

Bir tıflı iken mekteb-i ‘ışkuñ dil-i ‘âşık
Mollâya sebak virse olur nice müderris

Kasd itdi beni pîr-i mugandan kese agyâr
Mü’minlere şeytân olur elbetde müvesvis

Kanlu göricek yaşumı rahm itdi egerçi
Kılmazdı revâc akçaya gâlib olıcak mis

Vaz‘ itdi kaşuñ tâkını gõñlinde Behiştî
Su üzre binâ kılmazıken degme mühendis

214
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Erbâb-ı ‘ışkı sûrete koysa n’ola pelâs
En-nâsu kad yekûnu cemîlen me‘al-libâs[*]

Sûretde şöyleyem ki degülmişse âşiyân
Mecnûn ile olurdı aramızda iltibâs

---

213 RE. 26a, FB. 27a
214 RE. 26a-b, FB. 27a-b
[*] Şüphesiz insanlar elbiseleriyle güzeldirler.

Bünyâdını devirdi vücûdum bînâsınuñ
Şol dem ki dilde bagladı bînâ-yı ‘ışk esâs

Birkaç habâblar durur anda kıbâb-ı çarh
Var eyle ‘ışk bahrını aña göre kıyâs

Yârüñ nihâl-i tîri Behiştî ‘aceb nihâl
Gelse dikilse sîneme ol dem virür kirâs

215
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bezm-i gamuñda na‘ralarum eyledükçe gûş
Erbâb-ı şevkı her yañadan çagırur be-cûş

Pür şevk olan hurûşunı hazm eylemek gerek
Zîrâ sadâ viren humuñ olur derûnı boş

Hüsnüñ letâfetin ne bilür ‘âşık olmayan
Ehl-i velâyete görinür ey perî sürûş

Rahmet gamuñda virmedi a‘dâ baña huzûr
Mecnûn’a vahşet itmez idi gerçi kim vuhûş

Bir pâdişâh-ı mülk-i fenâdur Behişti kim
Hıdmetde nice şâhı kılupdur pelâs-pûş

216
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hak dehânuñ hokkasın bir dürr ü mercân eylemiş
Çeşm-i ‘âşıkdan sakınmış anı pinhân eylemiş

---

215 B. 2127. 74a-b
216 RE. 26b, FB. 27b

‘Andelîb-i şûhdan nâzük letâ‘if nakl idüp
Gülleri bâd-ı sabâ gülşende handân eylemiş

Gülşen-i ‘âlemde nice ‘andelîbüñ rûzgâr
Perr ü bâlin berg-i gül gibi perîşân eylemiş

Necm sanmañ her gice olan felekde tâb-dâr
Tîr-i âhum ser-te-ser cismini peykân eylemiş

Ey Behiştî verd-i ruhsârını sîr-âb itmege
Ehl-i ‘ışkuñ gözleri yaşını bârân eylemiş

217
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sâkıyâ evvel benüm bir hoş nihâlüm var imiş
Lâ-mekânlar bezmgâhında mekânum var imiş

Hançer-i kahruñ dilermiş kurtara gamdan beni
Dâr-ı gurbetde benüm de mihrbânum var imiş

Tîr-i müjgân ile dil murgın urup götürmege
Hûblar şeh-bâzı bir kaşı kemânum var imiş

Tîguñı benden ne men‘ eylerdi bilmezdüm velî
Şimdi bildüm tende birkaç üstühânum var imiş

Ey Behiştî cümle yârânı sebük-rûh itmege
Mey-fürûş üstinde bir rıtl-ı girânum var imiş

---

217 RE. 26b, FB. 27b

218
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Serv-i revânı tâze tutan çünki âb imiş
Kûyuñda yaşum akdugı aynı harâb imiş

Âfâk-ı dil kararsa yaşum boşanur hemân
Bârân-ı eşküme gam-ı 'ışkuñ sehâb imiş

Âb-ı hayât eger leb-i cânândaki ise
Hızr'uñ cihânda behresi ancak serâb imiş

Sür'atle geçse yâr-ı 'azîzüm 'aceb degül
Çün her zamânda 'âdeti 'ömrüñ şitâb imiş

Kimdür Behişti dirseñ eger sâkıyâ dün ol
Ser-kûşe-i mugandaki mest ü harâb imiş

219
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Tîg-i 'ışka cengveş gerden topın ser-bâz imiş
Ol nefesde ney gibi nâlân olan nâ-sâz imiş

Câm-ı mey bir kez hücûm itse hezârân gamları
Tagıdur çil yavrusı gibi 'aceb şeh-bâz imiş

Kuş dilince söyleşürlermiş dehânuñ sırrını
'Andelîb ile çemende goncalar hem-râz imiş

Kûşe-i fürkatde bir gün sabr çok mihnet velî
'Âlem-i vuslatda biñ yıl 'ömr sürmek az imiş

---

218 RE. 26b-27a, FB. 27b-28a
219 RE. 27a, FB. 28a

Kuhlveş ‘âşık Behiştî olsa yolında gubâr
Âh kim ol merhametsüz ‘aynına almaz imiş

220
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yazmagıçün gülsitân levhına envâ‘ı nukûş
Aldı deste kıl kalem bârân-ı rahmetden sürûş

Nev-cevân olup kabâ-yı sebz giydi her dıraht
Gerçi dünyâyı şitâ itmişidi bir hırka-pûş

Derdile âh itse bir ‘âşık gözüm göñlüm taşar
Rûzgâr esse kılur elbetde deryâlar hurûş

Halka-i humdan bir a‘lâ ser-‘alem peydâ idüp
Dökdi ‘işret râyetini deyr öñinde mey-fürûş

Mîr-i meclis işigine itmegile istinâd
Ey Behiştî acı gamdan dadı aldı bâde-nûş

221
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hânmânın ‘âşıkuñ gam düzdi vîrân eylemiş
Göñli gencinde ne kim varise tâlân eylemiş

Tîr elinde geçdi urmadı baña kâfir rakîb
Şöyle beñzer ol sanem anı müselmân eylemiş

Jâleden kandîl uyarmaga çemende ‘ankebût
Ey perî-ruh târdan mühr-i Süleymân eylemiş

---

220 RE. 27a, FB. 28a
221 RE. 27a-b, FB. 28a-b

Üstühân-ı serde görinse ‘aceb mi handesi
Hokka agzı Leyli’nüñ Mecnûn’ı hayrân eylemiş

Bikriken gülşende hamli zâhir olmış goncanuñ
İşidüp anı Behiştî bülbül efgân eylemiş

222
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Eger dûd-ı siyâhumdan kılam bir gün revân âteş
Tuta mânend-i şeb yer yer bu sakf-ı âsmân âteş

Vücûd-ı nâ-tüvânem zindeveşdür şevk-ı la‘lüñle
Egerçi mürdeye cân olmaz ey rûh-ı revân âteş

Didüm sadra geçürmişken emân virmez baña ‘ışkuñ
Didi âteş-pereste dahı olmaz mihrbân âteş

Dil-i hâssından eksük itmesün ‘âşık gam-ı ‘ışkı
Ki kılmaz kâse-i nâ-puhteye hergiz ziyân âteş

Hilâlile şihâbı gör hazer kıl çarh-ı hûnîden
Ki olmış öykesinden eldeki tîr ü kemân âteş

Başında ehl-i kibrüñ tâc-ı zer aña nişândur kim
Kıyâmetde aña dest urısar başdan hemân âteş

Terahhum eyle âh-ı âteşîn altında kalmasun
Behiştî’ye revâ mıdur ki ola sâyebân âteş

---

222 RE. 27b, FB. 28b

223
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Kalkup giderseñ ahşam eve âftâbveş
Sad-pâre kıl urup yere câmı habâbveş

Bârân-ı hasret üstüme yagmaga yüz tutar
Cem‘ olsa başum üstine âhum sehâbveş

Bezm-i şarâb kanlu yürek iştiyâk ider
Sancılsa tîr-i gam aña sîh-i kebâbveş

Erbâb-ı cehl sadrda ihlâsumızla biz
Kalduk cihânda hâr u has altında âbveş

‘Âlemde künc-i meykede cennet misâldür
Hûşyârlık Behiştî degil mi ‘azâbveş

224
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Düşde gördüm bir deñizde mâh ‘aksi var imiş
Ol meger bu yaşla gözümde hayâl-i yâr imiş

Âstânuñda beni şol itden âzâr eyleyüp
Kıldıguñ cevr ü cefâ mihr ü vefâ ohşar imiş

Yârsuz gülşen ölümdür baña gül şekl-i kefen
Sanuram bülbül ki şîven eyleyüp aglar imiş

Pây-mâlem itmezdi dil murgın rakîb olmasa yâr
Ol güle ol demde hem-pâ gâlibâ ol hâr imiş

---

223 RE. 27b-28a, FB. 28b-29a
224 RE. 28a, FB. 29a

Lâle-i kuhsârı beñzetmiş ‘izâr-ı Leyli’ye
Taga Mecnûn’uñ Behiştî düşdigi nâ-çâr imiş

225
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Devât-âsâ menem hattuñ gamından bagrı hûn olmış
Kalem mânendi hayret yazısında ser-nigûn olmış

Göñül deyrinde haddüñ kılmagıçün ey sanem tasvîr
Sirişküm rengi çeşmüm kâsesinde lâle-gûn olmış

Cihân ‘ankâların ednâ megesce tutmayan göñlüm
Senüñ ser-pençe-i şeh-bâz-ı ‘ışkuñdan zebûn olmış

Dil-i ser-geşte her zahmumdan eyler nâleler peydâ
Meger kim bezm-i şevkuñda vücûdum erganûn olmış

Çemen bezminde göz yumup sararmış geçmiş ol sünbül
Humârından şarâb-ı şeb-nemüñ gâyet zebûn olmış

‘Asâ-yı âhı eflâke gice şol deñlü urdum kim
Ser-â-ser irtede gördüm vücûdı nîl-gûn olmış

Behiştî zabt olınmaz çâre yokdur ey saçı Leylî
Tutalum tendeki her mûyı zencîr-i cünûn olmış

---

225 RE. 28a, FB. 29a, MM. İ. 2456. 61a
3 -MM. İ. 2456
4 -MM. İ. 2456
5 - FB, -RE
6 -FB -RE

226
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Menem bir goncanuñ hârı ucından bagrı hûn olmış
Nihâl-i gül gibi iki bükilmiş ser-nigûn olmış

Okuñ Ferhâd'ı peykân tîşesin alup gelür her-dem
Ciger tagı meger kim aña kûh-ı Bîsütûn olmış

Cihân 'ankâların ednâ megesce tutmayan göñlüm
Senüñ ser-pençe-i şeh-bâz-ı 'ışkuñdan zebûn olmış

Dil-i ser-geşte her zahmumdan eyler nâleler peydâ
Meger kim bezm-i şevkuñda vücûdum erganûn olmış

Çemen bezminde göz yumup sararmış geçmiş ol nergis
Şarâb-ı şeb-nemüñ gâlib humârından zebûn olmış

'Asâ-yı âhı eflâke gice şol deñlü urdum kim
Ser-â-ser irtesi gördüm vücûdı nîl-gûn olmış

Çeküp gam kâfiri leşker ne deñlü baksa alınmaz
Dil-i 'âşık Behiştî kulle-i şehr-i Bedûn olmış

227
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Bir oglan idi âhum şimdi boy çekmiş bülend olmış
Sipihr-i bed-fi'âle dik gelür makdem levend olmış

---

226 RE. 28a-b, FB. 29a-b, MM. İ. 2456. 60b
3 -FB, RE
4 - RE, FB
5 -MM. İ. 2456
6 -MM. İ. 2456
7a kâfiri ne deñlü] leşkerini her ne deñlü MM. İ. 2456
227 RE. 28b, FB. 29b

Bu vîrân sînemi ma‘mûr idel’den dâglar yer yer
Görenler dir ki bu hâlî beyâbân kûy u kend olmış

Şerâre sanma sen mâhı felekde görmek eclîçün
Burâk-ı âh-ı dil çeşmüm şu‘â‘ına semend olmış

Vücûdum şîr-i mihre menzil olup ey güneş yüzli
Aña bu rişte-i cânum dahı muhkem kemend olmış

Sımış câm-ı gurûru geçmiş ol mestâneliklerden
Olalı mübtelâ ‘ışka Behiştî derd-mend olmış

228
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gündüzin göstermez oldı halka kendin mâhveş
Şîve ögrendi zemistânda meger senden güneş

Mihr ü mâhı çarh idinmiş gice gündüz dönderür
Rişte-i ‘ömrine gerdûn halkuñ olmış sürme-keş

Ey göñül çün kim semend-i himmete olduñ süvâr
Kimseye bakma hemân şehr-i visâle togrı eş

Gel soyun meydân-ı ‘ışka gir eriseñ zâhidâ
Niçe bir şeytânile halvetde tutarsın güreş

‘Işk bir der-bend-i hâyildür menâr servleri
Gâfil olmasun Behiştî eksük olmaz anda leş

228 SRE. 850. 131a

229
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Deşt-i gam râh-ı mahabbetde 'aceb yazı imiş
Ser-i 'âşıkda anuñ kat'ı kara yazı imiş

Kara gözlerle şikâr itdi göñüller murgını
Yâr-ı 'âlî-nazarum hüsn eli şeh-bâzı imiş

Tîg-i müjgânile itmiş nice agyârı helâk
Ol cevân-bahtumı ben bilmez idüm gâzi imiş

'Işk-bâzîde nihân kâra mecâl olmaz imiş
'Âşıkuñ cümleden öñ fâş olacak râzı imiş

Koynuma girdi Behiştî gice göñlücek olup
Bûse almaga rızâ virmedügi nâzı imiş

230
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Yine gülşende bugün bülbüle bir hâl olmış[285]
Güli hârile görüp münkesirü'l-bâl olmış

Devletüñde irişüp zahm-ı müjeñ pâdişehüm
Merdüm-i dîdelere dîde-i kattâl olmış

Şehre od saldı diyü âhuma kılmaga 'azâb
Mâh-ı nev küngüre-i çarhda çengâl olmış

---

229 SRE. 850. 135a
230 AE. M. 563. 57a, AE. M. 564. 10b, MM. İ. 2456. 60b, B. 2127. 30a-b
Behiştî
285 Beyit İS. I. 3726. 21a'da müfred olarak, 4. Beyitle birlikte de KF. s. 27'de yer almıştır.
2a zahm-ı] nâ-ham AE. M. 564
2b dîde-i kattâl] dîde ikbâl AE. M. 564, MM. İ. 2456, B. 2127
3a saldı diyü âhuma kılmağa 'azâb] salmağa âhuma şehâ kılma gadâb MM. İ. 2456; 'azâb] 'izâr AE. M. 564
3b çarhda] 'arşda AE. M. 564

Gezdirür şevkıle bâzâr-ı gülistânda müdâm
Bâd gül Yûsûf'ını satmaga dellâl olmış

Tekye-i 'ışka girüp şâl-i melâmet giymiş
Gör e billâhi Behiştî nice abdâl olmış

231
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Şu kim bir deste sünbül diyü zülf-i yâre yasdanmış
Bu 'âlem câme-hâbında yañılmış yâre yasdanmış

Hadeñgüñ gûyiyâ bir yoldan azmış gonca mıdur kim
Yorulmış vâdi-yi zahmetde düşmiş yâre yasdanmış

Açal'dan hâne-i sînemde nahl-ı kârbân-ı gam
Göñül tâcir gibi hâb-ı belâda yâre yasdanmış

Felek sûretde gerçi bir münakkaş girde-bâlişdür
Velî baş virmiş ol kişi aña bir pâre yasdanmış

Behiştî gülşen-i kûyuñda varmış bir gice yâ subh
İşigüñ ara uymış ara kaçmış ara yasdanmış

232
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Safâ-yı cevher-i 'ışk ile eyle kalbüñi hâs
'Avâm-ı bed-güheri 'ışk ider cihânda hâs

5a giymiş] giyicek AE. M. 564
231 MM. İ. 2456. 55a
232 R. 1972. 245a
Gazel-i Behiştî

Başum degül görinen kim gözüm gümüşlerini
Hayâl-i âteş-i haddüñ eritdi sanki resâs

Yakarsa şevkuñ odı zerre zerre eczâmı
Hevâ-yı mihr-i ruhuñdan külüm olur rakkâs

Olur mı tebdeki peykânlaruñ koyup gide cân
Demür kafesde olan kuş görür mi rûy-ı halâs

Behiştî'nüñ yine gûyâ ki mushaf-ı 'ışka
Beş âyet ile bu beş beyti sûre-i İhlâs

233
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Dil şâh-ı 'ışka bende olup itdi ihtisâs
Gitmez bu kapudan gerek öldür gerekse as

Başum bu haste cismüm elinden belâ çeker
Ey tîg-i yâr gelseñ anı eyleseñ halâs

Yâkût-ı dehr safha-i mercân-ı la'lüñe
Bir ferd yaza başladı ammâ hayâl-i hâs

İncinmeñ urdurursa beni pîr-i mey-fürûş
Oglın helâk idende lâzım degül kısâs

Uymazsa gayrı şâ'ire semtüm Behiştiyâ
Virdüñ 'avâmı anlara kaldı baña hâs

---

233 RE. 28b, FB. 29b, MM. İ. 2456. 63a
2a bu haste] belâ bu MM. İ. 2456
2b gelseñ anı] gelüp anı MM. İ. 2456
4a incinmeñ urdurursa] incitmeñ öldürürse MM. İ. 2456
4b idende] idenlere MM. İ. 2456
5b virdüñ] virdüm MM. İ. 2456; kaldı] yeter MM. İ. 2456

234
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Murg-ı cânum olmayınca dâm-ı sînemden halâs
Bunı bildüm kim ben olmak yogimiş gamdan halâs

Ummasun ‘ışka esîr olan göñül kat‘â necât
Var mıdur merd-i za‘îfe bend-i muhkemden halâs

Ben gedâñıçün ‘adû ‘âşık degül dirse n’ola
Pâdişehler dahı olmamış durur zemden halâs

Birlik isterseñ eger yârile birdür togrısı
Var tereddüd eyleme ol iki ‘âlemden halâs

Şerbeti tâsı sipihrüñ bir ‘aceb semdür ki hîç
Olmadı olmaz Behiştî kimse ol semden halâs

235
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Goncaveş göñlümden aslâ zâyil olmaz inkıbâz
Baña niçe dil-güşâ olsun temâşâ-yı riyâz

Kûşe-i gamda yimek içmek harâm oldı baña
Var mıdur ‘âlemde zâhid bundan özge irtiyâz

Bezmgâh-ı câna sâkî feyz olur nevvâr-ı şevk
Olsa bir câm-ı safâ-bahşa mey-i sâfî müfâz

---

234 RE. 28b-29a, FB. 29b-30a, MM. İ. 2456. 62b
2a kat‘â] aslâ MM. İ. 2456
2b merd-i] şahs-ı MM. İ. 2456
3a ‘adû] meded MM. İ. 2456
3b zemden] dilden MM. İ. 2456
4 Birlik isterseñ eger yârile biñ kasd eyleseñ/ Çâre yokdur olmayınca iki ‘âlemden halâs MM. İ. 2456
5b olmadı olmaz] oldı olmaz ey MM. İ. 2456
235 RE. 29a, FB. 30a

Ehl-i bezm gülşenüñ eñ sivrisidür serv evet
Kadd-i dil-cûyuñ kıyâmuñ görse eyler intihâz

Baña ömrüm sübhasınuñ inkıtâ‘ı yeg gelür
Devr-i hüsn-i yâre gelmekden Behiştî inkırâz

236
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Ehl-i vuslat kılur cihândan hazz
Yohsa ‘ummân …[286] hazz

Cânı var ise kılmasun sûfî
Leb-i la‘l-i şeker-feşândan hazz

Âhum âvâzesin sever ‘uşşâk
Ehl-i İslâm ider ezândan hazz

Şevk-ı zülfüñle olsa dil ber-dâr
Kıla cânıyle rismândan hazz

Va‘de-i vasl-ı yâr içün sürten
Ey Behiştî ider yalandan hazz

237
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Fasl-ı bahâr irişdi ref‘ itdi gonca bersa‘
Gülşen-revâdur olsa erbâb-ı ‘îşe mecma‘

Şeb-zinde-dâr olalıdan mânend-i şeyh bülbül
Teshîr idüp girdi şâh-ı güle murakka‘

---

236 R. 1973. 72b
[286] Kelime okunamadı.
237 RE. 29a, FB. 30a

Gülşen hevâ yeridür ammâ ne çâre ey dil
Reftâr-ı ‘ömr olupdur bâd-ı sabâdan esrâ‘

Bir türbedür vücûda gelmezden öñ yapılmış
Dârü’l-bekâ degüldür bu künbed-i murassa‘

Gam hastesi olana bir kâse mey Behiştî
Öldür beni degilse tıb şerbetinden enfa‘

238
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâîlü/ Fâ‘ilün

Sen şâh-ı hüsne olmasa bir togrı bende şem‘
Giymezdi tâc-ı zer sere her encümende şem‘

Bâzâr-ı vuslatuñdan baña râygân gelür
Olursa şeb-çerâgı berâber semende şem‘

Saldı miyâne sofra ki bir ‘işret eylese
Nev-hat sanemler ile budur kühende şem‘

Bâd-ı sabâ ko lâfı diyü yüzine urur
Güm itse gül-‘izârını bezm-i çemende şem‘

Gark olmış eşke dîdesi başında od-nisâr
Beñzer Behiştî bencileyin derd-mende şem‘

239
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Dün gice rûy-ı yâri görüp encümende şem‘
Şevkınden aglayıncaya dek itdi hande şem‘[287]

---

238 R. 1972. 257a
Gazel-i Behiştî
239 NO. 4962. 279b
[287] Beyit KF. s. 27’de örnek beyit olarak alınmıştır.

Başına altun üsküf urınmazidi şehâ
Olmasa hıdmetüñde yaluñ yüzli bende şem‘

Pervânesini öldürüben kendi şeyhvâr
Olmış siyâh kisve giyüp ser-figende şem‘

Nergis n'ola uyuklasa turdugı yerde kim
Tutdı sabâha dek gice bezm-i çemende şem‘

Şi‘rüñ Behişti beytini gayruñ harâb idüp
Dönderdi aña kim sala âteş şebinde şem‘

240
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Ey devr içinde bezm-i hüsnüñ yanar çerâgı
Ay u güneş felekde senden yakar çerâgı

Şem‘-i ruhuñ yitürmiş ey nûr-ı dîde yohsa
Bîhûde mi tolanur pervâne her çerâgı

Râh-ı gamuñda her şeb âh-ı ‘alev-feşânum
Yel mumı gibi olur baña sefer çerâgı

Ser-cümle sîm-i eşküm almagıçün hisâba
Seyyârenüñ söyünmez şeb tâ-seher çerâgı

Ehl-i tama‘ sözinden söz isteme Behiştî
Bilmez misin ışıksuz olmaz mı cer çerâgı

---

240 RE. 29b, FB. 30b, MM. İ. 2456. 158b
1a devr içinde bezm-i] devr-i bezm içinde MM. İ. 2456
2a yohsa] yoksa MM. İ. 2456
2b pervâne her] pervâneler MM. İ. 2456
5b olmaz mı] olur mı MM. İ. 2456

241
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün

Şem'-i şeb-i hasretdür sînemde gamuñ dâgı
Kılmaz anı tâbende illâ ki yürek yagı

Ger sunmasa düşdükce düşnâm-ı lebüñ şerbet
Dil-hastelerüñ cânâ kalmaz idi bir sagı

Kim vardı gam-ı 'ışkuñ yolını benüm gibi
Ferhâd ise bir azgun Mecnûn ise bir tagî

Kâküllerüñ ucından dil murgı helâk oldı
Zehr-âba mı taldurduñ yohsa bu siyeh agı

Âvâre Behiştî'nüñ alma gözi yaşın kim
Bu 'ârız-ı pür-mevcüñ su gibi geçer çagı

242
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sîne kûhsâr-ı mahabbet âteşîn-gül tâze dâg
Oldı ben Mecnûn'a ey Leylâ-sıfat tag üsti bâg

Ben gedânuñ sînesinde neyler ol zerrîn kabâ
Degme abdâla müyesser mi olur zerrîn çerâg

Gonca gibi bâdeden pîrâhenüñ men' eyle kim
Bûy-ı cismüñ olmasun gül gibi 'ıtr her dimâg

Mâr-ı nefsi öldürürseñ ger 'asâ-yı 'ışk ile
Hâtıruñ vîrânesinde gizlidür genc-i ferâg

---

241 RE. 29b, FB. 30b
242 R. 1972. 261a, MM. İ. 2456. 72a
Gazel-i Behiştî
3a men'] çâk MM. İ. 2456

Ey Behiştî dûd-ı âhumdan çemenzâr-ı felek
Bir ‘aceb gülşendür ammâ bülbüli bir kara zâg

243
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Neye dönderdi beni tal‘at-ı yâr ayrılıgı
Bülbüli böyle mi eylerdi bahâr ayrılıgı[288]

244
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gördügi dem didi ‘âşıkları cânân sâf saf
İdeyin bunları ben hâkile yeksân sâf saf

Sînesi üzre elifler mi iderdi peydâ
‘Ârızuñ mevcin eger görmese ‘ummân sâf saf

Bu hayâlile yataguñda şikâr eylemege
Sen gazâlı gözedür dîde-i giryân sâf saf

Ter düşer câmi‘ içinde seni arar bu diyü
Görse sakkâyı gezer dîde-i giryân sâf saf

Ey Behiştî yog iken bende kadar mikdâruñ
Şâh beyti gazelüñ bagladı dîvân sâf saf

---

243 RE. 29b-30a, FB. 30b-31a
[288] Bu gazelin sadece matlaı var, aradan ne kadar varak eksildiğini bilmiyoruz.
244 NO. 4962. 282a

245
Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün

Behiştî şimdiden ser-geşte-i deşt-i ʻadem olduk[289]

246
Feʻilâtün/ Feʻilâtün/ Feʻilâtün/ Feʻilün

Bed-duʻâmile rakîbi hele kör eyledi Hak
Bâtıluñ çeşmine âh okını urdum şabadak

Şekl-i Mecnûn'ı beyân itdügümi isteriseñ
Sözümi diñle yabana nazar itme baña bak

ʻAlem-i âhile gam mansıbın elden komaduñ
Ey göñül pâye-i vasl isteriseñ anı bırak

Sîneme penbe-i zahm oldı hayâl-i sîneñ
ʻÖtesin Allâh oñara hele bulduk sabr-ı Hak

Âhdan hayme kurar deşt-i ʻademde hânum
Ser-i kûyuñda Behiştî'ye bulınmazsa konak

247
Feʻilâtün/ Feʻilâtün/ Feʻilâtün/ Feʻilün

Koyup âhum kapuñı çekse sipihre sancak
ʻAceb olmaya begüm *külli ta'vîlün ahmak*[*]

Yüz sürel'den ayagın tozına rifʻat buldum
Âstânuñda ezel yeg idi benden alçak

---

245 RE. 29b, FB. 32a
289 Bu gazelin son mısraı var, diğerleri yok. Ne kadar eksik olduğu belli değil.
246 RE. 29b, FB. 32a
247 R. 1973. 72b
* Bütün uzunlar ahmaktır.

‘Ayn-ı gülzâr-ı cinân itdi cihânı nev-rûz
Câ-be-câ oldı dıraht-ı çemenüñ istebrak

Çeşm-i giryânumı gördükce n’ola gülse yüzin
Gülşene âb-ı revân virmese olmaz revnak

Kime itdi zen-i gerdûn baña itdüklerini
Göreyin aña ‘azîm ola Behiştî er ehak

248
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Nâzile büküp kaddümi bir serv-i revâncuk
Pîr itdi beni cevrile bir tâze cevâncuk

Agyâra dirîg eylemez aslâ ne dilerse
Ammâ baña yokdan gelür ol gonca dehâncuk

Müjgânuñ okı sînemizi itdi nişâne
Kaşuñ gerinüp üstümüze geldi kemâncuk

Ger harc ola cân cevheri bâzâr-ı gamuñda
Yegdür baña çün fâ’idelerden bu ziyâncuk

Feth eyler idi kal‘asını vuslat-ı yârüñ
Bir kaç yıl ecel virse Behiştî’ye emâncuk

249
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Oldum za‘îf şöyle ki hîç iktidâr yok
Cândan eser didükleri cismümde var yok

---

248 RE. 30a, FB. 32a
249 RE. 30a, FB. 32a

Mahbûb u bâdeye tutalum tevbe itmişüz
Sûfî ne fâ'ide bu yaña ihtiyâr yok

Güç gelmesün göñül saña şeydâ geçindügi
Dîvânedür anuñ sözine i'tibâr yok

Kûyuñda tâ-ölince melâmet olam gibi
Zîrâ ki sende rahm eseri bende 'âr yok

'Aşk odına yanan kişi girse cehenneme
Zannum budur Behiştî diye bunda nâr yok

250
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

'İzâruñ mihrine olmışdı göñlüm cânile müştâk
Vücûd envârı âfâk-ı 'ademden kılmadan işrâk

Hemân bî-hod olup geçmekden 'özre ref'-i gam olmaz
'Acâ'ib 'âlem itmişdür ecel câmın çeken zevvâk

Kadîmî bende kim şâhum görüp bilmezlige urma
Senüñle kanı ol bezm-i ezelde olınan mîsâk

Yoluñda rişte-i cânı ayak bagı bilürlerken
Olur mı hırka-i cisme tahammül eyleye 'uşşâk

Belâgat bülbüli olup okursın ol gülüñ vasfın
Gülistân safhası gibi Behiştî yüzüñ olsun ak

250 RE. 30b, FB. 32b

251
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Sâkî benümle itdi bugün kâr-sâzlık
Kılsam ‘aceb mi raksa girüp hırka-bâzlık

Mülk-i fenâ kalenderiyem nemed ki var
Baña ne kışlık istedür ey şeh ne yazlık

Kûyuñda secde eylemeyem mi kapusına
Sûfî kıla mı Ka‘be’de ben bî-namâzlık

‘Işkuñ yeminde tâlib-i dürr-i hakîkatem
Yohsa benüm ne maslahatum var mecâzlık

Zâhid gibi Behiştî ‘amel fikrin itmezüz
‘Âşıklaruz ‘ibâdetümüz bî-niyâzlık

252
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Eger mümkin olursa yanuña bir gül-‘izâr almak
Sa‘âdet şâhsârından senüñdür berg ü bâr almak

Nice alam murâdum senden ey nâzük-beden ben kim
Visâlüñ fethin itmekden kolaydur bir hisâr almak

Öñümde kebgveş turmaz surâhî kahkaha eyler
Hevâ şeh-bâzıyam lâzım gelür baña şikâr almak

Melâ’ik çeşmine kuhl-ı cilâ itmek hevâsına
Sipihrüñ kârıdur her gün işigüñden gubâr almak

---

251 RE. 30b, FB. 32b
252 RE. 30b-31a, FB. 32b-33a, B. 2127. 19b

Bir a‘lâ tîrüñe dün sîne tutdı bönlüge urup
Nicesinden zarâfetle Behiştî yâdgâr almak

253
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Geçersin el yüze tutup idersin türlü fettânlık
Elüñden ‘âciz olmışdur be-hey kâfir müselmânlık
Görinmezsin baña gördüm ‘adem mülkine ‘azm itdüm
Ki saña gösterem nice olur ‘âlemde pinhânlık

Kabâ giysün diyen baña gözüm yaşına bakmaz mı
Kişi deryâya düşse yeg degül mi aña ‘uryânlık

Harâb-ı ‘ışk olan kalbi hazer kıl pây-mâl itme
Sakın ey genc-i hüsn ejder yatagıdur bu vîrânlık

Behiştî cür‘a-i pîr-i mugândan behre isterseñ
Koyup kibri işiginde var it hâkile yeksânlık

254
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Ne deñlü müşkil ise cân bedenden ayrılmak
Hezâr o deñlü gelür baña senden ayrılmak

Giderseñ âh ne çeksem gerek ben üftâde
Saña kolay görinür gerçi benden ayrılmak

Baş üzre yer bulasın terk iderseñ agyârı
Ki ‘aynı kapudadur gül dikenden ayrılmak

---

253 RE. 31a, FB. 33a, MK. A. 264. 18b
4a ‘ışk olan kalbi hazer kıl] ‘ışkı hâk-âlûde görseñ MK. A. 264
254 RE. 31a, FB. 33a

Dirîg kılma temâşâ-yı hatt-ı sebzînüñ
Ki ‘andelîbe ölümdür çemenden ayrılmak

Behiştî gitmez ölince cinân-ı kûyuñdan
Degüldür âdeme âsân vatandan ayrılmak

255
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Gam reh-zeni huzûruñ râhından atsun ‘avk
Mâ-tahtuña nazar kıl ey dil gözetme mâ-fevk

Hergün göñülde bir meh mihrin ziyâde kıl kim
Tekrâr şem‘ uyarmak bezm içre arturur şevk

Kıl gûş sen de sûfî pîr-i mugân sûretin
Kim didi bulduguñuz eyleñ bu câna şevk

Fakr u fenâ yolında gayret kuşakın it berk
Şeytân misâl nâmûs boynunda olmasun tavk

Dürr-i kelâmuñ olmış nazm-ı Behiştî hâssı
Taklîd gayre kıldı gerçi ‘avâm bî-zevk

256
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bâzâr-ı gamda kârumıza hîle katmaduk
Sûfî gibi riyâyı hüner diyü satmaduk

Tûfân-ı eşki dîdeden itdük revân velî
Deryânuñ üstine yüridük suya batmaduk

---

255 RE. 31a-b, FB. 33a-b
256 SRE. 850. 135b

Sultân-ı mülk-i ‘işret olal’dan surâhîveş
Bir kimsenüñ döge söge burnun kanatmaduk

Ey ‘ışka düşdiler diyü ‘uşşâka ta‘n iden
Biz kendümüz bu âteşe bîhûde atmaduk

Kalduk gürisne rûze-i gamda Behiştiyâ
Hân-ı visâl-i yârde bir lukma tatmaduk

257
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

‘Ömrüñ bekâsı var diriseñ cûy-ı âba bak
Çarhuñ fenâsın añlamaziseñ habâba bak

Dîdâr-ı yâre dîde tahammül ider degül
Ger sözüme inanmaziseñ âftâba bak

Şeb-hâbe varma varise çeşm-i basîretüñ
Kandîlile müzeyyen olan nüh kıbâba bak

Ey hâce künc-i medresede subha dek bu şeb
Ben rûy-ı yâri fikr ideyin sen kitâba bak

La‘lüñ diler Behiştî-sıfat vasf ide rakîb
Tûtî gibi şeker yimek ister gurâba bak

258
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Dilerem merkad-ı Mecnûn’da idem giryânlık
İltem ol tekyeye yaşum diremin kurbânlık

---

257 AE. M. 574. 90b-91a
258 R. 1973. 72b

Safha-i rûy-i nigâruñ görüp üstinde gubâr
Hatt-ı nev sanmışam anı nice şu hayrânlık

Dil yetîmi zenahuñ topına cân atdı görüp
Tıfl olan kanda ise eyler imiş oglanlık

Zen-i fertûtken ilâhî severseñ dünyâ
Dil serâyında ne lâyıkdur ide sultânlık

Şu‘arâ beyti arasında Behiştî şi‘rüñ
Beñzer ol gence ki etrâfı ola vîrânlık

259
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Çünki takdîr-i ezel her ne ise olsa gerek
Ben senüñ tîr-i cefâña tururam n'olsa gerek

Tâzelikde beni hüsnüñden ırag eyleme kim
Güli bu gülşenüñ ey gonca-dehen solsa gerek

Leb-i mey-gûnda görüp hatt-ı gubâruñ bildüm
Dîde peymânesine hâk-i fenâ tolsa gerek

İtdügüm fikr-i visâlüñdür umaram ki bulam
Çünki ‘âlemde kişi itdügini bulsa gerek

2a rûy-ı nigâruñ] ‘ârız-ı yârüñ B. 2127

259 RE. 31b, FB. 33b, Ko. 11804. 2a, AE. M. 725. 112a, MK. A. 799. 12a, MK. A. 1826. 194b, MK. A. 2068. 206a, MK. A. 4277. 49a-b, İS. I. 4455. 13b-14a, MO. I. 868. 17a, MO. I. 1124. 79a

1a ezel] Hudâ MK. Y 4277; olsa] gelse MO. 868; 1b, cefâña tururam n'olsa] belâña turırın n'olsa MK. A. 799, MK. A. 1826; tururam n'olsa] tura ben n'olsa MO. I. 1124; Ben] Biz MO. I. 868; tururam n'olsa] dururuz n'olsa MO. I. 868; Durmışuz tîr-i cefâña hediye n'olsa gerek İS. I. 4455.

3- MK. A. 1826.

2a beni] bizi İS. I. 4455.

3a gubâruñ] ‘izâruñ MK. A. 799,] gubârı MK. A. 4277; gubâruñ bildüm] gubârun bilmedüm İS. I. 4455; mey-gûnda] mey-gûnunda MK. A. 2068. 3b; dîde] dehr MK. A. 4277; dîde peymânesine] dîde-i peymânesine İS. I. 4455,] dîde-i bîmâresine MO. I. 868.

4a umaram ki bulam] umarın ki irem MK. A. 799,] umaram ki irem AE. M. 725, MO. I. 868, MK. A. 1826.

Ey Behiştî bu cihândan gidicek rûz-ı bahâr
Lâle kan aglasa sünbül saçını yolsa gerek

260
Mefâ‘îlün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ilün

Giderseñüz güzelüm hem-reh-i sa‘âdet oluñ
Varuñ bu kaddile ol illere kıyâmet oluñ

Yürüñ varuñ gözüñüz göñlüñüz açılmagiçün
Biraz bu gülşen-i dehre gül-i letâfet oluñ

Çü gitdüñüz yine eglenmeñ anda tizce gelüñ
Firâk ile döyinen haste câna sıhhat oluñ

Bizi harâretüñizle igende çok yakmañ
Sabâ gibi irişüñ rûha ‘ayn-ı râhat oluñ

Egerçi bunca zamandan Behiştî mensî idi
Selâmdan hele almışsuñuz selâmet oluñ

261
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ben görem mi bir gice koynumda ‘uryân olduguñ
Cân gibi bu sînemüñ tahtında sultân olduguñ

Ol deme irmek müyesser ola mı ey dil baña
Kim görem ‘îd-i visâl-i yâre kurbân olduguñ

Göremezsin yâri yanuñda sözüm tut ebsem ol
Ey gözüm saña ziyândur yine giryân olduguñ

5a cihândan] cihândur MK. A. 2068; rûz-ı bahâr] fasl-ı bahâr MO. I. 868. 5b; ağlasa] ağlaya MO. I. 1124, MO. I. 868, İS. I. 4455, MK. A. 2068,] ağlayup AE. M. 725, MK. A. 4277.
260 B. 2127. 68a
261 RE. 31b, FB. 33b

Ey şeb-i gamda benüm göñlüm gözüm rûşen iden
Büsbütün dünyâya toldı mâh-ı tâbân olduguñ

Çün baña incinmek istersin perî peyker disem
Yâ nedür çeşm-i Behiştî'den bu pinhân olduguñ

262
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

'Âlemi kavs-ı kazâ itse senüñ nahcîrüñ
Gırre olma ki nişânında turursuñ tîrüñ

Ey bu dünyânuñ esîri ne virür mâlı saña
Habs içinde tutalum zerdenimiş zencîrüñ

Hıdmetin 'izzet olur mîvesi ey Tañrı kulı
Nev-cevânlıkda du'âsın alagör bir pîrüñ

Âh-ı dil-sûzile eşk olmayıcak şâhid-i 'adl
Da'vî-i 'ışkı gider ma'nîsi yok tezvîrüñ

Nefsüñi kendi hevâsına Behiştî komayup
Terbiyet it ki şikârın alasın ol şîrüñ

263
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Komaduñ medhin ol melek-sıfatuñ
Budur ey dil felekde ma'rifetüñ

Kûy-ı yâre giderdüñ ey dil dün
Ne idi ol tarafda maslahatuñ

---

262 RE. 31b-32a, FB. 33b-34a
263 RE. 32a, FB. 34a

Seni kim beñzedürdi ‘Îsâ’ya
Rûh-bahş olmasa musâhabetüñ

Gözi çıksun felekdeki gün ile
Var diyen zerrece münâsebetüñ

Tut Behiştî sipihri âh okına
Var ise ger baña mu‘âvenetüñ

264
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hasret-i haddüñle mihrüñ beñzini zerd eyledüñ
Reşkile mâhuñ kara bagrını pür-derd eyledüñ

Sûz-ı ‘ışka mâ’ilüz ehl-i şebâbuz vâ‘izâ
Berf-i şeyb añma bize kim meclisi serd eyledüñ

Kalb-i ‘uşşâka keder kondurduñ ey kâfir rakîb
‘Âstân-ı Ka‘be’yi ‘âlûde-i gerd eyledüñ[290]

Pîre-zen dünyâya baş egme göñül yohsa hemân
Aduñı merdân-ı ‘ışk içinde nâ-merd eyledüñ

Hatt-ı la‘l-i yâri nazm itdüñ iki mısra‘ ile
Levh-i cân üzre Behiştî bir güzel ferd eyledüñ

265
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bî-bekâ vuslatdan ise hecr-i bî-pâyân yeg
Çünki bîgâne melekden âşinâ şeytân yeg

---

264 RE. 32a, FB. 34a
[290] Mısra “Âstân-ı Ka‘be’yi ‘âlûde-i reşkile gerd eyledüñ” ise de vezin bozulduğu için bu şekilde okuduk.
265 RE. 32b, FB. 34b

Her ne var ise ‘ibâdet saña ‘ışk olsun baña
Zâhid îmânsuz ‘amelden sâdece îmân yeg

Goncaveş gamdan dürilmiş hâtır-ı huşyârdan
Handeden gül gibi agzın yummayan hayrân yeg

Berg-i gülden yegdür ol ruhsâr-ı rengîn ‘âşıka
Hârdan zâhir budur kim lâle-i handân yeg

Öz vücûdumdan Behiştî yeg gelür cânân baña
Kim kişiye cümle esbâb-ı cihândan cân yeg

266
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Lebine lâleyi teşbîh idersin diyü ol yârüñ
Kararup ebr-i bârânı yürür üstine kuhsâruñ

Rakîbi sahn-ı gülşende görüp kaçmış bugün bir mâr
Hudâ hakkı eger bulsam ezerdüm başın ol mâruñ

Meger kim kasr-ı gül-bünde yatur bir bikrdür gonca
Aña çıkmaga bir mismâra beñzer her biri hâruñ

Ser-i kûyunda mecrûh itdi hicrân hâlüm ayrıksı
Tedârük itsün ol yâre haber eyleñ yürüñ varuñ

Behiştî şâ‘irüñ olmak gerek ey şâh-ı gül-çihre
Revâ mıdur ki bülbülsüz ola ‘âlemde gülzâruñ

266 RE. 32b, FB. 34b

267
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Râh-ı gamda müşkili çok ‘âşık-ı bî-dillerüñ
Câm-ı mey var olsun eyler hallin ol müşkillerüñ

Neyleyem ben zâhidâ mey vasfın eyler çeng-i bezm
Pîrümüz pendi girermiş kalbine kâbillerüñ

Sor kenâr-ı yâr zevkın eşk-i hasret garkına
Düşmeyen gird-âba bilmez kadrini sâhillerüñ

Zâhidâ dîdâra göz tutma yeter cennet saña
Pâdişehler meclisinde işi yok ‘âmillerüñ

Sûzdan Ferhâd u Mecnûn’uñ yeri yaylag imiş
Ey Behiştî [gör][291] huzûrı var imiş câhillerüñ

268
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Ey dil garâ’ib oldı senüñ çeşm-i pür-nemüñ
Merdümler anı seyr idüben hoş sürer demüñ

Zâhid riyâ ile ne dökersin gözüñ yaşın
Bâzâr-ı merhametde geçer sanma dirhemüñ

Çeşmüm ‘akîkına nigerân olmaduñ meger
Engüştüñe liyâkatı yokdur bu hâtemüñ

İncinmek eyleme gam-ı telhe göñül sakın
Sen lezzetini soñra bilürsin bu ‘âlemüñ

---

267 RE. 32b-33a, FB. 34b-35a
[291] Metinde olmamasına rağmen, kelime vezin gereği eklenmiştir.
268 RE. 33a, FB. 35a

Gõñlü büyük olursa kıramaz Behişti'nüñ
Zîrâ ki degme yerlere sıgmaz senüñ gamuñ

269
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Egerçi 'âşıkı sevmezlenürsin sevdigüm kendüñ
Velî görseñ nice cânlar virür la'l-i şeker-handüñ

Ser-i serv üzre gördükce gõñül mihr-i cihân-tâbı
Sanur kim kaddüñ üstinde görindi şems-i dülbendüñ

İşitdüm kandi sen yegdür dimişsin sûfi ammâ ben
Bir içim bâdeye bulsam virürdüm bir yükin kandüñ

Yüri vaktüñde ol vâ'iz yeñi bir mankıra geçmez
Diyâr-ı 'ışk sarrâfı yanında cevher-i pendüñ

Ta'accüb itme eşkinden iki zencîre bend olsa
Cihân 'ışkuñla dîvâne Behiştî uslu mı sanduñ

270
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Gel ol serv-i revâna ey çenâr öykünmeden el çek
Senüñ gibi çog olur bu cihânda gölgesi gökcek

Helâk olur ol âfet haste oldugına agyâruñ
Velî şefkat göziyle bir nazar itmez biz ölürsek

San ol şahs-ı beyâbânem ki kaldum zulmet-i şebde
Yagar yagmur eser yel her tarafdan berk urur şimşek

---

269 RE. 33a, FB. 35a
270 RE. 33a-b, FB. 35a-b

Visâlüñ fikrin eylerken dehânuñ yâduma gelse
Murâda irmege zan gelmiş iken zâhir olur şekk

Behiştî bendeñe câm-ı cefâyı çifte çifte sun
Şehâ bezm-i mahabbetde rakîbile bir olma tek

271
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Goncañı kim hârlar içinde handân eyledüñ
Göñlümi sünbüllerüñ gibi perîşân eyledüñ

Nev-cevânum neyledüñse eyledüñ mânend-i çeng
Pîrlik vaktinde ben ham-kaddi nâlân eyledüñ

Her kimin 'âşıklıgın tuysa salar hicrâna yâr
Eşküñe sabr eyle yohsa ey gözüm kan eyledüñ

Bu idi 'ahdüm yoluñda ser virem öldürmedüñ
Sen beni erbâb-ı 'ışk içinde yalan eyledüñ

Hışm ide şâyed diyü sevmez geçindüñ dil-beri
Ey Behiştî kendüñe kasd ile pinhân eyledüñ

272
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ya dilde dûd-ı âhumdan ya gözde nemden incindüñ
Çün incindüklerüñ bunlar degül ya nemden incindüñ

Gam-ı cânân baña senden degül cândan mukaddemdür
Yıkıl git şundan ey dil çünki sen ol gamdan incindüñ

---

271 RE. 33b, FB. 35b
272 RE. 33b, FB. 3b

Rakîbiçün baña sögdüñ ne sîretlü meleksin sen
Olayın âşinâ-yı seg diyü âdemden incindüñ

Meger ey la‘l-i yâri görüp îmâna gelen tersâ
Yine togurdı ‘Îsâ’yı diyü Meryem’den incindüñ

Behiştî gel bir özge ‘âleme tut rûy-ı ikbâli
Ne kahrını çekersin çünki bu ‘âlemden incindüñ

273
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

‘Işkı bir menzile irgürdi beni dil-berümüñ
Geh karasın göremez dîde-i gerdûn yerümüñ

Sidre şeh-bâzı dahı gûş idemez olmışdur
Evc-i ‘izzetde sadâsını benüm şeh-perümüñ

Ben şûre sâlikiyem kim ayagı topragını
Kuhl idindi gözine ‘arş-ı Hudâ reh-berümüñ

Şavk-ı dîdâruñ ile rıhlet idersem yarın
Gün gibi nûr vire her varakı defterümüñ

Müdde‘î şi‘rüme tutmazsa Behiştî n’ola gûş
‘Îsi-dem oldugumı tab‘ı götürmez hurremüñ

274
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Niçün eyler dili hışm ol müje-i bî-bâküñ
Saña göz bakdı günâhı ne dil-i gamnâküñ

---

273 RE. 33b-34a, FB. 35b-36a
274 RE. 34a, FB. 36a

Lâle sahrâ-yı cünûn içre kızıl dîvâneñ
Bâgda gonca-i gül mest-i girîbân-çâküñ

Bize kahr itdügine göre hele biz dahı
Âh ile başına odlar yakaruz eflâküñ

Fikr-i la'lüñ ki yatur kûşe-i sînemde nihân
Bir güherdür ki derûnunda kalıpdur hâküñ

Sâkin-i şehr-i visâl eyle Behiştî kuluñı
Karyede kahrını çekdürme şehâ etrâküñ

275
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Çün düketdüñ diremi eşküñi harc it hûnuñ
Dimedüm mi saña ey dil soñı vardur bunuñ

Top-ı âhumla emân virmeyüp ikdâm itsem
Feth idem gibi gelür kal'asını gerdûnuñ

Eyledükçe ceres-i nâka-i Leylî nâle
Kûh-ı gamda kulagı çıñlar idi Mecnûn'uñ

Sanma kim derde şifâ neydügini bilmeyevüz
Biz şehâ her yerin ezber çalaruz kânûnuñ

Çihre-i zerd-i Behiştî'ye nazar kılmazsın
Kıymeti yok gibi yanuñda kızıl altunuñ

---

275 RE. 34a, FB. 36a, B. 2127. 75a-b
1a çün] çü B. 2127

276
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gel ey sûfî siyâhın görmek isterseñ eger nûruñ
Cemâli Ka‘besinde kâkülin seyr eyle Tayfûr'uñ

Dil ü cân ortaya almış hayâl-i hâlüñi gözler
Eline gûyiyâ bir dâne girmişdür iki mûruñ

Hayâlüñ dîki düşmenden kesilmez çâresiz kaldum
Vücûdı hânesin yakmaga bârî olsa destûruñ

Enâr u sîb u engûruñ yetişmiş lâ-nazîr olmış
Cemâlüñ bâgı üzre ben olaydum bâri nâtûruñ

Halel gelmez Behiştî nazmuña ta‘n eylese nâ-dân
Ne gam şeytân harâbına dürişse beyt-i ma‘mûruñ

277
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Beni ey cevre sabr itmez sanan olsun bu ma‘lûmuñ
Ki her vasfı baña zîbâ gelür ‘âlemde bed-hûmuñ

Didüm la‘lüñ firâkında eritme ‘âşık-ı zerdi
Didi ebsem ‘aselden yegdür ayrı oldugı mûmuñ

Biri derd ehlinüñ bezm-i belâda mest olup geçmiş
Du‘âsın almaga bulınmasun üstinde merhûmuñ

Niçün ey tîr-i gam dil tıflınuñ göñlüne tokunduñ
Günâhı neydi kim kanına girdüñ sen bu ma‘sûmuñ

---

276 RE. 34a-b, FB. 36a-b
277 RE. 34b, FB. 36b, B. 2127. 84b
1b ‘âlemde] ol bâr-ı B. 2127

Kerâmet bu yeter ‘ışka ki gördüñ ‘ârız-ı yâri
Vilâyetde Behiştî gözcüsi olduk bugün Rûm’uñ

278
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Didüñ baña ki elüñ kâkülüme şâne gerek
Bu râyı kimseye açma ele bahâne gerek

Cihânda nâle-i bülbülsüz olmagıl gülşen
Bu bezmgâha tarab virmege terâne gerek

Mahabbet ehline her gâh âh kâfîdür
Şeb irse kûh-ı cünûnda baña ne hâne gerek

‘Aceb mi gafletin artursa sâmi’üñ vâ‘iz
Ki çeşm merdümi hâb olmaga fesâne gerek

N’ola dil olsa giriftâr hâlini göricek
Şikâr kılmaga[292] murgı Behiştî dâne gerek

279
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Vuslat-ı cânâne irmezmiş aña kim cân gerek
Hey meded cân bir cihân iki baña cânân gerek

İşigüñde isterem ten hırkasın çâk eyleyem
Bâliş-i râhatdur anda hâb iden ‘uryân gerek

Vuslata irmez dimişsin tîgüñe ser virmeyen
İşte ben hây hâzıram senden hemân ihsân gerek

---

278 RE. 34b, FB. 36b
[292] “Kılmaga” metinde “kılma” şeklinde yazılmışşa da, vezin ve anlam gereği böyle olmasını tercih ettik.
279 RE. 34b-35a, FB. 36b-37a

Tañ degül şeb-dîz-i âhum göge çıkmak istese
Kılmaga cevlân semend-i çâpüke meydân gerek

Yolda gitmez hâtırumdan resm-i pây-i esb-i yâr
Kim sefer ehline ‘âdetdür Behiştî nân gerek

280
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Lebüñsüz hâli yatlu haste cânuñ
Meded kıl kalmadı dermânı anuñ

Senüñ ey ‘andelîb-i nâvek-i yâr
Benüm zahmum degül mi âşiyânuñ

Girân itmiş gülüñ gûşını şeb-nem
Nice kâr itsün ey bülbül figânuñ

Göz açdurmaz basar gam küştigîrin
Yüzi ag ola kara pehlevânuñ

Behiştî haste cân-efzâ lebüñden
İrişmez sıhhate hikmet Hudânuñ

281
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Beni zerd itdi refîka gamı bir zer-gerüñ
Tıfl-ı dil gitdi senüñ hâdiseden yok haberüñ

Görmedük fürkate beñzer döşeliksüz mansıb
Hâsılı bendesiyüz bir iki sultân-ı zerüñ

---

280 RE. 35a, FB. 37a
281 RE. 35a, FB. 37a

Umma acı sözle kurtulasın ey leb-i yâr
Girme girme ele yohsa çıkarurlar şekerüñ

Bagrı yufka kişidür sûfiyi agladursız[293]
Dest-mâliyle pilavını güm itmeñ çıkaruñ

Şûh-tab‘ itdi Behiştî seni ‘ışk âhir-i kâr
Huyun ögretdi meger şûh-ı cefâ-pîşelerüñ

282
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Nisbet kılalı kûyuña me’vâyı büyütdük
Teşbîh ideli kaddüñe Tûbâ’yı büyütdük

Ham kaddümizüñ ‘aksidür ol kavs-ı felekde
A‘dâya hadeng urmagıçün yâyı büyütdük

Ra‘d üzre salup nâle vü feryâd u figânı
Vâveyla koyup ‘âleme gavgâyı büyütdük

Kılduk ne kadar var ise gam leşkerini cem‘
Dil ma‘rekesinde yine alayı büyütdük

Kûyuñ yolını tutdı tamâm eşk-i Behiştî
İmkân güzer kılmadı deryâyı büyütdük

283
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Her tâze mîve la‘lüñe nisbet birer çürük
Gül hod yanında ‘ârızıñuñ bir yüzi dürük

---

[293] Metinde “ağladursın”şeklindedir.
282 RE. 35b, FB. 37b
283 RE. 35b, FB. 37b, SF. 5351. 85a-b
1 Bu dehr bağı gül-reng yüzleri dürük / Kimisi ham mîvesinüñ kimisi çürük SF. 5351

Ahbâb böyle çekdigi yerde cefâ yükin
A‘dâ-yı har-mizâca ne kuskun gümüldürük

Âhumla göñlüñ âhenini nerm idem diyü
Kıldum vücûd zakkını ‘ışk odına körük

‘Işkuñ bilür mi kadrini sükkân-ı kûh-ı zühd
Añlar mı kıymetin göricek cevherüñ yörük

Meclisde bûse gül-şekerin kısmet itse yâr
Tutar hemân Behiştî’yi ol demde öksürük

284
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Kapuñda büküp kaddüm meh gibi dü-tâ itdüñ
Eflâk-i sa‘âdetde engüşt-nümâ itdüñ

Kat‘-ı reh-i fürkatde bî-tâkatidüm ammâ
Bûy-ı gül-i vasluñda mânend-i sabâ itdüñ

Var ol yine götürdüñ yerden felegi ey gam
Kim âh-ı bülendümden ol pîre ‘asâ itdüñ

Tâ-haşre dek agyâra düşmenlik idem dirdüñ
Düşmenligi sen döndüñ ey dost baña itdüñ

Pejmürde Behiştî’nüñ adını añup sövdüñ
Ol merdüm-i muhtâcuñ rûhına du‘â itdüñ

3a göñlüñ] göñül SF. 5351
4b kıymetin göricek cevherüñ] kıymetini dür ü gevherüñ SF. 5351
5a meclisde bûse gül-şekerin] bezm içre la‘li şekkerini SF. 5351
5b hemân Behiştî’yi] Behiştî’yi hemân SF. 5351
284 RE. 35b-36a, FB. 37b-38a

285
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Her dem mahabbetüñ baña gamdan çeker yimek
Kim görmedi kimesne anuñ gibi ter yimek

Üç kerre günde bûseñi alsam didüm didi
Lâzım mıdur saña her öyünde şeker yimek

Gamlar derûn-ı sînede cem‘iyyet eyleyüp
Sohbetlerinde işleri her dem ciger yimek

Dikdüm riyâz-ı dilde mahabbet nihâlini
Şâyed ki bir zamânda nasîb ola bir yimek

Ser-pâ bürehne yâr işigin ârzû ider
Başı yine Behişti’nüñ ister hacer yimek

286
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Ey felek nâr-ı gam oldı baña âb u bâduñ
Göreyin hazret-i Hak hâke sala bünyâduñ

Husrevâ derd-i firâka düşeli ben bildüm
Cân-ı şîrîne niçün kıydugını Ferhâd’uñ

Müşterek olalı berg-i gül-i surha bülbül
Sahn-ı gülşende biñi bir puladur feryâduñ

Gözlerüñ fikrüme gelse döner ol mücrime dil
Ki giriftâr ola destinde iki cellâduñ

---

285 SRE. 850. 132b
286 RE. 36a, FB. 38a

Kad-ı bâlâñı Behiştî neye teşbîh itsün
Ravzada serv-i bülendise senüñ âzâduñ

287
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ne müstakbel ne mâzî mülki olmak yokdur insânuñ
'Ömür bir lahzadur 'aklı olan hâlin bilür anuñ

Cihân meydânını seyreyleyen ehl-i nazar ider
Semend-i 'ömr-i âdem yügrügi ancak bu meydânuñ

Gözümde mevc uran yaşuñ tabîbâ dildedür başı
Yüri deryâya dökme yok yere kuhl-ı Sıfâhân'uñ

Ne cem'iyyetde göñlüm hoş ne 'uzletde ferâgum var
Bu fânî kûşede bir dem karârı yok dil ü cânuñ

Behiştî şimdiki hâlüm sorarsañ bir tarîk olsa
Başum alup giderdüm ben öte yanına dünyânuñ

288
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

İsterem ten-perver oldugını murg-ı cânumuñ
Kim kebâb itsem gerekdür bezmine cânânumuñ

Zerre deñlü lutfını ben bendeden itmez dirîg
Hak Te'âlâ bir günüñ biñ eylesün sultânumuñ

Fer virür bârân-ı rahmet nev-bahâr-ı 'ömrüme
Karşısında girye kılsam gonca-i handânumuñ

---

287 SRE. 850. 134a
288 RE. 36b, FB. 38b

Kâkül-i şeb-rengi gibi dil uzatmasun ‘adû
Kim yüzi ag alnı açıkdur meh-i tâbânumuñ

Bülbül-i gülzâr-ı ‘ışk olmış Behiştî dirler
Nagmesin gûş eyleyenler bu dil-i nâlânumuñ

289
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Hamdülillâh yine bir hayr ‘alâmet gördük
Ma‘delet menbâ‘ını sag u selâmet gördük

Yine bir sırr-ı nihân oldı vilâyetde ‘ıyân
Hâriku’l-âde zuhûr itdi kerâmet gördük

Dîdeden niçe zamân oldı melâ’ik gibi dûr
Gör bizi cism-i beşerde ne letâfet gördük

Tâyir-i evc-i şeref oldı hümâ-yı ‘izzet
Başumuz üzre yine sâye-i devlet gördük

Ser-bülend oldı Behiştî ‘alem-i emn ü emân
Zuleme cinsini ‘âlemde melâmet gördük

290
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gamuñla telh idüp ‘îşum dili odlara yandurduñ
Be-hey zâlim beni sen tatlu cânumdan usandurduñ

Yüzinden perde-i ebri n’ola ref‘ itmese hurşîd
Anı sen bu cemâl-i bâ-kemâl ile utandurduñ

---

289 SRE. 850. 135a
290 SRE. 850. 137b

Bilüñ kocmak ucundan nakd-i cânı der-miyân itdüm
Velî ortada hâsıl yok ‘abes yere tolandurduñ

Felekde görinen seyyâre sanma gözlerin açdı
Figân u âhile ey dil uyur ejder uyandurduñ

Gözüñ yaşını hûn-âb eyleyen göñlüñdeki gamdur
Behiştî gâfil olma çeşmeyi başdan bulandurduñ

291
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Sînem vilâyetini ey dîde âba virdüñ
Ma‘mûre-i vücûdum yakduñ harâba virdüñ[294]

Terk it tecemmülâtı ‘azm eyle râh-ı ‘ışka
Tut kim olancasını satduñ şarâba virdüñ

Kesb-i rumûz-ı ‘ışka harc itmedüñ yazuklar
Ey hâce nakd-i ‘ömri varduñ kitâba virdüñ

Deryâ-yı hüsni ey dil seyr itmedüñ düşüñde
Çeşmüñ sefînesini mellâh-ı hâba virdüñ

Tek turmaduñ Behiştî bir katre jâle gibi
Uyduñ hevâya göñlüñ bir âftâba virdüñ

---

291 R. 1972. 288a, R. 1973. 143a, MK. A. 547. 77a, Ü. T. 382. 56b, B. 2127. 43b
Gazel-i Behiştî
1 -R. 1973 (varak eksikliği)
[294] Bu beyit R. 1973 72b’de beyit olarak yer almıştır.
2a tecemmülâtı] tecellâtı R. 1972
3a nefâyisine] nikâbına Ü. T. 382; kesb-i rumûz-ı ‘ışka] ma‘nî nefâyisine R. 1972, MK. A. 547; Ma‘nî nikâbına Ü. T. 382
4a itmedüñ] itmege B. 2127
4a hüsni] hüsnüñ MK. A. 547; deryâ-yı hüsni] mir‘ât-ı hüsni R. 1972, MK. A. 547; deryâ-yı hüsnüñ R. 1973
4b çeşmüñ] cismüm Ü. T. 382
5a turmaduñ] görmedüñ R. 1972, R. 1973
5b göñlüñ] göñlümüñ MK. A. 547

292
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Gül goncasında jâle görüp hande eyledüñ
Reng-i ruhuñla lâleyi şermende eyledüñ

Mezmûm idi yanuñda cefâkârlar ezel
'Uşşâka anlar itdügini sen de eyledüñ

Şu'le salalı sîneme ruhsâruñ âteşi
Hargâh-ı 'ışk şem'ini tâbende eyledüñ

Âzâdelik vilâyetine pâdişâh iken
Bir zâlime göñül beni sen bende eyledüñ

Gördüm ki virmez ehl-i dile muhtesib huzûr
Bezm âletin Behiştî perâkende eyledüñ

293
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Giriftâr eyleyüp 'ışka karâr u sabrumı alduñ
Be-hey zâlim beni niçün yanar âteşlere salduñ

Lebi Şîrîn saçı Leylâ güzellerden ferâguñ var
Göñül Ferhâd u Mecnûn kıssasından[295] hisse mi alduñ

Bile uçup konarduñ ey göñül niçe kebûterle
Fenâ şeh-bâzı anları götürdi sen bakakalduñ

Senüñle hûbluk da'vâsını itmiş kuluña kon
İşigüñde bugün her bir cihân-tâbı yere çalduñ

---

292 MK. A. 547. 188a
293 MK. A. 2508. 60a
[295] Kelime metinde "kıssadan" olmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okundu.

Behiştî dürlü cevherler getürdüñ rişte-i nazma
Meger gavvâs-ı ‘ışk olup belâgat bahrına talduñ

294
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kan iden ta‘ne degül yaşını ben mahzûnuñ
Ki bulanmaz suyı taş atmagile Ceyhûn’uñ

Leyli’ye kûh-ı belâda görinen berg-i dıraht
Yüregin delmege peykânlar imiş Mecnûn’uñ

Sâkıye bülbül-i vakt itmede ehl-i bezmi
Bir ayagını çeker var mı mey-i gül-gûnuñ

Deldigüñ dilleri her demde şifâsuz kor iseñ
Bildüñ ey şâh-ı zamân neydügini kânûnuñ

Kebkebüñ nakşı ile rûy-ı Behiştî’yi gören
Dir ki sermâyesi bir sikke imiş altunuñ

295
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Visâl-i yâr içün terkini urup devlet ü câhuñ
Teveccüh eyledük râh-ı ümîde virmek Allâh’uñ

Dükenmez deştimişsin ey güzergâh-ı gam-ı fürkat
Ki hergiz menzil-i maksûda irmek yog imiş râhuñ

---

294 AE. M. 674. 143b, SF. 4078. 18b, FB. 263. 102a
3a ehl-i bezmi] herbir bezmi SF. 4078
4a her] bir FB. 263
295 İS. I. 3859. 23a, B. 2127. 47b

Ne yüzler karasıdur bu ki nûr-ı çihre-i yâre
Mukâbil olmaga gõñlünde kasdı var imiş mâhuñ

Çemen rengin kim itdi her yakada zînet-i lâle
Yeşil baş üzre gâlib oldı gûyâ leşker-i şâhuñ

Murâdı kasr-ı hüsnüñde visâlüñ hânıdur sanma
Temâşâsında hayrândur Behiştî bu nazargâhuñ

296
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Devr-i güldür elde dâ'im bâde-i gül-gûn gerek
Cübbeler destârlar mey-hânede merhûn gerek

Her basîretsüz ne bilsün hadd ü hâlüñ hikmetin
Görmege Leylâ cemâlin dîde-i Mecnûn gerek

Sîm ü zer ne nesnedür cânâ yoluñda cân fedâ
Ger ne şâh-bâz olanlar müflis ü medyûn gerek

Saklasam gamzeñ okı peykânını dilde n'ola
Gencdür genc-i harâb içinde ol medfûn gerek

Ey Behiştî hüznler mu'tâdısın çün gam yime
Gõñlü her bir 'âşık u sâdıklaruñ mahzûn gerek

297
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bülbüli nâlân ider gül-berg-i handânuñ senüñ
Sünbüli gamgîn ider zülf-i perîşânuñ senüñ

5b nazargâhuñ] güzergâhuñ İS. I. 3859
296 AE. M. 663. 43a
297 MO. I. 1230. 8a

Kodı insâf eyleyüp yere el arkasın çenâr
Gör diyü şîveyle çün kadd-i hırâmânuñ senüñ

Kim yetüreydi saña bâzâr-ı hüsn içre bahâ
Ey metâ‘-ı vasl eger olmasa hicrânuñ senüñ

Bir karavaşdur benefşe adile gülzârda
Tañ mı yüz sürerse aña hatt-ı reyhânuñ senüñ

Bülbül-i dil nâlesi vasfın Behiştî yazma kim
Berg-i gülden ter virür evrâk-ı dîvânuñ senüñ

298
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Mihr ü mâha iki gözüm didügi yerde felek
Gözi dört olmaz mı ki hadd ü cebînüñ göricek

Tîg-ı âhum gice gündüz çarha tutdugum bu kim
Düşmenüñ halvet bulup başın tirâş itsem gerek

Kâf-ı kalbümden uçup âhum benüm açdukça bâl
Kasd-ı gerdûn eylese dimezdi sîmurga siñek

Nâka-i Leylâ yüñünden şâl-pûş abdâl idüm
Tekyegâh-ı ‘ışka Mecnûn olmadan dahı köçek

Gözlerümden yaşlar çıksa benüm ‘ayb itme kim
Acı zehr içmekden artukdur Behiştî gam yimek

298 TA. 285. 56b

299
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sünbülüñden 'ârız-ı gül-gûnuña pîrâye sal[296]
Fitne çevgânını mâhum âftâb u aya sal

Her denînüñ göñli murgın çeşmüñe itdürme sayd
Himmetüñ 'âlî tutup şeh-bâzuñı a'lâya sal[297]

Def'-i gam kılmaga bir dem gel kenâr-ı âbda
Zevrak-ı zerrîni sâkî la'l-gûn deryâya sal

Ol iki zencîrüñi bir kez perîşân kıl çözüp
Niçe yüz biñ 'âkılı Mecnûn idüp sahrâya sal

Müdde'îler bir yere gelmiş Behiştî sen dahı
Bâd-pây-ı fikret üstine gelüp âlâya sal

300
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Kavs-ı kuzah felekde degildür 'abes hayâl
Ebrûña nisbet olınalı büyüdi hilâl

Şeker lebüñ makâlesi Şîrîn hikâyetin
Agızdan ögredür baña ey husrev-i cemâl

Ol servi bezm-i gülşene tahrîk idem gibi
Kim tâzelikde her yaña mâ'il olur nihâl

---

299 B. 2127. 81b,
[296] Beyit İS. I. 172. 44b ve TN. C. I. s. 112'de müstakil beyit olarak geçmiştir ve İS. I. 172'de beytin başında "Behiştî Edirne ile İstanbul beyninde Çorlu nâm kasabada hatîbdür" notu vardır.
1b fitne çevgânını mâhum] gökde çevgân-ı gurûrı IS. I. 1972; Gökde çevgân-ı gurûrı âftâb u aya sal B. 2127.
[297] İlk iki beyit Ü. T. 1805. 3a'da "Behiştî fermâyed" başlığıyla yer almıştır.
300 RE. 36a, FB. 38a

Hatt-ı ‘izâruña ola kim beñzedem diyü
Mûmlar yakup felekde kamer karalar misâl

Gerd-i felekde sanma şafakdur Behişti’yâ
Kanlu yaşumla nakş olınupdur bu dest-mâl

301
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Bu merdümler niye aglar revân olsa gözümden seyl
‘Arablar hod güler oynar ziyâde gelse âb-ı Nîl

Beni yatursa ogsa Ehrimen sûretlü bir dellâk
Basup cânum alur hammâm içinde tut ki ‘Azrâ’îl

Gözi âhûlara şimdi şikâr olmak münâsibdür
Esed burcına itdi âftâb ey mehlikâ tahvîl

‘Irakdan bir karañu yerde turmış la‘lüñi gözler
Çekerdüm Çeşme-i Hayvân’ı bulsam gözlerine mîl

Bu zîr-i künbed-i gerdûnda harc it dirhem-i eşki
Behiştî çünki hammâma giren derler budur temsîl

302
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Semâ‘-ı ‘âşıka münkir olan fakîh-ı fuzûl
Bilürdi hâli eger okısa kitâb-ı usûl

Mizâc-ı yâri nahîf eylemiş meded hummâ
Gelüñ benüm kolumı boynına idüñ meftûl

---

301 RE. 36a-b, FB. 38a-b
302 RE. 36b, FB. 38b

Kaçarsa taga n'ola kûy-ı Leylî'den Mecnûn
Efendisinden ayakda ider cefâyile kul

Zen-i felekde vefâdan eser olaydı eger
Bu deñlü hüsnile 'ömri anuñ geçer midi tûl

Göñül diler ki fenâ kûyınuñ uram terkin
Behişti'yâ sen esen kal baña düşe gibi yol

303
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Şâh-ı 'âlemsin egerçi eksük olmaz saña kul
Togrıyam yoluñda redd itme fakîri kıl kabûl

Kâkülüñ sultân-ı Hind anun semendidür sabâ
Kıldı mû-tâb-ı felek ebr-i siyâhı aña çul

Sâkıyâ gel bir ayag ile ferah-bahş ol bize
Devr elinden olmışuzdı biz bugün gâyet melûl

Ey merâhil kat' idüp kûy-ı mücâza ugrayan
Menzil-i maksûda bundandur sorarsañ togrı yol

Hâke yüz urmış işigüñde Behiştî dirler
Didi kim âdemdür ammâ çok bilür şeytândan ol

304
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

İrerdi 'îd-i sa'âdet eger ol iki hilâl
Görinse göz arasından eger hayâl meyâl

---

303 RE. 36b-37a, FB. 38b-39a
304 RE. 37a, FB. 39a

Benümle sîm-tenüm bir dem ihtilât itmez
Ne deñlü zer gibi ten pûtesinde olsam kâl

Sabâ varup didigince hikâyetüm bir bir
Terahhum eyleyüp olur saçuñ perîşân-hâl

Göñülde kim ki yer açmazsa rây-ı ebrûña
Ola bu dâr-ı fenâda şükûfe-i çengâl

Gubâr-ı pâyine toymadı gözümüz yâruñ
Behiştî niyyetümüz var ki olavuz remmâl

305
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Her ser-i mâh eylemezseñ ey güneş 'arz-ı cemâl
Derd ü gam eyler beni ebrûlaruñ gibi hilâl

Gelse gavvâs-ı hayâlüñ gözlerüm deryâsına
Dürr-i eşküm dânesinden toldurur bir dest-mâl

Biz visâlüñden senüñ dûruz dimek câ'iz degül
Çün tolınmaz gözümüzden bir dem ey meh-rû hayâl

Zerrece gam itdi mihrüñde yaşum bahrını telh
Zehr olurmış katre-i zakkûmdan âb-ı zülâl

Şâh-ı maksûd üzre dil murgı Behiştî şâz iken
Kanda imiş kapdı ol bî-çâreyi bûm-ı melâl

---

305 RE. 37a, FB. 39a

306
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Kanlu yaşum kim zer-i surh ile hâşâ bir degül
Yolına döksem yanında bir kızıl mangır degül

Sîm-tenler tâlib-i dünyâ olupdur ehl-i ‘ışk
Zer gibi zerd olmasun mı bir pula kâdir degül

Buñ deminde yolına virdüm bükâ göñlüm velî
Ben ölüm haddindeyem yanumda ol hâzır degül

Bünyesin seyl-i havâdis yıksa ‘âşık yok dimez
Zâhidi gör gark-ı ni‘metdür yine şâkir degül

Cân u diller cezb ider efsânesi efsûn gibi
Ol Behiştî didügüñ sehhâr imiş şâ‘ir degül

307
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Meslek-i ‘azmüm ilâhî âstânuñ râhı kıl
Sırrumı ser-hadd-i vahdet şemsinüñ âgâhı kıl

Bâr-giyeh-i dehre tâlib eyleme murg-âbveş
Lücce-i tevhîdüñüñ gavvâs-ı gevher-hâhı kıl

Pâyemi rif‘at sipihrinde bülend eyle velî
Secdegâhum gün gibi erbâb-ı dil dergâhı kıl

Cismümi bir bir felek mânendi idüp dîdeler
Manzarın her dîdenüñ her şeb tecellî mâhı kıl

---

306 RE. 37a-b, FB. 39a-b
307 RE. 37b, FB. 39b

Geçmeye peykân-ı hasret gibi sînem sadrına
Kalbümi sultân-ı rûhâniyyetüñ hargâhı kıl

Sûz-ı şevküñde safâ kesb itmegiçün cânumuñ
Murg-ı âhum şeh-perin her demde bâd-efrâhı kıl

İrgürüp râhın Behiştî'nüñ kemâl etvârına
Anı andan soñra hayret deştinüñ güm-râhı kıl

308
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Lâf-zendür vâ'iz-i bî-zevkı sanmañ ehl-i hâl
Kim makâlâtında yokdur fer-i güftâr-ı ricâl

Satmaga deyr-i fenâda halka 'ışkuñ bâdesin
Halka-i hamdur sütûn-ı âhum üstinde hilâl

Bendeyem bir şeh-süvâra kim olupdur mihr ü mâh
Hüsn halvet-hânesinde sâkin-i saff-ı ni'âl

Yâ Rab ol hüsn âftâbın kılmasun hat mâh-tâb
Gerd-bâd-ı çarh aña kondurmasun gerd-i zevâl

'Âşıka virmez tesellî kîl u kâl-i medrese
Ey Behiştî nüzhet isterseñ fenâ kûyında kal

309
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Mey duhterini zâhide virmeñ eri degül
Dürr-i habâbı sormañ aña cevherî degül

308 RE. 37b-38a, FB. 39b-40a
309 RE. 38a, FB. 40a

Dünyâ esîr beriyyedür ey dil beri yüri
Begler güm oldı anda hemân leşkeri degül

Dergâhuñı süpürmege cârûbı ne'ylerem
Müjgânlarum hümâ-yı şeref şeh-peri degül

Hattuñ firâknâmesi başumda yazlıdur
Cân atdugum visâle benüm serserî degül

Sâyem kadar Behiştî beni beklemezse âh
Her bir Habeş gulâmı 'Ali Kanber'i degül

310
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

'Işkuñ şerârı düşse aña ahkeri degül
Sûfînüñ adı kalmaya hâkisteri degül

Neyler rakîbüñ adı dilüm hâmesinde kim
Sînem sicilli renc ü belâ defteri degül

Cân riştesin müjeñde dilerdüm görem velî
Ol sûzenüñ bu gözlerüm engüşteri degül

Su katresi yaşum gibi olmaz kapuñ tozın
Gökler yüzinde her çalar na Müşterî degül

Deryâ-yı mey sefînesidür câm-ı mey gibi
Dîvânuñ ey Behiştî gazel defteri degül

---

310 RE. 38a, FB. 40a

311
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Bülbül beyân ider güle hâlin güzel güzel
Seyr itdürür gül aña cemâlin güzel güzel

Hoş basdı kara bagrına merdümcügüm bu şeb
Çeşmüm sirâcesinde hayâlin güzel güzel

Bed-hû rakîbüñ elinden ne gelüp olur
Alur[298] o deşt-i hüsn gazâlin güzel güzel

Ben rûze-i firâkı tamâm eyledüm görüp
Âfâk-ı hüsn-i yâr hilâlin güzel güzel

Zülf-i siyâhı murg-ı dil ü câne ag olup
Salmış yüzine dâne-i hâlin güzel güzel

Ahlâk-ı ehl-i fakrı idüp pîrehen dahı
Her gördügüñ kabâçe-i âlin güzel güzel

Sâkî-i Kevser oldugın añlar Behiştî'nüñ
Kim nûş iderse şi'r-i zülâlin güzel güzel

312
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sanma her dem bir diyâr özler müsâfirdür göñül
Ka'be-i kûyuñda ölince mücâvirdür göñül

'Işkıñuñ nakdin kazanmışdur eyâ Leylî-sıfat
Bir yaban Mecnûn'ı sanma kesbe kâdirdür göñül

---

311 RE. 38a-b, FB. 40a-b
[298] Kelime metinde "olur" şeklindedir.
5a Bed-hû rakîbüñ öldüñ elinden ne gelen olur RE
312 RE. 38b, FB. 40b

Dür dişüñ ‘aksini deryâlarda görse atılur
Merdüm-i çeşmüm gibi merd-i bahâdırdur göñül

Görmese kûyuñ tolanurken n’ola çeşm-i ‘adû
‘İlm-i ahfâda hayâlüñ gibi mâhirdür göñül

Ey Behiştî bir sanem zünnârına bend olmasa
Ger bu ‘âlem deyrine baş egse kâfirdür göñül

313
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gam şebistânında ey dil menzilüñ mey-hâne kıl
Şem‘-i bezm-ârâya câm-ı bâdeyi pervâne kıl

Sîneden cân gibi çıkmaz genc-i ‘ışkuñ bir nefes
Sen gerekse günde biñ kez hâtırum vîrâne kıl

Komayup tende dem ü lahmumdan ey gam bir eser
Destümi gîsû-yı yâra üstühândan şâne kıl

Başuña sultân olayın dirseñ ey dil kendüñe
Fakr kûyuñda kanâ‘at külbesini hâne kıl

Hâke yüz urup Behiştî sâ’il-i eşküñ gibi
Âstân-ı yârda bir vaz‘-ı dervîşâne kıl

314
Fa‘ûlün/ Fa‘ûlün/ Fa‘ûlün/ Fa‘ûl

Gözüñe görinmezdi mâl u menâl
Eger olsa ma‘lûmuñ ahvâl-i hâl

---

313 RE. 38b, FB. 40b
314 SRE. 850. 132a

Şehâ çünki harcanmayup sakladuñ
Şeb-efrûz ile bir degil mi sifâl

Olur sanma mahkûmı her bâtıluñ
O demde ki Hak emrine imtisâl

‘Acebdür içersin nim-i bâr-ı kîn
Tururken kenâruñda âb-ı zülâl

Huzûr isteriseñ Behiştî gibi
*Tevekkel ‘alâ’llâhi fî-külli hâl**

315
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilatün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Dilde ser-çeşme-i gamdur bilürin baş degül
Dîdeden anuñ ayagıdur akan yaş degül

Sîne sahrâsına yagdırmaga bârân-ı gamı
Kıt‘a-i ebr-i belâdur kararan kaş degül

Ger hücûm eylerse darb-zen-i na‘ra-i şevk
Âhen olsa yaka gam kal‘asını taş degül

Çemenüñ gerçi sabâ bir yaluñuz yügrügidür
Talebüñde dil-i çâlâke ayakdaş degül

Hurdeden hurde Behiştî dehen-i yâr sözin
Cevher-i ferde yazam dâne-i haşhâş degül

---

* *Her hâlu karda Allah’a tevekkül et.*
315 Tr. 59. 12b, MO. I. 961. 15a, HE. M. 245. 156b
Behiştî Râst
5a sözin] suyın MO. I. 961
5b ferde] ferd MO. I. 961

316
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

'Azm iden gülzâra serv-i ser-bülendümdür benüm
Seyr iden âzâde-kadlerle efendümdür benüm

Ben Süleymân-ı diyâr-ı 'işretüm ey mey-fürûş
Hâtemüm câm ü hevâ çâpük-semendümdür benüm

Göz yuyup vardum ben atdum âteş-i 'ışka beni
Düşmenüm bir gayrı kimse sanma kendümdür benüm

Ger bulursam ayagından asmaga dil tıflını
Rişte-i cân elde bir hâzır kemendümdür benüm

Ey Behiştî bu cihândan çokdan eylerdüm sefer
Egleyen bir pâre şi'r-i dil-pesendümdür benüm

317
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gizlü varup kâkülüñi her gice ohşar menem
As'lacak işler ider düzd-i siyehkâr menem

Hîç meni da'vet idüp yorılmasun sûfî gibi
Pîr-i mugân hâtırını koyup aña dâr menem

Câm-ı cünûn nûş idüben mest ü harâb oldugın
Ta'n iden ebleh delüdür 'âkıl u hûşyâr menem

Kûyuña kasd itse rakîb uram[299] endâmına zahm
Ka'be tarîkında aña mâni' olan hâr menem

---

316 B. 2127. 64b-65a
317 RE. 38b-39a, FB. 40b-41a
Gazel-i Mergûb
[299] Kelime metinde "ururam" şeklinde ise de vezin gereği bu şekilde okundu.

Şi‘r-i Behiştî’ye hased ehli nice ta‘n ide kim
Tîg-ı zebân ile bugün kâtil-i küffâr menem

318
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sohbeti bâde virüp zevk u safâdan geçelüm
Şimdiden soñra olan oldı hevâdan geçelüm

İlle biz meyi miyândan götürüp el çekelüm
‘İşretüñ mevsimi geçdi Kalata’dan geçelüm

Ârzû itmeyelüm vuslatı fürkat bize [bes][300]
Cevre kâni‘ olalum mihr ü vefâdan geçelüm

Şâh-ı ‘uzletde karâr eyleyelüm ‘ankâveş
Şeh-per-i kibri koyup sıyt u sadâdan geçelüm

Ne ruh-ı sâde Behiştî ne hat-ı nev añalum
Defteri oda urup ag u karadan geçelüm

319
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ugrayal’dan kûyuña râhum benüm
Bir dem ârâm itmedi âhum benüm

Gözüm öñünde rakîbi öldürüp
Ben gedâya zulm iden şâhum benüm

Senden ayruga şu günler Hak içün
Ragbetüm yok ey yüzi mâhum benüm

---

318 RE. 39a, FB. 41a
300 Metinde “bes” kelimesi olmamasına rağmen sentaks ve vezin gereği ilave edilmiştir.
319 RE. 39a, FB. 41a

‘Âşık ehl-i şevk u zâhid pür-riyâ
Böyle takdîr itmiş Allâh’um benüm

Ey Behiştî eylenürdi bu göñül
Rûy-ı yâr olsa nazargâhum benüm

320
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şem‘-i meh-tâbuñ fürûgından ferâgum var benüm
Gün gibi ‘âlemde bir rûşen çerâgum var benüm

Ruhları lâle dili bülbül yüzi gül kaddi serv
Cân u dil eglencesi bir hüsni bâgum var benüm

Eşk-i surhum kanlu dîdemden nice cûş itmesün
Âteş-i gamdan cigerde tâze dâgum var benüm

Kûy-ı yâri beklesün ‘uşşâk gâfil olmasun
Mülk-i ‘ışkuñ şâhıyam muhkem yasagum var benüm

Murg-ı ma‘nî saydına yegdür Behiştî dâmda
Hâme dirler adına bir kara zâgum var benüm

321
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Ey hatt-ı yâr katlüme kasd eyledüñ benüm
Kıyduñ mı göz göre baña ey kara düşmenüm

Ol çeşm-i şîvekârı siyeh giydügi yeter
Mâtem deminde eylemesün kimse şîvenüm

---

320 RE. 39b, FB. 41b
321 RE. 39b, FB. 41b

Pervâneñ olayın şeb-i gamda hemân baña
Göster tarîk-ı hidmeti ey şem'-i rûşenüm

Pîr-i mugân serâyumı satdursa gam degül
Kimse elümden alımaz a künc-i külhanum

'Âlemde kûy-ı yârümi Firdevs'e virmezem
Bir bülbülem Behiştî yeter baña gülşenüm

322
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Seherde tevbeye 'azm itdüm istihâre kılam
Velî bahâr iricek bilmezem ne çâre kılam

Bu hâlete yüregüm zâhidâ benüm döyemez
Ki bâde nûş ide yârân u ben nezâre kılam

Dimâguma benüm ey dostlar 'ilâc eyleñ
Zamân-ı lâlede meyden eger güzâre kılam

Sabâ-yı lutfuñ eger dem urarsa şevkumdan
Kabâ-yı cismümi gül gibi pâre pâre kılam

Melûl olursa Behiştî nihân mey içmekden
Sadâ-yı sâz ile râzını âşikâre kılam

323
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bâ-vefâlar hüsnine bir dahı mâ'il olmazam
Günde biñ kez ölmeñe zîrâ ki kâ'il olmazam

---

322 RE. 39b-40a, FB. 41b-42a
323 RE. 40a, FB. 42a
1b bir] biz RE

Yüzüñe bakdum cihân oldı karagu bir dahı
Dîde açup şems-i tâbâna mukâbil olmazam

Her mahalde mezheb-i Mansûr'a zâhib oluram
Setr-i Hak iden erâzil gibi bâtıl olmazam

Mesken itmezsem kanâ'at mülkini Mecnûn-misâl
Halk-ı 'âlem içre bir mümtâz-ı 'âkıl olmazam

Ey Behiştî yâr öñinde hâke salup kendümi
Şöyle mecrûh itdüm ayruk dahı hâsıl olmazam

324
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

İstikâmet gülşeninüñ serv-i hoş-reftârıyem
Bir boyı âzâde şâhuñ togrı hıdmetkârıyem

Ehl-i diller nâlemi ma'zûr tutsunlar ki ben
Gülşen-i ruhsâr-ı yârüñ 'andelîb-i zârıyem

'Ârızuñ 'aksi düşüpdür üstine şâhid diyü
Şimdi âb-ı kûyuñuñ ben 'âşık-ı dîdârıyem

Dîde-i rahmile bakmaz ol tabîb-i cân baña
Gerçi yıllardur işigin yasdanur bîmârıyem

Yûsuf-ı şîrîn-dehensin husrevâ didüm didi
Yok Behiştî Mısr-ı hüsnüñ bir şeker-güftârıyem

324 RE. 40a, FB. 42a

325
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Güneş magribde kim olup kılursa bî-ziyâ merdüm
Ne gam çün 'âlemi rûşen ider mâh-ı siyeh-çerdüm

Başum yasdıkda çârem yok visâl-i yâre el irmez
Tabîb añmañ baña kim kâbil-i dermân degül derdüm

Cefâña kîmyâ dirsem n'ola ey sîm-i sâ'id ben
Ki te'sîrinden anuñ zer olupdur bu ten-i zerdüm

İşigüñ hasretinden hâk olursam ey güneş yüzli
Kapuñda zerreveş raks ura haşr olınca her gerdüm

Zücâc-ı çarh nice mânend urardı sûz-ı sînemde
Behiştî ger hevâ-bahş olmasa aña dem-i serdüm

326
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Seni agyâr ile bir kez görüp terk-i diyâr itdüm[301]
Eger bir dahı görürsem ölümüm ihtiyâr itdüm

Havâle oldugıçün kasduña ey şâh-ı 'âlem-tâb
Sipihri âteş-i âhumla yakdum hâksâr itdüm

Bu oldı fâ'idem ancak mahabbet saydgâhında
Ki şeh-bâz-ı firâkuñla ecel murgın şikâr itdüm

Gam-ı 'ışka tahammül itmegi bu dâr-ı mihnetde
Sen ögretdüñ baña ammâ seni ben şîvekâr itdüm

---

325 RE. 40a-b, FB. 42a-b
326 RE. 40b, FB. 42b
301 Bu gazel her iki nüshada da kenarda olup, RE. nüshasında farklı bir yazı ile kaleme alınmıştır.

Selâmet şîşesin benden taleb itmege ben anı
Melâmet sengine çalup Behiştî târ-mâr itdüm

327
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Tîg-i zebân-ı tîzile şemşîr-zen erem
Meydân-ı güft u gûyâ bugün bir dil-âverem

Mânend-i mey ayakda isem sûretâ ne bâk
Erbâb-ı bezm-i ma'rifete ma'nîde serem

Sır virmeyem 'adûya yoluñda virem seri
Ben 'arsa-i mahabbet içinde şu serverem

Semt-i safâya sûfi tarîk istemez misin
Mey-hâneden yaña yüri söz tut ki reh-berem

Nahl-ı gazel bülend gerek eyleyem kabûl
Zîrâ Behişti şi'rde ben sâye-perverem

328
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ger murâduñsa diyâr-ı yârde olmak mukîm
Ger tarîk-ı 'ışka kim *hâzâ sırâtun mustakîm**

Tevbeler olsun ayag altına cür'a dökmeyem
Bu günâhı itmeyem *estagfuru'llâh el-'azîm***

Ey Halîlüm âteş-i gamda benüm âh itdigüm
Dir görenler *İnne İbrâhîme evvâhun halîm****

---

327 RE. 40b, FB. 42b
328 RE. 40b, FB. 42b
Gazel-i bî-mânend
* İşte doğru yol budur. **Kur'an** 3/51, 19/32, 32/61, 43/61, 43/64.
** Yüce Allah'dan mağfiret dilerim.

Meskeni kâfir rakîbüñ kûy-ı küfr-âbâd-ı Âd
Tünd-bâd-ı âh-ı âşık *innehu rîhun 'akîm*****

Hâke yüz urup Behiştî i'tizâr it cürmüñe
*İnne a'zaru'l-verâ makbûletün 'inde'l-kerîm******

329
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Yeryüzin yakup kül eylerdi felekveş âteşüm
Su sepüp her dem eger kurtarmasa kanlu yaşum

'Ârız-ı nev-hattını gördüm tirâş itmiş yine
Hamdülillâh âftâb-ı 'âlem olmış mehveşüm

Kangı şeb kim taş işigüñ hâkine pehlû koyam
Berg-i gülden nerm olur billâh baña mefreşüm

La'l-i mey-gûnuñ dimiş hergiz ifâkat bulmaya
Bâ-murâd-ı rûz-ı mahşer olmayınca ser-hoşum

Ey Behiştî cân murâdı saydın eylerdüm şikâr
Dest-i şâha düşse ger şeh-bâz-ı şi'r-i dil-keşüm

330
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Bahâr oldı 'aceb olmaz yaşum la'lin nisâr itsem
Cünûn sahrâsını hûn-ı cigerle lâlezâr itsem

*** Şüphesiz İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi. **Kur'an** 9/114
**** Şüphesiz rüzgar bitirdi/kupkuru etdi/kasıp kavurdu. **Kur'an** 51/41
***** Şüphesiz büyüklerin yanında özr kabul edilir.
329 RE. 40b-41a, FB. 42b-43a
330 RE. 41a, FB. 43a

Bu ‘âlem saydgâhında irerdüm sayd-ı maksûda
Eger ol deşt-i hüsn âhûsını bir gün şikâr itsem

Sevâba kangımuz artuk girerdük ola ey vâ‘iz
Hicâz’a gitse sûfî ben tavâf-ı kûy-ı yâr itsem

Libâs-ı saltanat kûyuñ gedâsı olmaga mâni‘
Pelâs-ı fakrile hânum yaraşur iftihâr itsem

Behiştî kînümi alurdum ola çarh-ı zâlimden
Yakup yıksam cihânuñ kâr u bârın târ-mâr itsem

331
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Her kaçan düşmen seferden eylese şehre kudûm
Her tarafdan kalbüme gam leşkeri eyler hücûm

Tâlib-i esrâr-ı ‘ışk olmaga ‘âr eyler fakîh
Câhili gör istemez keşf oldugın cümle ‘ulûm

Râh-ı kûyuñda baña âhum şol işler itdi kim
Eylemez anı tarîk-ı Ka‘be’den bâd-ı semûm

Murg-ı cân tursa ‘aceb mi sîne-i sad-çâkde
Eylemez mi âşiyân vîrâne menzillerde bûm

Ey Behiştî geldi göñlüñ şehrini yapdı hayâl
Nitekim Bagdâd’ı ma‘mûr eyledi sultân-ı Rûm

---

331 RE. 41a, FB. 43a

332
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Şekline bakar olsa rakîbüñ dil-i pür-gam
Dir beñzerimiş sûret-i câmûsa cehennem

‘Işk ehli olan göze diken olsa gerekdür
Hor baksa kayırmaz bize mollâ-yı mükerrem

Gavgâlar olur düşmen-i gül yanuma gelse
Olur mı bu kim ol [konuşa][302] ben turam ebsem

Firdevs-i ‘izâruñdaki ol dâne-i hâli
Sabr itmege kâdir mi olur seyr iden âdem

Ey pîr-i mugân dest-i Behiştî’de gerek mey
Anuñ gibi yok duhterüñe merdüm-i mahrem

333
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hâk-i pâyüñ tâc-ı ser kılmaga vardur ragbetüm
Neyleyem lâyık degül aña ser-i bî-devletüm

Şem‘e düşmek çok bahâdırlık mıdur pervâneden
Hüsn-i cân-efrûzuñı ‘arz eyle seyrân cür‘etüm

Mâlik-i mülk-i gamam ey şeh midâd-ı hûnile
Kilk-i tîrüñ levh-i sînemde yazupdur hüccetüm

---

332 RE. 41a-b, FB. 43a-b
2a ‘ışk] ‘ışkı RE
[302] Metinde “olsa” veya “ölse” şeklinde okunan bu kelimenin anlam olarak uygun olmadığını düşündük.
333 RE. 41b, FB. 43b
Gazel-i Ra‘nâ

Bir lebi şîrîne Ferhâd oldugından n'oldı yâr
Çün benüm Ferhâd'dan eksük degüldür mihnetüm

Sohbet-i sâhib-dilüñ biñ cân ile müştâkıyam
Ehl-i 'irfân olmayandandur Behiştî 'uzletüm

334
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ben hakîre 'ârızuñ âbı ne yüzden suna câm
Hâk-i teşne çeşme-i hurşîdden alur mı kâm

Bürka'ı nâgeh cemâlinden habîbüm kılsa ref'
Dir gören 'âşık safâdan *essalâtu ve's-selâm*

Ben irişdüm menzile Ferhâd u Mecnûn kaldı dûr
Ol cemâ'atden ben oldum Ka'be-i 'ışka imâm

Bâdeden men' itmesünler mi ki ehl-i rıhletüz
Kaydı olan kimseye sohbet degil midür harâm

Yârdan ayrı karâr olmaz Behiştî bî-dile
Şöyle kim yarın virilse 'arşdan 'âlî-makâm

335
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Yâ İlâhî gam şebinde niçe bir mahzûn olam
Gayrler maksûda vâsıl ben kara magbûn olam

Kâkülüñ zencîri aslâ bir kıla almaz beni
Ger cünûn-ı 'ışk içinde gâlib-i Mecnûn olam

---

334 RE. 41b, FB. 43b
Gazel-i zîbâ
335 RE. 41b-42a, FB. 43b-44a

Bâdeden geçdüm bilüp keyfiyyet-i ahvâlini
Şimdiden soñra hevâ-dâr-ı leb-i mey-gûn olam

Ey güneş yanuñda kadrüm olmasun bir zerrece
Şevkıle raks eylemekde çarhdan ger dûn olam

Beñzümi hasret Behiştî zerd ider günden güne
Beñzer âhir ben bu âteşden sızam altun olam

336
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Dâr-ı dünyâda kûşe yok bî-gam
Bâri tenhâ mı ki diyâr-ı 'adem

Gayra seng urma gayret-i Hakvâr
Tuyasın başuña takındugı dem

Nakd-i cânum yoluña eylerseñ
Dâne-i hâlüñ üzre 'ıkd-ı silem

Zâhidi bikr-i meyden eyleñ dûr
Neyler anuñ yanında nâ-mahrem

Pençe-i bâz-ı himmetüñde yine
Ey Behiştî kuşuñ durur 'âlem

337
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Dem irdi kim yine sâkî celîs-i bâde olam
Kadeh tutup gül-i handân gibi güşâde olam

---

336 RE. 42a, FB. 44a
337 RE. 42a, FB. 44a, B. 2127. 21a

Bu dehr-i dûn kederinden kılam derûnumı pâk
Hurûş u cûş ile deryâ gibi safâda olam

Bir iki câm-ı mugâne çeküp huzûra varam
Ne yâd serzenişinde ne âşinâda olam

Ezelde cân ile cânâne âşinâlar imiş
Çün eyledür ya ne hâcet ki ben arada olam[303]

Behiştî'yem baña muhlis yakası kûyuñdur
Başum alup gidem âhir ben ol yakada olam

338
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Gözüme görinügeldükde leb-i cânânum
İştiyâkıyla göñülden dimişem oh cânum

Tâze tâze urup agyâra cefâ oklarını
İkide birde benüm sen kurıdursun kanum

Hey meded cânumı acıtdı gamuñ serhengi
'Adl u dâd eyle baña vasluñ ile sultânum

Çekdigüm derd ü gamı gördi didi pîr-i mugân
Şerbet-i bâde ile def' olur ol oglanum

Ey Behiştî diyesin bezm-i visâl itdükce
Beni unutmasun Allâh'ı seven yârânum

[303] Beyit KF. s. 27'de de yer almıştır.
338 RE. 42b, FB. 44b

339
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Eger zâhidden olsa çekdigüm bîm
Eñ ednâsında cân eylerdi teslîm

Göñül sayd itmek ister ol hümâyı
Kim itdi yâ Rab ol şeh-bâza ta‘lîm

Gözüñe öykünüp lâf urdı nergis
İşidüp gonca didi dîde gûyîm

Ele câm al ki Cem gibi cihânda
Elüñ altında olsun heft-iklîm

Dehân-ı yâre beñzetmek yogidi
Behiştî hokka-i dürr olmasa mîm

340
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Dem ursa nutk-ı safâ-bahşa la‘l-i cânânum
Diler ki pîrehen-i cismi çâk ide cânum

Senüñ sözüñle nice terk-i bezm idem sûfî
Revâ mıdur ki dil-âzürde ola yârânum

Bürehne salıvirüñ ben gedâyı meykedede
Ki şahne bulmaya dest urmaga girîbânum

Hayâl-i sîm-tenüm sâyesinde kim ne bilür
Ne gence mahzen olupdur vücûd-ı vîrânum

---

339 RE. 42b, FB. 44b
340 RE. 42b-43a, FB. 44b-45a

Didüm yürekdeki peykânuña gel e bâri
Didi Behişti neden düşdi anda peykânum

341
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Geçüp ol yâre ‘adû kıldı baña zulm-i ‘azîm
Göreyin dostlar ol bâtıla hak ola garîm

Gam benüm yüzümi zerd itdi rakîbüñ gözin ak
Anı bir görme benümle ki degül bir zer ü sîm

Yâr öñünde gözümüñ yaşı segirdüm saldı
Dem olur terk-i edeb eyler imiş ta‘n-ı yetîm

Dün gice âhumı gördüm beni havf aldı hemân
Şöyle sandum ki görindi baña bir dîv-i racîm

Ecele sanma Behiştî ola hikmet hâ’il
Göresin bunda ne hâkem kılur âhir ne hakîm

342
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün [304]

Mübtelâ-yı derd ü gam bulsam melâlüm söylerem
Ehl-i hâle râst gelsem hasb-i hâlüm söylerem

Kanda bir dîvâne bulsam eylerem ‘arz-ı cünûn
Hem-demüm ehl-i kemâl olsa kemâlüm söylerem

---

341 RE. 43a, FB. 45a
342 RE. 43a, FB. 45a, AE. M. 580. 118a, MO. I. 26. 140a, AE. M. 635. 56b, CE. 2116. 123a, HM. 5214. 18a, R. 1973. 143a, MK. A. 54. 69b, MK. A. 803. 88b, FB. 497. 59a, İS. I. 3859. 23a

[304] Bu gazel FB. 497, AE. M. 635’te “söylerin” şeklinde rediflidir.

1b hâle] derde İS. I. 3859; hasb-i hâlüm] vasf-ı hâlüm AE. M. 580.

2a eylerem ‘arz-ı cünûn] vasf-ı hâlüm söylerem, CE. 2116; eylerem] idüben, MK. A. 54; eylerin, MK. FB. 497, AE. M. 635; bulsam] görsem, İS. I. 3859. 2b, hemdemüm ehli] hem-dem-i ehl-i RE, FB, MO. I 26, AE. M. 580, CE. 2116, HM. 5214, R. 1973, MK. A. 54, MK. A. ,803, MK. FB. 497.

Ger şikâr ahvâlin añsa cem‘ olup sayyâdlar
Sayda kâbil olmayan vahşî gazâlum söylerem

İtmesün mi ol güneş benden felekde ‘âr kim
Buldugum yerde hemân başlar zevâlüm söylerem

Ey Behiştî hisse-dâr olsun diyü erbâb-ı ‘ışk
Kıssa-hân olup rakîb ile kıtâlum söylerem

343
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Hezârân murg-ı gam sayd itse günde azdur göñlüm
Şikâr ehli çog ammâ cümleden şeh-bâzdur göñlüm

Seg-i kûyuñ tebessümler ider gördükce kapuñda
Anuñla şimdi ‘uşşâk içre uş mümtâzdur göñlüm

Ri‘âyet kılmaga sen şâha bir nâzük gülün sengin
Külâh-ı gülleyi başdan savar kurnâzdur göñlüm

Simâ‘-ı çengile mey içmege sen mâ’il olal’dan
Benüm eşk ile hem-dem âhile dem-sâzdur göñlüm

Behiştî lâşe-i dünyâya konmazam zagan mânend
Fezâ-yı himmet evcinde hümâ-pervâzdur göñlüm

3a añsa] aña, HM. 5214. 3b, sayda kâbil] ol baña sayd MK. A. 803.
4a Ol güneş benden felekde niçesi ‘âr itmesün İS. I. 3859; 4b, başlar] durmaz, MK. A. 54.
5a hisse-dâr] hıtta-dâr MO. I. 26,] kıssa-dâr R. 1973, MK. FB. 497, MK. A. 54,] kıssa-zâr AE. M. 635,] behre-dâr HM. 5214. 5b, rakîb] ‘adû MK. A. 803, kıtâlum] cidâlum MK. FB. 497, AE. M. 635, MO. I. 26, İS. I. 3859.
343 RE. 43a-b, FB. 45a-b

344
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Kendüm gözüm yaşıyla döner bir degirmenem
Çarh-ı felekde kimseye nevbet degirmenem

Nâr-ı gamuñla sûhte[305] hırmen basît-i ‘arz
Ben bu ten-i za‘îfüm ile kâh-ı hırmenem

Vâ‘iz nasîhatin başına eylesün ki men
Künc-i belâñı kûşe-i Firdevs’e virmenem

Bir gülsitân ki anda gül-i rûyuñ olmaya
Bülbül hezâr aglasa ben aña girmenem

Herkes Behişti tîg-i zebânuñ zebûnıdur
Meydân-ı nazm içinde diger nîst bir menem

345
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Yüze yüz Mustafâ’ya ugradum
Ka‘be gördüm safâya ugradum

Aldı dil nakdini harâmi gözi
Ne ‘acâ’ib belâya ugradum

Cân u dilden ‘aceb mi yâd olsam
Ezelî âşinâya ugradum

Görmeyeydüm n’olaydı ol periyi
Ne görinmez kazâya ugradum

---

344 RE. 43b, FB. 45b
Gazel-i Nâzük
305 Kelimenin üzerine “yanıcı” yazılmıştır.
345 RE. 43b, FB. 45b
Gazel-i Mergûb

Oldı kûy-ı Behiştî sıhhat-i cân
Tut ki dâru'ş-şifâya ugradum

346
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bâde-hârlar her ne emr itse itâ'at eylerem
Bir gedâyam hıdmet-i erbâb-ı devlet eylerem

Çekmege dâm-ı visâle bir kebûter sîneyi
Turmışamdur intizâr-ı vakt-i fursat eylerem

Vâ'iz-i bâde-perestin halvetinde itdügin
Yüzine dahı direm sanmañ ki gıybet eylerem

Zâhidâ pîr-i mugâna vardugum 'ayb itme kim
Derd ü gamdan öldüm istimdâd-ı himmet eylerem

Sûfiyem mescidde vü dürdî-keşem mey-hânede
Ey Behiştî gör bu halka ben ne san'at eylerem

347
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Ne 'aleyk adın añar var idi kat'â ne selâm
Gam-ı 'ışkuñdan irerdi dün u gün câna selâm

Saña benden haber uçursa n'ola nâme-i şevk
Mûrdan Hüdhüd iletmez mi Süleymân'a selâm

---

346 RE. 43b-44a, FB. 45b-46a, R. 1973. 143a
3b sanmañ ki] sanma ki R. 1973
4b himmet] behcet R. 1973
5b gör bu halka ben ne san'at eylerem] ben halka gör ne san'at söylerem R. 1973
347 RE. 44a, FB. 46a

Âyet-i hüsnüñüñ andan bu mıdur mazmûnı
Yol mıdur virmeyesin degme müselmâna selâm

Sorudursa n'ola fakr ehline dünyâ ehli
Kanda gördüñ ki vire âdeme dîvâne selâm

Merhabâ-yı lebüñe irse Behiştî biricük
Ol gedâ virmez idi dünyede sultâna selâm

348
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Zebûn-ı derd u gam olmış dili cânâna tabşırdum
Ben ol ölümlü bîmârı tabîb-i câna tabşırdum

Sinân u rumhına yârüñ derûn-ı dilde yer itdüm
Zelîhâ'veş dirîgâ Yûsuf'um zindâna tabşırdum

Beyânda hatt-ı ser-sebzin lebi vasfına ham itdüm
Sikender gibi Hızr'ı Çeşme-i Hayvân'a tabşırdum

Hayâlüñ seyre tâlibdür süvâr olsun diyü gâhî
Bu giryân gözümüñ zevrâkların 'ummâna tabşırdum

Behiştî mürde ihyâ itmege merdüm Mesîhâveş
Bu şi'r-i rûh-bahşı defter ü dîvâna tabşırdum

349
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Katı teng oldı benüm başuma bu kûşe-i gam
Añma hâli buña beñzerse eger mülk-i 'adem

---

348 SRE. 850. 132a
349 SRE. 850. 132b

Âteş-i hışmı rakîbüñ söyünür nesne degül
Aña kaldı ki hemân üstine varam su dökem

Bezm-i ‘işretde niçe câm-ı safâ çekdi velî
Cür‘aveş kendüyi hâk içre nihân eyledi Cem

Hayr iden mâl-i harâm ile bulur sanma sevâb
Ki metâ‘ı alımaz ol kes ki ola akçası kem

Nazm-ı Türkîde görüp şi‘rüñi dir ehl-i mezâk
Ey Behiştî ne ‘Arab buldı bu tarzı ne ‘Acem

350
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Çıkmadı kûy-ı vuslata râhum
Cânumı bâri alsañ Allâh’um
Kal‘a-i çarhı kasd ider yıka top
Bilmezem ne burnagıdur âhum

N’ola şekl-i gedâya girdükse
Pâdişâh-ı cihân bizüz şâhum

Zenahuñ bûs idem olur mı didüm
Didi pür-Âb-ı Hızr’dur çâhum

Beni öldür kabîle-i Mecnûn
Degil ise Behişti nigâhum

351
Mefâ’ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ’ilün/ Fe‘ilün

Elümde olsa dili pâre pâre eyler idüm
Anuñla derd-i gam-ı ‘ışka çâre eyler idüm

---

350 SRE. 850. 132b
351 SRE. 850. 134b

Melûlem aña ki ‘ışkı nihân ider oldum
Ezel utanmaz idüm âşkâre eyler idüm

Nasîb olup elüme girse tîg-ı yâr benüm
Vücûd-ı zârumı ser-cümle yâre eyler idüm

Yanında sâyesi sanup …[306] diyü bulsam
Tenümde şâlumı âl ile kare eyler idüm

Hemân piyâle gelürdi Behiştî hâtırına
Kaçan ki tevbe içün istihâre eyler idüm

352
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Çeşm-i ruhsâruñı gördüm güle ra‘nâ dimedüm
Gülşenüñ nergis-i mahmûrına şehlâ dimedüm

Sînede tîg-i müjeñ zahmını herkes bilmiş
Gerçi ben anı şehâ kimseye kat‘â dimedüm

Dest-i cevrile elif kaddümi lâm itdi velî
Hîç bir kerre ben anuñ sözine lâ dimedüm

Niçe dîvânelerüñ hâli diger-gûn oldı
Ey göñül kâbil olup ben seni usla dimedüm

Ben müselmâna Behiştî göreli hürmetini
Pîr-i mey-hâneye sûfî gibi tersâ dimedüm

[306] Yeri boş bırakılan kelime okunamadı.
352 SRE. 850. 138a

353
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ilün

Kişi olmaz imiş mîr-i kelâm
Ehl-i ‘irfâna olmayınca gulâm

Meger ol dem irişmezise
Murg-ı gam ilâcı şerbet-i câm

Bikr-i mey cârî midür sâkî
Ki kodın adını anuñ gül-fâm

Benüm almaz selâmumı dir imiş
Bâri ‘ömrinde virmiş olsa selâm

Viremez sa‘yi ile kişi sûret
Dâd-ı Hakdur Behiştî hüsn-i kelâm

354
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Dil-i meyyâlümi sen ‘ârız-ı cânâna tabşırdum
Belâ vâdîsinüñ akar suyın ‘ummâna tabşırdum

Ten-i ‘uryân bir peşmîne içre eyledüm pinhân
Ma‘ârif gencini mahfî idüp vîrâne tabşırdum

Beyân itdüm gözüm giryânlıgın yâruñ kulagına
Sirişküm jâlesin bir bir gül-i handâna tabşırdum

---

353 Tr. 67. 19b-20a
354 R. 1972. 337b, HE. 784. 71a
Gazel-i Behiştî
2b vîrâne] ummâna R. 1972
3a kulağına] ‘izârına HE. 784

Cesed kanıdur anda zâyi‘ ola diyü havfumdan
Mahabbet gevherin sînemden aldum câna tabşırdum[307]

Kapuñ dârü’ş-şifâsı ‘âkıbet bahş oldugın gördüm
Varup aña Behiştî adlu bir dîvâne tabşırdum

355
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Dest-gîr ol kim katı üftâdedür dil dostum
Aña elden geldügince merhamet kıl dostum

Gözlerüm yaş dökdügin ister o çeşm-i pür-fiten
Kişi mahmûr olsa olur mâya mâ’il dostum

Nice yerden kuşanup cânâ kuşagını şekker
La‘lüñ içün baglamışdur hıdmete bil dostum

Nâleden toldı ceres âvâzile mülk-i vücûd
Rıhlet-i kûy-ı ‘ademdür aña mahmil dostum

Bend-i zülfüñden çekinürmiş Behiştî bî-sebeb
Dünyede bu şîveyi eyler mi ‘âkıl dostum

356
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Tîg-i hecrüñle niçün hâke dökersin kanum
Âstânuñ kulıyam kıyma baña sultânum

4a cesed] hased HE. 784
[307] Beyit KF. s. 27’de de yer almıştır.
Gevherin] cevherin KF.
5a gördüm] bildüm HE. 784
355 MK. A. 485. 94a
356 FB. 185. 62b
Gazel-i Behiştî

Haste-i zâr u zebûnem baña dermân eyle
Nahle-i kâmetinüñ mîvesin özler cânum

Tıfl-ı dil emre mutî‘ olmaz idi şimdiye dek
Kûyuña saldum idi oldı kuluñ fermânum

Kûşe-i gamda dirîgâ kalurın ferd-i vahîd
Gam ile gussa eger olmaz ise mihmânum

Ey Behiştî beni bülbül gibi giryân göricek
Gonca gibi yüzini virdi gül-i handânum

357

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Ger mâni‘ olmak ister ise vuslata sıyâm
Bî-ihtiyâr anı mecâle itmeyüp sıyam

Vuslat deminde ‘âşıka rûze revâ mıdur
Ol günki rûz-ı ‘îd ola câ’iz midür sıyâm

Ey dil tekâsül itme terâvihe var ki yâr
Şâyed ki yañıla vire bizden yaña selâm

Âhum şerârı eyler ihâta minâreyi
Kandîl-i zînet añlar anı gerçi kim ‘avâm

Aç tutdı nâzenînümi kaç gün Behiştiyâ
Bilmem niçe alam Ramazân’dan ben intikâm

---

357 FB. 533. 72b-73a
Behiştî

358
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Cihândan fârig olmışdum dil ü cândan dahı geçdüm
Vücûdum fikri kalmışdı bugün andan dahı geçdüm

Ferâgat eyledüm bülbül gibi ben nâle kılmakdan
Nice bülbül gibi nâl-i gülistândan dahı geçdüm

Beni koñ sohbet-i sahrâya da‘vet eylemeñ kim ben
Çemende bâgdan murg-ı hoş-elhândan dahı geçdüm

Varup bir su kenârın bezmgâh itmekden el yudum
Nice su sâye-i serv-i hırâmândan dahı geçdüm

İçüp zehrini bu dehrüñ usandum tatlu cânumdan
Behiştî'yem velî gülzâr-ı Rıdvân'dan dahı geçdüm

359
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Vâdi-i gamdandur âb u hâk-i bünyâdum benüm
Kûh-ı hasretden gelüpdür âteş ü bâdum benüm

Anuñiçün mâhir-i ‘ışkam ki küçükden beri
Fenn-i ‘ışk ezberledürdi baña üstâdum benüm

Ben işitmedüm dimişsin ey melek bu söz midür
Göklere çıkmaz mı ya‘nî şimdi feryâdum benüm

---

358 HM. 5214. 18a-b, HBA. 654. 173a, B. 2127. 91a
Behiştî
1b kalmışdı] kalmasın HBA. 654
2b nâl-i gülistândan] nâle-i gülsitândan HBA. 654
3b çemende bâğdan] çemenden bâğdan u HM. 5214;] çemenden bâğdan B. 2127
4a kenârın bezmgâh itmekden] kenârında şarâb içmekden B. 2127
359 MO. I. 1230. 12b-13a

Yâre ser-keşlikler izhâr eylemekdür işlerüñ
Hem-ser-i agyârı seg mi kadd-i şimşâdum benüm

Nâr-ı gamdan tal'atuñ gülzâr-ı mahlasdur baña
Bil ki anuñçün Behiştî didiler adum benüm

360
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ger sorarsañ tâ-ezelden neydügin keyfiyyetüm
Bâde-i 'ışk ile tahmîr eylemişler tînetüm

Hor bakma baña yoluñda ölürsem umaram
Kuhl-ı erbâb-ı basîret ola hâk-ı türbetüm

Şöyle oldum ben senüñ 'ışkuñda ey Leylî-hırâm
Kim beni Mecnûn sanur zâhirde gören sûretüm

Gamzekârumdan cüdâ kıldı meded düşmen beni
Bir yañadan dostlar ol dahı oldı âfetüm

Görmege ben hastesin gelmez mi başı ucına
Ey Behiştî yok mıdur başumda yohsa devletüm

361
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Felekde âftâb-ı 'ışka tâ kim müşterî oldum
Cihânı hîçe satdum kayd-ı 'âlemden berî oldum

'Alâyık dâmınuñ giryânlarına kahkahâ eyler
Tecerrüd kûhınuñ başında bir kebg-i derî oldum

---

360 TA. 285. 56b-57a
361 MM. İ. 2456. 88a, B. 2127. 59a

Vücûdum harfini hakk eyledüm dîvân-ı Şâdî'den
Bu 'unvânile erbâb-ı gamuñ ser-defteri oldum

Ben ol destüñdeki la'lîn ayâguñ kıymetin bildüm
Gam iklîminde sâkî bir ser-âmed cevheri oldum

Güneşden nûr alan meh-tâba tutdum tab'-ı mir'âtın
Fezâ'il âsmânınuñ Behiştî ahteri oldum

362
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Şimdi fikrüm bu ki 'azm-i cânib-i sahrâ idem
Gam hücûm itdükce yahşı âhlar peydâ idem

Himmetüm şeh-bâzını salam murâdum Kâf'ına
Bâlin ü bister derûnın pür per-i 'ankâ idem

Ger 'inâd eylerse Mecnûn pîr-i 'ışk olduguma
Âşiyân-ı murgı başından alup rüsvâ idem

Görüp agyârı kapuñda niçün itmezler cidâl
İsterem varup seg-i kûyuñla bir gavgâ idem

Bu gice benden yaña gelmek diler zayf u hayâl
Lâzım oldı kim Behiştî hânemi tenhâ idem

363
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Felekde âftâb-ı 'ışka tâ kim müşterî oldum
Murâdum evcinün burc-ı şerefde ahteri oldum

---

362 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)
363 B. 2127.

Visâlüñ Ka‘be’sine mushaf-ı ‘ışkuñla ‘azm itdüm
Ter-i mahfel gibi askâl-ı mihnetden berî oldum

Kitâbuñ alnına yazdurdıgumçün nâmda nâmem
Mahabbet ehlinüñ ‘unvân ile ser-defteri oldum

Baña ögretmesün her lâf-zen Ferhâd u Mecnûn
Ben anlara cünûn bâzîçesinde baş eri oldum

Gelür şîrâne sîmâsın gören kâfirler îmâna
Behiştî bir ‘Ali sîretlü şâhuñ Kanber’i oldum

364
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Her şeb ki derd-i hasretile ben olam zebûn
Pür-şevk olur ‘adû gibi şem‘-i siyeh-derûn

Gamzeñ hadengi sîneme sevk itdi ‘ışkuñı
Hüdhüd Sebâ’da oldı Süleymân’a reh-nümûn

Kandan açar hayâlüñ aña der melâletüm
Gam âb-ı ‘ayn-ı dîdemi sihrile itdi hûn

Yandı tutuşdı Tûr-ı dili eyledi karâr
Kûh-ı vücûduma bu benüm gelmedi sükûn

Geldi Behişti kûyuña sultân-ı ‘ışkdur
Ey la‘l-i yâr aña yüri bir dâne gonca sun

---

364 RE. 44a, FB. 46a

365
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Cefâñı bir kişi yokdur ki çok çekmiş ola benden
Velî şâhum dilüm varmaz şikâyet itmege senden

Nesîm-i kûyuñ irdükce dimâga ey kemân-ebrû
Diler cânum uça ok gibi ol yaña geçüp tenden

Gider añma baña sohbetlerin Ferhâd u Mecnûn'uñ
Ki merd-i 'ışk-ı pâküz biz safâmuz yok bizüm zenden

Fakîh-i kec-tabî'atdan n'ola bîzâr ise 'âşık
Zekâ ehli olan kâbil midür havf ide gevdenden

Kızıl gül jâlesin itmiş birisi eşküme teşbîh
Behiştî gûş iden 'âşık didi bu kandan ol kandan

366
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Sa'âdet subhına sen âftâb-ı 'âlem-ârâsın
Melâhat burcına mâh-ı şebistân-ı tecellâsın

Gird-i çeşmüñ virüpdür hüsnüñe ol deñlü rif'at[308]
Gören dir bir meleksin sâkin-i 'arş-ı muallâsın

Cihâna Yûsuf'uñ gerçi nazîri gelmedi dirler
Habîbüm sen baña vallâhi andan dahı ra'nâsın

Sabâ kaddüñ tokundurdukca serve muztarîb olur
İnanmazsañ gülistâna hırâm it gör temâşâsın

---

365 RE. 44a-b, FB. 46a-b
366 RE. 44b, FB. 46b
Gazel-i Bî-Bedel

[308] Mısra metinde, "gird-i çeşmüñ ol deñlü virüpdür hüsnüñe rif'at" ise de, vezindeki aksaklık nedeniyle, kelimelerin dizimine müdahale edilmiştir.

Sefîne kılmadı nazmuñ Behiştî pür-güher kıldı
Egerçi bilmediler müdde‘îler sen ne deryâsın

367
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Âb-ı cibâli kanlu itmişdi eşk-i Mecnûn
Taşlar yumasa anı sürüp köpüklü sabûn

Ruhsâruñ öpdügiçün zülfini kesdi ol yâr
Hayfâ ki eyledi bu miskîni kara magbûn

Mangır yerine geçmez bir âdem ol perînüñ
Çeşmüm gibi yolında harc itse mâl-i Kârûn

İncil içinde la‘lüñ mîm-i Mesîh-i cân-bahş
Furkân içinde kaşuñ ‘unvân-ı sûre-i Nûn

Bilsem rakîb yârüñ göñlüne nice girdi
Beñzer Behişti âdem şeytânıdur bu mel‘ûn

368
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Göñül bir âteşîn âh eyle kim küllî cihân yansun
Tarâka düşsün eflâke zemîn u âsmân yansun

Felekden baña ey dil âsmânîler revân eyle
Çıkup yıldızlar andan ejder-i âteş-feşân yansun

Çemen sahnında âteş-bâz-ı âhumla hazân mânend
Sararsın nergis-âsâ gül benefşe ergavân yansun

---

367 RE. 44b, FB. 46b
368 RE. 44b-45a, FB. 46b-47a
Gazel-i Latîf

Cihân eşkümle pür olsa ne dirsin bu temâşâya
Salayın bahr-ı âhı [ben][309] yine kevn ü mekân yansun

Behiştî âh-ı âteşnâküñi dünyâya bir dem sal
Dime bu dâr-ı mihnetde fülân kalsun fülân yansun

369
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Dime kim olmaz benüm câm-ı lebüm nûş eyleyen
Ölmemek yokdur lebüñden bu sözi gûş eyleyen

'Âşık-ı gül hâra sabr itmek degül mi gâyetî
Sen gül içün ben ölem hârı der-âgûş eyleyen

Kendüye gelmek mi vardur bu dil-i dîvâne kim
Bâde-i 'ışkuñdur anı mest u medhûş eyleyen

İtdürür nâm-ı şerîfin nâme-i 'uşşâka sebt
Defter-i dünyâ suvarını ferâmûş eyleyen

Ehl-i kibre hıl'at olmazmış terahhum cübbesi
Ol kabâhatdür Behiştî'yi 'abâ-pûş eyleyen

370
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Bâgbânâ dün ü gün serv-i revân beslersin
Sâyesinde ne görürsin ki her ân beslersin

Ehl-i dünyâya eyâ cân yidüren bî-idrâk
'Âlem-i bâkîyi korsun güzerân beslersin

---

309 Kelime metinde olmamasına rağmen vezin gereği ilave edildi.
369 RE. 45a, FB. 47a
370 RE. 45a, FB. 47a

Nefsüñüñ virme murâdını yeter terbiyet it
Ki sakın kendüñ içün şîr-i jiyân beslersin

Ne şikâr eyledüñ ey şâh-ı cihân ‘âlemde
Buncadan ata biner tazı togan beslersin

Cîfe-i dehre Behiştî eger olduñsa harîs
Tavr-ı insânı koyup it gibi cân beslersin

371
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Deyr öñünde halka-i humdan olur dil şâdmân
Nitekim görse hilâl-i ‘îdi bu halk-ı cihân

Men‘ idüp vasluñ metâ‘ın benden aglatma beni
Zulm idüp alma idersin nakd-i eşkümden ziyân

Bî-‘aded zerden ne hâsıl kim cihân bâkî degül
Çok vefâ itmez dırahta ey göñül bergi kırân

İ‘timâd itme cihâna murg-ı zîreksin göñül
Bu dıraht-ı bî-sebât üstinde kılma âşiyân

Ey Behiştî gam sehâbı alsa dil âfâkını
Yıldırım gibi felekde bulınur âh u figân

372
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Görmek istersem n’ola ol la‘l-i rûh-efzâ yüzin
Kangı cânsuzdur ki görmek istemez ‘Îsâ yüzin

---

371 RE. 45b, FB. 47b
372 RE. 45b, FB. 47b, B. 2127. 24b
Gazel-i mergûb

Görmeyen sen Yûsuf-ı zîbâyı dünyâdan ‘azîz
Çah-ı zillet içre kalsun görmesün dünyâ yüzin

Eşkümüñ mevci hayâlinde agarmış gözlerüm
Günde beñzer ol ki sîmîn eylemiş deryâ yüzin

Bulmadum haddüñ gibi bir lâle ey Leylî-sıfat
Nice kez Mecnûn gibi geşt eyledüm sahrâ yüzin

Bir sanem sevdüm Behiştî ben ki Nakkâş-ı Ezel
Deyr-i hüsninde anuñ nakş itmiş istignâ yüzin

373
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ser-nigûn olmasa ey meh-pâre tâs-ı âsmân
Her [gün][310] eylerdi leb-â-leb anı bu eşk-i revân

Dest-mâlüm nakşı tasvîr-i hayâlüñdür meger
Kim dökilsün bir dem eşküm gibi gözümden nihân

Her taraf kıldı ihâta cânı peykân-ı belâ
‘Andelîb itdi dikenler arasında âşiyân

Zahm-ı tîre halk-ı ‘âlemden beni kılduñ hedef
Ey kemân-ebrû bahâneyle hele urduñ nişân

Kûhdur cismüm olursa kûhda envâr-ı şevk
Lâledür çeşmüm dem-â-dem lâleden tamlarsa kan

Tâ‘atüñde murg-ı ihlâs itmege ey dil şikâr
Tîr-i âha kıl muhârîb-i mesâcidden kemân

---

373 RE. 45b-46a, FB. 47b-48a
[310] Metinde “gören” ise de doğrusunun böyle olduğunu tahmin ediyoruz.
4b bahâneyle hele] hele bahâneyle RE.

Olmadı rıhlet şebinde gözüm öñünden cüdâ
Ey Behiştî râh-ı hasret oldı baña kehkeşân

374
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Cihânda âdemem âdem ne an ki bir le’îmem ben
Kerâmet hullesin giymiş kerîmem ben kerîmem ben

Olupdur rif‘at-i dünyâ ümîdinden cihân mecrûh
Bihamdillâh ki derdüm yok ögülürse hakîmem ben

Firâkın gâlib oldukca gedâyam gâyet ednâyem
Visâlüñ yâduma geldükce sultân-ı ‘azîmem ben

Elif kaddüñ misâlin safha-i cân içre kıldum nakş
İnan ey serv-i mevzûnum sözümde müstakîmem ben

Cihân bezminde ‘uşşâka enîs olsam Behiştî’yem
Karîn oldukca nâ-cinse giriftâr-ı cahîmem ben

375
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Sanmañ ki hemân la‘l-i mey-gûn ile mestem ben
Hem anuñile mestem hem mest-i elestem ben

Mey-hânede mescidde yüz sürmedigüm yer yok
Zühhâdile hûşyârem ‘uşşâkile mestem ben

Ma‘nîde makâmâtum âhum gibi bâlâdur
Ser-menzil-i sûretde yaşum gibi pestem ben

---

374 RE. 46a, FB. 48a
Gazel-i bî-nazîr
375 RE. 46a, FB. 48a

Hûn sanma bu çeşmümden akan mey-i ʿışkuñdur
Bir şîşe-i pür-bâde ammâ ki şikestem ben

Gül-fâm-ı harâbâtı kıldum çü Behiştî seyr
Vildândan elüm çekdüm mahbûba perestem ben

376
Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ Feʿilün

Biz saña kul olavuz sen bize hünkâr olasın
Bizi öldürmege aʿdâya niçün yâr olasın

Düşdi göñlüm saña dil-ber içinde nice ola
Gâyetî gamzelerüñ gibi cefâkâr olasın

Kemerüñ gibi harîsem belüñe didükce
Dehenüñ gibi hele yok dimedüñ var olasın

Ne revâdur ki beni cevrile mahzûn idesin
Gayri bülbülleriñe gonca-i bî-hâr olasın

Ey Behiştî nice bir her gül-i raʿnâyı görüp
ʿAndelîbâne geçüp karşusına zâr olasın

377
Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ Feʿilâtün/ Feʿilün

Hasret-i tîguñile agların öldürmezsin
Gayra ihsânlar idersin beni güldürmezsin

Niçün Allâh'ı severseñ yüregüm kâsesini
Bezm-i vuslatda meyi şevkıle toldurmazsın

---

376 RE. 46a-b, FB. 48a-b
377 RE. 46b, FB. 48b

Hele ne'ylerseñ idersin susayup yaşumdan
Tîrinüñ zahmı gülin sînede soldurmazsın

Nakd-i dil göz göre zâyi' ola lâyık mı şehâ
Niçün ol iki harâmîlere buldurmazsın

Seg-i kûyuñ çekişür cism-i Behiştî üzre
Sen iseñ anı müjeñ tîgına böldürmezsin

378
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Hâlüñi dâne dâne eylersin
Şîve'i nâzükâne eylersin

Gayra tîr-i müjeñ salup beni sen
Gam okına nişâne eylersin

Ey göñül murgı sen bu himmetile
'Arşda âşiyâne eylersin

Kurusun ey rakîb elüñ ki anı
Kâkül-i yâre şâne eylersin

Kılmamaga vefâ Behiştî'ye
Dürlü dürlü bahâne eylersin

379
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Ben iştiyâk-ı visâl-i dil-berden agların
Bir bülbülin firâk-ı gül-i terden agların

---

378 RE. 46b, FB. 48b
379 RE. 46b-47a, FB. 48b-49a

Agyâr okur nazarda yüzüñ mushafın ‘ıyân
Mekteb yolında ben turup ezberden agların

Ey meh nişân-ı na‘lçeñe öykünür diyü
Her-dem hilâl-i çarh-ı sitemgerden agların

Şemşîrüñi ‘adûya salarsın bu yaña ben
Karşuñda dostum bıragup gerden agların

Ben ol Behişti’yin ki leb-i yâr teşneyin
Sanmañ beni ki hasret-i Kevser’den agların

380
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Yazsam altunile bir nükte ser-encâmumdan
Dökilen nokta şerâre olur aklâmumdan

Nâmumı lutfile agzına alal’dan beri yâr
Bûy-ı cân zâhir olur ehl-i dile nâmumdan

Halvetümde yüzüñüñ pertevini gördi güneş
Dûr olur mı göre billâh der u bâmumdan

Vuslata irmeyicek eylemezem şâlumı terk
Ka‘be’ye varmayıcak çıkmazam ihrâmumdan

Ben Behiştî bugün ol rind-i [mey-âşâmem][311] ki
Unıdur Kevser’i bir cür‘a çeken câmumdan

---

380 RE. 47a, FB. 49a
[311] Metinde “itmâmem” şeklinde yazılmıştır.

381
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Dem-sâz olup ferâgına itdüm terâne ben
Gördüm zamân uymadı uydum zamâne ben

Her kim ki soyuna gire meydân-ı vuslata
'Âlemde âferîn dirüm ol pehlevâna ben

Mihr-i sipihri âhumile nâ-bedîd idüp
Tîr-i ümîzümi hele urdum nişâne ben

'Ankâlıgumda şübhe yok ammâ bu deñlü var
Kâf-ı 'ademde eylemedüm âşiyâne ben

Segler Behişti eylerse üstühâne meyl
Yâr işigine varmaga buldum bahâne ben

382
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Gider gîsû-yı şeb-rengi yüzüñ mâh-ı tamâm olsun
Rakîb-i bed-likâ gamnâk 'âşık şâd-kâm olsun

Beni kan agladup meclisde ey câm-ı mey-i gül-gûn
Gözüm öñünde yârüñ bûsesin alduñ harâm olsun

Ziyâ göster yüzüñden zerrece mihr-i cihân-tâba
Seher şem'i gibi anuñ cihân başına şâm olsun

İkide bir ufuk levhinde garrâlanmasun halka
'Iyân it nûn-ı ebrûñı hilâlüñ kaddi lâm olsun

---

381 RE. 47a, FB. 49a
382 RE. 47b, FB. 49b

Behiştî degmedi bir merhabâña dâr-ı dünyâda
Vefâsuz dil-rübâlardan hele saña selâm olsun

383
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Zâr u dil-haste olup gözlerümüñ kanından
Merdümüm dem mi geçer el yumaya cânından

Hâne-i sîneme geldükce gamuñ serhengi
Yapışup taşra atar cânı girîbânından

Gâh olur râh-ı 'ademden yaña rıhlet-dâram
Derdüñi dilde halâs itmege dermânından

Kuhl-ı 'ışkıle gözüñ perdesin aç kim Mecnûn
Seyr iderdi ruh-ı Leylâ'yı beyâbânından

'Işkdan şöyle ki bir lahza Behiştî ola dûr
Döner ol şahsa ki mahbûbı gide yanından

384
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

El çekel'den bülbül-i sâzende âh u zârdan
Göñlümüz eglenmez uçdı kuşumuz gülzârdan

Sîm-i eşke gark ider her dem beni şâh-ı hayâl
Sanmañuz begler ulûfem yok benüm hünkârdan

Gördügüñ meste neden zâhid kerâhatle nazar
Şöyle beñzer görmemişsindür sen ol murdârdan

---

383 RE. 47b, FB. 49b
384 RE. 47b-48a, FB. 49b-50a

Küşt-gîr-i ‘ışk Mecnûn baña kılsa hücûm
Arkası üzre atardum ben anı kûhsârdan

Variken haddüñ göñül gül istemez didüm didi
Gül tururken kimse zevk itmez Behiştî hârdan

385
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Yanar gam âteşinden dil za‘îf u bî-mecâlem ben
Bu rûşendür ki şem‘-i ‘ışka fânûs-ı hayâlem ben

Çıkarmayam ölince nakd-i ‘ışkı mahzen-i dilden
Cihân bâzârgâhında virüp anı ne alam ben

Rakîb-i seg saña yapışmaga hammâmda tenhâ
Varup dellâk ola diyü giriftâr-ı melâlem ben

Dehânum olmadı semm-i semendüñ öpmege lâyık
Egerçi nice yıllardur yoluñda pây-mâlem ben

Dil ü cân bülbülüm sînemde her zahmum şükûfemdür
Behiştî dünyede bir ravza-i cennet-misâlem ben

386
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Göñlüm eglenmez varup görsem gül-i gülzârı ben
Bir dehân-ı yâre beñzer gonca bulsam bâri ben

Gösterürseñ ‘âşıka kûyuñ tavâfında yüzüñ
Ka‘be’ye ey gözlerüm nûrı nedür sen varuban

---

385 RE. 48a, FB. 50a
386 RE. 48a, FB. 50a, R. 1972. 345a, AE. 458. 21a
1a görsem gül-i] seyr eylesem, R. 1972; 1b, bir dehân-ı gonca bulsam yâre beñzer bâri ben AE. 458.

Çünki sînemdür beni derde giriftâr eyleyen
Âhir anuñ üstine yaksam gerekdür yârı ben[312]

Nakd-i câna bûseñ almaga harîs olsam n'ola
Düşde dahı görmezem bunuñ gibi bâzârı ben

Ey Behiştî dûr olup bir lahza kûy-ı yârdan
Âşkâra dünyede gördüm 'azâb-ı nârı ben

387
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Çünki pîr-i mey-fürûşa ey göñül hem-sâyesin
Yolına harc eyle nakd-i 'ömrüñüñ sermâyesin

Âteş-i âhum yakarsın muttasıl ey kibr-i çarh
Göreyin şol nâr u nûruñ okına ugrayasın

'Am tarîkın başa ilten şol iki dîvâneler
Görmedi ben bî-serüñ 'ışkuñda ol pâyesin

Haste-dil mahmûr-ı gamdur yok ifâkat çâresi
Cür'a-i la'lüñle sâkî anı bir gün ayasın

Ey Behiştî ma'ni ebkârın ne ra'nâ beslemiş
Eyle billâhi ri'âyet lutf-ı tab'uñ dâyesin

388
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Hınnâlamışdı gerçi çenâruñ elin zamân
'Îd-i hazânı bozdı velî berd-i bî-emân

---

[312] MO. I. 923 s. 65 ve KF. s. 27'de beyit olarak geçmiştir.
3a sînemdür] sînemde FB, RE, R. 1972
4b bunuñ] bûyuñ, FB.
387 RE. 48a-b, FB. 50a-b
388 RE. 48b, FB. 50b

Gül-bergi berfe gark idüben nahl-bend-i bâd
Şekl-i bahâr bağladı eşcâr-ı gülsitân

Yâruñ nisâr-ı sîm ider üstine ebr-i berf
Çıksa evinden olsa bizüm hâneye revân

Dil kal'ası güşâdına zer-dest-i leşkeri
Zerrîn 'alemlerile zuhûr eylese hemân

Bir dem ola Behiştî ki evvel bahâr irüp
Cennet misâl ola bu cehennem-sıfat cihân

389
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

İy sabâ yâre benümçün yavuz aglar diyesin
Cûş idüp kanlu yaşı her yaña çaglar diyesin

Lâleveş şevk-ı 'izâruñla kızıl kana yunup
Kara bagrını gamuñ âteşi daglar diyesin

Bir kanadı yog uçup kûyuña varmaga ura
Neylesin seyl-i belâ yolını baglar diyesin

Dil-i bî-çâresi bâr-ı gamuñ altunda kalup
Mûra döndi ki düşe üstine taglar diyesin

Sorma agyâra Behiştî ne çeker gamda diyü
Bilimez hastelerüñ hâlini saglar diyesin

---

389 RE. 48b, FB. 50b

390
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Beni öldürmege ol şûh-ı cihân olsa revân
Ten-i bî-rûhuñ ola her regi bir rişte-i cân

Ben ölüp şöyle ki bu girye ile kabre girem
Umaram kim ola türbemden iki çeşme revân

Bir kemik kaldı benüm cism-i figârumdan evet
Uş göresin olısar ol dahı pâ-mâl-i segân

Gerçi kapuñdan ider her gice hurşîd gürîz
Yine iltür anı subh olsa felek virmez emân

Sanma şehr içre ‘alem oldı Behiştî ancak
Eyledi mihrüñ anı gün gibi meşhûr-ı cihân

391
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Sen ey bâd-ı seher gâyet mübârek bâda beñzersin
Diyâr-ı gam-güsârumdan gelür dil-şâda beñzersin

Didüm bildüñ mi ben bende kimem gam bîsütûnında
Didi ol husrev-i Şîrîn-zebân Ferhâd’a beñzersin

Hayâl-i yâri dîdemde ne zîbâ eyledüñ tasvîr
Sen ey merdüm su üzre nakş ider üstâda beñzersin

---

390 RE. 48b-49a, FB. 50b-51a
391 RE. 49a, FB. 51a, B. 2127. 61a, MM. İ. 2456. 104b
Gazel-i Ra‘nâ
1a bâda] yâre MM. İ. 2456
2a ben bende kimüm] kim ben bende kim MM. İ. 2456
3a yâri dîdemde] yâr yâremden MM. İ. 2456

Benüm sen tâzelersin derdümi ey nâle-i bülbül
Ki bâlîn-i belâdan itdügüm feryâda beñzersin

Behiştî gerçi şâh-ı ‘ışka kul olmış gedâsın sen
Cihânuñ kâr u bârından velî âzâda beñzersin

392
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Şu kim oldı nişân-ı nâvek-i kîn
Bu ‘âlemde ta‘ayyün buldı ta‘yîn

Didüm Mecnûn’uñam bend eyle zülfe
Didi hîç nesne bilmezmiş bu miskîn

İşigüñ çevresinde neyler agyâr
Haremde ne arar küffâr-ı bî-dîn

Gamuñla şöyle me’nûsem ki göñlüm
Olur andan eger ayrılsa gamgîn

El açup vasluñ eylerken temennî
Behiştî’ye diseñ olmaz mı âmîn

393
Mef‘ûlü/ Fâ‘îlâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Sînemde bu pey-â-pey peykân mübârek olsun
İhyâ-yı hâk-i huşke bârân mübârek olsun

Dâg-ı gamuñla ‘azm-i mülk-i ‘adem kılursam
Koynumda zâd-ı râhum bir nân mübârek olsun

4b belâdan itdügüm feryâda] belâda itdügüm Ferhâd’a MM. İ. 2456, B. 2127.
392 RE. 49a, FB. 51a
393 RE. 49a-b, FB. 51a-b

Her şeb lebüñ göñülden çıkmaz didüm didi yâr
Zulmetde Hızr'a Âb-ı Hayvân mübârek olsun

Dil tahtgâhı 'ışk-ı yâre müsellem oldı
Mülk-i harâba zıll-i sultân mübârek olsun

Ehl-i hased senüñçün 'âşık degül dimişler
Yine Behişti tâze bühtân mübârek olsun

394
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

'Ahdi yârüñ dil-i sengîn gibi pek olsun
Beni katl eylemege va'desi gerçek olsun

Cür'a 'ahd it n'ola bezmüñde sebû-keş olayın
Başumuñ üstine emrüñ didigüm tek olsun

Âhumuñ dûdı 'Arab kullaruñ a'lâcasıdur
Ger kabûl eylerisen saña mübârek olsun

Sînede tîrine yer eylesem ey kaşı kemân
Dil derûndan çagırur kim dahı birlek olsun

Ey Behiştî baña ol şûh-nigâr itdügi nakş
Sûzen-i cevre gögüs tutana örnek olsun

395
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Sâkî bahâr irel'den olduk şarâba meftûn
Beñzer çemende her dem okur aña gül efsûn

---

394 RE. 49b, FB. 51b
395 RE. 49b, FB. 51b
Gazel-i dil-keş

Cânân lebinden emsem olmazise tabîbâ
Ben hasteye ne şerbet te’sîr ider ne ma‘cûn

Bülbül tazarru‘un gûş itmez gülün kulagı
Şeb-nem meger akıtdı gülşende aña kurşûn

‘Âşık degüldür ol kim bezm-i visâl içinde
Ney gibi nâle kılmak olmaya aña kânûn

‘Işkuñ imâmesini ben giymişem cihânda
Velleyli[*] sin sarındı ancak Behişti Mecnûn

396
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kılmaga seyr-i çemen serv-i çemânum çıksun
Anı karşılamaga eşk-i revânum çıksun

Gelmedüñ gülşene ahşam katı hayf oldı baña
Gel bugün bâri şehâ dünki ziyânum çıksun

İrişürse gam-ı hecrüñden olan vuslatuña
Ko tabîbüm çekeyin derdüñi cânum çıksun

Mihr ü meh hadd u cebînüñle dilermiş kıla bahs
Hele katlan felege âh u figânum çıksun

Ey Behiştî kılayın ‘ışkını yârüñ pinhân
Nice bir halk içine zâr-ı nihânum çıksun

---

[*] Durgunlaşan *geceye andolsun* **Kur’an** 93/2
396 RE. 49b-50a, FB. 51b-52a

397
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yoluña yelmekden el degmez yıkıldı hânmân
Gülşen-i kûyuñda ol dem bâd gibi lâ-mekân

Şem‘ Leylî’dür sürâhîmüz anuñ Mecnûn’ıdur[313]
Sâgar-ı bî-bâde olmış başı üzre âşiyân

Kendüyi mey zâyi‘ eyler kâse olur münkesir
Ey güneş meclisden ahşamdur diyü olsañ revân

Merdiseñ nâ-merd-i dünyâdan vefâ itme ümîd
Pür-cefâdur adı gerdûnuñ degüldür mihrbân

Ey Behiştî ol gül üstinde bu sünbüller nedür
Hüsn elinde âftâb üzre tutarlar sâyebân

398
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

İtme ‘âr âhumuñ hurûşundan
Ki n’olur bülbülüñ hamûşundan

Hüsn tasvîri hoş görindi baña
Deyr-i dehrüñ kamu nukûşundan

Merhametden yüzüñde yok lem‘ân
Kutlu gün bellidür toguşundan

Hubb-ı dünyâ şarâbını içme
Menfa‘at umma zehr-nûşundan

---

397 RE. 50a, FB. 52a

313 RE. nüshasında 2. beytin 2. mısraı, 3. beytin 2. Mısraı, 3. beytin 2. mısraı 3. beytin 1. mısraı olarak yazılmıştır.

398 RE. 50a-b, FB. 52a-b

Merd-i bî-derd ‘ışk-ı Ferhâd’a
Dûn idi Bîsütûn vuhûşundan

Sohbet-i pîr-i meykede yegdür
Hân-kâhuñ riyâ-fürûşundan

Kesb idüpdür Behiştî ahlâkı
‘Âlem-i ma‘rifet sürûşundan

399
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ol âhû-sîrete vahşet gelürse hâ vü hûyumdan
Baña gurbet diyârı yegdür ey dil kendü kûyumdan

Alal’dan kâkülüñ bûyın sabâ ardıncayam ammâ
Görinmez gâlibâ ahvâli tuydı cüst u cûyumdan

Mey u mahbûbu terk itmek hayâlin hûy idindi dil
Meded bir çâre kıl kurtar beni sâkî bu hûyumdan

Ezel ‘âşıklıgum bilmezdi humret baglamış bengi
Meger ki eşk-i hûnînüm görüp reng aldı rûyumdan

Behiştî’ye nice kerre didüm gel ‘ışkı terk eyle
Egerçi görmedüm te’sîr-i müdkir güft u gûyumdan

400
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Hâr-ı gamda ben mu‘azzeb yâre mesken gülsitân
Ben cehennem içre ammâ cânuma cennet mekân

---

399 RE. 50b, FB. 52b
400 RE. 50b, FB. 52b

İhtiyâr itdüm yoluñda ölmegi cânâ didüm
Didi ölmekde ne var it kâdiriseñ terk-i cân

Katre-i eşküm tüfeng atsa ‘aceb mi sîneme
Burc-ı dilden kâfir-i gam eksük olmaz her zamân

Çihre-i maksûdı görmek baña olurdı nasîb
Gözde kuvvet olsa bir gün yüzüñi görsem ‘ıyân

Ey Behiştî la‘l-i bî-had çıkdı zahm-ı sîneden
Şöyle beñzer kim yine yâruñ hadengi deldi kân

401
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sîne-i hûnînümi gamzeñle çâk eyler misin
Bir müselmânı be-hey kâfir helâk eyler misin

Bunca peykânuñ yaturken sînede ey seng-dil
Tîg-ı bürrânuñ sakınmaz anı çâk eyler misin

Çeşm-i agyâra ider misin izüñ tozını harc
Göz göre kuhl-i cilâyı kara hâk eyler misin

Darbda tîguñ rakîbe görme billâhi revâ
Âb-ı Hayvân ile bir murdârı pâk eyler misin

Ey Behiştî hâne-i ‘uşşâka âteş salmaga
Ruhları vasfında şi‘rüñ sûznâk eyler misin

---

401 RE. 50b-51a, FB. 52b-53a

402
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Eşkini dil bâde-i bezm-i nihânî eylesün
Âh-ı gam-sûzını şem‘-i şâdmânî eylesün

Kullaruz budur du‘âmuz kim seni dâyim Hudâ
Mülk-i hüsnüñ pâdişâh-ı kâmrânı eylesün

Tîgıle yâ tîr-i müjgânile öldürsün beni
Mâni‘ olmañ göñli ne isterse anı eylesün

Bed-hışâlüñle seni Allâh Te‘âlâ ey rakîb
Yüri var bâri cehennemde zebânî eylesün

Ey Behiştî kasr-ı vuslat isteyen olup nahîf
Üstühân-ı cismin anuñ nerdbânı eylesün

403
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

‘Âşık-ı mürdeye ey ‘Îsi-nefes cânsın sen
Öpen ölmez lebüñi Çeşme-i Hayvân’sın sen

Dürr-i nâ-süfteye yâr agzını ey nisbet iden
Yüri yok yere ‘inâd eyleme bârânsın sen

Yâr eflâk-i melâhatde melekdür sûfî
Aña inkâr idicek nice müselmânsın sen

Bâdenüñ menfa‘atin gör ki bugün pîr-i mugân
Şeyh-ı şehre didi kim dünki bir oglansın sen

---

402 RE. 51a, FB. 53a
403 RE. 51a, FB. 53a

La‘l-i senbûsesine agız açup kalmışsın
Şöyle beñzer ki Behiştî yine hayrânsın sen

404
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Tâli‘üm mes‘ûd olup ol şeb irerdüm kadre ben
Kim visâlüñ bârgâhında geçeydüm sadra ben

Vuslatuñ ‘îdin dilerdüm Hak Te‘âlâdan hemân
Şöyle kim bir şeb nasîb olup ireydüm kadre ben

Hamr-ı ‘ışkuñ cür‘ası Ferhâd’ı Mecnûn eyledi
Var kıyâs eyle ki içdüm anı müdre müdre ben

Âh kim oldı visâlüñ sehmi agyâra nasîb
Ey kemân-ebrû nişân oldum hadeng-i gadre ben

Cân virürken dîdede olsun hayâl-i rûy-ı yâr
Leyle-i rıhletde muhtâcum Behiştî bedre ben

405
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

‘Aceb mi bâdeye sûfî ki sadme andum ben
Devâ-yı gam buyimiş bir tabîbe tandum ben

Garaz bahâne ile ‘âşıkı pişürmegise
Söyündür âteş-i hicrânı yohsa yandum ben

Belâ yolında yürürken rakîbe râst gelüp
‘Aleniyen baña şeytân görindi sandum ben

404 RE. 51a-b, FB. 53a-b
405 RE. 51b, FB. 53b

Kapuñda kanlu yaşum sanma surh iden yüzümi
Kilâbuñ mıdur ulular görüp utandum ben[314]

Visâl-i ‘ahdini ferdâya saldı yâr bugün
Behiştiyâ gör e eblehligüm inandum ben

406
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Nice gelmek uma dil serv-i ser-efrâzından
Şöyle bir şîvedür ol yüriyimez nâzından[315]

‘Andelîb-i çemenüñ ehl-i hevâ oldugını
Nice bilmek yüzini görmeden âvâzından

Gönderürseñ beni mülk-i ‘ademe yog olayın
Nice esrârı dimezsem dehenüñ râzından

Destilerle su virüñ çeşme-i hûndan baña kim
Mutribüñ cân yakıcı nâle gelür sâzından

Bâl açup murg-ı gamı kapdı Behiştî göñlüm
Bu hüner bir kişinüñ gelmedi şeh-bâzından

407
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Bir riyâ mestisin ey sûfi ki ayılmazsın
İ‘tikâdum bu ki beş vakti dahı kılmazsın

Hûblar kaddine harf itme mümeyyiz geçinüp
Be bu fende dahı sen togrı elif bilmezsin

---

[314] Mısrada vezin bozuktur.
406 RE. 51b, FB. 53b
[315] Beyit KF. s. 27’de de yer almıştır.
407 SRE. 850. 131a

Kan yalaşmagı unutduñ gibi ey nâvek-i yâr
Dil-i pür-zahmumı gördükce geçer ilmezsin

Sen şu bî-resm harâmîsin eyâ çeşmi siyâh
Dürr-i eşküm gözüm önüñde görür silmezsin

Ol gazâluñ ser-i kûyunda ne bûy alduñ ola
Sen Behiştî bu aralarda tehî bilmezsin

408
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Görüp hâk üzre çarhuñ âftâb-ı 'âlem-ârâsın[316]
Getürdüm göñlüme ey mehlikâ vuslat temennâsın

İhâta eyleyen kûhsârı sanma ebr-i bârândur
Kara tonlar giyüp tutar belâ Ferhâd'ınuñ yasın

'Amûd-ı âhum altından sipihre olmasa mesned
Sirişküm seyli ne'ylerdi ola tâk-ı mu'allâsın

'Azâb-ı nâr ile korkutma muhlis 'âşıkı sûfî
Mürâ'î menzili itmez Hudâ Firdevs-i a'lâsın

Akıtduñ su gibi erbâb-ı fazlı her tarafdan sen
Sefîneñ dürle memlûdur Behiştî özge deryâsın

409
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Azher degül mi meh yüzünüñ nûrı şemsden
Aydın degül mi kâkülüñüñ zulmi emsden

---

408 SRE. 850. 133b
[316] Beyit TN C. I. s. 112'de de yer almıştır
1b vuslat] vasluñ TN
409 SRE. 850. 134b

İtdükce ebr-i kâkülile gün yüzin nihân
Âhum yanında ‘add olınur ra‘d hemsden

Zevk-ı visâlüñüñ nice yüzden şühûdı var
Oldur murâd varise tende bu hamsdan

Nâzük ‘izâruñ ohşamasun el sunup rakîb
Berg-i güle halel gelür ey gonca lemsden

Hattı tirâş olınsa ‘izârı latîf olur
Îmân Behişti tâzelenür küfr-i tamsdan

410
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Felekde sen ne meleksin ne mâha beñzersin
Güneş yüzüñdeki nûr-ı İlâha beñzersin

Sen ey sipihr-i berîn âteş-i derûnumdan
Ezelde sâdır olan dûd-ı âha beñzersin

Cemâl-i yâri görel’den beri sen ey ruhı zerd
Şu‘â-ı şemse tokunmış giyâha beñzersin

Sen ey ne yerde ne gökde karâr iden ‘âşık
Hevâya tâbi‘ olan hâk-i râha beñzersin

Behişti mülk-i ferâgatde rûbâyilesin
Gedâ libâsı giyer pâdişâha beñzersin

---

410 SRE. 850. 134b

411
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Hilâli yâda getüren ol iki kaşuñ içün
Kamerden açma haber hadd-i nev-tirâşuñ içün

Yanumda kıssa-i hüsnini Yûsuf-ı Mısr'uñ
Şikâyet itme habîbüm ‘azîz başuñiçün

Cinânda pister-i nermîni hûruñ añmakdan
Ferâgat it per-i murg ile pür-firâşuñ içün

Tezekkür eyleme Tûfân-ı Nûh'ı ey ‘âşık
Cihânı garka viren bî-nihâye yaşuñ içün

Şikâyet eyleme katı göñüllüdür diyü yâr
Behişti zeber-i serüñde siyâh taşuñiçün

412
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Görüp bâzâr-ı hüsn içinde bir Yûsuf-likâyı ben
Dirîgâ başuma kendüm satun aldum belâyı ben

Eger rûz-ı visâlüñde lebüñ tiryâki el virse
Tolardum boynuma ol iki şeb-reng ejdehâyı ben

Dem-i tûfânda sûfî görmemişdür Merve hakîçün
Gözüm nûrı senüñ kûyuñda gördügüm safâyı ben

Olanlar tâlib-i rif‘at gelüp benden du‘â alsun
Ki şâh-ı mülk-i ‘ışk itdüm göñül gibi gedâyı ben

---

411 SRE. 850. 135b
412 SRE. 850. 136a

Behiştî bezme gelmek va'de itdi Cum'adan soñra
Müezzin gelmedin kendüm virem gibi salâyı ben

413
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

'Âşık-ı âvârenüñ giydüm melâmet bürdesin
Kûyuñı terk eylemek yokdur eger öldürdesin

Tâze tâze lâle-hadlerle göñül handân iken
Ne'ylerem ben gülşenüñ birkaç gül-i pejmürdesin

Ger nüvâzişler irişmezse sadâ-yı çengden
Neyle dem-sâz eylesün 'âşık dil-i âzürdesin

Pâdişâh-ı 'âlem-i kalb olalı ol zâlimüñ
Nice biñ zulm-i düriştin gördüm añma hurdesin

Niçe biñ yıldur Behiştî cevrile ölmiş durur
Defter-i 'uşşâkuñ ey şeh yoklamazsun mürdesin

414
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sîneñe bir sâde-rû dil-dârı muhkem sarasın[317]
Derd-i 'ışkuñ bulmadum ben bundan özge çâresin

Bundan özge 'âlem olur mu ki bezm-i hâsda
Nâzenînüñ nâz ide sen turmaya yalvarasın

---

413 MK. A. 54. 60b
Behiştî
414 MK. A. 485. 94b, MFA. A. 4557. 173b, AE. M. 685. 185a
[317] MFA. A. 4557'de ve KF. s. 27'de 1. beytin mısraları yer değiştirmiştir. Beyit İS. I. 3859 24b, KF. s. 27'de ve HE. M. 245/2'de müfred olarak geçmiş, bundan sonraki beyitle birlikte de AE. M. 685'de "Rübâ'î-i Behiştî" başlığıyla yer almıştır.
1a sâde-rû dil-dârı] sâde mahbûbı İS. I. 3854
1b bulmadum] görmedüm AE. M. 685; ben] bir AE. M. 685
2a hâsda] hâssuñ MFA. A. 4557] hâbda AE. M. 685; özge] artuk AE. M. 685

Katlüme kasd itdüñ ammâ ey sipihr-i ceng-cû
Tîg-i âhumdan benüm sen kanda baş kurtarasın

Câme-i ‘ışk ile olmışdur müzeyyen tıfl-ı cân
Cismümüñ hayyât-ı kudret çatmadan âvâresin

Gamzesin añma Behiştî yâ kemân-ebrûsunı
Bagruma oklar urarsın tâzelersin yarasın

415
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ehl-i ‘ışkı şâhid-i gazâbdan Allâh saklasın
Bendeye hışm idici sultândan Allâh saklasın

Derd-mendin soradururken tabîbi gâh gâh
Derd ü gam bîmârını dermândan Allâh saklasın

Nâr-ı dûzah gerçi müşkil nesnedür zâhid velî
Yâre irmiş ‘âşıkı hicrândan Allâh saklasın

Bir sa‘âdet-hânede tenhâ düşüp bir nîk-baht
‘Îş iderken yâr ile yârândan Allâh saklasın

La‘l-i dil-ber sükker-i senbûsedür gûyâ hemân
Ey Behiştî anı bir hayrândan Allâh saklasın

4b cismimüñ] çeşmüñe MFA. A. 4557
5a Behiştî yâ] Behiştî’nüñ MFA. A. 4557; ebrûsını] ebrûsınuñ MFA. A. 4557
5b oklar] odlar MK. A. 485
415 MK. A. 547. 35a, B. 2127. 40a
1a gazâbdan] gazabândan B. 2127

416
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Eger âzürde olduñsa habîbüm derd-mendüñden
Dil-i dîvâneyi lutf it halâs eyle kemendüñden

Bu şeb seyr eyledüm bendeñ kıyâmet kopdı hâbumda
Didiler baña gel sen de şikâyet it efendüñden

Olurdı vâ'izâ varup kelâmuñ istimâ' itmek
Eger incinmese âdem senüñ bîhûde pendüñden

Yüzüm mihrâbdan dönsün ayag altında yaturken
Eger yüz dönderem korkup senüñ pây-ı semendüñden

Ugurluk kahbe-zenlikdür Behiştî merd şâ'irsin
Fikirsiz bikr-i ma'nâlar düzersin kendü kendüñden

417
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ruhlaruñ üstine kâkül salsa ol meh nâzdan
Mât ider nat'-ı sipihrüñ şâhını açmazdan

Cân u dil murgını sensüz ravzada berg-i çenâr
Ey sehî-kad beş beterdür pençe-i şeh-bâzdan

Sanma bu çarh-ı siyehde görinen yer yer nücûm
Zahmlar urmışdur aña niçe tîr-endâzdan

---

416 MK. A. 2605. 64a, MC. 727. 96b
1a habîbüm] tabîbüm MC. 727
1b it] kıl MC. 727
3a olurdı] olmadı MK. A. 2605
3b incinmese] alçağise MK. A. 2605
4b pây-i] na'l-i MC. 727
5a şâ'irsin] şâ'irden MC. 727
417 MK. B. 208. 44b

Çeng u ney etrâfuñ almış varise varın virüp
Hâne peydâ eylemek [isterisen][318] ey sâzdan

Mushaf-ı ‘ışkı Behiştî ezber itmişsin tamâm
Himmet olmış gibi saña Hâfız-ı Şîrâz’dan

418
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bir nev-cevâna ‘âşık pîr olmak isterin
Bir kâfirüñ elinde esîr olmak isterin

Bir iki câm-ı bâde ile nîm-mest olup
Sayd-ı murâdum almaga şîr olmak isterin

Ol kaşı yâ o kendine togrılık idüp
Hâsid gözin kör itmege tîr olmak isterin

Muhtâc olup ‘adû baña paşa disün diyü
Bir pâdişâh-ı hüsne vezîr olmak isterin

‘Uryân olup libâs-ı gınâdan Behiştiyâ
Bir kendü ‘âleminde fakîr olmak isterin

419
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Kapuñda olmaga beg baña feth-i bâb olsun
Musâhibüm gerek âdem gerek kilâb olsun

Cezâlar eyleyicek cürmise seni sevmek
Efendi cümleden artuk baña ‘azâb olsun

[318] Metinde kelime “ise sen” şeklindedir.
418 İS. I. 4123. 433b
419 HE. 244. 119b

Nedür ko bûse-i la‘li yeter baña ‘ışkuñ
Gerekmez Âb-ı Hayât’ı hemân şarâb olsun

Kıyâmetüm baña cevrüñ biñ artuk ellerden
Ger i‘tikâd idemezseñ buyur hisâb olsun

Behişti her nereye inse beyt-i ma‘mûruñ
Birin komaz şu‘arânuñ evüñ harâb olsun

420
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gögerdüp cismümi seng-i gam ayaklarda bitdüm ben
San ol berg-i giyâhem kim belâ yolında yitdüm ben

Ümîzüm şem‘ini bezm-i visâlüñde uyarmaga
Niçe şeb nâr-ı hasretde yürek yagın eritdüm ben

Visâle irmedin vardum el aldum tevbekâr oldum
Dirîgâ kendüme kendü elümle gör ki n’itdüm ben

Olurken râygân âteş firâka nakd-i cân virdüm
Belâ bâzâr-ı kâmında bu narhı ‘âdet itdüm ben

Behiştî bulduguñ ehl-i dile benden tazarru‘ kıl
Unutmasun du‘âdan kim ‘adem mülkine gitdüm ben

---

420 HE. 244. 120a-b, B. 2127. 56b
Behiştî Fermâyed
1a gam] cefâ B. 2127.

421
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gitmedi la‘lüñ hayâli çeşm-i pür-hûn-âbdan
Gerçi dirler zâ’il olur nakş-ı rengîn âbdan

Zâr u ser-gerdân olup yaşlar döker kan aglayup
‘Âşık olan ‘ışk ögrenmek gerek dolâbdan

Niçe teşbîh ideyin la‘lüñi cüllâb u meye
Meyden artukdur neşâtı lezzeti cüllâbdan

Düşde görsem koynuma girdügini cânânumuñ
İstemez uyandugum dil haşre dek ol hâbdan

Tâlibi çok vâsılı yok kîmyâdur nazmı çün
Ey Behiştî yandug ammâ câhil ü kallâbdan

422
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Tâk-ı gerdûnuñ sürûdı âh-ı âteşnâkden
Ger meded irişmeseydi dîde-i gamnâkden

Hayretümden kaddüñe geh serv ü geh Tûbâ didüm
Bilmezem ne söyledigüm kalmışam idrâkden

Sîne-i sad-çâkümi hecr odı şöyle yakdı kim
Bâb-ı dûzah gibi yaluñlar çıkar her çâkden

Bir kamer alınlu gün yüzlüye ben de ‘âşıkam
Rûz u şeb anuñ içün ser-geşteyem eflâkden

---

421 AE. M. 694. s. 74
Nazîre-i Behiştî
422 AE. M. 694. s. 87
Nazîre-i Behiştî

Şöyle hayrânam lebinde hatt-ı reyhânuña kim
Kim bakarsa yüzüme geçmiş sanur bir tâkden

Ey Behiştî ehl-i diller benden ister şi‘r-i ter
Nazm-ı garrâ mı gelürmiş hâtır-ı gamnâkden

423
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Yâre diñ lutf idüben ben kulını yâd itsün
Eylemezse hele el yüzine bir ad itsün

Her ne hıdmet buyurursa dahı Şîrîn görin
Taş dögen bir kulıyam adumı Ferhâd itsün

Yanaram karşuña ben yanmaga şimden gerü şem‘
Çevirüp başına pervâneyi âzâd itsün

Nâleñi kes saña tîmâr ideyin dirse tabîb
Dil kabûl eylemeyüp sözini feryâd itsün

Düzd-i çeşminden anuñ kurtarımaz cân rahtın
Ten hisârını Behiştî tîri âbâd itsün

424
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Biñ cefâ itsün göñül geçmez leb-i cânândan
Degme bir derdile âdem ayrılur mı cândan

Hamdülillâh hâne-i dil gussadan hâlî degül
Himmetüñde toptoludur hecrümüz yârândan

---

423 MO. I. 1230. 7b-8a
424 AE. M. 580. 116b, AE. M. 564. 5a

Pâdişâhum gör neye döndüm nazar kıl hâlüme
Kulagum kurtar beni lutf eyle bu efgândan

Hâr-ı gamda gonca gibi göñlüm açmazdı sabâ
İrmese bûy-ı terahhum sen gül-i handândan

Sevdigüñ kimdür dime nâ-ehle ma‘lûm olmasun
Gizle billâhi Behiştî râzuñı yârândan

425
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gelen âvâzeler ra‘duñ mı sanursız bu târumdan
Sadâlar kim olur mün‘aks feryâd u zârumdan

Gözümden ayrılan kirpiklerüm kâr eyleye şâyed
Ölürsem mûzesiz geçme benüm hâk-i mezârumdan

Benüm hâk oldugum her dem niçün istersin ey düşmen
Sabâ bir gün gözüñ kûr eylemek yok mı gubârumdan[319]

Gurûrumdan n’ola gögsüm gerersem deşt-i ‘âlemde
Beni tîre nişân dikmek işitdüm gamzekârumdan

Hele deryâ-yı ma‘nînüñ Behiştî rûzgâr içre
Re’îsi oldıgum bes şi‘r-i âb-dârumdan

426
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Görüp za‘fum seg-i kûyuñ ırılmaz oldı yanumdan
Nevâle ârzû eyler meger kim üstühânumdan

---

425 TA. 285. 57a
[319] Beyit KF. s. 27’de de geçmiştir.
3a her dem] demi KF.
426 MM. İ. 2456. 98a

Şeb-i hecrüñdeki hâlüm getürdüm kâle ey meh-rû
'Aça mı şem'veş âteş zuhûr itse zebânumdan

Ufuk âyînesin gül-gûn iden reşk-i şafak sanma
Letâfet 'aksi düşmişdür nihâl-i ergavânumdan

Ne hikmetdür bu kim fikr-i lebüñsüz baña dirlik yok
Meger kim anı Kassâm-ı Ezel bahs itdi cânumdan

N'ola [kevkebveş][320] 'azm-i kenâr-ı bâg-ı râg itme
Hevâ şah-bâzı uçurdı Behiştî âşiyânumdan

427
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Bir âh idem derûndan eger 'âşıkâne ben
Âteş uram harâbe-i kevn ü mekâna ben

Tenden uçarsa hasret-i kadüñle murg-ı cân
Tûbâ budagı üzre idem âşiyâne ben

İtdüm şu'â-ı çeşmümi ebrû-yı yâre râst
Sayd-ı ümîdüm okını saldum kemâne ben

Olsa havâle ger baña yoluñda mâr u şîr
Şîr ü semend ü mâra idem nâriyâne ben

Cümle belâgat ehli Behiştî hamûş olur
Bezm-i sühanda şevkıle itsem terâne ben

---

[320] Kelime metinde "kevkebüñveş" olmasına rağmen, vezin gereği bu şekilde okundu.
427 MM. İ. 2456. 104a

428
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Âh itse n’ola ‘âşık-ı rûy-ı habîb olan
Eksük ider mi nâlesini ‘andelîb olan

Sahrâ-yı Çîn’i neyleyem bûy-ı cür‘adan
Mey-hânedür meşâmumuza hâk-i tîb olan

Dünyâya dil virenlerüñ üstine dogma kim
‘Âşıklar arasında sevilmez rakîb olan

Yegdür göñül cefâya tahammül ırag olup
Artuk çeker belâyı mülûka karîb olan

Yaşum revân olursa gözümden ‘aceb degül
Aglar diyârın añsa Behiştî garîb olan

429
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Yüzüm suyı gibi varum yolında hâke saldum ben
Semendüñ gibi âhumla kara çullara girdüm ben

Mahabbet şâhıyam Ferhâd ü Mecnûn iki bendemdür
Konak tutmaga anları ‘adem deştine saldum ben

Görel’den mevc-i hüsnüñ şöyle oldum reşk-i hayretden
Libâsumla bile gûyâ ki bir deryâya taldum ben

Gice agyâr ile sen kim içerde bâde eylerdin
Kapuñdan taşra lerzân subha deñlü çeng çaldum ben

---

428 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)
429 B. 2127. 50a
1a yüzün] yüzüm B. 2127. 50a
1b kara çöllerde gezdüm] kara çullara girdüm B. 2127

Behiştî nice saf ‘asker çeküp şi‘rüm sütûrından
Yine mülk-i belâgatde bugün bir kal‘a aldum ben

430
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Görse sinânuñı dil olur şöyle şâdmân
San gördi rûy-ı Yûsuf’ı Ya‘kûb-ı nâ-tüvân

Zâl-i sipihri nîzesi üstinde oynadur
Bülend-hevâdur âhum evet hayli pehlevân

Ser-i bülend-i âhumı kılmaga terbiyet
Bâg-ı belâya ‘ışk beni kıldı bâgbân

Kılsun sücûd hüsnüñe diyü melâ’ike
Âhum çıkup feleklere her vakt okur ezân

Hemvâredür Behiştî’nüñ ebyât-ı nâzüki
Beş barmaguñ tefâvüti ellerdedür hemân

431
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yâ ilâhî râh-revler reh-nümâlar hakkıçün
Yâduñ ile hem-dem olan âşinâlar hakkıçün

Subhgâh-ı vuslatuñ şevkıne her şeb-tâ-seher
Dûd-ı âh ile göge agan du‘âlar hakkıçün

‘Işkınuñ hum-hânesinde mest-i hâb-âlûdlar
Pîrehenden kıldugı la‘lîn kabâlar hakkıçün

---

430 B. 2127. 66a
431 AÇ. s. 209
Münâcât

‘Âlem-i ünse kadem basdukları eyyâmda
Ehl-i ‘ışkuñ sürdügi zevk u safâlar hakkıçün

Pâk dâmânlarla haşr eyle Behiştî bendeñi
Meclis-i ‘ışkuñda çâk olan yakalar hakkıçün

432
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Nice gam çekmesün sûfî zavallu
Bilür gün yüzlüler sevmez sakallu

Dokunsa ‘ar‘ara âhum şimâli
Olurdı kûhsâruñ başı hallü

Degül her hırka-pûş gam-ı ‘adîlüm
Ki Mecnûn olımazam kara şallu

Riyâ vâdîlerinde zâhid-i huşk
Dıraht-ı gûr gibidür nice dallu

Gam-ı telh ile bunca demden insâf
Dirildüñ ey Behiştî yaglu ballu

433
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Görenler yaşumı aydur ne sâfî kan ne sudur bu
Meger ki eşk-i hasret varise ‘âlemde budur bu

Yaramaz hâli var kaddüñle serv-i ser-keşüñ ammâ
Yakında bâd-ı âhumla yıkılmazsa eyüdür bu

---

432 RE. 51b-52a, FB. 53b-54a
433 RE. 52a, FB. 54a

Olur olmaz kişi irmez mahabbet âstânına
Sa‘âdet ehli üzre açılu kutlu kapudur bu

Benefşe istemez bülbül gül-i sîr-âba mâ’ildür
Anuñçün kim yüzi yanmışdur ol yüzi suludur bu

Seg-i kûyuñ Behiştî’nüñ segirdüp dâmenin öpdi
Zihî ‘izzet ki ‘âşıklar arasında uludur bu

434
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sâye-i yâri görel’den beri hâlüm yatlu
Yüz sürer ayaguna vây bu zebân sûretlü

Ey ogul balı gelen söz dehen-i tengüñden
Ne kadar acı ise baña şekerden tatlu

Hamlemi gördi rakîb üzre benümçün didi yâr
Hâline göre degül gâyetile cür‘etlü

Kıldı bezm ehlini zencîre dizilmiş gibi zabt
Zâhidâ senden ise pîr-i mugân heybetlü

Diye bir vakt ola ol şâh Behiştî’yi añup
Hîç zahmetsimedi hıdmetüm ol rahmetlü

435
Mefâ‘îlün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ilün

Derûn-ı câna hücûm itse ‘akla virmeñ râh
Harâm koymaga olmaz mahal haznesine şâh

---

434 RE. 52a, FB. 54a
435 RE. 52b, FB. 54b

Vücûdum âteş-i ‘ışkuñ yakup kül itdi velî
Belâ bu kim dahı eksük degül bu dûd-ı siyâh

Ger olmasa zekanında hulâsa zülfi resen
Helâküñe sebeb olurdı ey göñül ol çâh

Cihânda şeh-per-i tâvûs dûd-ı âhumdur
Zamân-ı tâbiş-i hasretde baña bâd-efrâh

Halâs olam diyü mülk-i ‘ademde hecrüñden
Behiştî ‘azm-i sefer kıldı *fî-emâni’llâh**

436
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sûretâ sûhte vaz‘ına girel’den berü âh
Hûblar adını anuñ kodılar Molla Siyâh

‘Âşıka cevr idenüñ hattı gelür âhir-i kâr
‘Âkıbet zâlimüñ eyler yüzini kara siyâh

Yüregümde bir ok olur müjeñüñ her birisi
Ey kaşı yâ kaçan itseñ baña hışmile nigâh

Sünbülüñ fikrini ‘ışkuñ n’ola sînemde kosa
Âftâbuñ eseri yerde bitürmez mi giyâh

Vasf-ı yârile Behiştî uyumazdı giceler
Yazı yazmaga vefâ itse eger şu‘le-i mâh

* *Allah’a emanet*
436 RE. 52b, FB. 54b

437
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bâdveş her kim seher-hîz olmaya
Ma‘rifet bagında gül-bîz olmaya

Hîç dem geçmez ki gamzeñ hançeri
Sîneler çâk itmege tîz olmaya

Yokdur ol bezmüñ cihânda dadı kim
La‘l-i yâr anda şeker-rîz olmaya

‘Âfiyet râhını tutmaz esb-i nefs
Ger feminde kâse pür-hîz olmaya

Yazma ol şi‘ri Behiştî çünki kim
Hâl-bahş u hâlet-engîz olmaya

438
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün
Ruhuñ şem‘i firâkında olup ser-geşte dîvâne
İfâkat bulmaga gice çerâga geldi pervâne[321]

Diyâr-ı ‘ışka her kim gelse istikbâl ider gamlar
Sa‘âdet mülkidür ikrâm iderler anda mihmâne

Göñülde fikr-i hâlüñden gelüpdür eşküme kesret
Nihâyetsüz biter zîrâ türâba düşse bir dâne

Tama‘ itme visâl-i yâre ey dil hâlüñe şükr it
Mahabbet zevkı bâkîdür degişme anı bir âna

---

437 RE. 52b-53a, FB. 54b-55a
Gazel-i bî-bedel
438 RE. 53a, FB. 55a
[321] Beyit KF. s. 28'de de yer almıştır.

Kabâ dülbendini görmez misin başında mollânuñ
Behiştî sen anı kâdir degüldür sanma semâne

439
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Zen-i gerdûn görinürse saña mahrem yerine
Sakın aldanma ki sem sunsa gerek em yerine

Biri olmazsa dimişler birine yer degmez
Acebâ sînede şâzî gele mi gam yerine

Aldı derdi beni bu sîne-i mecrûhumuñ âh
Gönder ey kaşı kemân tîrüñi merhem yerine

Mest-i câm-ı leb-i mey-gûnuñ olan şûrîde
Pâdişâh oldı gedâlıkda geçüp Cem yerine

Her ki Firdevs’e vire kûyını ol hûrveşüñ
Ey Behiştî komazam ben anı âdem yerine

440
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kodı derdile tabîbüm beni künc-i gamda
İ‘tikâdum bu ki rahm eylemeye ölsem de

Siper-âsâ ebedî dönmedi müjgânuñdan
Zahm-ı şemşîre tahammül var imiş sînemde

Ben melekdür dir isem n’ola perî-peykerüme
Bu letâfetleri kim gördi benî âdemde

---

439 RE. 53a, FB. 55a
440 RE. 53a, FB. 55a

Tut ki kanum karışur bezmde bensüz mey-i nâb
Tâze duhter gibidür meclis-i nâ-mahremde

‘Işk şem‘ine Behiştî yine pervâne-misâl
Uralum kendümizi n’olsa gerek ‘âlemde

441
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sûfi sevmez beni dil virdi diyü oglana
Kendü ammâ bu yaña ulı yürür vildâna

Göreli ‘ârızuñı gelmedi benden yaña dil
Nâ-bedîd oldı düşüp gitdi hemân ‘ummâna

Hatt-ı nev görmek ile dil-berinüñ terkin uran
Beñzer ol kâfire kim münkir ola Kur‘âna

Nice sakınmayayın la‘lüñi dendânumdan
Varayın nefsüm ucından kıyayum mı câna

Komazuz ‘ışkı ölürsek de Behiştî elden
Virmezüz hâsılı îmânumızı şeytâna

442
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Her ki sevsün gören diyü düzine
Âyine olsa bakmazam yüzine

İkide bir sabâ çıkup yoldan
El uzatmasun ayaguñ tozına

---

441 RE. 53b, FB. 55b
442 RE. 53b, FB. 55b

Gül-i hoş-bû iken ahıbbâya
Dikenüz biz ‘adûmuzuñ gözine

Kâmet-i yâr añılsa gülşende
Serv boy sâyesi komaz izine

Hürmetin zâyi‘ itme câm-ı meyüñ
Gûş urursañ Behiştî’nin sözine

443
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şol kadar mu‘tâd olupdur dil perîşân olmaga
Kasd ider anı bahâne olsa vîrân olmaga

Gel berü lâyık seni gördüm ben ey Yûsuf-cemâl
Hûblar içre göñül Mısr’ına sultân olmaga

Bülbül olmagı severseñ gördügüñ gül yüzlüye
Ey göñül murgı hevessin gibi nâlân olmaga

Göñline gelmez rakîbüñ ‘âşıka rahm eylemek
Meyli yok ol kâfirüñ aslâ müselmân olmaga

Ey Behiştî muttasıl her yaña çalkanmadasın
Eşk-i çeşmüñ başlayal’dan bahr-ı ‘ummân olmaga

444
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Sensüz kimüñle eglene âvâre göñlüm âh
Mey bir uçuglu şem‘ ise bir baldırı siyâh

---

443 RE. 53b-54a, FB. 55b-56a
444 RE. 54a, FB. 56a

Tutdum reh-i visâlüñi ammâ ne fâ'ide
'Ömr-i rakîbden uzun oldı baña bu râh

'Âşıklaruñ alayı yanuñdan kesilmesün
Şâh-ı cihândan ayru yaraşmaz begüm sipâh

Âsûdelik degül mi bu kim kûy-ı 'ışkda
Olmaz cidâl-ı medrese gavgâ-yı hân-kâh

İş ıssınuñ ululuguna bir delîldür
Sanma tehî kurıldı Behiştî bu kârgâh

445
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Saglu sollu âteşîn güller dizüp gülzâruña
Nâle-i lâzım getürdüñ 'andelîb-i zâruña

Olsalar turdukları yerde 'aceb mi muztarîb
Reşk ider serv-i sehîler şîve-i reftâruña

Bûseñi yâ Rab nice ugurlayam ey gonca-leb
Subh irişdi uyhu gelmez nergis-i bîmâruña

Goncada şeb-nem degüldür görinen her subh-dem
Agzınuñ suyı akar la'l-i şeker-güftâruña

Zînete gark olmak ister cismini gül gül idüp
Sîne tutdugı anuñçündür Behiştî hâruña

445 RE. 54a, FB. 56a

446
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Denî felek n’ola dünyâ varursa her dûna
Komaz ne fâ’ide döndermeyince Kârûn’a

Şu‘â‘-ı şems degüldür ziyâ viren taga
Seherde nûr iner ey meh mezâr-ı Mecnûn’a

Şehâ kaçan yüze yüz gelse ‘asker-i hattuñ
Sipâh-ı eşkümi bir demde gark ider hûna

Kebâb-ı bezmüñi ıslâha lâyık oglandur
Giyürseler yaraşur zer kabâçe leymûna

Güm itdügince Behiştî ‘izâr-ı zerdümi eşk
Ben anı beñzedürem bahre düşmiş altuna

447
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

‘Ârızuñ nakkâşı hat yazdukça meh-tâb üstine
Nakş iderler nüshasın merdümlerüm âb üstine

Mühr mihr vâlih-i kasr-ı dilde gûyâ ‘ışk-ı yâr
Mustafâ’dur kim geçüp oturdu ashâb üstine

Mübtelâ-yı derd ü gam olan tabîbe varmasun
Def‘ine anuñ ilâc olmaz mey-i nâb üstine

Gözüñi aç kim yapıldukda serây-ı kâ‘inât
Yazdılar nakş-i fenâ ‘unvânını bâb üstine

---

446 RE. 54a-b, FB. 56a-b
447 RE. 54b, FB. 56b

Ey Behiştî ihtirâz it şahs-ı eblehden ki ol
Vakt olur tercîh ider a‘dâyı ahbâb üstine

448
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Görsem yüzüñ görinmez âhumda bir şerâre
Togsa güneş felekde pinhân olur sitâre

Kûyuñda yer bulursam Firdevs’e ragbetüm yok
Vuslat şebinde subhı almazlar i‘tibâre

Gördükce gayretümden kabzuñdaki kemânı
Bulsam çeker iderdüm bagrını pâre pâre

Nûrâni ruhlaruñla rûhâni leblerüñ dil
Teşbîh ider habîbüm cennetde çâr-yâre

Yâr-ı muvâfık oldur ‘âlemde kim Behiştî
Her kanda çekseñ eşküñ gibi öñüñce vara

449
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gûş idüp gül seyre çıkdugın kabâ-yı âl ile
Nev-‘arûs-ı lâle zeyn itmiş ‘izâre hâl ile

Gonca bikre zeyn ider meşşâta-i bâd-ı sabâ
Ebr-i dürr-i âb-dâr iltür aña gırbâl ile

‘Îş ü işret kıl diyü sahn-ı çemende her giyâh
‘Âşıka eyler işâretler zebân-ı hâl ile

---

448 RE. 54b, FB. 56b
449 RE. 54b-55a, FB. 56b-57a

Mutribüm bülbül ‘alemdârum sehî serv-i bülend
Pâdişâh-ı mülk-i ‘îşem devlet ü ikbâl ile

Mug-beçe öñünde ölmek yeg gelür biñ kez baña
‘Ömr sürmekden Behiştî zâhid-i sad sâl ile

450
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Görinel’den kâmet-i rif‘at nikâbuñ ‘aynına
Serv-i gülşen çöpce gelmez oldı âbuñ ‘aynına

Hüsn-i yâre zerre mikdârı müşâbih olmaya
Sürme çekse meh gibi çarh âftâbuñ ‘aynına

Nâ-bedîd olmış kenârı bir büyük sudur yaşum
Gözlerüm dönmişdür ol suda habâbuñ ‘aynına

Tûtyâdur kim gubâr-ı âstân-ı mey-hurûş
‘Âlem esrâr içer mest-i harâbuñ ‘aynına

Gam idüp nâlân u giryân tograyal’dan bagrumı
Nâr-ı hasretde hemân döndüm kebâbuñ ‘aynına

Şöyle kapdı kim göñül murgın Behiştî çeşm-i yâr
Tut ki bir sayd oldı bir çâbük ‘ukâbuñ ‘aynına

451
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

La‘l-i cân-sûz göñül meyl-i mey-i nâb eylese
Gözyaşı gelse ‘aceb mi anı hûn-âb eylese

---

450 RE. 55a, FB. 57a
451 RE. 55a-b, FB. 57a-b

Bâgbân-ı ‘ışk iderdi ‘âlemi gark-ı gül-âb
Ham vücûdum gülşen-i ‘irfâna dolâb eylese

Rengin eylerdi ziyâde ‘ârız-ı gül-zârınuñ
Havz-ı çeşmümden eger ol baña mîzâb eylese

Pâk-dâmân ol ki ragbet bulmaga yer var mıdur
Kendüyi bir tâze mîve gark-ı çirk-âb eylese

Sâkıyâ bir demde biñ hâl ehlini ser-mest ider
Câm-ı nutkından Behiştî cür‘a işrâb eylese

452
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Kaşuña harf atarmış meh ufuk levhinde nûn olsa
Kara bagrı şafak gibi yaraşur böyle hûn olsa

İnanma âteşe el çek göñül şem‘-i şebistândan
Kişinüñ yârı câm-ı mey gibi sâfî-derûn olsa

Çevirdür baña sancup sîh-i âha sevr-i gerdûnı
Kebâb özler meger kim cân firâkuñdan zebûn olsa

Elinde tîşe-i hicrânile Ferhâd’a beñzer gam
‘Aceb mi sîne-i sad-pâre kûh-ı Bîsütûn olsa

Karâr itmez Behiştî bâg-ı kûyuñsuz ma‘âzallâh
Eger enhâr-ı cennet aña zencîr-i cünûn olsa

---

452 RE. 55b, FB. 57b
Gazel-i Mestâne

453
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Her gice ol mehi fikr eyleme şâyed tolına
Gel harîs olma göñül kim bile mahrûm olına

Koyma gel câme-i rengîne ogulcuklaruñı
Vakt olur gülşen-i ‘âlemde o güller yolına

Olmışuz her yañadan sâkıye muhtâc ki anuñ
Câm-ı mey sag eline düşdi surâhî solına

Derd-i gamdan ayrı oldum baña ey pîr-i mugân
Himmet it kim bir içim bâde-i nâbuñ bulına

Gel e bakdı yüzine agladugın gördügi dem
Pâdişâhı yine rahm itdi Behiştî kulına

454
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Gülsitân güm güm öter nâle-i bülbüller ile
Gelüñüz kim varalum seyr idelüm güller ile

Su sepüp yüregüme demren-i tîri gamuñuñ
Ol sifâli yine zeyn itdi karanfüller ile

Bezm-i gülzâr idelüm gel berü kim her gül-i surh
Câmlardur ki senüñçün tolıdur müller ile

Tıfl-ı nâ-bâligâ sorguç katı zîbâ görinür
N’ola meyl itse göñül saña bu kâküller ile

---

453 RE. 55b, FB. 57b
Gazel-i Mergûb
454 RE. 55b, FB. 57b

Dil-i hûnîn-i Behiştî ki dakıldı saçuña
Beñzer ol lâleye kim baglana sünbüller ile

455
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Olıcak şöyle bahâr olsa
Ki gülistânda gül hezâr olsa

Gelmez ol serv-kad teferrüc içün
Gözlerüm ger akar bıñar olsa

Şöyle bakma efendi biz de kuluz
Bize de bir nazar ne var olsa

Şemse-i dâg safha-i dilde
Şöyle olsa ki yâdgâr olsa

Câm-ı meyden sun ey Behiştî devâ
Şîşe-i dilde inkisâr olsa

456
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

'Alevî tutdı kamu milket-i 'Osmâniyye
Dîvler oldılar a'vân-ı Süleymâniyye

Kâdılar başka birer mezhep idüpdür peydâ
Künc-i nisyânda kalupdur kütüb-hâniyye

Kudretüñ var ise her mîre ne yalvarursın
Kul ider anı saña bir iki sultâniyye

---

455 RE. 55b-56a, FB. 57b-58a
456 RE. 56a, FB. 58a

Sînede sürmege ahlât-ı gamı olmaz hîç
Bir yiyüm bir şeh irer şerbet-i sultâniyye

Rûm şâ'irlerinüñ şimdi Behiştî görseñ
Vâridâtı götüri hikmet-i şeytâniyye

457
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Düşeli dil ser-i zülfüñde hevâ vü hevese
Döndi miskîn dehen-i ejdere gitmiş megese

Her kişi âteş-i ruhsâruñ ucından ider âh
Birgün ol âyineler korkaram ugrar nefese

Sensüzin göñlümi gam gayra zarûrî düşürür
Sekdürür bülbüli bâz ey gül-i ter hâr u hasa

Derd-i fürkat beni şol deñlü zebûn eyledi kim
Murg-ı cân üzre tenüm döndi kemikden kafese

Bulmaya ruhları mânendi Behiştî gül-i ter
Bâd-ı gül-bîz-i cinân bâgını bir bir elese

458
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Felek cevşen giyer her şeb nice kâr eylesün nîze
Ta'accüb kılmañ eylerse tahammül âh-ı ser-tîze

N'ola rûşen kelâmumla 'amel itmezse Rûm ehli
'Acem mezhebsüz oldugı ne kaygu Şems-i Tebrîz'e

---

457 RE. 56a, FB. 58a
458 RE. 56a-b, FB. 58a-b

Usanmaz subh u şâm oynar çemende berg-i güllerle
Hevâ ehli olup gönlüm koşıldu bâd-ı gül-bîze

Olurdı gülşen-i tab‘umda zîbâ goncalar peydâ
İrişse cür‘a-i câm-ı lebüñ ben hâk-ı nâ-çîze

Felekde âdeme hergiz vatandan özge yer olmaz
Behiştî bâg-ı cennetden ‘alâmetdür baña Vize

459
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Dünyâya gelen ey dil çün düşse gerek tîne
‘Âlemde neñe yetmez bir hırka-i peşmîne

La‘l-i lebi vasfından bir şi‘r okı ey hâce
Ger hâlet-i nez‘ımde gelseñ baña telkîne

Bir câm ile bir râhib kurtardı beni gamdan
‘Âşıklara diñ anuñ düşsünler ayagına

Görinse nikâbuñdan ol ‘ârız-ı reng-â-renk
Şevkuñle düşer şehrüñ sûfîleri telvîne

‘Âşıklara ta‘n iden zâhidleredür ancak
Var ise Behiştî’nüñ göñlünde eger kîne

460
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

‘İzârı şem‘ini benden dirîg itmezse pervâ ne
Uram şevk âteşine kendümi mânend-i pervâne

---

459 RE. 56b, FB. 58b
460 RE. 56b, FB. 58b

Benüm çün ol perî ruhsârile ‘îş-ı lezîzüm var
Rakîb-ı dîv eger biñ ekşi yüz gösterse pervâ ne

Efendi sen şeh-i Yûsuf-likâya kul diyen kimdür
Ki bendeñ olalı göñlüm baş egmez degme sultâna

Lebüñ hecrinde reng-âmîz olal’dan bâdeveş âhum
Olupdur kâse-i çeşmüm belâ bezminde peymâne

Murâdum mîvesin ol dem görem elde Behiştî kim
İrem bostân-ı ‘âlemde ben ol serv-i hırâmâne

461
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Bilmezin sahn-ı çemen bülbüline n’oldı yine
Gül gibi beñzi garîbüñ kül olup soldı yine

Sözümi tutmadı oldı hedef-i tîr-i belâ
[Olmaduk][322] göñlüm oh oh istedügin buldı yine

‘Âşık oldugı içün sîneme kînüm var idi
Göricek anı belâlarda gözüm toldı yine

Bezm-i gülşende saña pister-i nerm eylemege
Güllerüñ yapragını bâd-ı sabâ yoldı yine

Ben dehânın soranum sen belini yâd itdüñ
Ey Behiştî bir iken şübhe iki oldı yine

---

461 RE. 56b-57a, FB. 58b-59a

322 Metinde “olmaduñ” şeklinde yazılan kelime sentaks gözönüne alınarak bu şekilde düzeltilmişdir.

462
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Bulışursam yine ol âfet ile
Alayın bûsesin zarâfet ile

Dehenüñ varlıgın sözüñle bilen
Gâ’ibe hükm ider ‘alâmet ile

Ka‘be-i kûy-ı yâre ‘azm itdüñ
Yüri var ey göñül sa‘âdet ile

Ne ‘acebdür ki hâl-i ‘ârız-ı yâr
Su içinde turur kerâmet ile

Ne güzeldür Behişti bir ‘âşık
Seve bir dil-beri sadâkat ile

463
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Baña bu kûşe-i gamda ne seyr olurdı eglence
Eger merdümleri kûyuñ gubârı itmese şence

Rakîbüñ yüzini gösterdügüñ öldürmesün gökcek
Neñ aldum ey felek her gün nedür baña bu işkence

Baña bir gonca-i zîbâ gelür her dest-i rengînüñ
Salal’dan gül-bün-i ‘ışkuñ zemîn-i sînede pençe

Dirüm bu tâzelikde câme-hâb içre bulam yâri
Velî tâli‘ mi var bende ki ugrayam yatur gence

---

462 RE. 57a, FB. 59a
463 RE. 57a, FB. 59a

Behiştî şi‘rine dahl itme kim nâ-dânlıg eylersin
İnanmazsañ baña var anı göster bir suhen-sence

464
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Otursa sadra geçüp sâkıyâ emîrâne
Gedâ-yı meykede virmez selâmı sultâna

Gamuñla şol kadar oynadı sînede yüregüm
Güreşdi tut ki iki küşt-gîr hasmâne

Dil ehline dimek ister felekde kavs-i kuzah
Belâ okına nişândur gelen bu meydâna

Bilüñ ki taht-ı cihân bahr-ı hûn sefînesidür
Mukarrer aña cülûs eyleyen girer kana

Şehâ bulınmaya mûmlar yakup ararsañ eger
Kuluñ Behişti gibi hıdmetüñde pervâne

465
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Gül-bünler öykünür diyü sen gül budagına
Göñlüm teveccüh eylemez dehr bâgına

Eşküm yetîmi zerre kadar zabt olınmaz âh
Bir gün düşer sadayile sînem ocagına

Bu pîre-zen felekde cevânuz dimiş bahâr
Kim dizdi sîm-i jâleyi nergis çerâgına

---

464 RE. 57a-b, FB. 58a-b
465 RE. 57b, FB. 59b

Çâk itdi hırkamı seg-i kûyuñ didüm didi
İncinmemek gerek kişi akrânı lâgına

Şâhâne zahm uralı kilâbuñ Behişti'ye
Baş egdi geldi her kişi anuñ ayagına

466
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Nihâl-i kaddüñi teşbîh iderdüm gül budagına
Eger gülden cefâ bûyı irişse cân dimâgına

Müjeñ tîgından almayup visâle kasd iden âdem
Bakar sanma şehâ minberdeki vâ'iz yasagına

Olanlar ey sanem câm-ı zenehdânuñ meyiyle mest
Sögerler deyr-i 'âlemde büt-i Çîn'üñ çanagına

Bre dimiş başumçün hürmetin sâkî bugün bâde
Ki gelmiş sûfinüñ 'âr itmeyüp bugün ayagına

Cihân mülkinde bir şâl-i fenâya kâni' olal'dan
Tecemmül ehli reşk eyler Behiştî'nüñ ferâgına

467
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Cür'a-i câmum nisâr olsa eger Cem üstine
Zinde olup haşre dek olurdı 'âlem üstine

Bürüse dûd-ı siyâhum haste yaturken beni
Sanki Ka'be örtüsi örter cenâzem üstine

---

466 RE. 57b, FB. 59b
467 SRE. 850. 133a

İller âhumdan niye incindi didüm didiler
Künbed-i gerdûn yıkılmak yok mı âdem üstine

Hûb teshîr itmek içün bir du‘âsı müstecâb
İsm-i A‘zam okumış dînâr u dirhem üstine

Kendü çıkmazsa havâle eyle mey serhengini
Ey Behiştî hâne-i sîneñdeki gam üstine

468
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âşinâdan kimse yok kâr itdi gurbet cânuma
Bilmezem hâlüm nice i‘lâm idem yârânuma

Ben beni aglar sanurdum sûz-ı gamdan yaluñuz
Lâlelerde jâle gördüm su sepildi cânuma

İşigüñden katlüme emr itdügi demde habîb
Sanuram kim âsmândan âyet indi şânuma

Derd-i ‘ışkuñla mizâcum şol kadar alışdı kim
Düşmenümdür dostum sa‘y eyleyen dermânuma

Sûz-ı dilden kapkara yanmak mukarrerdür hemân
Ey Behiştî sâyeveş her kim gelürse yanuma

469
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Hased kılup n’ideyin bendegân-ı sîm ü zere
Benüm vilâyet-i fakr içre begligüm yeter e

---

468 SRE. 850. 134b
469 Tr. 80. s. 346-47

Fakîre dirlik umılmaz zekât-ı la'lüñden
Meger 'inâyet -i Allâh olup 'adû gebere

Firâk demlerin añma meded helâk olduk
Bizi döyer mi sanursın bunuñ gibi habere

Tarîk-ı halvete ta'nın komaz cihânda hasûd
'Adâvetin komaz İslâm'a nitekim kefere

Behişti cennete biz müstehakkuz irs ile kim
Ezelden mevhibe-i hakdur ol bizüm pedere

470
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Mülevves itme şemşîrüñ rakîbin başını kesme
Cefâ yâyın alup sal ol hınzîra bir bir kesme[323]
Rakîbâ sen bizi meydâna çekmek kasd iderseñ gel
Sinân-ı âh ile bir zahm urayın saña kim sesme

Yele alup getürmezseñ nesîm-i kâkül-i yârı
Bizüm oldugumuz yerde gerekmez ey sabâ esme

Cihân halkı hilâl-i 'îde şöyle mâ'il olmazdı
Eger ebrûsına hâk-i rehüñden itmese vesme

Behiştî 'ışk içün Ferhâd geçmiş cân-ı Şîrîn'den
Bu bâzâra gelen râzı gerekdür dirler ol resme

470 AE. M. 574. 94a, Ü. T. 1724. 176a
[323] Mısrada vezin bozuktur.

471
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Safâ var idügin bilmedi cân la‘lüñde[324]
Kâbiliyyet olıcak böyle olur gevherde

Seni gördüm göreli gayrı nazar itmege
Asdı eşküm gözümüñ hânesine al perde

Âh kim kâkülüñ ucında leb-i cân-bahşuñ
Mîve-i tâzedür ammâ dehen-i ejderde

Ey Behiştî yine bir dânedür a‘lâ gazelüñ
Gayri şâ‘irlerüñ eş‘ârı bir alçak zerde

472
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Beni öldükde bu şâl-i siyâhumla bürürlerse
Yeridür hâküme gökde melekler yüz sürürlerse

Nice mescid ki ey sûfî helâk itmek mukarrerdür
Eger mey-hâneden taşra beni gamlar bulurlarsa

Senüñ medh itdügüñ Ferhâd u Mecnûn râh-ı ‘ışk içre
Benümle pehlevânlardur berâberce yürürlerse

Yoluñda sîm-i eşkile zer-i ruhsârıdur varam
N’ola hâlüm visâle irmedin anlar çürürlerse

Ölüm olmaz diyü cennetde vâ‘iz medh ider ammâ
Ser-i kûyuñ koyup gitmez Behiştî öldürürlerse

---

471 R. 1973. 143b
[324] Varak eksikliğinden kaynaklanan matlaı eksik bir gazel.
472 H. 1055. 12b

473
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Nâzük miyânuña nazar itdükce ben hele
Mûy-ı sepîde beñzedürem yâ gümüş tele

Dün dogdı dünle büyüdi ol meh didükleri
Şem'-i ruhuñla şimdi idermiş mukâbele

Pervâz-ı murg-ı vuslat egerçi bülend olur
Şeh-bâz-ı zülf iderse piyâle gelür ele

Ferhâd'ı neyledüñ diyü her gâh sâ'ika
İster ki taş ile cebelüñ başını dele

Subh-ı sa'âdet ol gicedür kim Behişti yâr
Çeşm-i hasûd evinde uyurken çıkagele

474
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Gülşenüñ beñzeri yok la'l-i leb-i cânâne
Gonca bir agzı açuk baglamalu dîvâne

Cevri çok eyleme 'uşşâka öperler lebüñi
Dem olur kahrile ey hûnî kıyalar câna

Niçe teşbîh ideyin ben saña kim dogmışlar[325]
Ay u gün bir iki ortada gezer oglana

Dikdigüm şem'i söyündürmege kasd itdi hemân
Göricek mâhumı meclisde gice pervâne

473 MK. A. 547. 128a
474 MK. A. 547. 86b
325 Kelime metinde "doğmışlardur" şeklinde ise de vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

Pes ne lâzım ki Behiştî çekesin derd ü gamı
Gel berü dâr-ı şifâsıdur anuñ mey-hâne

475

Fâ'ilâtün/ Mefâ'îlün/ Fâ'ilün

Zahm-ı şemşîr urursa ben kulına
Kuvvet olsun efendimüñ kolına

İtmek isterse murg-ı cânı şikâr
Gözi şeh-bâzumuñ n'ola yolına

Gel kadem-rence kıl nisâr ideyin
Mahzen-i dîdede ne kim bulına

Yine 'abdâl-ı 'ışk olup sînem
Dâglar yakdı sagına solına

Ey Behiştî bizüm belâgatümüz
Tûl-ı hıdmet gerek ki zevk olına

476

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Dâne-i eşküñ yine sen gösterüp cânâneye[326]
Ey göñül şeh-bâz-ı sayd-âver irimez dâneye

Kâkülüñ sevdâsı cismüm ol kadar kurutdı kim
Döndi iki ellerüm iki kemikden şâneye

Şeb-be-şeb seyrâna çıkdukca degül şeb-tâb uçan
Şem'i götürdür öñince ol perî pervâneye

---

475 MK. A. 3877. 27a, YB. 2511. (Müstakil, numarasız iki varakta).
476 FB. 263. 103b
Vâ'iz Behiştî
[326] Metin "Dâne-i eşküñüñ yine resen gösterüp cânâneye" olmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okundu.

Tîrveş kavs-ı kazâdan tîr-i kudret atıcak
Sûfi mescid kûşesine düşdi ben mey-hâneye

Ey Behiştî'ye yüri a'dâya ta'n eyle diyen
Dek tururken işte taş atdurdın ol dîvâneye

477
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Gülistânuñ yüzi gülse açılsa nev-bahâr olsa
Kasâvetler perâkende göñüller ber-karâr olsa

Çıkup seyrâne dil-berler salınsa serv-kadlerle
Güzellense cihân bâgı çemenler lâlezâr olsa

Tekellüf olmamag içün güzeller ile meclisde
Ara yerden bize câm-ı şarâb-ı hoş-güvâr olsa

Ne lâzım söylemek sûfî baña vâz gel diyü meyden
Seni ben söyledürmiyem elümde ihtiyâr olsa

Kalenderler gibi terk-i diyâr itmek mukarrerdür
Eger baña Behiştî bir münâsib dogru yâr olsa

478
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Femüñ kim mushaf-ı hüsne letâfet virdi gâyetde
Dönüpdür nokta-i sürha ki korlar anı âyetde

Senüñ rûyuñ koyup nice teveccüh eyleyem gayra
Murâdum nûrını gördüm ben ol şem'-i hidâyetde

---

477 MK. B. . 208. 40b
478 MK. A. 805. 3b

Eger Hızr içdügi Âb-ı Hayât'ın ma'nisin sorsañ
Leb-i nev-hattınuñ tefsîri durur ol rivâyetde

N'ola yüzüm gören yârân firâr eylerse yanumdan
Gam-ı sînem benüm âteşden artukdur sirâyetde

Anuñçün Yûsuf-ı Mısr-ı nübüvvet gibi mahsûruz
Ki fazla mazhar olmış bir Behiştîyüz vilâyetde

479
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Dil bir nazargeh eylese çarhuñ hilâline*
Teşbîh ider kapuñda semendüñ hilâline**

Sînemde câna remide olur nigâh eger
Bâg-ı ruhuñda ugrasa zülfüñ hilâline***

Hecrüñde eşk-i çeşmümi seyr eyleyen didi
Deryâ bu havzuñ öykünibilmez hilâline****

Mecnûn giyâh-ı deşte salardı gözünden âb
İsterdi kim 'alef ola Leylâ hilâline*****

İksîr-i 'ışk-ı yâr ile sîmîn olan gözüm
Tügme olupdı bârî cevânuñ hilâline******

Ben anı isterem diyü yalvara aglaya
Gösterme leblerüñ şekerin dil hilâline*******

---

479 İS. I. 219. s. 307, AE. M. 685. 96b
* Ay mâh/be-ma'nâ mâh-ı nev
** Na'l/be-ma'nâ na'l
2a câne] cân AE. M. 685; nigâh] nâgehân AE. M. 685
*** Mâr/ be-ma'nâ li-ef'î
**** Kinâr/ be-ma'nâ el-cû
***** Nâfe/ be ma'nâ câme-i en-nâfe
5b olupdı] olaydı AE. M. 685; cevânuñ] nigâruñ AE. M. 685
****** Be-ma'nâ harîr
******* Tıfl/ be-ma'nâ et-tıfl

Tûl-ı emelde irince fikr-i dakîk idüp
Pervâne bil vücûduñı devrân hilâline[********]

Sözde Behişti kâfiye tekrâr ider degül
Vardur meger ki nisbeti sahbân hilâline[*********]

480
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Dil-ârâm olmaga bir tıfl-ı nev-res nâzenîn olsa
Semen-ber sîm-sâ‘id mû-miyân u meh-cebîn olsa

Perî-rû kaddi dil-cû zülfi ‘anber-bû hilâl-ebrû
Melek-hû verd-i ter ruhsâr u etvârı bihîn olsa

Olur ihsân-ı vaslum bûseye teklîf-i câm olmaz
Dimiş ol lutfa dahı kâni‘üz bâri hemîn olsa

Ne gûne dil-nüvâz olsam diyü fikr ü hayâl eyler
Görince her ne dem ‘uşşâkı ol meh cebhe-çîn olsa

Olınca va‘d-i vuslat yâri tekrâr ola ben zâra
Dil-i gam-hâr efendüm şâh-ı hûbânum emîn olsa

481
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Hidâyet şem‘i olmışdur vücûdum nev‘-i insâna
Perîler başuma üşse n’ola mânend-i pervâne

7a irince] ey niçe AE. M. 685; dakîk] dakîk ile AE. M. 685
[********] Şem‘ / be-ma‘nâ li-esbâb
[*********] Semt/ be-ma‘nâ kabile
480 İS. I. 219. s. 307
481 AE. M. 543. 251a

Pür oldı pîrlik devrinde etrâfum cevânlarla
Riyâz-ı himmetümle kim bakar serv-i hırâmâna

‘Adûlar körlügüne hem-nişîn oldum meleklerle
Yakup raht-ı gamı hâkister urdum hışm-ı şeytâna

Göñül pâk olıcak ta‘n-ı ‘avâma i‘tibâr olmaz
Keder gelmez kilâbuñ herzesinden bahr u ‘ummâna

Cenâb-ı ma‘rifetde sâki-i Kevser olup sundum
Behiştî perveriş câmın niçe pâkize gılmâna

482
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Her nice zahmet ki ‘ârız olsa ol cânânuma
Yâ İlâhî sen sirâyet itdür anı cânuma

Sararup nergisleyin bîmâr u dil-teng olmasun
Gül gibi gülmek yaraşur gonca-i handânuma

La‘l-i nâbı şerbeti yetmez mi billâh ey tabîb
Tut şarâbından ne ıssı Çeşme-i Hayvân’uma

Âh okıyla cân kuşını urma zârılık kılup
Ey kaşı yâ rahm idüp kasd itme kuşca cânuma

Zahmet ü renc ü ‘anâsı ey Behiştî cânuma
Sıhhatüm ‘ömrüm cefâsı …[327] çün sultânuma

482 AE. M. 694. s. 177
Nazîre-i Behiştî
[327] Beyitte yeri boş bırakılan kelime okunamadı.

483
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âh kim ‘ahd itdi dil-ber turmadı peymânına
Nev-cevândur girmesün mi ‘âşıkınuñ kanına

Dûr idüp dil-dârı benden yanına almak diler
Varsun ögünsün eger kalursa anuñ yanına

Diş bilermiş la‘lüñe gerçi rakîb-i bed-güher
Taşdan artuk nesne tokunmaz velî dendânına

Ben kulına lutf idüp gâh itmesün gâhî cefâ
Hûblar sultânı dimişüz televvün şânına

Vasldan ben bahs idicek sanma sag kaldı rakîb
Ey Behiştî farzdur girmek rakîbüñ kanına

484
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

‘Âşık oldum bir cefâ vü cevri çok cânâneye
Dimişüz bir çâre eyleñ ‘âşık-ı dîvâneye

Terk-i mâl itmek nedür yolına baş u cân fedâ
Farzdur baş oynamak çün ‘âşık-ı merdâneye

Derdile peymâne toldı turmadı peymâna yâr
Çâresi peymânedür gitmek gerek mey-hâneye

Nakd-i cânı yolına ol servüñ eylerdüm revân
Salınup seyr ide gelse bu gice kâşâneye

---

483 AE. M. 694. s. 190
Nazîre-i Behiştî
484 AE. M. 694. s. 196
Nazîre-i Behiştî

Ey melek hûrî misüñ neslüñde var mı yâ perî
Âferîn olsun seni perverde iden anaya

Dâmdur dünyâ-yı dûn u dânedür câh-ı cihân
Ey Behiştî key sakın aldanma dâm u dâneye

485
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fa'ûlün

Efendüm devletüm şâhum Memi şâh
Sa'âdet bârek u yarıcuñ Allâh

Hemîşe baht u devlet yâruñ olsun
Yavuz gözden seni saklasın Allâh

Emîrüm ser-fîrâzum pâdişâhum
Nazar kıl ben kuluña gâh u bî-gâh

Yigitsin nûr-ı siyeh tâze gülşen
Güzel başuñ içün alma sakın âh

Behiştî devlet-i kurb oldı hâsıl
Eger soñra nifâk itmezse bed-hâh

486
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Kanı bir tâlib-i Hak şimdi fütâde şeklinde[328]
Sûret ugrısı çogaldı fukarâ şeklinde

---

485 AE. M. 694. s. 265
Nazîre-i Behiştî
486 MO. I. 868. 17a
[328] Bu mahlassız gazel divanda yer alan "gerek" redifli şiirin arkasından & işaretiyle gelmiştir. 456 nolu gazelle içerik açısından da benzerliği var. İlk mısrada vezin bozuktur.

Men ‘aref[*] sırrını fehm itmez iken şimdi
Niçe zâhid geçinür var ‘ulemâ şeklinde

Dahı ‘ömründe nedür bilmez iken hüsn-i edâ
Her denî Türk’i görürsin zurefâ şeklinde

Cühelâ çok saña bir mes’eleyi feth idemez
Sûret-i zâhiri ammâ ‘ulemâ şeklinde

Menba‘-ı sırr-ı fenâda katı nâdir bulınur
Şimdi bir mürşid-i kâmil büdalâ şeklinde

487
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Lebüñ kandi niçe şîrîn ise cânâ şekerlerde[329]
Visâlüñ va‘desi çak öyle tatludur haberlerde

Niçün nergis gibi ey gül harîs-i hâb-ı gafletsin
Sabâ gibi gülistân seyrin itmezsüñ seherlerde

Bir âh-ı sûznâk itmiş ezel kûhsârda Ferhâd
Anuñ te‘sîridür peydâ olan âteş hacerlerde

Nazar itmek kişi câ’iz degül mahbûba dirmişsüñ
Nazar itmek degül körlügüñe zâhid severlerde

Behiştî i‘tikâdum bu senüñle niçe urur yok
Belâgat kullesin mesken idinmiş şîr-i nerlerde

---

[*] “Kendini bilen Rabbini bilir” hadisine gönderme. Ahmet Serdaroğlu, **Mevzûât-ı Aliyyü’l-kârî Tercemesi**, Ank. 1966, s. 118

487 AE. M. 577. 29b-30a, MM. İ. 2455. 115b-116a, R. 1972. 53b, MK. FB. 185. 65a, MO. I. 774. 8a-8b **Behiştî**

[329] Bu gazele Behiştî’nin kendi tahmisi vardır.

1b öyle] böyle R. 1972, MM. İ. 2455
2b sabâ] seher R. 1972; gülistân seyrin] gülistânsız ne FB. 185
4a itmek] kılmak R. 1972, AE. M. 577, FB. 185, MM. İ. 2455
4b zâhid] bil ki R. 1972; anı MM. İ. 2455, FB. 185

488
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Kamu ‘uşşâk cân virür visâle
Velî ben kâ’ilem ancak hayâle

Leb-i rengîni sırrın sorduguma
Eline seng alup itdi havâle

Nigârâ gül yüzinüñ hasretinden
Bükildi kâmetüm döndi hilâle

Görüp hüsnüñ niçün zâhid baş egmez
Zihî câhil ki meyl itmez cemâle

Behiştî fârig ol vaslından anuñ
Ne lâzım bunca sa‘y itmek muhâle

489
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Sakın hercâ’ilik peydâ olur gün gibi nâmuñda
Katı nerm olma eşhâsa sabâhuñda selâmuñda

İdersin gerçi sen mest-i gurûr olduguña inkâr
Velî ey serv-kad aña ‘alâmet var hırâmuñda

Beni mahzûn iden reşk-i gubâr-ı bezmgâhuñdur
Ki anı behre-mend eyler ne cür‘a kalsa câmuñda

Yaraşur âh-ı âteşnâkümi ey künbed-i gerdûn
İderlerse eger zerrîn ‘alem bâlâ-yı bâmuñda

5b kullesin] bîşesin R. 1972, kal‘asın AE. M. 577
488 MO. I. 774. 8b
489 MC. 727. 114a
Behiştî Fermâyed

Degüldür gayrı şâ‘irler gibi nâ-muntazam şi‘rüñ
Behiştî hem zarâfet hem selâset var kelâmuñda

490
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

N’olduñ dimez görür beni feryâd u zârda
Billâhi merhamet eseri var mı yârda

Çekdüñ miyâna haddini bilmezleri velî
Biz bir sınır taşı gibi kalduk kenârda

Bir subh-dem sabâyile kûyuñ tolanur
Birkaç hevâyiler geçerüz rûzgârda

Ol hadd-i pâki kañlu gözümden kılur karâr
Ârâm idermiş ehl-i sefer çeşmesârda

Görse yüzüñ Behiştî geçer kendüden hemân
‘Âşık cünûna düşmese olmaz bahârda

491
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yandıgum bu sâye saldugına ‘ar‘ar üstüñe
Kim gözüm öñünde her bir bergi ditrer üstüñe

Kara yer itmek olur eflâki âhumla didüm
Bir nazar kıldı baña vü didi düşer üstüñe

Kadd-i bâlâ ile bir dahı saña kim öykünür
Var mıdur bir dahı ey serv-i semen-ber üstüñe

---

490 MC. 727. 119b
Behiştî Fermâyed
491 TA. 285. 56a-b

Sen degül ey dil cihânda pây-bûs yazayın
Ger kabûl itse virürdüm cânı ser-ber üstüñe

Mısr-ı çeşmüñde hayâl üstine kılmaga nisâr
Ey Behiştî lâzım oldı dürr ü gevher üstüñe

492
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Gün dutılsa ne gam ol çihre-i gül-gûn dökile
Yâ dem-i vuslata çarh itmege altun dökile

Dökilüp gitse eşküm gibi ‘aynumda degül
Yâr ile bezmümüze kâse-i pür-hûn dökile

Ne umar yârdan agyâr … … … … … [330]
Lebi üstindeki hâl-i siyeh efyûn dökile

Zen-i dünyâ tutalum hüsnile Leylâ olmış
Yine meyl eyler aña bir kişi Mecnûn dökile

Medhile göklere çıkmış tutalum serv-i bülend
Ey Behiştî hele ol kâmet-i mevzûn dökile

493
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Sakın pervâneler cem‘ oldı sanma çevre yanına
Saña hayrân olup şem‘üñ meges üşmiş dehânına

Visâl-i yâr nakdidür bahâsı cevher-i cânuñ
Virür mi ey ecel ‘âkıl olan anı ziyânına

---

492 MM. İ. 2456. 132a
[330] Mısrada boş bırakılan yer okunamadı.
493 MM. İ. 2456. 136a, B. 2127. 82b

Mahabbet murg-zârında ‘aceb şeh-bâz imiş Mecnûn
Ki ‘ankâveş şikârını iletmiş âşiyânına

Kanâ‘at şâhıyam sultân-ı dehre iltifâtum yok
Ne segdür ol ki aldanur anuñ bir pâre nânına

Belâgat tahtınuñ sultânları bir bir sefer kıldı
Cülûs itdi Behiştî şimdi anlaruñ mekânına

494

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yâr nakşın seyr idüp baksam gözine kaşına
Öpmek ister cân u dil ta‘zîm içün nakkâşına

İrmesün gülzâr-ı ‘âlemde göñül maksûdına
İtlerüñ izin öpüp her kim komazsa başına

Haşre dek şerh itsün ehl-i hâle mânend-i zebân
Yazasuz der-i derûnumdan mezârum taşına

Bebr-i ebri görse yanumdan kaçar sâyem hemân
İ‘timâd itmek gerekmezmiş kişi yoldaşına

Kılmaya ol nev-cevânuñ hâli sevdâsını terk
Merdüm-i çeşmüm Behiştî girse ger yüz yaşına

495
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Sâde-rûlar birle yüz genc-i nihânuñ var ise
Der-miyân kıl dahı sor baña ziyânuñ var ise

---

494 B. 2127. 22a
495 B. 2127. 33b, KF. s. 28

Hâbda gördüm mahabbet lâfın urur Kûhken
Didüm aña gel berü meydâna cânuñ var ise

Ol gözüm nûrı yanında subha kalmış necmsin
Gırre olma ey güneş gökde mekânuñ var ise

Sen dahı iy tîr-i ta'n uran dil-i pür-dâguma
Göster e da'vâ-yı 'ışka bir nişânuñ var ise

Halk-ı 'âlemden Behiştî 'uzlet it mahbûb-misâl
Kendü başuñ sokacak bir âşiyânuñ var ise

496
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Göñlüm safâda olalı mânend-i âyine
Hâlî degül hayâl-i ruhuñdan herâyine

Biñ kerre gelse kaçan yüz eline alup
Beñzemezüz bir âyine-i hüsnüñ ayına

Gamlar tagılmasun mı göñülden ki câm bir
Şeh-bâzdur ki ugradı zâguñ alayına

Ta'lîm kıla nefse vücûduñ diyârını
'Âlem harâba varmasun aldanma hâyına

Vasf-ı cemâli beytini yârüñ Behiştiyâ
Nakş it ki zînet ola bu dünyâ serâyına

---

1 -KF.
3 -KF.
5a mahbûb] Mecnûn KF.
496 B. 2127. 78a

497
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Okuñ atılmasun görüp dil-i mecrûhumı kanda
Niçe anuñ gibi agzı kızıl vardur bu meydânda

Mahabbet genci olmasa cihânuñ yükin ururduk
Anuñ şeydâsıyuz yohsa nemüz kaldı bu vîrânda

Bak a ey gözleri nergis ne gülşensin ki şevkuñden
Fenâya virdi dünyâyı bilenler bu gülistânda

Hele bir dem şehâ sabr eyle gör ol yeñi câzû kim
Müsahhar olmaduk kimse kalur mı kulda sultânda

Behiştî aglamazdı yoluña dürler nisârından
Yüzüñe bakmaga ger kalmadı dür çeşm-i giryânda

498
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Yakdı cihânı na‘ra-i âh u figân ile
Fülânlaruz ki ceng iderüz âsmânile

Mecnûn diyen sefîh ‘aceb kuş degül midür
Sıgmayıyazdı ‘âleme bir âşiyân ile

‘Âşık degül diyü baña sûfî iderse ta‘n
Vardur semâ‘a girmezüz ol bed-gümân ile[331]

Seng urdıgınca yâr kapusında başumuza
Yâd itdi sanuram beni bir pâre nân ile

---

497 B. 2127. 71b
498 R. 1973. 143b, B. 2127. 70a
[331] Beyit KF. s. 27’de de yer almıştır.

Gül-bergile Behiştî gülzâra çekdi bâd
San da‘vet itdi kâdîye anı nişân ile

499
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

İşiginden kopdı ol meh ‘arz idüp tal‘at yine
‘Âşıka indi felekden âyet-i rahmet yine

Meclis-i yârâna ‘azm itdi ayak basmaga yâr
Biz perîşân-dillere el virdi cem‘iyyet yine

Mâluñı harc idüp olmışdur gedâ-yı hâksâr
Hamdülillâh şimdi yüz tutdı bize devlet yine

Kûşe-i hicrânda kalmış kâlıb-ı bî-rûh idüp
Eyledi cân mürdelerden cânına ragbet yine

Dehr mânend-i cahîm olmışdı ol hûr-likâ
Ey Behiştî kıldı bezmi gülşen-i cennet yine

500
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Yuyup cenâzemi gözümüñ yaşı kan ile
Götürsün ehl-i ‘ışk anı âh u figân ile

Defn eyler olıcak reh-i kûyunda koñ beni
Kim şâyed ugraya yolı yâruñ zamân ile

Sûz-ı Leylî’den ki olmaya Mecnûn haste-dil
Sanmañ mizâc alışdıra hûr-ı cinân ile

5b geldi] anı B. 2127
499 B. 2127. 67a
500 B. 2127. 30a

Hâk-i rehüñle gelmeyicek cân getürse yâd
Gelmiş degüldür iki gözüm armagân ile

Şol kimse minnet eylemesün pîr-i sâlike
Kim râh-ı ‘ışka ‘azm ide bir nev-cevân ile

501
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün/ Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlün

Bir kâkül-i Leylî’ye çıkdı dil-i üftâde
Seyrâncı düşem gibi Mecnûn ile sahrâda

Ol husrev-i hûbânuñ yumışdur sana göñlüni
Gösterseñe ey dil taş kesmegi Ferhâd’a

‘Işk işleri ‘âşıkdan şehr içre ‘ıyân olsa
Mecnûn gibi ne’ylersin lâf urmagı tenhâda

Meclisde ezel beñzer görmiş leb-i cânânı
Dahı o hevâ ile bezm olsa döner bâde

Tab‘ında Behiştî’nüñ her ma‘nî-i zîbâ-ter
Ebkâr-ı perîdür kim oynar suya deryâda

502
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Seyr itmege ‘izâruñı bâg-ı İrem gibi
‘Avn-ı İlâh remîde olursa irem gibi

Kılmazısam yoluñda yaşum dirhemini harc
Ey serv-i sîm gözüm agrısın virem gibi

---

501 B. 2127. 59b
502 RE. 58a, FB. 60a

Bâlâ-yı humda bâde-i hamrâ ‘alev olup
Pür-âteş olsa meykede aña girem gibi

Zabt eyle göñlüñi diyü emrüñ ne aslı var
Ragmuñda vâ‘izâ ben aña kâdirem gibi

‘Âlemde kimse bûseye cân nakdi virmemiş
Ammâ Behişti ölmez isem ben virem gibi

503
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Şem‘-i ruhuñ ziyâsı mahv itdi her çerâgı
Mâh oldı nîm-geşte gün bir seher çerâgı

Bâzâr-ı gamda Mecnûn bir lâf-zen velî ben
Abdâl-ı ‘ışkam âhum sînemde er çerâgı

Her gice nice menzil rûşen iderse tañ mı
Kim mâh-ı ‘âlem ey gün senden yakar çerâgı

Ferhâd’ı sûz-ı gamda baña müsâvî görmeñ
Yakdum anuñ gibi ben nice eser çerâgı

Şi‘r-i Behişti oldı tâbende kılmagıçün
Gam-hâne-i derûnuñ bir mu‘teber çerâgı

504
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Goncayı eyledi dem-beste lebüñ güftârı
Servi âlûde-i hâk itdi boyuñ reftârı

---

503 RE. 58a, FB. 60a
504 RE. 58a-b, FB. 60a-b

'Ârızuñ şevkı ile çeşme-i hurşîd gibi
'Âleme nûr akıdur dîdelerüm enhârı

Gül-i hoş-bûya ise bülbülüñ âşüfteligi
Sevdügi burnı dibinde niye eyler zârı

Virürem nakd-i dili sûfî metâ'-ı 'ışka
Niçün elden çıkaram buncılayın bâzârı

Burc-ı eflâk-ı belâgatde kılup menzilini
Ser-bülend itdi Behiştî 'alem-i eş'ârı

505
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Şeh-i 'ışkam baña yâd eylemeñ hâkân-ı Fagfûr'ı
Süleymân'a niçün nisbet idersüz bir iki mûrı

Ruh-ı yâri görince karşudan ussum gidüp düşdüm
Temâşâ eyledüm Mûsî gibi san âteş-i Tûr'ı

Eger hüsnüñle bahs itmek dilerse ey yüzi Firdevs
Umaram nokta-i hâl-i 'izâruñ hûr ide hûrı

Bak a pîr-i mugân niçe kerâmet ehli âdemdür
Otursa sadr-ı meclisde yüzinüñ berk urur nûrı

Bu 'âlem 'îşgâhından Behiştî hîç fark itmez
Meger anda lebüñ mi ola boynuñ şem'-i kâfûrı

---

505 RE. 58b, FB. 60b

506
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Âh-ı ‘âşıkdan sakın cânâ ‘izâruñ bâgını
Karşu tutma âteş-i sûzâna gül yapragını

N’ola teşbîh eylese ham kaddümi olmaz ba‘îd
Nokta sanmış ol elif kâmet bu sînem dâgını

Âftâbum bunı bilsün kim felekde ben bugün
Virmezem anuñ hilâl-i çarha bir dırnagını

Buldugın meydân-ı meclisde bakarken sâkıyâ
Fursat el virdi baña aldum meyüñ ayagını

Kasd idermiş bahs ide serv-i bülendümle çenâr
Gör e billâhi Behiştî ol yaban alçagını

507
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Dâmgâh-ı dile şeh-bâz-ı mahabbet kondı
Şâzmânem ki yine başuma devlet kondı

‘Akl murgın uçurup kendü mekân tutmagıçün
‘Âşiyângâh-ı sere tâyir-i hayret kondı

Nakş-ı mîm-i dehenüñde güzelüm şekk olınup
Yerine nokta-i surhile ‘alâmet kondı

Hâlveş zînet içün cilveñe kesretde
Cümle eşyâ yüzine nokta-i vahdet kondı

---

506 RE. 58b, FB. 60b
507 RE. 58b-59a, FB. 60b-61a

Cân metâ‘ına igen olma Behiştî magrûr
Ol senüñ hâne-i cismüñde vedî‘at kondı

508
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Niçün benden idersin sen temennî câm-ı irfânı
Taleb itme göñül bîgâneden kendüñde olanı

Mesîhâ cünbişin itmek olurdı her benî Âdem
Eger Rûhu'l-Kudüs'den irse bir dem feyz-i Rabbânî

Ne görmiş mug-beçe yâ Rab ki böyle hayrete varmış
Meger kim âyine kılmış elinden câm-ı rahşânı

Didüm ey dil seni ser-mest iden kimdür bu ‘âlemde
Didi bezm-i vücûda cem‘ iden nüh câm-ı gerdânı

Dimâg-ı cân mu‘attar oldı bu güft u gûyuñdan
Ne gülşende koparduñ ey Behiştî sen bu reyhânı

509
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Kûhsâra çünki yâruñ ‘aks-ı ‘izârı düşdi
Eşkinden aña rûy-ı lâle kızarıdüşdi

Âhû gözüñ temâşâ kıldum murâdum üzre
Hakkâ bu saydgâhuñ ra‘nâ şikârı düşdi

Hicrân şebinde encüm zann itmesün görenler
Sakf-ı sipihre yer yer âhum şerârı düşdi

---

508 RE. 59a, FB. 61a
509 RE. 59a, FB. 61a

Haddüñ letâfetin yâd itdüm güşâde oldum
Hattuñ zamânın añdum göñlüm kararı düşdi

Yola düşüp giderken kuhsârda Behiştî
Mest itdi câm-ı lâle yoldan çıkarıdüşdi

510
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Ben fürkatüñde yandum düşmen visâle irdi
Mü'min cehennem içre kâfir cinâne girdi

Tûfân-ı eşk-i çeşmüm pür kılmasa cihâna
Âhum harâretinden mînâ-yı çarh erirdi

Rind-i harâbı zâhid 'ayb itme Hak Te'âlâ
Sâz u sürûrı aña tesbîhi saña virdi

Od saldı nice zâlim rûy-ı zemîne ammâ
Mazlûmuñ âhı anuñ külin göge savurdı

Bed-hû rakîbe nice seg dimeyem Behiştî
Gördükce ol gazâlı bulsa göziyle yerdi

511
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Ger olam hem-reng-i bâde sâgar-ı mînâ gibi
Hârik-'âde gösterem hum-hânede 'Îsâ gibi

Sûfiyâ ehl-i safâ katında yüz agardumaz
Mest-i 'ışk olup kef-endâz olmayan sahbâ gibi

---

510 RE. 59a-b, FB. 61a-b, MO. I. 926. 46b
5b gördükce] gördükde MO. I. 926.
511 RE. 59b, FB. 61b

Yaşlı gözüm ‘ârızuñ dîdârına tutup ümîd
Nice yıldur kim safâdan mevc urur deryâ gibi

Ger katâr-ı ebrüñ olsa bârı âb-ı zindegî
Olımaz Mecnûn gözinde nâka-i Leylâ gibi

Ey Behiştî olmış ebyâtuñ sütûrında midâd
Kasr-ı cennet üzre düşmiş sâye-i Tûbâ gibi

512
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Sanemâ cânlu kadîd eyledi ‘ışkuñ tenümi
‘Âşıka merhametüñ yok bre zâlim seni mi

Girmege şâh-ı hayâlüñ suyı bol hammâma
Yakdı sînemde gamuñ özi yine külhânumı

Zâhidâ bülbül olup nâleler itsem n’ola kim
Unıdur Ravza-ı Firdevs’i gören gülşenümi

Hırmen-i gül olalı dâ’ire-i ruhsâruñ
Nâr-ı şevkuñ kül idüp virdi yele hırmenümi

Kan tamar gözde müjem gibi yine tîgından
Ey Behiştî seni mi öldüre yohsa beni mi

513
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kûyuñuñ rahmile bir kez yüzüme baksa segi
‘Âlemüñ olur idüm ben bu gedâlıkda begi

---

512 RE. 59b, FB. 61b
513 RE. 60a, FB. 62a

Senden ayrılsam olur gözüme dünyâ karañu
Dîde-i bî-ferümüñ varise sensin bebegi

Reh-i ‘ışkuñda baña hem-kadem olmaz Mecnûn
Üştür-i terlerle bir mi olur Yund eşegi

Nerd-bân oldı ecel kasrına za‘file tenüm
Pâyelerdür aña gûyâ görinen her eyegi

Sanma her şâ‘iri ‘âlemde Behiştî’ye nazîr
Kelimâtında fasîha bedel olmaz kelegi

514
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Câm-ı zer sunsañ baña mihr-i cihân-ârâ gibi
Bezmgâhum çarh-ı çârümde idem ‘Îsâ gibi

Gül suyı zarfın sımış gülşende ‘attâr-ı sabâ
Görinen hâk üzere bir gül degül mînâ gibi

Sînem içre dostum âsûde-hâl iken yüzüñ
Nîzeye aldı rimâh-ı gam ser-i a‘dâ gibi

Bir nazarda nice yüzbiñ ‘âkılı Mecnûn ider
Cilve ‘arz itdükce çihreñ peyker-i Leylâ gibi

Kâfdan kâfa cihânı tutdı sît-ı şöhretüñ
Gerçi pinhânsın Behiştî dîdeden ‘ankâ gibi

---

514 RE. 60a, FB. 62a
2a sımış -FB

515
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ben ol rindem ki oldum deyr-i ‘ışkuñ mest-i bî-bâki
Görinür köhne hırkamdan ser-â-ser sînemüñ çâki

İbâdetgâha gelse bî-mecâlem mest-i mey gibi
Benem ammâ çemenzâruñ sabâveş cüst u çâlâki

Derûnum âteşinden kubbe-i ‘arz intihâb eyler
Ne cüz’îdür baña yakup kül itmek sakf-ı eflâki

Çerâgı vâdi-i Eymen ocagından uyarursın
Eger pervâneveş biryân iderseñ murg-ı idrâki

Safâ bezmin dilerseñ gıll u gışdan kalbüñi sâf it
Behiştî pâk meşrebler kabûl eyler mi nâ-pâki

516
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Çün elinde bâdesi var la‘l-i rûh-efzâ gibi
Mürde ihyâ itse ne pîr-i mugân ‘Îsâ gibi

Hâk-i kûy-ı yâr ele girse yüze sürmek degül
İştiyâkumdan yiyem gibi gelür halvâ gibi

Sûretin görüp zere dil virmegüñ ma‘nîsi yok
Büt-perest olmak müselmânlık degül tersâ gibi

Zâhidâ ‘âşık tururken umma cennetden nasîb
İrmez aña nâ-mahaller mansıb-ı dünyâ gibi

---

515 RE. 60a-b, FB. 62a-b
516 RE. 60b, FB. 62b

Kadd-i yâr üstindeki ruhlar Behiştî'nüñ yine
Varını hâkister itdi âteş-i bâlâ gibi

517
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Gonca yârüñ olalı la'l-i şeker-handi gibi
Agladur oldı beni murg-ı çemen kendi gibi

Gülmez oldı yüze ol gül-bün-i sîm-i sirişk
Merdümüm mâ-melekin yoluña harcandı gibi[332]

Turumadı göricek 'âşık-ı ser-mesti fakîh
Bir kabâçe silimiş başdagı dülbendi gibi

Zâhidüñ sûfî sadâsın işiden 'âşık dir
Bu riyâ kûyunuñ ol şimdi hudâvendi gibi

Götürür gûş-ı Behiştî ne kadar sögse lebüñ
Giderek gevher-i düşnâmuña ögrendi gibi

518
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

'İzâruñ rengini görüp gül-i ahmer hicâb itdi
Vücûdın reşk odı şöyle eritdi kim gül-âb itdi

Mahabbet gülşenin ser-sebz ü hurrem kılmagıçün gam
Gözüm yaşını bârân eyleyüp âhum sehâb itdi

Dehânuñdan eser yok bu vilâyetlerde ol gamdan
'Adem mülkine rıhlet kılmaga dil ıztırâb itdi

---

517 RE. 60b, FB. 62b
[332] Metinde "Merdümüm mâ-melekin mülkün yoluña harcandı gibi"dir. Vezin ve sentaks gereği bu şekilde okundu.
518 RE. 60b-61a, FB. 62b-63a

Habîbüm dâr-ı dünyâya gelen mahbûblar içre
Seni Yûsuf'dan evvel saymayan yañlış hisâb itdi

Dem-â-dem su yerine içdügi la'l-i müzâb oldı
Behiştî şol gedâ kim mîr-i bezme intisâb itdi

519
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Sanma rind-i meste ta'n iden fakîhi muttakî
'Âkılıseñ ehl-i idrâk añlama bu ahmakı

Gülleri âteş tokunmış gibi itdi ruhlaruñ
Gülşene ragbet komadı bâg-ı hüsnüñ revnakı

'Ârızuñ bahrı kenârında zenahdânuñ senüñ
Sîb-i nâbile pür olmış bir letâfet zevrakı

Bâgda mudhiklik idüp goncayı handân ider
Bülbül-i şeydâ gibi yokdur cihânda bir şakî

Şâdmânam kim Behiştî hâbda Mecnûn baña
Didi 'âşıklık senüñdür şimdi kardaşlık hakı

520
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Yoluñda yelmeyen kişi bâd-ı sabâ gibi
Görmez izüñ tozından eser kîmyâ gibi

Olmaz cihânda gayrı güzeller saña nazîr
Dünyâya bir nebî mi gelür Mustafâ gibi

---

519 RE. 61a, FB. 63a
520 RE. 61a, FB. 63a

Çeşmüñ yavuz karardı Hudâ hayrını vire
Ol zâlimüñ belâ bu ki hışmı baña gibi

Bir gam ki şehre gelse diyâr-ı ba'îdden
Benden yaña teveccüh ider âşinâ gibi

Dünyâyı bir tarîkıla kılsa Behişti geşt
Zannum budur ki bulmaya sen bî-vefâ gibi

521
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Kâle yâ men fî-be-vâdi hayreti
*Kum fe-zürnî dâhılen fî rahmeti**

Kûyuña eyler tahassür ehl-i 'ışk
Ehl-i îmân özler elbet cenneti

Hod-pesend olma ki urdı dest-i kahr
Gerden-i şeytâna tavk-ı la'netî

Cânuma kâr ide gibi zahm-ı gam
İşleye gibi rakîbüñ devleti

Biz hayâl-i yâri tenhâ görmege
Ey Behiştî olmışuzdur halvetî

522
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Dilâ gel irdügüñe dil uzatma hâme gibi
Yüzüñ dürüp âl içinde nâme gibi[333]

---

521 RE. 61a-b, FB. 63a-b
Gazel-i Mergûb
* Ey kimse! Hayret çöllerinde, kalk ve rahmetime dahil olarak beni ziyaret et, dedi.
522 RE. 61b, FB. 63b
333 Mısrada vezin eksiktir.

Dilerseñ itmeye devrân gözüñ yaşın bârân
Kararma her kişiye ey göñül gamâme gibi

Sabâ gibi açıcı olma gördügüñ ‘aybı
Düriş ki setr idesin dâmenüñle câme gibi

Cihânda ehl-i dilüñ başı üzre yer bulasın
Yuyup derûnuñı pâk eyleseñ ‘imâme gibi

Behiştî yârile kuhsârı bezmin eyleriseñ
Gazâl-ı hâmı kılursın şikâr Usâme gibi

523
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Fürkat bu benüm egnüme giydürdügi şâli
‘Âlemde çıkarmaya meger dest-i visâli

Dün ebr araya girmese yâr üzre düşerdi
Hurşîdüñüñ ey çarh nedür hâli zevâli

Pervâne gibi kendüsine çekdi getürdi
Bir cân komadı dâ’irede şem‘-i cemâli

Yok yerlere mi zerd ü nizâr oldı felekde
Ebrûlaruñuñ reşki bugün bükdi hilâli

Ger kasd-ı hayâl itse kelâmında Behiştî
İrmezdi hayâline anuñ Molla Hayâlî

---

523 RE. 61b, FB. 63b

524
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Feryâd u nâle eyleyü destân-serâ gibi
Bir bâg-ı pür-şükûfeye vardum [hümâ][334] gibi

Biñ dürlü sûz u sâzile bir bülbül-i garîb
Hâlini yandı geldi baña âşinâ gibi

Bir goncaya göñülcügi düşmiş fütâdenüñ
Gül goncası degül dil şebinden saña gibi

Bildüm ki bir belâya giriftârdur ki hîç
Rûy-ı halâs görmeye ben mübtelâ gibi

Âvâze-i visâl ki efvâhdan gelür
Hîç aslı yok Behiştî hemân bir sadâ gibi

525
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gül çemen sultânı sünbüller semen-sîmâları
Goncalar şehzâdelerdür lâleler lalaları

Âteşîn gül şem‘-i bezm-ârâya beñzer bâgda
Sen aña pervâneler tut bülbül-i gûyâları

Bir harâret virdi gam kim câm-ı meysüz çâre yok
Def‘ olınmaz şöyle kim nûş eylesem deryâları

Yılda bir olur şeb-i yeldâ velî ey subh-ruh
‘Âlem-i hecrüñ igen çokdur şeb-i yeldâları

---

524 RE. 61b-62a, FB. 63b-64a
[334] Metinde sehven unutulduğunu sandığımız kelimeyi ilave ettik.
525 RE. 62a, FB. 64a

Ey Behiştî şöyle beñzer kim hayâl-i yâr içün
Cevherî âyînelerdür gözlerüm mînâları

526
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Yâr işiginde göñül derbâna beñzetdüm seni
Cennet-i a‘lâdaki Rıdvân’a beñzetdüm seni

Kâlıb-ı fersûdeme virdi hayâlüñ nev-hayât
Hey kıyâmet bir musavver câna beñzetdüm seni

Saña teslîm itdi sînem Mısr’ını cân-ı ‘azîz
Anuñiçün Yûsuf-ı Ken‘ân’a beñzetdüm seni

Ey göñül her kûşeñi gamlar yakup yıkmakdadur
Issı olmış hâne-i vîrâna beñzetdüm seni

Ehl-i ‘ışk aglar Behiştî sen gülersin şâz olup
Tekye-i hayretde ben hayrâna beñzetdüm seni

527
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Zâhid geçindügi niyedür tuysa hâlini
Tel tel yolardı şâne rakîbüñ sakalını

Togrı elif karalıyamaz ditrer ellerüm
Cân safhasında yazılı kaddüñ misâlini

526 RE. 62a, FB. 64a, MM. İ. 2456. 159b, B. 2127. 48b
1a beñzetdüm] beñzetdi RE, FB
2b kıyâmet bir musavver] musavver bir kıyâmet MM. İ. 2456
4a yakup yıkmakdadur] yıkup yakmakdadur MM. İ. 2456
5a gülersin şâz] gülerseñ şâd MM. İ. 2456
5b ben] bir MM. İ. 2456, B. 2127
527 RE. 62a-b, FB. 64a-b

Âl dest-mâle mâ‘ilimiş ol iki gözüm
Anuñla ben münâsebetüñ aldum âlini

Sultân kabâçesini pelâsa virür velî
Virmez gedâ kabâçe-i zer-bâfta şâlini

Gösterdi ehl-i derde ruh-ı zerd u âh u eşk
Harc eyledi Behiştî bugün var kemâlini

528
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Cânı yokdur ki ola kaddüñe hem-ser Tûbî
Ben nazar ehliyem a‘lâ bilürem üslûbı

Kanı bir ‘âşık-ı sâdık ki olam aña muhîb
Kişi Yûsuf yerine sevmelüdür Ya‘kûb’ı

Ey perî-ruh şu ki sen âdeme kılmaya sücûd
Ola şeytân gibi Hak hazretinüñ magzûbı

Mâsivâ gerdini zülfüñle süpürdüm dilden
Bahtlu hâne ki sünbülden ola cârûbı

Ey Behiştî gazelüñ sihr-i helâl oldı yine
N’ola râm olsa saña memleketüñ mahbûbı

529
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Âsân gelürse beglere tâc u kabâ yüki
Girdüm tarîk-ı ‘ışka gerekmez baña yüki

---

528 RE. 62b, FB. 64b
529 SRE. 850. 131b

Senüñ cefâña râzı idüm bâri olmasa
Üstümde dil zücâcı dinen ol belâ yüki

Yârüñ sühanlerin götürürsem ‘aceb degül
Zahmet degüldür ehl-i dile âşinâ yüki

‘Uryân görüp Işıklar’ı bî-bâr sanma kim
Bî-tâkat itmiş anları da iştihâ yüki

Sermâda sûz-ı ‘ışkıle eyler Behişti zevk
Gördüm mürâ’î sûfi’i olmış ‘abâ yüki

530
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bir tâze hûbı kendüme cânân idem gibi
Bu köhne cisme ‘ışkı yeñi cân idem gibi

Gördüm belâda ‘âşıkı rahm eyledüm dimiş
Kâfir rakîbi tınma müselmân idem gibi

‘Îd-i visâlüñe irene bir koyun nedür
Ben saña kendü cânumı kurbân idem gibi

Yalvarmagıle çekmedi senden rakîb elin
Üstine seyl-i eşki salup kan idem gibi

‘Âşık irerdi söylemese vuslata dimiş
Tınma Behişti derdüñe dermân idem gibi

---

530 SRE. 850. 132a

531
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Yer yer tenümde dâg-ı gam sanma bu hayâli
'Âşıklaruñ zer-i surh üstine giydi şâlı

Reşk itme rif'atine evc-i felekde mihrüñ
Ol devlete özenme kim tîz ola zevâli

Zühde degişmez 'ışkı sâfî-derûn olanlar
Tercîh iderler âb-ı şûr üstine zülâli

'Işk-ı ebed dilerseñ bir pîre 'âşık ol kim
Mahbûb-ı sâde-rûnuñ gelse gerek sakalı

Tîg-ı cefâyı ehl-i fazla salar Behiştî
Bu çarh-ı ceng-cûnuñ kâfircedür kıtâlı

532
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Agyâra lutf idermiş ol gamzekâr hûnî
Bulmaz düşerdi 'âşık evvel bileydi bunı

Ussum gider önüñde düşdükce baña sevgüñ
Bir merd-i mürde gûyâ yek fâtihâ-hânı

Mecnûn ile eger ben bir 'asrda gele idüm
Ta'lîm iderdüm aña kûhsârda cünûnı

Sâdık muhibbe 'arz-ı şefkat iderler ammâ
Zâhid münâfıkâne pîr-i mugân derûnî

---

531 SRE. 850. 133a
532 SRE. 850. 133b

Kâf-ı kanâʻatüñ bu şeh-bâzıyam Behiştî
Kim oldı nice ʻankâ ser-pençemüñ zebûnı

533
Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilün

Kanı ol demler ki aglardum sevüp bir şâhidi
ʻIşkı daʻvâsınuñ eşküm olmış idi şâhidi

Geh güneşde geh kamerde seyr idüp Leylâ'sını
Kulle-i kûhsâr-ı Mecnûn'a temâşâgâh idi

Şimdi sâkin gördüñise ʻışka münkirsin dime
Bir zamân şeb tâ-seher kârum figân u âh idi

Neyledüñ ʻışk-ı mecâzı yerdüñ ancak vâʻizâ
Kanı ol evvel hakîkat ʻâlemine râh idi

Gabgab-ı ʻışkında yârüñ habs ola gibi göñül
Bu gice düşde Behiştî menzilüm bir çâh idi

534
Mefʻûlü/ Fâʻilâtü/ Mefâʻîlü/ Fâʻilün

Sahrâda nûş ide ide sâkî piyâleyi
Bir vechile semirdi ki kan tutdı lâleyi

Sarkardı gül ugurlamaga bâg-ı ʻârıza
Ne'ylerseñ eyledüñ hele kesdüñ külâleyi

Tâ kim beni müsahhar ide ey perî kamer
Sahn-ı felekde dâ'ire vaʻz itdi hâleyi

---

533 SRE. 850. 136a
534 SRE. 850. 138a

Zâhid ‘aceb mi bakmasa göz revzenin açup
Yârüñ harîm-i hüsni götürmez havâleyi

Bezl eyledüñ nefâ’isi ehl-i mezâk olan
Alsun Behişti mâ’ide sözden nevâleyi

535
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Câm-ı gül bâde-i fenâ toldı
Sünbül anı görüp saçın yoldı

Fürkat-i pîr-i mey-fürûş ile
Tâzelik demde beñzümüz soldı

Başı devletlü şahs imiş Mecnûn
Mihnet-i gamdan öldi kurtuldı

Yine eşküm sipâhı irdükce
Pâdişâhum dizin dizin oldı

Nesnesi yog idi Behiştî’nüñ
Seni gördükde bilmezem n’oldı

536
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bulmadum ‘âlemde ben mey gibi göñlüm egleri
Gözine göstermez anuñla gedâlar begleri

Dil bu gurbet-hânede kılmazdı bir lahza karâr
Ger ümîd-i vuslatuñ olmasa anuñ egleri

---

535 SRE. 850. 138b
536 Tr. 80. s. 347

Yârı agyâr ile görsem niçe lerzân olmayam
Her yañadan debreşür cismümde gayret regleri

Âstânuñda rakîbüñ bir degül iki degül
Cennet-i kûyuñda neyler ol cehennem segleri

Ey Behiştî dîdeden gâ'ib perîler gibidür
Vâdi-i şi'rüñ eger varise bizden yegleri

537
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ne hoş 'âlemdür ey sâkî sabûhı bâde-i bâkî
Kadeh tut pür-şafak olsun yüzüñ sahnınuñ âfâkı

Bu mey yâ Rab nice hum-hâneden cûş eylemişdür kim
Bir ednâ cür'ası ser-mest idüpdür cümle 'uşşâkı

Ezel bezminde bir câmın çeken şol deñlü mest oldı
Ebed devrinde saymaz bir habâba bu tokuz tâkı

Benüm peymâne-i 'ışka düşüpdür defter-i tab'um
Nasîhat nakşına kâbil degüldür 'aklum evrâkı

Bihamdillâh Behiştî bezm-i 'uşşâka ayak basdum
Edir ke'sen ve nâvilhâ ilâ yâ eyyühe's-sâkî[*]

---

537 AE. 458. 7b, H. 1055. 12a, B. 2127. 92a
3b ebed devrinde] fenâ deyrinde B. 2127
4a Benüm peymâne-i tab'um düşüpdür defter-i 'ışka B. 2127
5a basdum] basdı B. 2127
[*] Ey sâkî, içki bardağını dolaştır ve onu içtir.

538
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Bezme gel bu gice ey 'âlem-i hüsnüñ mâhı
Yohsa yerden göge dek incinirüz vallâhi[335]

'Işk-ı Tebrîz vücûdumda komaz 'akla karâr
Şeh Süleymân çıkarur tut ki vatandan şâhı

Bir içim suyın içen Hızrveş ölmez ebedî
Ne güzel nesne olur gabgab-ı yârüñ çâhı

Nereye basdugını bilmez olur zevkınden
Her kimüñ meykede semtine düşerse râhı

Dâglar urdı Behiştî felegüñ sînesine
Rûm abdâlı olupdur meger anuñ âhı

539
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Cihânda 'âşıkuñ yâ Rab cefâsuz yârı olmaz mı
Mahabbet gülsitânınuñ gül-i bî-hârı olmaz mı

N'ola bizden yaña salınsañ ey serv-i hırâmânum
Nihâl-i tâzenüñ her cânibe reftârı olmaz mı

Cefâsına göre âhir vefâ ider güzel yok mı
Göñüller mülkinüñ bir 'adl ider hünkârı olmaz mı

Nikâb-ı kâkülüñden ruhlaruñ görmez mi 'âşıklar
Şeb-i kadrüñ gözi açıklara envârı olmaz mı

---

538 R. 1973. 143b
Behiştî
[335] Bu beyit İS. I. 3859 24b, HÇ. s. 227, KA. s. 200, Ah. s. 334, TN. C. 1. s. 112 ve Be. s. 28'de müfred olarak yer almıştır.
539 R. 1985. 98a

Virüp cân u göñül nakdin metâ‘-ı mihnet almaga
Behiştî gam bilâdında belâ bâzârı olmaz mı

540
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Dîde-i nâ-dâna hüsnüñ ‘arza kılma zen gibi
Pâk dâmen ol habîbüm Yûsuf-ı Ken‘ân gibi

Dehr hammâmında gördüm reva mı ‘uryân seni
Mîr-i hasret yaka yaka sînemi külhan gibi

Görmedüm mânendüñi hâlüñ gibi bir dânesin
Gerçi geşt itdüm cihân meydânını hırmen gibi

Vahşidür sayd olmaga kâbil degül murg-ı visâl
Eşk-i dîde dökmeyince öñine erzen gibi

Bâdeveş cûş eylesün dirseñ derûnuñ şevk ile
Menzilüñ hum-hâne eyle ey Behiştî ben gibi

541
Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün

Çün tâze ruhuñ bezm-i çemende güle düşdi
Aglarken işitdi anı bülbül güle düşdi

Kâküllerüñe tâlib olup gülşene vardum
Evvel nazarum tâli‘i gör sünbüle düşdi

---

540 MK. A. 3853. 5a
541 Tr. 182. 19b, FB. 247. (numarasız), FB. 533. 139b
2a tâlib] mâ’il FB. 247

Hüsnüñ gülüñe tâlib olal'dan dil-i 'uşşâk
'Âlemlere ey gonca-dehen gulgule düşdi

Bezm-i ezelüñ her kişi bir nesnesin aldı
Yagmâda bizüm destümüze bülbüle düşdi

Bir 'âşık-ı mahrûm idi bezmüñde Behiştî
La'l-i lebinüñ mesti olal'dan müle düşdi

542
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ya sabr u yâ sefer diyü ne Rûm u ne 'Acem kaldı
Tolandum rub'-ı meskûnı hemân mülk-i 'adem kaldı

Yoluñda varumı harc itdüm esbâb-ı vücûdumdan
Göze tokunmaga kâbil temâşâ eyle nem kaldı

Cihân şerbetlerinden bulmaga dil derdine dermân
Tabîbüm tecribe kılmadugum bir kâse semm kaldı

Yıkıldı dil yitürdi cân özin 'akl oldı lâ-ya'kıl
Ayag üzre şeb-i hecrüñde şem'-i bezm-i gam kaldı

Behiştî nâme yazmaga müsâ'id olmadı ammâ
Agızdan söyledüm yüzi karasıyla kalem kaldı

3a Hüsnüñ] senüñ Tr. 182
4b bülbüle] velvele Tr. 182
5b mesti ola'ldan] kandin umalı
542 AE. M. 603. 48b, R. 1973. 143b, AE. M. 668. 25a, CE. 2611. 222b, MK. C. . 4. 66a, MO. I. 761. 122a, MM. İ. 2456. 158a, B. 2127. 42a-b
Nazîre
1b tolandum] dolaşdum AE. M. 668
2a yoluñda] yoluña CE. 2611, MK. C. 4, MO. I. 761
2b tokunmağa kâbil] tokunmaduk dahı AE. M. 668
3b semm] nem CE. 2611; kılmadığum] eyledigüm MM. İ. 2456
4a oldı] itdi B. 2127

543
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Urma her bir senge varup tîrinüñ peykânını
Sîneme gel sîneme isterseñ ok meydânını

Yârümi benden ayırduñ hây la‘net cânuña
Ben seni gördüm rakîbâ ‘âdemüñ şeytânını

Bezme gel el üzre tutsunlar seni sâgar gibi
Bâda virme lâle gibi hüsnünüñ devrânını

Emr ideydüñ ‘âşıkı asmaga zülfüñ dârına
Ben hele kendüm çekerdüm bendeñüñ urganını

Ey Behiştî ruhlaruñda hâlini kim görse dir
Rûm iline kim getürdi bu ‘Arab oglanını

544
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Az mıdur yohsa bahâ-yı leb-i la‘lüñ çok mı[336]
Be-hey âfet biricük söyle e agzuñ yok mı

Haste-i hecrüñ**i** öldürse ne gamzeñile
Biñ yıla çekmiş iken bir nazar itseñ çok mı

Vuslatuñ dürrini deryâ-yı firâkda senüñ
Arayu arayu âhirle hele bulduk mı

5b söyledüm] söyledi AE. M. 603
543 FB. 208. s. 93
Nazîre-i Behiştî
544 R. 1973. 92a
[336] Bu beyit MK. A. 3552 41b, KF. s. 27 ve MO. I. 923 s. 4'de beyit halinde yer almıştır.

Sîneme togruldugı dem tîr-i cefâñ bilsek
Ney şeker kıt‘ası mıdur tokunan yâ ok mı

Ey Behiştî ne şikâyet ider ol tâze nihâl
Bize şâkird iken anı gelse urduk mı[337]

545
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Cemâlüñ Mescid-i Aksâ’dur ebrûñ oldı mihrâbı
Harem hâdimleridür beñlerüñ bir iki A‘rabî

Ruhuñ şem‘in arar mûmlar yakup pervâne olmaga
Benüñ gibi hevâlarda uçar gördüñ mi şeb-tâbı

Cihânda ‘ârız-ı yâruñ yog iken misli mânendi
İgen bârid degül midür aña beñzer dimek âbı

Safâ gülzârınuñ öñ sayd idermiş kebg-i handânın
Ki el üzre tuta şeh-bâzveş câm-ı mey-i nâbı

Behiştî ‘ışka yâr olmış dil ü cândan haber bilmez
Yeñi bir âşinâ bulmış unutmış eski ahbâbı

546
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

İrmedi âhire eyyâm-ı firâkuñ ‘adedi
Eşk-i giryânlarumuñ çıkmadı sudan nemedi

Sâgar-ı pür-meyi elden komazam başum içün
Kişi ayakda kalur olmasa şâfî senedi

---

[337] Mısrada vezin bozuktur.
545 TA. 285. 56a
Behiştî
546 AE. M. 653. 22b

Vâ‘izüñ ‘ışka dil uzatdugınuñ hikmeti bu
Yâr ile hem-dem olan ‘âşıka vardur hasedi

Senden artuk baña ölüm yeg [gelür][338] görinür
Niçe bir sürüyeyüm her yaña cânsuz cesedi

Nâr-ı gamdan ola bir gün ki Behiştî çıkasın
Ki müselmânı cehennemde komazlar ebedî

547
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ey saçı Leylâm elin çeksün ya zabt it şâneñi
Yâ hemân Mecnûn ile sahrâda bil dîvâneñi

Ey hayâl-i yâr çeşmüm kasrını hâlî koma
Seyl olur sakın harâb eyler sa‘âdet-hâneñi

Ehl-i ‘ışkı gördügi dem açılur pür-şevk olur
Dâ’imâ ey mug-beçe şen görelüm mey-hâneñi

Ruhlaruñ şem‘in niçün gizlersin ey şeh bendeden
Añsızın göyündüre dirsin gibi pervâneñi

Gel hadîs-i ‘ışkı rengîn eyle câm-ı mey gibi
Ey Behiştî kendüden geçsün içen peymâneñi

---

[338] Kelime metinde olmamakla beraber vezin gereği eklenmiştir.

547 HE. 244. 120a
Behiştî Fermâyed

548
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Hemi sâfî olur âyîne-i vech-i haseni
Şermsâr itdi tarâvetde gül ü yâsemeni

Taşı nerm itdi katı göñlüñe kâr eylemedi
Nice âhen-dil olursın begüm Allâh seni

Hele ben cân u göñülden seni gâyet severem
Ne içün sevmeyesin sen seni cândan seveni

Varup agyâr ile ‘îş itme güzel başuñ içün
Ey benüm rûh-ı revânum gel e incitme beni

Dil bagıyla suya salmış gözi câdûlıg ider
Gûyiyâ âb-ı ‘izârındaki zülf-i şikeni

Ey Behiştî güzer eyler ise kabrümden ol ay
Tutuşa şem‘i gibi meşhedimüñ her çemeni

549
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Bahâr oldı yine Rûm illeri bâg-ı İrem’lendi
Sadâsı bülbülüñ nev-rûz-ı ‘uşşâka ‘acem’lendi

Komamışdı şebâbuñı gözümde sûz-ı gam bir dem
Görel’den lâle-i sîr-âbı eşküm yine demlendi

Gamuñla şöyle alışmış göñül kim rûz-ı vuslatda
Bugün yârumdan ayrıldum diyü gâyet de gamlandı

---

548 AE. M. 694. s. 379
Nazîre-i Behiştî
549 MM. İ. 2456. 156a

N'ola görinse nakşı merhametden su gibi sâde
Bihâr-ı eşk-i 'âşıkdan felek evrâkı nemlendi

Behiştî sadr-ı meclisde ele câm aldı şâhâne
Harâbât ehli içinde murâdı üzre Cem'lendi

550
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Sarardup şîre dönderdi gamuñ ben zerd-sîmâyı
Rakîbe gâv gösterseñ baña göster temâşâyı

Dili bir seng-i mıknâtîs idüpdür şevk-ı peykânuñ
Benümçün çekmesün zahmet ne lâzım kaşlaruñ yâyı

Güşâde olmaya dil goncası gülzâr-ı kûyuñsuz
Hevâsıyla gezer gül gibi geşt-i deşt-i dünyâyı

Sürerseñ bâd-ı hışmuñla sıpihr-i âstânuñdan
Varam bir pâre ebr olam gidem aglayı aglayı

Ezel bâgında il 'âlem gül-i maksûd üleşdükde
Hemân hâr u belâ olmış Behiştî bendenüñ pâyı

551
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Şükûfe şöyle tezyîn itdi eşcâr-ı gülistânı
Çemende sanki kurdı haymeler nev-rûz-ı sultânî

Cihâna ebr-i zulmet sanmañuz Hızr-ı sa'âdetdür
Ki anuñ sâyesinde sebze içdi Âb-ı Hayvân'ı

---

550 MM. İ. 2456. 159a, B. 2127. 35a-b
3 Kapuñ gibi açılmaz gonce-i dil bâğ kûyuñsuz/ Sabâ esbiyle berg-i gül gibi geşt itdi dünyâyı B. 217.
4b olam] olup MM. İ. 2456
551 MM. İ. 2456. 159a-b

Mizâcı lâlenüñ rahmet meyinden perveriş olmış
Anuñçün tammaga turur nazarda beñzinüñ kanı

Bu çarh-ı nîzeden bülbülleri pervâne kılmaga
Uyardı âteş-i gülden niçe şem‘-i şebistânı

Demidür sâde-‘ârızlar Behiştî berg-i gül gibi
İde esb-i sabâ-reftârile seyr-i Süleymân'ı

552
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ne deñlü ser-bülend itseñ dıraht-ı ‘izz ü ‘ikbâli
Emel şâhın şikest eyler konup bir gün ecel Zâl'i

Gurûr itme şehâ bây u gedâ bir kapu kulıdur
Saña dünyâ-yı zer-bâftı viren virdi aña şâli

Mahabbet ehli cevr-i yâre sabr itmez degül ammâ
Olur olmaz cefâ-hûya sakın açma bu ahvâli

Ümîdüm var kilâbuñla kapuñda âşinâ olam
Egerçi mertebem ednâdur ammâ himmetüm ‘âli

‘İzâruñ şem‘inüñ hurşîd-i zerrîn şem‘dânıdur
Melek pervâneñ olmaga idinmişdür per ü bâli

Lebüñden men‘ idersem dil ‘izâruñ ârzû eyler
Hele ben zabta kâdir olmadum bu tıfl-ı meyyâli

Sakın Mecnûn'ı sanma tekye-i ‘ışk ihtiyârıdur
Nice abdâla mâlikdür Behiştî anuñ emsâli

---

552 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)

553
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Nakş idüp sâye-i ebrûsını nakkâş gibi
Eylemiş hâtem-i la‘l-i lebine kaş gibi

Tîg-ı müjgânına karşu boyun egmiş agyâr
Şâha kurbân mı olur yohsa kızılbaş gibi

Çünki dendân-ı safâ-bahşuña [öykündi][339] senüñ
Dürri gözden bıragursam yeridür yaş gibi

Dehenüñ fikrini göñlümde kimesne göremez
Hâk-i pâk içre düşen dâne-i haşhâş gibi

Ögrenel’den beri üstâd-ı mahabbetden edeb
Dil gamuñla dürli râyuña karındaş gibi

Ger imâret kılasın hânemi mihmânum olup
Müjelerle süpürem râhuñı ferrâş gibi

Şi‘r-i nermüm ne ‘acebdür ki Behiştî tokunur
Müdde‘înüñ yüregi başına bir taş gibi

554
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Dâne gösterse murg-ı câna biñi
Hasretinden kopar garîbüñ iñi

Hat gelüp hân-ı hüsnüñile canâ
Çıkmaya mı fakîre soñı diñi

---

553 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)
339 Kelime metinde “öngünmek” şeklinde yazılmıştır.
554 YB. 2511 (müstakil, numarasız iki varakda)

Şöyle alışdı dil cefâñula kim
Ârzû eylemez vefâñı niñi

Köhne şâlum dönüpdür ol kefene
Ki anuñ olmaya yakası yiñi

Şükr kıl kim Behişti her fende
İdemez kimseler mütâla‘ añı

555
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Zühdi kor ‘ışka akar su gibi göñlüm sâfî
Ki safâ ehli olan derde degişmez sâfı

Bir megesdür dil evet mâ‘ide-i ‘ışkuñda
Kâf Sî-murgı kebâb olsa degüldür kâfî

Kûy-ı yâri vire mi âdem olan Firdevs’e
Cennet ehli vara me‘vâ tuta mı a‘râfı

Derdini dil kime sorsun ki lebüñden gayrı
Virmez ol mes‘eleye kimse cevâb-ı sâfî

Var Behiştî gazelin ögrenüp enmûzec idin
Dürr-i nazmuñ olayın dirsen eger sarrâfı

556
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Allâh müyesser eyleye mi baña ol güni[340]
Oynayavuz habîbile peygamber oyunı

---

555 B. 2127. 37b
556 B. 2127. 52a-b
[340] Beyit Be. s. 28, AÇ. s. 209, KA. s. 200, HÇ. s. 227 ve MK. A. 2209. 12a’da beyit olarak verilmiştir.
1a müyesser] hayr MK. A. 2209

Ey gam velâyet ehli misin yohsa dün gice
Biñ yıldan artuk eyledüñ baña bir düni

Göñlümde lâlezâra benüm kalmaz iştiyâk
Kanlu yaşum ki zeyn ide dâmânum üstini

Kûh-ı cünûna gitme göñül kûh-ı yârdan
Aldı yürek çıkarması gör hey yaban bunı

Mülk-i vücûdı yıkmaya mı leşker-i ecel
Bizden yaña degül mi Behiştî anuñ yöni

557
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Çekme bâtıl yere gam kim kılıcak hakk yârî
Kişinüñ üstine ugrayu gelürmiş yâri

Yüzüñe bakdı ise bendeñe hışm itme şehâ
Kim ola görmege meyl eylemeye hünkârı

Ne mühimm rind olan mansıb içün gam çekmek
İki câm ile Kalata'nuñ olur dizdârı

Cûy-bâr-ı mey-i nâb ile bulan neşv ü nemâ
Serv-i ra'nâ gibi eylerse n'ola reftârı

Hırka vü tâcı bile koydı Behiştî kadehe
Şimdiden soñra meger ola kadeh cerrârı

1b oynayavuz] oynaya MK. A. 2209
557 B. 2127. 53b

558
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Yüri hey kavli yalan ‘ahde peşîmân olıcı
Ma‘nide kâfîr ü zâhirde müselmân olıcı

Karañularda bizi kûşe-i tenhâda koyup
Gayrılar meclisine şem‘-i şebistân olıcı

Almaga irdüginüñ göñlini ‘âr eylemeyüp
Buldugı mülket-i vîrâneye sultân olıcı

Gördügünce gam ü mihnetde beni şâd oluban
Bir nefes şâdlıgum görse perîşân olıcı

Ebedî bâg-ı Behiştî’ye güzer eylemeyüp
Gayrı gülşenlere her-dem gül-i handân olıcı

559
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Gülâc-ı vasluñ ummaz dil gamuñ ‘ayyâşıdur sâkî
Fakîre ol nasîb olmaz ekâbir aşıdur sâkî

Serây-ı sînede eyler meserret nakşını peydâ
Meger kim reng-i bâdeyle anuñ nakkâşıdur sâkî

Gamuñ der-bendini kat‘ itmege kûhsâr-ı fürkatde
Harâbât ehlinüñ şâhum yarar yoldaşıdur sâkî

İrişür yol deminde sûz-ı gamdan teşne ‘uşşâka
Ya Hızr-ı hoş-likâdur ya anuñ kardaşıdur sâkî

---

558 B. 2127. 79a
559 B. 2127. 81a

Behiştî'nüñ sözin tut ayagı bârân gibi yagdur
Kim ol bezm-i mahabbet içre dolu başıdur sâkî

560
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Benüm bir sûz peydâ kıldı sînemde gamuñ odı
Şeb olmaz şem'veş anuñ depemden çıkmaya dûdı

Dahı yâre n'ola humret virürse her nefes âhum
Eser yel şimdi mi oldı ahibbâna ilüñ odı

Kitâb-ı hüsnüñe her kim ki itmez yaşı nakdin sarf
İlâhî görmesün iki gözümse rûy-ı maksûdı

Figân itsem gelür her kûşeden bir nâvek-i ta'ne
Üşermiş üstine kuşlar işitse savt-ı Dâvûd'ı

Garîbâne terennümlerle hâlet virmege bezme
Behiştî mutribe ögret bu şi'r-i gurbet-âlûdı

561
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

İrişüp subh-ı visâl âhir olur gussa şebi
Çihre gösterse kaçan gün gibi Rûşen Çelebi

Leb-i 'Îsî-nefesüñ rûh-ı Muhammed hakıçün
Hâl-i ruhsâruña râm eyledi Rûm u 'Arab'ı

Şâm-ı gamda dil ider 'ışkuñı 'âlemlere fâş
Ki nihân eyleyimez şem'i zücâc-ı Halebî

---

560 B. 2127. 36b
561 RE. 62b, FB. 64b

Gösterüp göz göre agyâra vefâ yüzlerini
Neyiki ‘âşıka bu cevr ü cefânuñ sebebi

Yâr işiginde görüp baña Behiştî didiler
Bu meseldür kişinüñ gökden inermiş lakabı

KIT‘ALAR

1

Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Tekye-i çarh-ı lâciverd içre
Bildüñüz mi nedür bu şems u kamer

Pîr-i dehrüñ iki cevânıdur
Birin ahşam koşar birini seher

Çölde gâh sipihr-i fânîde
Bildüñüz mi nedür bu şems u kamer

İki tâvûs-ı bâg-ı vahdetdür
Biri ahşam uçar birisi seher

Hayme-i çarh-ı lâciverd içre
Bildüñüz mi nedür bu şems u kamer

İki hassâsıdur şeh-i dehrüñ
Biri ahşam gezer birisi seher

Sünbülistân-ı âsmân içre
Bildüñüz mi nedür bu şems u kamer

İki güldür bu bâg-ı ‘âlemde
Biri şeb açılur birisi seher

2

Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Bildigüñ bilmedigüñ şahsa musâhib olma
Hem-nişîni kişinüñ şöyle bil ey akbel-i nâs

---

1 FB. 533. 164b. Lügaz üslubunda aynı vezinde peş peşe yazılan bu dört kıta, başka şairlerin de aynı tarzda şirlerinin bulunduğu bir mecmuadan alınmıştır.

2 R. 1973. 119b, R. 1973. 189b

Ez-ân Behiştî Sellemehullâh

Tâlib-i ma'rifet olmazsa sehâ ehli gerek
Bunlaruñ olmayıcak[341] bâri gerek kâdr-şinâs

3
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Bagdâd iken yüzi suyı 'Acem mülkinüñ
Gâlib anuñ da bâd-ı sabâyı vurur semûm

Şâhuñ Revân'a kasdına olmış iken revân
Gördün Revân'ı dahı kara göñli gibi şûm

N'itsün Celâli 'azm-i şehenşâha sürh-ser
Tâkat kılur mı gürbeye şîr idicek hücûm

4
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün

Ölümlü haste oldum ey sabâ ben
Hele bir pâre sen benden dirisin

Görinmezsin ser-i kûyında yârin
Yeler oñmazlaruñ sen de birisin

5
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Sadefden yapılupdur bir letâfet [kasrı durur][342] köşk
Cevâhir dökdi mi'mâr-ı ezel anuñ binâsına

---

[341] Metinde "olmayıcağuz" şeklinde ise de, vezin gereği bu şekilde okuduk.
3 R. 1973. 72b-73a
4 KF. s. 28**,** ŞN. s. 156
5 AÇ. s. 209
[342] Metinde kelime "kasrıdur" ise de vezin gereği bu şekilde okundu.

Gerek geçsün gerek ser-keşliginden geçmesün ol şâh
Güzergâhında hâk olmak yaraşur ben gedâsına

6
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Ol perî-yüzle salıncaga gidenler dirler
Yine şeh-bâzın uçurmış birisi bâgı ile[343]

Didiler keff-i terâzûda oturmış Yûsuf
'Îdgâh içre gören yârı salıncagı ile

7
Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Saña dil virdüm ise ey büt-i Çîn
Vahdet-i Hakk'a münkir olmadum a

Beni agyâra nisbet eylesen
'Âşık oldumsa kâfir olmadum a

8
Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûlün/ Fe'ûl

Şeb-i bâ-surâhî hemi goft şem'
Ki ey her şeb-i meclis-ârâ-yı dost

To-râ bâ-çonîn kadr pîş-i kadeh
Sücûd-ı dem-â-dem be-gû ez-çi rûst

---

6 İS. I. 3726. 19b, MO. I. 923. s. 195
1a O perî bine salıncağa görenler dirler M. Ö. I. 923. s. 195. Beyit burada müstakil olarak yer almıştır.
[343] Beyit KF. s. 27'de de yer almıştır.
7 MK. C. 4. 50b
Dörtlük **Rubâ'î** başlığı ile yazılmışsa da **Kıt'a** olduğunu düşünüyoruz. Rubaî vezinlerinin dışında bir vezinle yazılmış olup kafiye de Kıt'aya uygundur
Kıt'a-ı Sânî

Surâhî be-du goft ne-şenîdei
Tevâzu' zi-gerden-firâz ân nekûst[344]

[344] Bir gece mum sürahiye; Ey her gece dost meclisini süsleyen! Sen niye bu kadar büyüklükle kadehin önünde an be an secde ediyorsun diyordu. Sürahi ona; Duymadın mı ki, tevazu büyüklere yakışıyor? dedi.

NAZMLAR

1
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ey hemîşe dest-gîrüñ *kul hüvallâhu ehad*[*]
Vey nigehdâruñ gice vü gündüz *Allâhu's-Samed*[**]

Lem yelîd yârüñ *velemyûled*[***] *refî'u*ñ dâ'imâ
Lem yekün her ma'nide mûnis *lehu küfven ehad*[****]

2
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Ne sâkîdür lebüñ gam bezmine yaşum şarâb eyler
Ne âteşdür mahabbet odı kim bagrum kebâb eyler

Ne ser-keş servdür kaddi o nahl-ı ‘âlem-ârânuñ
Cemâl-i nûrına zülf-i şebâsâsın hicâb eyler

3
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kâni‘üz fürkate biz vuslat içün gam yimezüz
Tatlu olmadugına dirligümüz acımazuz

Yârüñ ikdâm idüp iller gibi göñül sımazuz
Gelse gelme dimezüz gelmez ise gel dimezüz

---

1 AE. M. 685. 185b
Dörtlük **Rubâ‘î, Münasebetle yazıla** başlığı ile yazılmışsa da **Nazm** olduğunu düşünüyoruz.
[*] De ki: O Allah birdir. KK. 112/1.
[**] Allah sameddir. KK. 112/2
[***] O doğurmamış ve doğrulmamıştır. KK. 112/3
[****] Hiç bir şey O'nun dengi olmamıştır. KK. 112/4
2 MK. C. 4. 50b
Dörtlük **Rubâ‘î** başlığı ile yazılmışsa da **Nazm** olduğunu düşünüyoruz.
3 İS. I. 172. 14b

4
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Göñül dîdâruñ özler bâg-ı Rıdvân ile eglenmez
Senüñ şîveñ görenler degme yârân ile eglenmez

Gam-ı 'ışkuñ arar dünyâ gamı başında cem' olsa
Belâ bezminde göñlüm degme bir yârânla eglenmez

Huzûrını uçurmañ bir iki gün koñ figân itsün
Gider bî-çâre bülbül verd-i handân ile eglenmez

5
Müstef'ilâtün/ Müstef'ilâtün

Dil meyl iderse dil-dâra lâyık
Cây-ı safâdur ol bâra lâyık

Nev-rûz irişdi gül gibi kîse
Gül-gûn kabâsı[345] gülzâra lâyık

6
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Kalemi kâgız üzre füsûn-sâz kılmaduñ
Bir ruk'a birle bizi ser-efrâz kılmaduñ

Cânsuz tenüm hayâtı içün nâme yazmaduñ
Kilküñ ucını mu'cize-perdâz kılmaduñ

---

4 MK. A. 2068. 206a
Gazel-i Masnu'
Başlık **Rübâî** ise de **Nazm** olduğunu düşünüyoruz.
[345] kelime "kabâlar" ise de vezin gereği bu şekilde okundu.
6 AE. M. 685. 185a
Behiştî Fermâyed, Münâsebetle Kıt'a-i Mektûb Yaza

Vasluñ günide şâm-ı firâkuñ beyân ide
Kâfûr birle müşkini hem-râz kılmaduñ

7
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
Hîç kim yâ Rab baña mânend mahzûn olmasun
Sûret-i hâli havâdisden dîger-gûn olmasun

Bir yaña andan gamı bir yaña mecrân-ı dost
Niçe dil pür-ıztırâb u dîde giryân olmasun

8
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün
Saldukça künc-i mescide seccâde agların
Deyr içre aldıgumca ele bâde agların

Bîdârlıgda aglayı aglayı kat kalup
Hâb aldugınca çeşmümi rü'yâda agların

Agyâr ile çemende gülüp oynamakda yâr
Ben nâ-murâd kûşe-i tenhâda agların

9
Mef'ûlü/ Mefâ'îlün/ Mef'ûlü/ Mefâ'îlün
Zülfüñ niçe 'âşıkları dem-beste kılur ey mâh
Şimdi bize dolaşdı *tevekkeltü 'alallâh*[*]

Bu hüsn ile dünyâyı zebûn eyledi 'ışkuñ[346]
Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh[*]

---

7 AE. M. 685. 185b
Dörtlük **Rubâ'î** başlığı ile yazılmışsa da **Nazm** olduğunu düşünüyoruz.
8 KF. s. 27
9 İS. I. . 219. s. 78
Kıt'a
[*] Allah'a tevekkül etdim. (Beyit içinde : "Şimdi bize Allah'a tevekkül etmek düşdü" anlamındadır).
[346] Bu nazmda vezin sağlam değildir.
[*] Kuvvet ve kudret ancak Allah'a mahsusdur.

10
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Gören dir raks ururken gerd-bâd-ı deşt u hâmûnı
Semâ'a koydı Leylî'nüñ hevâsı hâk-i Mecnûn'ı

Viren kûhsâra zînet lâle sanma ey lebi şîrîn
Yaturken yerde Ferhâd'uñ açılmış zahm-ı pür-hûnı

11
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Sarardup şîre dönderdi gamuñ men zerd-sîmâyı
Rakîb-i gâvı göster gel beri seyr it temâşâyı

Dili bir seng-i mıknâtıs idüpdür şevk-ı peykânuñ
Ne lâzım çekmesün zahmet benümçün kaşlaruñ yâyı

12
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Çi nüvîsem ki dil ez-derd-i firâkat çi keşîd
Yâr nâdîdenet în dîde-i gam dîde çi dîd

Ân çi âmed be-ser-i bende der-eyyâm-ı firâk
Be-ser-i kûhken ez-fürkat-i Şîrîn ne-resîd[*]

---

10 AE. M. 565. 43b, AE. M. 635. 45a, HE. M. 245/2. 3b, EE. 3500. 38a, KF. s. 28, Ah. s. 336, ŞN. s. 157
1a ururken] iderken AE. M. 565
11 Ah. s. 334
12 AE. M. 685. 185b
Dörtlük "**Rubâ'î**" başlığı ile yazılmışsa da "**Nazm**" olduğunu düşünüyoruz.
[*] Ne yazayım ki, yürek senin ayrılığından neler çekdi! Yari görmemekten gam çeken gözüm neler çekdi! Öyle ki, ayrılık döneminde benim başıma gelenler, Şîrîn'in elinden Ferhâd-ı Kûhken'in başına gelmedi.

MATLA‘LAR

1
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gitdi ser-gerdân göñül irmezse zülfüñ ger meded
Fülk-i dil çekdir bir ‘ummâna ki bî-lenger meded

2
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Aña minnet itmeden kurtuldum oldum nâ-murâd

3
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Hınnâlarını her kişiye gösterür yürür
Kendü kızıl eliyle bizi bir gün öldürür

4
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gör nice ‘ayyâr u tarrâr-ı cihândur zülf-i yâr
Her girih başında anuñ niçe yüz biñ baş var

---

1 MK. A. 3092. 256a
2 R. 1973. 71b
3 FB. 533. 177b, Ah. s. 336
1a her] bir Ah.
1b bizi] beni Ah.
4 FB. 533. 177b

5
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Zayf-ı hayâlüñ irdügi dem çeşm-i eşk-bâr
Silker öñine ahzari bir iki enâr

6
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Cihân bir kahbedür anuñ hilâl altında kaşıdur
Şafak sanma görinen dâmeninde ay başıdur

7
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Gicem gibi olupdur gündüzüm târ
Ne anda ay u ne hod bunda gün var

8
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Zâlimi sanma ki ber-hudâr olur
Ya bogılur suya ya ber-dâr olur

9
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Bülbül-i gülşen kad-i sîm bu cihân dâmumdur
Beni bunda tutan ol serv-i gül endâmumdur

---

5 İS. I. 3859. 24b, Ah. s. 335
6 İS. I. 3859. 24b
7 MO. I. 923. s. 151, EE. 3500. 92b, HE. M. 245/2. 3b, KF. s. 27
8 MO. I. 761. 16a
9 KF. s. 27

10
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Çekdüm el hercâ'ilerden baña câm-ı mül yeter
Kim bu ‘âlem gülşeninde ‘ârife bir gül yeter

11
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Dest-bûs ferah-fezâ görinür
Devlet el virdi Merhabâ görinür

12
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün/ Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtün

Mecnûn'a ‘ışk-ı Leylâ bir şem‘-i reh-nümâdur
Ferhâd'a ‘ışk-ı Şîrîn bir tatlucak belâdur

13
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Namâza yüz yumadugum benüm ma‘zûr tutmazlar
Cemâ‘at varsa bu dîde-i hûn-bârumı bilmezler

14
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ne ola hurşîd-i hâver kim cihân meşhûrıdur
Rûy-ı şarha mün‘akis olmış ‘izâruñ nûrıdur

---

10 KF. s. 27
11 AÇ. s. 207
12 Ah. s. 336
13 Ah. s. 336
14 Ah. s. 336

15
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Nihân idi ezel nâzük tenüñde nâz-perverlik
Güneş gibi ‘ıyân itdi anı sâyeñdeki terlik

16
Mefâ‘ilün/ Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Müyesser olmamak olmaz mukadder ise visâl
Ki olmaz ey yüzi gün zerrece visâle zevâl

17
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

Mahabbet câmın içel'den dilâ ben derd-i ser çekdüm
Yanal'dan âteş-i ‘ışka neler çekdüm neler çekdüm

18
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Kendüm gözüm yaşıyla döner bir degirmenem
Çarh-ı felekde kimseye nevbet degirmenem

19
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ben saña cân u göñülden bendeyem
Saña ma‘lûmdur ne lâzım ben diyem

---

15 AÇ. s. 210
16 Ah. s. 336
17 R. 1973. 119b, R. 1973. 189b
18 MK. A. 3092. 256a
19 MC. 727. 121b

20
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Yâr añarsa ben kulını nâme aglar diyesin
Gözlerinüñ yaşı ırmag oldı çaglar diyesin

21
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Erbâb-ı gurûr-ı rif'ate hergiz tayanma sen
Magrûr olma ragbetine anlaruñ igen

22
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Benüm sâkî müretteb-sâz-ı bezm-i 'işretüm sensin
Celîsüm hem-enîsüm hem-demüm hem-sohbetüm sensin

23
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

İtsem 'aceb mi subha degin nâle-i hazîn
Geçdi karañu gice gibi 'ömr-i nâzenîn

24
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Günde biñ kez ölürem hasret-i dil-dâr ile ben
A begüm almagıle korkudamazsın beni sen

---

20 R. 1973. 119b, R. 1973. 189b
21 MK. A. 1560. 16b
22 AE. M. 602, 4a
23 AE. M. 685. 185b
Matla'
24 MK. A. 3092. 256a

25
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Ele âyîne alup gün yüzüñe bakma sakın
Sen de âşüfte olursun güzelüm bencileyin

26
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Rif‘at atın kime ki çarh eyledi mülk-i yemîn
‘Âkıbet vallâhi şol yanından eyler der-zemîn

27
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Bezm-i gülşende eser kalmadı câm-ı Cem’den
Götürüldi dükeli zevk ü safâ ‘âlemden

28
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Tene dir nâ diyü meclisde sürûd itseñ sen
Başlar ey rûh-ı revân ditremege dir dir ten

29
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

İtdi firâk ile gice cismümi hûn-feşân
İcrâ-yı hükm âyete *‘aynân-i tecriyân*[*]

---

25 AE. M. 602. 4a, MO. I. 836. s. 61
26 AÇ. s. 209.
Matla
27 Ah. s. 336
28 Ah. s. 333.
Matla‘
29 İS. I. 219. s. 78
[*] İkisinde de *akıp giden iki kaynak* var. KK. 55/50

30
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

İtmez mahalleñ ehli tahammül figânuma
Mühr ursa bâri hâtem-i la'lüñ dehânuma
31
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Dest-i dellâki görüp ol zülf-i 'anber-fâmda
Başuma kaynar sular koydı duşa hammâmda

32
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Muhtasar eyle dilâ yâre yazarsañ nâme
Ko cefâ kıssasını yohsa büyür hengâme

33
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Babanuñ[347] cânı yürek yagı çekerler kanı
Ana beş beş togıra sencileyin oglanı

34
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Âhum tuyurmasun ile râz-ı nihânumı
Gel hâtem-i lebüñle mühürle dehânumı

---

30 AE. M. 564. 71a
31 İS. I. 3726. 22b, KF. s. 27
1a 'anber-fâmda] 'anber-fâmla KF.
1b koydı duşa] koyuldı dün KF.
32 MO. I. 923. s. 76, MK. A. 2209. 11a, KA. s. 200, Be. s. 28, HÇ. s. 227
1b yohsa büyür] niçe bu bir MO. 1923
33 FB. 533. 177b
[347] Kelime metinde silik olduğı için tahminen okundu.
34 AE. M. 602. 4a, MO. I. 836. s. 61

35
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Kanı ol dem ki okuñla yüregüm râhat idi
Geldi geçdi güzelüm ol dahı bir hâlet idi

36
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün

Vâ'iz melâmet eylese mest-i melâleti
Gûş urma aña yañşagı sâgar hikâyeti

37
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Serde mû agardı serd oldı hevâ şimden girü
Düşdi sînem deştine berf-i fenâ şimden girü

38
Farsça Matla'
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Der-künc-i nâ-murâdî cuz nâle kes ne-dârem
Feryâd dârem ammâ feryâd-res ne-dârem[*]

---

35 MO. I. 923. s. 93, Be. s. 28
36 Be. s. 28, KA. s. 200, HÇ. s. 227
1a melâmet eylese mest-i] bezmde eylese 'azm-i KA.
37 AÇ. s. 208
38 AE. M. 685. 185a
[*] Yenilmek ve murada ermemek köşesinde sıkılıp kalan birisi olarak feryadım var ama, feryadımı dinleyen yardımcım yok.

MÜFREDLER
1
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Çarh-ı hûnî mâh-ı nevden bir kemân almış ele
Ey Behiştî kasdı anuñ yâ [sañadur][348] yâ baña

2
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Göñül sâfî cevâb ister lebüñden
Dilin çekmez o tûtî-i şeker-hâ

3
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şâh-ı gülde germ olup uçurmasun bîhûde lâf
Ders-i ‘ışkı benden ögrensin ne kuşdur ‘andelîb

4
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Gerçi kumâş-ı tevbeye yok kâbiliyyetüm
Ammâ ‘inâyet-i ezelî rûz-ı müjdedür

5
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

---

1 İS. I. 3859. 24b
[348] Metinde “saña” olmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okundu.
2 MK. A. 3092. 256a
Müfred
3 AE. M. 685. 185b
Matla‘
4 MK. A. 3092. 256a
Ferd
5 AE. M. 602. 4a

Pençe-i gam şol kadar çâk itdi kim fark eylemem
Dest-i ‘ışkuña girîbânı mı dâmânı mıdur

6
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Bir kez cihânda hâtır-ı agyâra irmedüñ
Ey gam hemân senüñ gücün ancak baña yeter
7
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gördi kûyında Behiştî düşmanı kan agladı
Bülbülüñ gûyâ tokındı çeşmine gülşende hâr

8
Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün

Seg-i kûyuñladur benüm cengüm[349]
Bilmezem taşların niye fırlar

9
Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Fe‘ûlün

Behiştî’yem Behiştî’yem Behiştî
Mekânum cennetü’l-me’vâ olupdur[350]

---

6 KF. s. 27
7 KF. s. 27
8 FB. 533. 177b, AE. M. 602. 23b, MO. I. 923. s. 71, HÇ. s. 227, KA. s. 200, Be. s. 28, Ah. s. 334
349 MO. I. 923’de **Behiştî-i Dîger**, AE. M. 602’de de, **Behiştî-i sânî** başlıklarıyla yer almıştır.
9 RE. 62b, FB. 64b
350 Her iki nüshada da kenarda bir beyit.

10
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Kûşe-i meykedede şöyle nihân oldı kim
Sâkıyâ kandeligin şimdi benüm gam bilmez

11
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Haste yatur gam bucagında seni özler göñül
İntizâr ile helâk oldum meded cânum yetiş

12
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Sünbülî bûyını alduñ diyü bühtân itme
Kerem it ey gül-i ter ko beni dîvâra yapış

13
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Zen-i gerdûn bege ser-keşlik ider[351]
Gücenmiş bir kişi muhtâc olıcak

14
Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü/ Fâ'ilâtün

Zenb-i vücûdı mahv it iriş serây-ı kurba
Cân u tenüñ irâdı cânâne hâ'il olcak

---

10 KF. s. 27
11 R. 1973. 119b, R. 1973. 189b
12 KF. s. 27
13 R. 1973. 143b
[351] Metinde bir beyit görünüyor, gerisi olmalı ama mecmua tamir görmüş.
14 İS. I. 3848. 127a

15
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ol cevân-bahtuñ cemâlini kemâhî görmege
Ay u günden gözüne gözlük tutar pîr-i felek

16
Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘îlü/ Fâ‘ilün

Ahbâb böyle çekdügi yerde cefâ yükin
A‘dâ-yı har-mizâca ne kuskun gümüldürük

17
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Çekemezken iki ebrûlaruñuñ çillesini
Çâr-ebrû oluyor kaşı kemânum giderek

18
Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün

Kesmiş atmışdur anı tîg-ı cedel
Tîg-ı *lâ-yüs'el ammâ lâ-yef'al*[*]
19
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Ka‘be-i kûyuñ tavâfa şol kadar sa‘y eyledüm
Merve-i bahtum safâ-yı vasla olmadı delîl

---

15 AE. M. 602. 4a, MO. I. 836. s. 61
16 Be. s. 28, KA. s. 200, HÇ. s. 228
17 Eslâf, s. 122
18 MK. A. 3092. 256a
Ferd
[*] yaptığından dolayı sorguya suale uğramayan
19 İS. I. 219. s. 78, 106, İS. I. 4125. 129b

20
Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Gözümde merdüm-i dîde ruhuñda tıfl-ı Habeş
İkisinüñ biri birine yaşı beñzemesin

21
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün

Harâretden meded öldük Küşeyrî
Bize in'âm-ı 'âm eyle karuñdan

22
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Halk-ı 'âlem seyl-i eşkinden şikâyet itdiler
Nice bir aglarsın ey çeşmüm ki geçdi[352] bir zamân

23
Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Belâlar ne biter 'âşık tahammül eyler ey bülbül
Çemende hâr-ı zahmın görmedin feryâd idersin sen

24
Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün

Şem'e meclisde harâret viricek mihr-i ruhuñ
Mirvaha itdi aña bâl ü perin pervâne

---

20 Ah. s. 334
21 İS. I. 3859. 24b, Ah. s. 337
Ah. 'de başlık **Latîfe-i Behiştî** şeklindedir.
1b in'âm-ı 'âm] in'âm ü 'âm İS. I. 3859. ; karuñdan] karından İS. I. 3859.
22 KF. s. 27
[352] Metinde kelime "geçdiler" şeklinde ise de, vezin gereği "ki geçdi" okumanın daha doğru olacağı düşünüldü.
23 KF. s. 27
24 İS. I. 3859. 24b, Ah. s. 337

25
Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün

Belâ tûfânına sayd eyleye mânend-i Nûh âhir
Çıkar deryâ-yı gamdan bir kenâra rûzgâr ile

26
Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün

Gerek geçsün gerek ser-keşliginden geçmesün ol şâh
Güzergâhında hâk olmak yaraşur ben gedâsına

27
Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün/ Mefâʻîlün

Kabâ-yı sebz ile dollâba binseñ ʻîdgâh içre
Döner ol hâteme dollâb k'ola kaşı pîrûze

28
Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilün

Ger elüm kesseñ kalur dâmân-ı lutfuñda elüm
Lutfuñu kesseñ kalur destümde lutfuñ dâmeni

29
Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilâtün/ Fâʻilün

Reşk-i rûyuñdan şu denlü gice giryân oldı kim
Silmegile yanmadı pervâne şemʻüñ yaşını

---

25 MK. A. 2209. 16a
Beyt-i Behiştî
26 KF. s. 27, TN. C. I. s. 112
27 AÇ. s. 210
28 MK. A. 3092. 256a
30 KF. s. 28

MISRA‘

TARİH
Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün

Katl oldı sultan Mustafâ

GD. s. 61
Velehü Behiştî

SONUÇ

Behiştî'nin hayatı, şahsiyeti, eserleri ve divanını şekil ve muhteva açısından incelediğimiz, metinde geçen bütün kelimeleri çekimleriyle birlikte dizine gönderdiğimiz ve tenkidli metnini oluşturduğumuz eseri ortaya koymuş bulunuyoruz.

Behiştî, Vize'de Abdulmuhsin adında bir zatın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Merkez Efendi'ye bağlanmış, Çorlu'ya da onun halifesi olarak gitmiştir. Orada imamlık, vaizlik yapan Behiştî, evinin etrafına yaptırdığı odalarda talebe yetiştirmiş ve halkı irşad etmiştir. Hayatı boyunca Çorlu'da yerleşik kalan Behiştî 979/1571-72'de burada ölmüş ve evinin bulunduğu kendi zaviyesine defnedilmiştir.

Behiştî, tasavvufa meyletmeden önce çağdaşı ilim adamlarının takdirini kazanmış bir âlim, tasavvufa intisabdan sonra da ârif, kâmil, çevresi üzerinde etkili bir mürşid ve vaizdir. Tasavvuf neşvesinden gelen rintmeşrep bir kişiliğe sahiptir. Tesbitlerimize göre irili ufaklı 12 eser sahibidir. İlmî eserlerinden özellikle Hayâlî Hâşiyesi büyük takdir görmüş, edebî eserlerinden Cemşâh u Aleşmâh Mesnevisi kaynaklarca orijinal bulunmuştur.

Şiirlerinde oldukça sade bir dil kullanan şâir, mahallî unsurlara yer vermiş, atasözü ve deyimlere yoğun olarak başvurmuş, halk söyleyişlerini ustalıkla şiire taşımıştır.

Genellikle gazellerin makta beytinde şiir-şâir hakkındaki görüşlerini biraz da medhiye havası içerisinde vermiştir. Şiirde selefin yolunda olmaya, çekiciliğe, incelik ve akıcılığa, yakıcılık ve coşkuya, manaya, orijinal manalar bulmaya, mananın renkliliği, dakik ve inceliğine, söylenmemiş nüktelere, beğenisine, yeniliğe, yumuşaklığa özen göstermiştir. Şiirleri ve şâirliği için bir takım teşbih ve mecazlara yer veren şâir, zaman zaman kendisini başka şâirlerle de kıyaslamıştır. Bunlar içerisinde en çok adı geçen Hâfız-ı Şîrâzî'ye, aynı zamanda büyük hürmet de gösterir.

Özellikle mecmualardan hareketle şâirin Hâfız, Ahmed Paşa, Necâtî, Hayretî, Usûlî, İshak Çelebi, Hayâlî Bey, Fuzûlî, Fevrî ve Cafer Çelebi'yi okuyup etkilendiğini, Fevrî, Cafer Çelebi ve Amrî'nin şiirlerine tahmis yazdığını; Gazâlî, Halîlî, Ulvî, Ahdî, Refî Leng, Su'ûdî gibi şâirleri de etkilediğini öğreniyoruz. Bu şâirlerin yanında, aynı şiire nazire yazan birçok şâiri de tesbit etmiş bulunuyoruz. İsmi geçen şâirlerin çoğunluğunun Rumelili veya Rumeli ile ilişkili oluşu ve Behiştî'nin şiirlerinin Rumeli

şâirlerine has bir takım özelliklere sahip olması, özellikleri tam tesbit edilemese de, bir Rumeli mektebinin varlığını ortaya koyuyor.

Çalışmamızda, şâirin Şehrengîz'inden ilk kez söz edilip tanıtılmış, bir Behiştî'ye ait gösterilen Mevlid'in de Ramazan Behiştî'ye ait olduğu ortaya konmuştur. İlmî eserlerinden, Hindî'nin Kafiye Şerhine Ta'lika'sı tanıtılmış, kataloglarda Ramazan Behiştî'ye ait gösterilen "Mübahatnâme" adlı eserin İnebolulu Behiştî'ye ait olduğu tesbitine yer verilmiştir. Divanı oluşturan şiirlerinin yarısından çoğu, 1500 mecmua taranarak oluşturulduğu için, divan neşirlerinde mecmuaların rolüne dikkat çekilmiştir.

Behiştî Divanı, Kasîde, Terkîb bend, Murabba, Tahmis, Muhammes, Gazel, Nazm ve Kıt'a nazım şekilleri ile matla, müfred ve tarih mısraından oluşan toplam 668 manzume içerir.

Divanı oluşturan şiirlerde redif oranı % 71. 25'tir. Bunun % 57. 56'sı kelime halinde, % 42. 44'ü ek halinde rediftir. Redifi oluşturan kelime ve eklerin % 94. 32'si Türkçe kelime ve eklerden oluşmuştur. Kafiyelerin çoğu revi harfleriyle, onların harekelerine uygun kelimelerden yapılmış tam kafiyedir.

Gazeller, çoğunlukla beş beyitlidir (% 96). Divanda kullanılan 16 aruz kalıbından Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (% 31. 83), Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün (% 18. 53), Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün (% 15. 54) ve Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün (% 14. 2) vezinleri, en çok tercih edilenleridir.

Divanın muhtevasında rintlik, Rumeli şâirlerine has özelliklerden istiğna, laubalilik, âşık-sevgili ilişkisinde rahatlık, mahallî unsurların şiire taşınması, "bir iki", "bir degil iki degil", "ikide birde", "a", "e", "be", "hay begüm" gibi söyleyiş tarzlarına rastlanmaktadır.

"Cemiyet" başlığı altında incelenen şahıslarda daha çok Tarihî-Efsanevî Şahsiyetlerden Yûsuf, Masal Kahramanlarından da Leylâ, Mecnûn, Hüsrev ve Şîrîn'in adları geçmektedir. Giyecek, yiyecek-içecek açısından çok renkli olduğu söylenemeyen divanda, özellikle savaşa hazırlık niteliği taşıyan bir yönü olması açısından, av ve avla ilgili kavram ve sahnelerin sıklığı dikkat çeker. Divanda iki müstakil gazelde ve bazı beyitlerde özellikle ilmiye sınıfına ve devrin yöneticilerine, ilim ve sanat erbabına karşı takındıkları tavra eleştiri de vardır.

Sonuç olarak Behiştî, XVI. yy. da Fuzûlî, Bâkî, kadar şöhret bulmamışsa da, gerek ilmî ve gerekse edebî sahada eser vermiş, ilmî sahada Hayâlî Haşiyesi, edebî sahada da Cemşâh u Alemşâh mesnevisi takdir kazanmış, kültür tarihimiz içerisinde gözardı edilemeyecek bir şahsiyet olarak yerini almıştır. Sade bir dil kullanan şâir, mahallî renklere önem vermiş, atasözü ve deyimleri ustalıkla şiire taşımasını bilmiştir.

KAYNAKÇA

Abdul'-Hay Kafzâde Fâizî, **Zübdetü'l-Eş'âr**, Millet Ktp. , Ali Emiri Manzum, 1325

AÇIKGÖZ, Namık. **Riyâzî, Riyâzü'ş-Şu'arâ, Metin-Dizin**, Yüksek Lisans Tezi, Ank. Üni. DTCF. Eski Türk Edebiyatı Birimi, Ank. 1982.

AKSOY, Ömer Asım. **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, 3 Cilt, TDK. Yay. , 4. Baskı, Ank. 1984.

AKSOYAK, İsmail Hakkı. **Âlî Divanı Tenkidli Metin**, Tamamlanmamış Doktora Tezi, GÜSBE, Ankara.

AMİD, Hasan. **Ferheng-i Amîd**, Tahran 1371.

Atâî, **Zeyl-i Şakâik**, Yy. , Ty. , (Eski Tab), C. I

ATEŞ, Ahmed. **İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Mazmun Eserler**, İst. 1968.

ATLANSOY, Kadir. **Bursa Şâirleri**, Asa Kitabevi, Bursa 1998.

Bâkî, **Divan**, Tenkidli Basım (Haz. Sebahattin Küçük), TDK. Yay. , Ank. 1994.

Bağdatlı İsmail Paşa, **Hediyetü'l-Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn** (Haz. Kilisli Rıfat Bilge ve İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal), MEB Yay. , İst. 1951.

Behiştî, **Cemşâh u Alemşâh**, Bursa Genel Kitaplığı, no. 2127.

Behiştî, **Heşt Behişt**, Millet Ktp. , Ali Emiri Manzum, 861.

Behiştî, **Mevlid**, İst. Üni. Türkçe Yazmalar, no. 7398.

Behiştî, **Şehrengîz**, Milli Ktp. , Yazma A. 827/1.

Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler (Ömer Asım Aksoy Yönetiminde), 2 Cilt, TDK. Yay. , II. Baskı, Ank. 1996.

BROCKELMANN, Carl. **Geschichte Der Arabıschen Litteratur**, Leiden 1943.

Bursalı Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri** (Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özon), İst. 1972.

ÇALIKOĞLU, M. Asım. **Sünbül Efendi ve Merkez Efendi**, II. Baskı, İst. , 1961

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed. **Necâtî Bey Divanı'nın Tahlili**, Şst. 1971.

DELİCE, İbrahim. "Niğdeli Muhibbî ve Gül ü Nevrûz Mesnevisi", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. IV, s. 145-162

DEVELLİOĞLU, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, 6. Ofset Baskı, Ank. 1984.

DİLÇİN, Cem. **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK. Yay. , Ank. 1983.

DOĞAN, D. Mehmed. **Büyük Türkçe Sözlük**, 11. Baskı, İz. Yay. , İst. 1996.

ERGUN, Sadettin Nüzhet. **Türk Şâirleri**, C. II, İst. 1945.

Fuzûlî Divanı (Haz. Kenan Akyüz vd.), Akçağ Yay. , 1990.

GÖKYAY, Orhan Şaik. **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyon-Dizini, Yapı Kredi Yay. , İst. 1996.

GÜZEL, Ragıp. **Merkez Efendi Külliyatı**, Yy. , Ty.

Hayâlî Divanı (Haz. Ali Nihat Tarlan), Akçağ Yay. , Ank. 1992.

Hayretî, **Divanı**, Tenkidli Basım (Haz. Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri), İst. Üni. Ed. Fak. Yay. , İst. 1981.

İPEK, Aygül. **Behiştî, Mevlid, Metin-Transkripsiyon ve İndeks**, Mezuniyet Tezi, İst. Üni. Ed. Fak. Türkoloji Böl. , İst. 1971.

İPEKTEN, Haluk vd. **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1988.

İPEKTEN, Haluk. **Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergah Yay. , II. Baskı, İst. 1997.

İSEN, Mustafa, **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, AKM. Yay. , Ank. 1994.

İSEN, Mustafa. **Latîfî Tezkiresi**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1990.

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, İst. , 1943

İZGİ, Cevat. **Osmanlı Medreselerinde İlim**, 2 Cilt, İz Yay. , İst. 1997.

KAHRAMAN, Atıf. **Osmanlı Devleti'nde Spor**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1995.

KARATAY, Fehmi Ethem, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, II. C, İst. 1961.

Kâtip Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn** (Haz. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rıfat Bilge), Maarif Vekilliği Yay. , Maarif Matbaası, Y. y. 1941.

KILIÇ, Filiz. **Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-Şu'arâ, İnceleme-Tenkidli Metin**, Doktora Tezi GÜSBE. , Ank. 1994.

Kınalızâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ** (Haz. İbrahim Kutluk), TTK. Yay. , Ank. 1989.

KOÇU, Reşad Ekrem. **Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Sümerbank Yay. , Ank. 1967.

Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu I (Haz. Mehmet Eminoğlu), Konya Büyükşehir Belediyesi Yay. , Konya 1997.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuat. **Divan Edebiyatı Antolojisi**, İst. 1931.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali (Haz. Ali Özek vd.), TDV. Yay. , Ank. 1993.

Kur'ân-ı Kerim Lügatı (Ter. Mahmut Çanga), Timaş Yay. , İst. 1989

KURNAZ, Cemâl. "*Manilerin Vesika Değeri*", **Türküden Gazele**, Akçağ Yay. , Ank. 1997.

KURNAZ, Cemâl. "*Çizgi Dışı Güzeller*", **Türküden Gazele**, Akçağ Yay. , Ank. 1997.

KURNAZ, Cemâl. **Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili**, II. Baskı, MEB. Yay. , İst. 1996.

KURNAZ, Cemâl. **Münâcât Antolojisi**, TDV. Yay. , Ank. 1992.

KUT (Alpay), Günay. *"Edirne Selimiye Kütüphanesi'ndeki Türkçe Yazmalar Üzerine"*, **Jurnal of Turkish Studies**, Ali Nihat Tarlan Hatıra Sayısı, Cambridge 1979, Volum 3.

KÜÇÜK, Sebahattin, **Bâkî Divanı'ndan Seçmeler**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1988.

Latîfî, **Tezkire-i Latîfî**, Kütüphane-i İkdam, Dersaadet, 1314

LEVEND, Agah Sırrı, **Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul**, İstanbul Enstitüsü Yay. , İst. 1958.

LEVEND, Agah Sırrı. **Türk Edebiyatı Tarihi I**, II. Baskı, Ank. 1984.

MAZIOĞLU, Hasibe, **Fuzûlî-Hâfız**, Ank. 1956.

MAZIOĞLU, Hasibe, "*Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler*", **Türkoloji Dergisi**, VI. C, Ank. 1974.

Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi** (Sad. Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş), Üçdal Neşriyat, C. 3, İst. 1986.

MENGİ, Mine. **Divan Şiirinde Rintlik**, Ank. 1985.

Mesîhî, **Divan** (Haz. Mine Mengi), AKM. Yay. , Ank. 1995.

Muallim Naci, **Istılahat-ı Edebiyye** (Haz. Alemdar Yalçın, Abdulkadir Hayber), Akabe Yay. , Ank. T. y.

Muallim Naci, **Lugat-ı Nâcî**, Çağrı Yay. , İst. 1978.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, **Mecelletü'n- Nisâb** (Arapça), Süleymaniye Ktp. , Halet Efendi 628

Necâtî Beg Divanı (Haz. Ali Nihat Tarlan), Akçağ Yay. , Ank. 1992.

OCAK, Ahmet Yaşar. **Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler**, TTK. Yay. , Ank. 1992.

ONAY, Ahmet Talat. **Eski Türk Edebiyatı'nda Mazmunlar** (Haz Cemâl Kurnaz), TDV. Yay. , Ank. 1992.

PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, 3 cilt, III. Basım, MEB. Yay. , İst. 1983.

PALA, İskender. **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, 2 Cilt, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1989.

Recâizâde Ahmed Cevdet, **Nevâdirü'l-Âsâr fî Mütâlaati'l-Eş'âr** (Haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu-Mehmet Sarı), Ank. 1998.

REDHOUSE, Sir James. **Türkçe-İngilizce Redhouse Sözlüğü** (Robert Avery Önsözüyle), Redhouse Yayınevi (Amerikan Board Neşriyat Dairesi), İst. T. y.

SEFERCİOĞLU, Nejat. **Nev'î Divanı'nın Tahlili**, Kültür Bak. Yay. , Ank. 1990.

SOLMAZ, Süleyman. **Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ**, Doktora Tezi, GÜSBE, Ank. 1996.

SUNGUR, Necati. **Âhî Divanı İnceleme-Tenkidli Metin**, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE. , Ank. 1990.

SUNGURHAN, Aysun. **Beyânî Tezkiresi, İnceleme-Tenkidli Metin**, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE. , Ank. 1994.

Süleyman Çelebi, **Mevlid** (Haz. Necla Pekolcay), Dergah Yay. , I. Baskı, İst. 1980.

SÜREYYA, Mehmed, **Sicill-i Osmânî** (Haz. Nuri Akbayır), Tarih Vakfı Yay. , İst. 1996.

Şemseddin Sâmî, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yay. , 4. Baskı, İst. 1992.

Şemseddin Sami, **Kâmusu'l-A'lâm**, İst. 1308

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla. **Ahmet Paşa'nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler**, Enderun Kitabevi, İst. 1994.

Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lügatı** (Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), Enderun Kitabevi, İst. 1973.

TEKİN, Gönül. "Cemşâh u Alemşâh: A Mesnevî of The Sixteenth Century", Edith: Halil İnalcık, Cemal Kafadar, **Süleyman The Second And His Time**, İst. 1993.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri. **Eski Türkiye Türkçesi**, Enderun Kitabevi, İst. 1994.

TOLASA, Harun. "*Divan Şâirlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri*", **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı 1, İzm. 1982.

TOLASA, Harun. **Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy. da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I**, Ege Üni. Ed. Fak. Yay. , İzm. 1983.

TUMAN, Nail. **Tuhfe-i Nâ'ilî**, MEB. Yayımlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesi Nüshası, B. 870, 31 Mart 1949.

Türk Ansiklopedisi, MEB. Yay. , Ank. 1953.

Türkçe Sözlük (Haz. Hasan Eren vd.), TDK. Yay. , 2 Cilt, Ank. 1988.

TÜRKMEN, Erkan. **Emir Husrev-i Dehlevî'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti** AKM. Yay. , Ank. 1989.

UDEH, Abdulkadir. **Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk** (Ter. Ali Şafak), Rehber Yay. , Ank. 1991.

UNAT, Faik Reşad. **Eslâf** (Haz. Şemseddin Kutlu), Tercüman 1001 Temel Eser, Y. y. , T. y.

UNAT, Faik Reşad. **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu**, TTK. Yay. , 6. Baskı, Ank. 1988.

Usûlî, **Divan** (Haz. Mustafa İsen), Akçağ Yay. , Ank. 1990.

UZUN, Mustafa. "*Behiştî*", **TDV. İA.** , C. VI, İst. 1992.

Üsküplü İshak Çelebi, **Divan**, Tenkidli Basım (Haz. Mehmet Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri), Mimar Sinan Üni. Yay. , İst. 1989.

YAZICI, Tahsin. "*Merkez Efendi*", **İA.** , MEB. Yay. , İst. 1988.

YAZICIOĞLI, M. Said. **Hızır Bey**, Ank. 1987.

YILMAZ, Mehmet, **Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler**, Enderun Kitabevi, İst. 1992.

Yeni Tarama Sözlüğü (Düzenleyen: Cem Dilçin), TDK. Yay. , Ank. 1983.

YURDAGÜR, Metin. **Bibliyografik Bir Kelam Tarihi Denemesi**, İst. 1989.

Zâtî Divanı Edisyon Kritik (Haz. A. Nihat Tarlan), Cilt. I, 1968, C. II. 1970, (Haz. Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri) C. III, İst. Üni. Ed. Fak. Yay. , İstanbul, 1987

DİZİN

B

Ç

E

G

H

I

İ

M

Ö

P

R

Ş

T

U

Ü

V

Z